

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β', τεύχος 236, Παρασκευή 8 Ιουλίου 1983

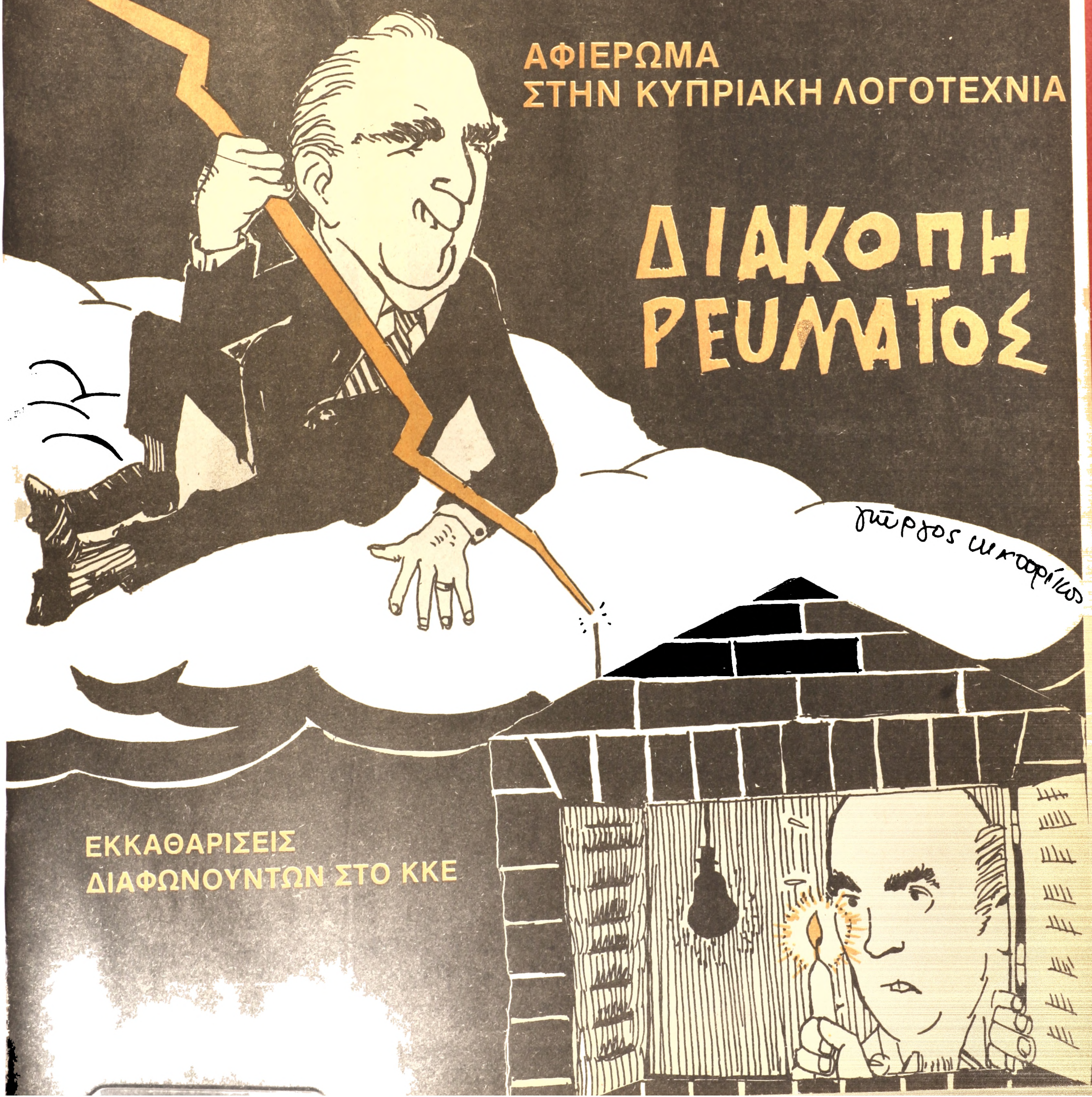
Δρχ. 50

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΔΙΑΚΟΠΗ
ΡΕΥΜΑΤΟΣ

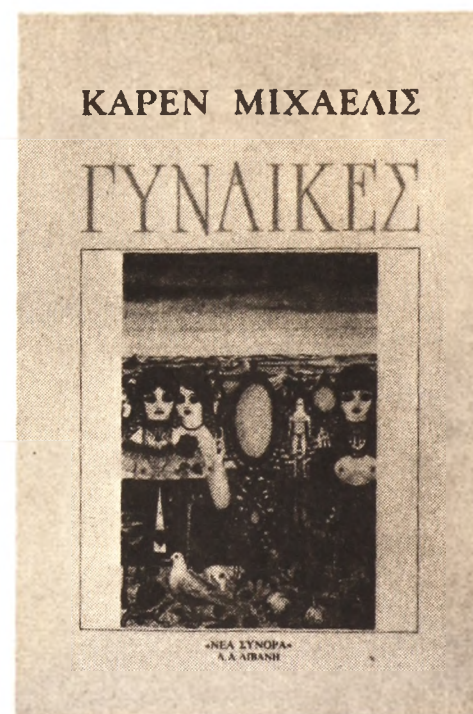
Γιώργος Μπαρτζώλης

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΙΣ
ΔΙΑΦΩΝΟΥΝΤΩΝ ΣΤΟ ΚΚΕ

Συντροφιά με ωραία βιβλία για τις διακοπές σας

★
Μια μικρή επιλογή από τις εκδόσεις μας
★

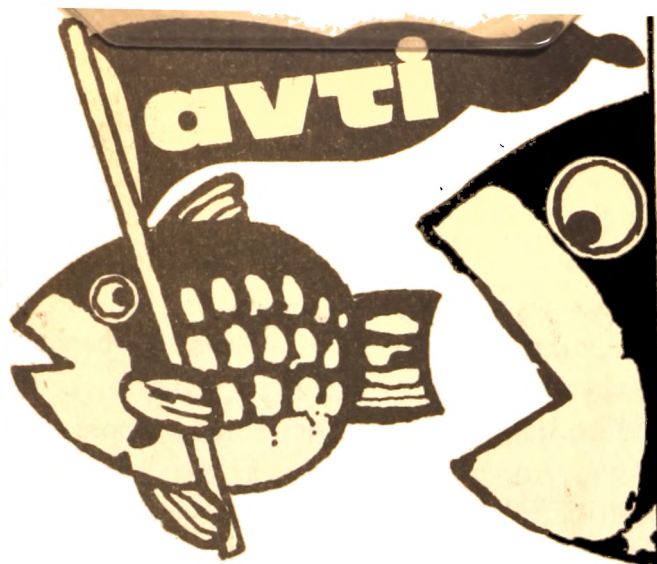

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ

Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ & ΣΙΑ Ε.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

Σόλωνος 94, Τηλ. 3600.398 - 3610.589

Περίοδος Β'
Χρόνος 10ος
Τεύχος 236

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ζ. Βιδάλης Καραμανλής - Παπανδρέου: Συμπληρωματικά ή αντιθετικά μεγέθη; _____	10
Ρεπόρτερ Διαγραφές διαφωνούντων του ΚΚΕ _____	13
Στ. Κούλογλου Ο δρακολαγνισμός ανώτατο στάδιο του εξευ- τελισμού (του Τύπου) _____	14
Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΩΝ Β. Ξυδιάς Μετά τριάντα χρόνια στη Βουλή _____	17
Β. Ξυδιάς, Γ. Παπουτσάνης Τρεις απόρρητες εκθέσεις αποκαλύπτουν _____	19
Γ. Παπουτσάνης Συνέντευξη με τον Δ. Λιβανό _____	20
Σπ. Καβουνίδης Μια μικρή προσθήκη στις αιτίες του εκνευρι- σμού μας _____	23
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Επιμέλεια: Άντεια Φραντζή _____	24
Κύπρος: Πολιτιστική Πράξη '83 _____	24
Γ. Ματορίκος Κύπρος εδώ και τώρα _____	25
Άγγελος Σικελιανός Η κραυγή της Κύπρου _____	26
Κ.Γ. Γιαγκουλλής Η λαϊκή ποίηση της Κύπρου _____	28
Φ. Σταυρίδης Σχεδίασμα Χρονολογίου της Νεότερης Κυ- πριακής Λογοτεχνίας (1878-1982) _____	30
Το σχήμα της Νεότερης Κυπριακής Λογοτε- χνίας _____	38-49
Γ. Κατσούρης Τα πρώτα βήματα κατά την περίοδο της Αγ- γλοκρατίας (1878-1920) _____	38
Π. Βουτουρής Εξελίξεις στα χρόνια του Μεσοπολέμου (1920- 1945) _____	40
Μ. Πιερής Το τέλος της αποικιοκρατίας (1945-1960) _____	43
Γ. Κεχαγιόγλου Ενθουσιασμοί και δράματα της περιόδου της ανεξαρτησίας _____	46
Α. Ζαφειρίου Για τη νεότερη κυπριακή ποίηση ιστορικοί προσδιορισμοί - συνοπτικό διάγραμμα _____	50
Κύρ. Χαραλαμπίδης Κυπροσυλλαβίζοντας _____	53-55
Εθνικό Ωδείο Αθηνών _____	59
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ Αντήνων Είναι λοιπόν κεντρώο κόμμα το ΠΑΣΟΚ; _____	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____	6
ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ _____	9
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ Γ. Καλαϊτζής Στην καρδιά της Πτολεμαΐδας _____	8
Γ. Ιωάννου _____	12
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ Ε.Γ. Ασλανίδης Κ.Γ. Παπαγεωργίου: Το σκοτωμένο αίμα _____	57
ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____	60

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Γ. Ματορίκος

ΚΥΠΡΟΣ: ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ έχουν συνήθως μια παράξενη σχέση με τις ενοχές τους· άλλοτε τις απωθούν στο χώρο της λήθης, άλλοτε τις εξευμενίζουν με τελετουργίες και συμβολικές χειρονομίες.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πως κάτι αντίστοιχο ισχύει και με τα έθνη και τους λαούς. Σε κάποιο συλλογικό ασυνείδητο η Κύπρος που κάποτε φλόγισε και πυρπόλησε την Ελλάδα βυθίζεται πια στη σιωπή.

ΑΣ ΤΑ ΔΟΥΜΕ αλλιώς, στο λαϊκό επίπεδο και όχι στις ηγεσίες. Υπάρχει έστω και ένα καφενείο μετά το '74 που να βαφτίστηκε με το όνομα «ΚΥΠΡΟΣ»; Μάλλον όχι. Ας συγκρίνουμε μόνο αυτό το απλό γεγονός με το ρεύμα που σ' όλη την Ελλάδα το '50 και '60 έκανε την Κύπρο ονομασία, χάρτη στον τοίχο, διακόσμηση σε είδη καθημερινής χρήσης.

ΑΣ ΣΥΓΚΡΙΝΟΥΜΕ τη σημερινή «αγωνιστική συμπαράσταση» με τις συγκεντρώσεις των ελάχιστων χιλιάδων διατεταγμένων κομματικών μελών με τα ρωμαλέα αντιιμπεριαλιστικά συλλαλητήρια του '50 - '60 που μετέτρεψαν το Κυπριακό σε σημείο-κλειδί για την αναγέννηση της Αριστεράς μετά την ήττα στον εμφύλιο.

ΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΟΥΜΕ επίσης το γεγονός ότι οι εκδότες των καθημερινών εφημερίδων της Αθήνας έχουν διαπιστώσει από καιρό πως αν ένα φύλλο παρουσιάζει σε αποκλειστικό πρωτοσέλιδο την Κύπρο «χάνει» στην κυκλοφορία του εκείνης της ημέρας ένα αισθητό ποσοστό από αναγνώστες...

ΚΑΙ ΑΣ προσθέσουμε σ' αυτό το κλίμα παραίτησης και απώθησης το γεγονός πως το Κυπριακό υποβαθμίστηκε ως εσωτερικό πολιτικό πρόβλημα, με τελευταία κραυγαλέα απόδειξη την νέα παραπομπή στις καλένδες του ανοίγματος του «φακέλου της Κύπρου».

ΒΕΒΑΙΑ σ' αυτό το σημείο δεν θα θέλαμε να εξομοιώσουμε όλες τις πολιτικές δυνάμεις. Μάλιστα το ΠΑΣΟΚ, πριν την πρόσφατη υποστρόφη με τον «φάκελο της Κύπρου» είχε αναταράξει τα λιμνάζοντα ύδατα με τολμηρές και γενναίες πρωτοβουλίες με κορύφωση την επίσκεψη του κ. Παπανδρέου στη μεγαλόνησο.

ΚΙ ΟΜΩΣ η Κύπρος υπάρχει τραυματισμένη και περήφανη. Υπάρχει και όχι μόνο σαν ενοχή. Υπάρχει σαν το ακραίο φυλάκιο της ελλαδικής μοίρας.

ΓΙ' ΑΥΤΟ λοιπόν, όχι από σωβινισμό, ούτε από αγοραία αντιιμπεριαλιστική αλληλεγγύη, ούτε από ανέξοδη εθνική σκοπιμότητα, εμείς επιμένουμε στην Κύπρο. Γιατί τελικά αν η Ελλάδα μάθει να παρακάμπτει την Κύπρο έχει εγκαταλείψει ουσιαστικά τον ίδιο τον εαυτό της.

ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ λοιπόν πως αυτή η παρουσία δεν θα γίνει κατανοητή αν επιμένουμε και μόνο στις πολιτικές πλευρές του Κυπριακού και στην εσωτερική της του στην ελληνική πολιτική ζωή. Αλλά ότι χρειάζεται η Κύπρος να γίνει κατανοητή σαν ζώσα διάσταση του νέου ελληνικού πολιτισμού μέσα στη σύγκλιση αλλά και την αυτοδυναμία και ιδιαιτερότητα των μορφών της.

ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΑ τα στοιχεία, η λαϊκή παραδοσιακή δημιουργία, η έντεχνη ποίηση, ο χορός, το θέατρο, που θα μιλήσουν για την Κύπρο αλλιώς όχι καταγράφοντας μια απουσία αλλά επιβάλλοντας τη δύναμη της ζωής, την ομορφιά της τέχνης, υποβάλλοντας λοιπόν το δράμα ενός λαού.

ΠΡΕΠΕΙ να μάθουμε να ζούμε με την Κύπρο αλλιώς: όχι με την ενοχή του παρελθόντος αλλά με την σύγκλιση της ιστορίας, την ταυτοσημία και ιδιαιτερότητα των πολιτιστικών εκφάνσεων το αλληλένδετο, τέλος, μιας κοινής συνθήκης, τύχης και προοπτικής...

αντι

πολιτικό δεκαπενθήμερο

Είναι, λοιπόν, κεντρώο κόμμα το ΠΑΣΟΚ;

ΤΟ «ΝΕΦΟΣ», λοιπόν, το «νέφος των Σερρών», παρήλθε... Και όλοι —πρόεδρος της Δημοκρατίας, πρωθυπουργός, μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ— εμφανίζονται, τώρα, ευτυχείς. Ακόμη και ο Μ. Κουτσόγιωργας, ο πρώτος τη τάξει υπουργός, που «*πυροδότησε την κρίση*», βεβαιώνει πως ουδέποτε διανοήθηκε να θίξει τον πρώτο πολίτη της χώρας: «Όλοι τους —λέει— και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, που αισθάνθηκε την ανάγκη να προστατεύσει το έργο του, και ο πρωθυπουργός «*που δεν μου ζήτησε παραίτηση*», και τα στελέχη του Εκτελεστικού Γραφείου, «*που διατύπωσαν μεν κάποιες επιφυλάξεις, πλην αναγνωρίζουν τη γενικότερη προσφορά μου στο κίνημα*», είναι όλοι τους, άνθρωποι λαμπροί και αγαθοεργοί. «*Κάθε επιχείρησις των σοφοτάτη*»...

Η «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ» των Σερρών, ωστόσο, έμελλε να έχει τους κραδασμούς και τις παρενέργειές της, καθώς οι εφημερίδες του κομματικού μηχανισμού του ΠΑΣΟΚ στέγασαν την ομιλία του προέδρου της Δημοκρατίας κάτω από τίτλους που μιλούσαν για «*δυναμίτη στο πολίτευμα*» ή για επικείμενη «*παραίτηση Καραμανλή*», κτλ., ενώ οι εφημερίδες της δεξιάς και της ακροδεξιάς, προτίμησαν τίτλους όπως: «*Κ. Καραμανλής: Θα σας διαλύσω!*» (Ελεύθερη Ώρα) ή «*Κ. Καραμανλής: Φτάνει πια...*» (Βραδυνή) ή «*Ο Κ. Καραμανλής μαστιγώνει τους Κουτσόγιωργες!*» (Μεσημβρινή), κ.ά.

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία πως οι εφημερίδες αυτές —και όχι, βέβαια, ολόκληρος ο Τύπος— φόρτισαν, ως ένα βαθμό, την ένταση, δίνοντας την αίσθηση πως η ρήξη, η ανοιχτή ρήξη, ανάμεσα στην (σοσιαλιστική) κυβέρνηση και τον (συντηρητικό) πρόεδρο, ήταν θέμα μερικών ωρών μόνο...

Δυο φιλοσοφίες, δυο πολιτικές

ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ που «*ζουν τα γεγονότα*» όμως, ήταν φανερό πως, πίσω από τα οκτάστηλα των εφημερίδων, υπήρχαν δυο διαφορετικές φιλοσοφίες, δυο διαφορετικές πολιτικές: Η φιλοσοφία του σημερινού προέδρου της Δημοκρατίας —όπως εκφράστηκε στην περίοδο 1974-80, σε θέματα εξωτερικής, κυρίως πολιτικής— και η φιλοσοφία του σημερινού πρωθυπουργού, Α. Παπανδρέου.

Ο Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ λέει: Στο Αιγαίο ελλοχεύει απτή, συγκεκριμένη, η τουρκική απειλή. Και για την αντιμετώπισή της, «*πρέπει κάπου να στηριχθούμε*»... Σαν πρωθυπουργός, αλώνισα όλο τον κόσμο— έφτασα μέχρι τη Μόσχα και το Πεκίνο— αναζητώντας ερείσματα, «*τα οποία δεν βρήκα*»... Πέτυχα, όμως, να εντάξω τη χώρα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα— επίτευγμα που πρέπει να διαφυλάξουμε σαν κόρη οφθαλμού, μια και η Ελλάδα παρακάθεται, σήμερα, σαν ισότιμο μέλος, με χώρες μεγάλες όπως είναι η Γαλλία, η Δ. Γερμανία, η Βρετανία... Αν κατείχαμε τη γεωγραφική θέση της Ισπανίας λχ. ή της Πορτογαλίας, θα ήταν δυνατό να είχαμε απαλλαγή και από το ΝΑΤΟ, και από τις βάσεις. Έχοντας, όμως, απέναντί μας, την Τουρκία, είμαστε υποχρεωμένοι να διατηρούμε καλές σχέσεις και με τους Αμερικανούς, και με τους άλλους συμμά-

χους του ΝΑΤΟ. Διαφορετικά, η τουρκική απειλή θα γιγαντώνει.

Από την πλευρά του, ο Α. Παπανδρέου λέει: Η Ελλάδα ανήκει, βέβαια, στην Ευρώπη, αλλά, ταυτόχρονα, ανήκει στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο... Μια ανεξάρτητη, πραγματικά πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική, δεν μπορεί ν' αδιαφορεί για τα προβλήματα της ειρήνης και του πολέμου —πράγμα που θα πει ενεργό συμβολή στην ύφεση, στον αφοπλισμό, στα κινήματα ειρήνης— όπως δεν μπορεί ν' αδιαφορεί για τους αγώνες όλων των λαών, που παλεύουν για την εθνική τους ανεξαρτησία και την αδέσμευτη οικονομική τους ανάπτυξη... Δεν είναι ασήμαντο, βέβαια, να παρακάθεται στο ίδιο τραπέζι με τον Μιτεράν, τον Κολ ή την Θάτσερ, τη «*σιδερένια κυρία*»... Όμως, στην προκειμένη περίπτωση, σημασία έχουν οι κανόνες και οι μηχανισμοί που διέπουν την Κοινότητα και, προπαντός, οι όροι, κάτω από τους οποίους συμφωνήθηκε η ένταξη —όροι που, όταν δεν δημιουργούν νέα, οξύνουν πολλά από τα υπάρχοντα οικονομικά μας προβλήματα. (Γι' αυτό, η υποβολή του ελληνικού μνημονίου, γι' αυτό η μάχη, μέσα απ' τα κοινοτικά όργανα, για την προάσπιση των εθνικών μας συμφερόντων)... Ασφαλώς είμαστε ρεαλιστές, δεν επιδιώκουμε την αντιπαράθεση με μια υπερδύναμη, όπως είναι οι ΗΠΑ. Αλλά, δεν είναι δυνατόν οι βάσεις να παραμένουν στο έδαφός μας *εσαεί*... Όσο για το ΝΑΤΟ, μπορεί να μη φεύγουμε, αλλά κάποια διαδικασία αποδέσμευσής μας, αναφορικά με τη συμφωνία Ρότζερς, βρίσκεται ήδη σε ανάπτυξη. Τέλος, απέναντι στην Τουρκία, η στάση μας είναι πολύ καθαρή: της διαμηνύσαμε πως τόσο τα όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, όσο και τα σύνορά μας —χερσαία, εναέρια, θαλάσσια— δεν είναι διαπραγματεύσιμα.

Οι προεδρικές εξουσίες και το Σύνταγμα

ΑΛΛΑ Η ΟΜΙΛΙΑ των Σερρών, έδωσε λαβή και σε κάποιες άλλες συζητήσεις: Δικαιούται, εν πρώτοις, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας να «*αμυνθεί*», όταν το έργο του (σαν πρωθυπουργού) *λοιδωρείται* από τον πρώτο τη τάξει υπουργό; Απάντηση ομόφωνη: Δικαιούται... Υπερασπιζόμενος το έργο του ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, δικαιούται να προβάλλει τις δικές του πολιτικές επιλογές, κατά τρόπο που να δίνεται η εντύπωση ότι παρεμβαίνει στο κυβερνητικό έργο, στις σημερινές κυβερνητικές επιλογές; Οι απαντήσεις δίστανται: Ο ρυθμιστής του Πολιτεύματος —λέει μια άποψη— «*δεν παρενέβη στο κυβερνητικό έργο*», «*δεν επιδίωξε συγκρίσεις ή αντιπαραθέσεις*», «*δεν αντιδίκησε με την κυβέρνηση*»... Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας —λέει μια άλλη άποψη— ουσιαστικά αξιολόγησε πολιτικές θέσεις πάνω σε κρίσιμα θέματα, που η λύση τους, τη στιγμή αυτή, εκκρεμεί. Ουσιαστικά, δηλαδή, ο *πολιτικά ουδέτερος αρχηγός του κράτους*, με τις διακηρύξεις πολιτικών επιλογών που έγιναν στο παρελθόν, «*προκατέλαβε την κυβέρνηση*», κτλ.

ΟΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ κάλυψαν και το Σύνταγμα του 1975. Η «Καθημερινή» λχ., έδωσε τις στήλες της στον δρα Η.Π. Νικολούδη, για να αποδείξει πως ο αρχηγός του ελληνικού κράτους δεν είναι κάποιος «*ανεύθυνος άρχων*», εφόσον το Σύνταγμα

ΑΝΤΙΔΕΞΕΙΣ

Κυκλοφόρησε το τεύχος 14

Άρθρα

Γ. Ανδρεάδης: Ένα λογοκριμένο όνειρο. Π. Ζουμπούλης: Ιατρική και Τεχνολογία. Γ. Κυριόπουλος: Πολιτική και υγεία. Δ. Λιάρος: Γλώσσα και ασυνείδητο. Π. Νεράντζης: Για ποια ειρήνη μιλάνε; Π. Ρηγοπούλου: Το σκάνδαλο μιας συνωνυμίας. Φ. Σαλαμίνιος: Συστήματα υγείας. Γ. Τούντας: Το φάρμακο.

του αναγνωρίζει ουσιαστικές εξουσίες —από την «υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας και ακεραιότητας της χώρας», μέχρι την εθνική άμυνα ή τους χώρους της διεθνούς πολιτικής. Στην «Καθημερινή» απάντησε η «Γνώμη» υπενθυμίζοντας πως το πολίτευμα της Ελλάδας είναι «προεδρευόμενη —και όχι προεδρική— κοινοβουλευτική Δημοκρατία» και ότι όλα όσα γράφονται περί «δυαρχικής εκτελεστικής εξουσίας», κτλ., είναι εκ του πονηρού, εφόσον αντιστρατεύονται την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

Τα «δύο άκρα» και το ΠΑΣΟΚ

ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ συζητήσεις όμως, για την «κρίση» ή για την «παρ' ολίγον κρίση» ανάμεσα στην κυβέρνηση και τον ρυθμιστή του Πολιτεύματος —ιδιαίτερα μετά την ομιλία του της Δράμας— έχουν, τώρα, οπωσδήποτε ατονήσει. Οι Κ. Καραμανλής και Α. Παπανδρέου συναντήθηκαν την περασμένη Δευτέρα, τα είπαν, τα βρήκαν και η σχετική ανακοίνωση της προεδρίας της Δημοκρατίας επανήλθε στα παραδοσιακά της στερεότυπα: *Ο πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου, ενημέρωσε τον πρόεδρο της Δημοκρατίας για την πορεία των εσωτερικών και εξωτερικών θεμάτων κτλ.* Την ίδια στιγμή, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Δημ. Μαρούδας, διαβεβαίωνε πως «οι προσωπικές σχέσεις Προέδρου και πρωθυπουργού, είναι άριστες».

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, μια συνέντευξη του πρωθυπουργού στη «Γνώμη» (της περασμένης Κυριακής), τροφοδότησε μια σειρά ερωτήματα στην κοινή γνώμη και, ιδιαίτερα, στον κόσμο της Αριστεράς. Ο Α. Παπανδρέου μίλησε για τα «δύο άκρα» —τη Δεξιά και την Αριστερά— που «καλλιεργούν το κλίμα της πόλωσης», που «δεν έχουν συμφέρον στο ήπιο πολιτικό κλίμα» και που βάλλουν, με συγκλινόντα πυρά κατά της κυβέρνησης, την οποία και κατηγορούν για «δήθεν διωγμό της ιδιωτικής πρωτοβουλίας» ή «για υπερβολικά προνόμια προς το κεφάλαιο». Αυτές όμως οι βολές των δύο άκρων εναντίον μας —είπε ο πρωθυπουργός— δείχνουν ότι «εμείς βρισκόμαστε στο σωστό δρόμο».

Η ΟΡΟΛΟΓΙΑ αυτή του πρωθυπουργού, ξένισε ορισμένους, καθώς ήταν η πρώτη φορά που ο Α. Παπανδρέου μιλούσε σαν «κεντρώος», τοποθετώντας το ΠΑΣΟΚ εκτός Αριστεράς... Αλλά και τα όσα είπε περί ΚΚΕ και «προωθημένων» στόχων του ΚΚΕ, έδωσαν λαβή σε διάφορες απορίες και σκέψεις, καθώς, τη φορά αυτή, ο πρωθυπουργός απόφυγε κάθε αναφορά στο σοσιαλισμό, σε συνάρτηση με το ΠΑΣΟΚ. Μέχρι τώρα, ο Α. Παπανδρέου διαφοροποιούσε το σοσιαλισμό που οραματίζεται το ΠΑΣΟΚ, από το σοσιαλισμό του ΚΚΕ. Ο δικός μας σοσιαλισμός —έλεγε— θα είναι δημοκρατικός, με πλουραλισμό, αυτοδιαχείριση, αποκέντρωση, κτλ., ενώ ο δικός τους (του ΚΚΕ) θα είναι διοικητικός, συγκεντρωτικός, εμπνευσμένος από κάποιο μοντέλο έτους 1917. Στη συνέντευξη του αυτήν όμως, ο πρωθυπουργός σταμάτησε στην «Αλλαγή», που «είναι για μας ο τελικός στόχος», σε αντίθεση με το ΚΚΕ, που βλέπει την Αλλαγή σαν μεταβατικό στάδιο, για «πιο προωθημένες μορφές κοινωνικής οργάνωσης».

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, το δεκαπενθήμερο κύλησε με την ανάληψη της προεδρίας της ΕΟΚ από την Ελλάδα, με τον υπουργό Εξωτερικών, Ι. Χαραλαμπίδου να εκθέτει, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το ευρωπαϊκό προφίλ της χώρας μας, μέσα από «ορισμένους περιορισμούς και ιδιαιτερότητες» και με τον υφυπουργό Εξωτερικών Ι. Καψή να περιμένει, σήμερα-αύριο, τον πολυμήχανο Ρέτζι Μπαρτόλομιου. Εδώ ο διαπραγματευτής, εκεί ο διαπραγματευτής, που είναι ο διαπραγματευτής;

ΠΑΝΤΩΣ, η αίσθηση (το feeling, αμερικανιστί...), που επικρατεί, τη στιγμή αυτή, σε ορισμένους δυτικούς διπλωματικούς κύκλους, είναι ότι η νέα συμφωνία για τις βάσεις «μάλλον υπογράφεται», ίσως και μέσα στον Ιούλιο. **ΑΝΤΗΝΩΡ**

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΤΟΜΙΑ!

Δέν υπάρχει λόγος νά κρατάτε ολόκληρες τίς έφημερίδες πού διαβάζετε, γιά νά φυλάξετε μιά είδηση πού σάς ενδιαφέρει. Κρατείστε μόνο τήν είδηση. Ζητείστε μας τά αποκόμματα όλων τών έφημερίδων, γιά νά μή μπείτε έσείς στόν κόπο νά τά συγκεντρώσετε.

Δουλειά μας είναι νά ενημερωνόμαστε καί νά σάς ενημερώνουμε.

Διαβάζουμε όλες τίς έφημερίδες (έλληνικές καί ξένες) καί κρατάμε γιά λογαριασμό σας, τά αποκόμματα πού σάς άφορούν.

Δέν είμαστε «μερικοί άνθρωποι», αλλά ένα ολόκληρο δημοσιογραφικό έπιτελείο πού δουλεύει υπεύθυνα γιά τήν είδική - δική σας ενημέρωση.

Έπικοινωνείστε μαζί μας!

EXPRESS NEWS

Τό προσωπικό σας Άρχείο.

ΣΤΡΑΤΟΣ ΜΟΥΒΑΣ

**ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ & ΞΕΝΟΥ ΤΥΠΟΥ**

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 ΤΗΛΕΦ. 3243.351 ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 122

Μια μεγάλη, σύγχρονη, συνεπής ασφαλιστική εταιρία αγροτικών και γενικών ασφαλειών. Με δίκτυο εξυπηρέτησης απ' άκρη σ' άκρη στην Ελλάδα. Που προσφέρει τα κέρδη της σε αναπτυξιακούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς σκοπούς.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΟΝΤΑ ΣΑΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ: Ζωής, Προσωπικών ατυχημάτων, Φωτιάς, Μεταφορών, Διαφόρων ατυχημάτων, Χαλαζιού, Κτηνασφάλειας, Αλιευτικών σκαφών, Αυτοκινήτων.

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Λεωφόρος Συγγρού 163 Τ.Θ. 140, Νέα Σμύρνη, Αθήνα.

Τηλ. 952 4801 (20 γραμμές) Τέλεξ 22 3004 AGRO GR

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Αθήνα, Καβάλα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Γιάννενα, Πάτρα, Ηράκλειο

ΔΙΚΤΥΟ: Υπακατάστημα και Πρακτορεία σε όλη την Ελλάδα.

ΧΟΡΟΙ ΧΟΝΔΡΕΜΠΟΡΩΝ

Ολονύχτιους χορούς έστησαν (κατά τις εφημερίδες) στη Λαχαναγορά οι χονδρέμποροι του Ρέντη μετά την απόφαση του Συμβ. Επικρατείας που «δικαιώνει τους αγώνες τους» όπως κραύγαζαν οι κορυβαντιούντες «αγωνιστές».

Εν μέσω συρτών, καλαματιανών, τσιφτετελιών και εθνικού ενθουσιασμού υπό τις αδιάφορες ντομάτες, καρπούζια και πεπόνια, οι χονδρέμποροι πανηγύρισαν όχι τόσο μια νίκη δική τους όσο μια ήττα της κυβέρνησης.

Ήττα μάλιστα εντελώς άδοξη, μιας και δεν οφείλεται σε έλλειψη πολιτικής βούλησης και τόλμης, αλλά σε έλλειψη σχεδιασμού και κοινωνικής αντίληψης της πολιτικής.

Ίσως είμαστε οι μόνοι που είχαμε τονίσει επανειλημμένα και έγκαιρα πως η ηγεσία του Υπ. Εμπορίου έδωσε πέρσι τη «μάχη της Λαχαναγοράς» με τις καλύτερες των προθέσεων και τις χειρότερες των προϋποθέσεων.

Και είχαμε προειδοποιήσει πως τέτοιου τύπου «επιχειρήσεις» δεν μπορούν να αγνοούν τη σύνθετη υφή των κοινωνικοοικονομικών διαδικασιών και τα όρια της πολιτικής παρέμβασης. Με λίγα λόγια το πρόβλημα δεν τελειώνει στον «μπαμπούλα» χονδρέμπορο, γιατί ο «μεσάζων» είναι η πιο έκδηλη και χυδαία πλευρά μιας διαδικασίας υπο-υπερτιμολογήσεων που ξεκινάει από τον παραγωγό και φτάνει στο τελευταίο μανάβικο και —γιατί όχι— στον ίδιο τον καταναλωτή.

Έτσι, δεν χρειάζονται τόσο νόμοι εξώσεων όσο πραγματικός κοινωνικός διάλογος και πρακτική που θα ενδυναμώσει τους συνεταιρισμούς, θα μεταλλάξει τη νοοτροπία του παραγωγού και θα οξύνει τον παρεμβατισμό και τον έλεγχο του καταναλωτή.

Αλλιώς οι μάχες των λαχαναγορών θα είναι —όπως αποδείχτηκε— «πολύς καυγάς για το τίποτα».

Το «Αντί», ο κ. ΒΑΣ. ΒΑΣ. και η «Βραδυνή»

Το ΑΝΤΙ στα 10 χρόνια της έκδοσής του, πολλά έχει δει, πολλά έχει πάθει και ορισμένα πια τα έχει μάθει...

Ξέρουμε λοιπόν ότι το γεγονός της ανεξαρτησίας του ΑΝΤΙ θα δυσκολεύει πάντοτε αυτούς που θέλουν τα πάντα να μπαίνουν σε κάποια εύκολα και τακτοποιημένα «κουτάκια». Είναι πράγματι δύσκολο για ανθρώπους που έχουν διαπαιδαγωγηθεί με κάθε λογής παρωπίδες να αναγνωρίζουν την αυτονομία του

ΑΝΤΙ απέναντι σε κάθε λογής εξουσίες και τους εκφραστές τους.

Αυτό αποτελεί άλλωστε και ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία της φυσιογνωμίας μας, που με επιμονή και συστηματικότητα διαφυλάσσουμε και αναπτύσσουμε.

Αλλά συνήθως τα σχετικά «πυρά» και οι καχυποψίες προέρχονταν από τα «αριστερά» ή την αριστερά.

Με έκπληξη λοιπόν διαβάσαμε στη «Βραδυνή» της Πέμπτης 30/6 τη στήλη του ΒΑΣ. ΒΑΣ. όπου το ΑΝΤΙ παρουσιαζόταν να ανακαλύπτει τις αρετές της... Δεξιάς.

Εκεί λοιπόν που τα ερωτήματα ήταν αν το ΑΝΤΙ υποστηρίζει «κατά βάθος» το ΚΚΕ, το ΚΚΕ εσ., την ΕΔΑ, τους αναρχοαυτόνομους κτλ., τώρα θα έχουμε και το πρόβλημα μήπως είμαστε Ν.Δ. και δεν το ξέρουμε...

Ο Βασ. Βασ. εν πάση περιπτώσει δεν μας είναι άγνωστος και το ΑΝΤΙ του έχει χρεώσει την αξιοπρεπή και θαρραλέα του χειρονομία, να αρθρογραφήσει σε συμπάρασταση όταν δικαζόμαστε σαν «κατάσκοποι» επί «ΝΔ».

Όμως αυτή τη φορά, ο ΒΑΣ. ΒΑΣ. εν μέσω της καραμανλικής φρενίτιδας του άρθρου του αδίκησε και εμάς και τον εαυτό του σαν αστό - δημοσιογράφο. Και όλα αυτά τα λέμε βέβαια γιατί όλα τα αποσπάσματα τα οποία παραθέτει από το ΑΝΤΙ έχουν ακριβώς το αντίστροφο νόημα από αυτό το οποίο τους αποδίδει.

Και βέβαια δεν θα είχαμε αντίρρηση να αναγνωρίσουμε και τα θετικά της Δεξιάς, όταν και αν υπάρχουν, αλλά έχουμε έντονη και κατηγορηματική διαφωνία στο να μας μεταβάλλουν άλλοι κατά βούληση σε «υπέρ» ή «κατά» οποιουδήποτε.

Γιατί είμαστε πάντα ΑΝΤΙ...

ΑΘΛΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΤΙΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΩΝ...

Αν υπήρχαν σε κάποιους αμφιβολίες για την τραγική μοναξιά των Παλαιστίνιων σε σχέση με τους άλλους Άραβες «αδελφούς» τα τελευταία γεγονότα στο Λίβανο και τη Συρία δεν αφήνουν πια καμιά σκιά.

Αφού σφαγιάστηκαν από τους Ιορδανούς το '70, από τους Σύρους το '76 (με την εισβολή τους στο Λίβανο), αφού αφέθηκαν εντελώς μόνοι το '82, οι Παλαιστίνιοι αντιμετωπίζουν τώρα στη

Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει

Η διάλυση της χώρας επί 3ωρο, 4ωρο ή και 5ωρο το βράδυ της Κυριακής δεν είναι βέβαια κάτι το ειδικά καινούριο ή το εξαιρετικά παράξενο γεγονός. Εννοούμε, δηλαδή, ότι η διαφορά της παράλυσης όλης της Ελλάδας από χιλιάδες καθημερινά παρόμοια γεγονότα είναι απλά διαφορά ποσοτική. Παραδεχόμαστε βέβαια ότι η ποσοτική συσσώρευση δημιουργεί και ποιοτικές μεταβολές, αλλά θα επιμείνουμε λίγο στην πρωταρχική μας προσέγγιση.

Είναι περίπου φανερό ότι η υπόθεση της διακοπής του ρεύματος είναι αποτέλεσμα εργασιακής αμέλειας, που εξειδικεύεται μεν στους κάποιους συγκεκριμένους τεχνικούς αλλά «αγκαλιάζει» όλη την ιεραρχία, τη δομή και λειτουργία της ΔΕΗ, που είναι πανομοιότυπη βέβαια με το σύνολο του κρατικού μηχανισμού.

Είναι μια ιεραρχία, δομή, λειτουργία και μηχανισμός που έχει σαν κύριο γνώρισμα την προφύλαξη των εργαζομένων από τις ευθύνες

της εργασίας τους. Να το πούμε αλλιώς και με ευθύτητα: ό,τι συνδέεται με το κράτος, ή οργανισμούς εξαρτώμενους απ' αυτό έχει σαν βασική εσωτερική λογική την εξασφάλιση λιγότερης εργασίας, μεγαλύτερης αμοιβής και καθόλου ευθύνης, όσον αφορά τα μέλη του συγκεκριμένου οργανισμού.

Η περίφημη μονιμότητα συνδυασμένη με έναν ισχυρό συντεχνιακό συνδικαλισμό, η μόνη λιπαντική λειτουργία του «μέσου», η συνηγορία του «ωχαδελφισμού», η βαλκάνια ραθυμία και η ελληνική μικροπονηριά του «ho-mo καταφερτζίκους» όλα αυτά μαζί συνδυάζονται και καταφέρνουν ποτέ να μη μπορείς να αποδώσεις ευθύνες σε κανέναν, γιατί πάντα ευθύνεται ένα αόρατο «σύστημα», οι περίφημες «δομές».

Η χρήση των «δομών» τώρα στην Ελλάδα έχει πάρει εξίσου πρωτότυπη κοινωνιολογική υπόσταση. Οι «δομές» έχουν ένα αφηρημένο χαρακτήρα, δεν συμπυκνώνουν κάποιες κοινωνικές σχέσεις αλλά είναι κάτι αντιστοιχεί με τη «θεία τάξη» των χριστιανών, δηλαδή ανερμήνευτο και αμετάβλητο.

Τι θέλουμε να πούμε πρακτικά για την πρόσφατη «διακοπή»; Μόλις διαπιστώθηκε ότι έχουμε να κάνουμε με αλυσίδα παραλείψεων του τεχνικού προσωπικού, η διοίκηση

της Ένωσης Τεχνικών ΔΕΗ έβγαλε ανακοίνωση που «κατήγγειλε» ότι αναζητούνται εξιλαστήρια θύματα στους τεχνικούς, λες και την ευθύνη θα μπορούσαν να την έχουν οι ταχυδρομικοί ή οι σιδηροδρομικοί.

Ταυτόχρονα η διοίκηση της ΔΕΗ (που έχει μέσα της και συνδικαλιστικά στελέχη όπως ο κ. Άμαλος), αναφέρθηκε στο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού και αυτοματισμού που θα απαιτήσει από 3 έως 6 χρόνια, όπου τότε, δεν θα γίνονται λάθη!

Είναι σαν να υποστηρίζουμε δηλαδή, ότι ώσπου στα σχολεία να πάνε μηχανές προβολής και σλάιτς, οι δάσκαλοι δικαιούνται να μην κάνουν καλά τη δουλειά τους με το υπάρχον εποπτικό υλικό, όπως χάρτες κτλ. ή ότι ώσπου οι γιατροί να αποκτήσουν νυστέρι με λαίτσερ μπορεί να πεθαίνουν κάποιοι ασθενείς με τα ήδη υπάρχοντα χειρουργικά εργαλεία, ότι ώσπου να «μηχανογραφηθούν» οι δημόσιες υπηρεσίες δικαιούνται τμήματα με πολυάριθμο προσωπικό να διεκπεραιώνουν 1 μόνο έγγραφο τη μέρα!

Θέλουμε, λοιπόν, να πούμε πολύ απλά ότι βέβαια ως μαρξιστές όλοι ξέρουμε τη δύναμη των δομών, των αντικειμενικών κοινωνικών διαδικασιών, την επέμβαση της καπιταλιστικής λογικής στην αποδιάρθρωση των κοινω-

Λιβύη και τη Συρία τις νέες εκδηλώσεις του αραβικού αντιιμπεριαλισμού.

Έτσι, ο γενναίος Καντάφι που ζητούσε από τους Παλαιστίνιους να αυτοκτονήσουν στη Βηρυτό, ετοιμάζεται για μαζικές απελάσεις ενώ ο άλλος γενναίος τύραννος σφαγέας του λαού του, ο Άσσαντ, υποδαυλίζει τις εσωτερικές διενέξεις στη «Φατάχ» και απαιτεί να του ζητήσει δημόσια «συγγνώμη» ο Αραφάτ (τον οποίο ουσιαστικά απέλασε από τη Συρία).

Ξέρουμε από τη δική μας επανάσταση του '21 και τους μετέπειτα αγώνες του λαού μας πόσος κυνισμός, αναπτύσσεται στις δυνάμεις που εμπλέκονται στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες. Αλλά υποτίθεται, πως οι Παλαιστίνιοι αγωνίζονται στην πρωτοπορία του Αραβικού έθνους —για την εθνική ανεξαρτησία— και ο κυνισμός εδώ δεν έχει θέση.

Μόνη εξήγηση λοιπόν είναι πως το «πούλημα» των Παλαιστίνιων είναι ο προκαταρκτικός όρος για κάθε αραβικό κράτος ώστε να γίνει αποδεκτό στις εισαγωγικές εξετάσεις για τις ρυθμίσεις της ΡΑΧ ΑΜΕΡΙΚΑΝΑ...

Και οι Σοβιετικοί ας συνεχίσουν να ενισχύουν τα «αντιιμπεριαλιστικά» καθεστώτα που στο εσωτερικό τους σφάζουν τους κομμουνιστές και αριστερούς, στην εξωτερική πολιτική «πουλάνε» τους Παλαιστίνιους, αλλά περιστασιακά δίνουν στην ΕΣΣΔ την ψευδαίσθηση ότι μετέχει στο παχνίδι της «επιρροής».

Έως ότου να πουληθεί κι αυτή, χωρίς εμείς τουλάχιστον να λυπηθούμε κατ' ελάχιστον...

Για τους φίλους συνδρομητές

Επειδή στο νέο Ταχυδρομικό κατάλογο που αφορά στους κωδικούς αριθμούς διευθύνσεων, επισημάνανε ορισμένες ελλείψεις, παρακαλούμε τους φίλους μας που έχουν ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΕΣ ΘΥΡΙΔΕΣ, να μας γράψουν ή τηλεφωνήσουν το νέο αριθμό. Επίσης οι φίλοι μας συνδρομητές από τα ΠΡΟΑΣΤΙΑ της ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ πρέπει να μας πληροφορήσουν για τους νέους κωδικούς των διευθύνσεών τους.

Ευχαριστούμε

Πρεσβευτική καλλιέπεια

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (στην Οττάβα)

Το έγγραφο με Αριθ. Πρωτ. 22180/433 και ημερομηνία 17 Φεβρουαρίου 1977 με θέμα «Ιστορικό Πρεσβείας Οττάβας» (που είναι άλλη ιστορία, για άλλη φορά) απευθύνεται στην 9η και 10η Διεύθυνση και τη Βιβλιοθήκη του Υπουργείου των Εξωτερικών, κοινοποιείται στα τρία προξενία του Καναδά και στα γραφεία του Γ.Γρ. και του Γ. Διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών και αναφέρει πάνω από την υπογραφή του Πληρεξούσιου Υπουργού Α' κ. Θεμ. Α. Χρυσανθόπουλου: Έχω την τιμή να σας στείλω πισοκολλητά κατάσταση που δείχνει ανάγλυφα το ιστορικό της πρεσβείας αυτής.

* Ιστορικό Πρεσβείας
* Οττάβας

Έχω την τιμή να σας στείλω πισοκολλητά κατάσταση που δείχνει ανάγλυφα το ιστορικό της πρεσβείας αυτής.

Εόπειθέτατος
Ο Γρ. Έβρου

ΑΧ! Ελληνική γλώσσα σε πόσες περιπέτειες έχεις να μπεις ακόμα! Αλλά τουλάχιστον όλοι πιστεύαμε ότι στα πάλαι ποτέ Υπουργεία της Δεξιάς και στις ευπρεπείς πρεσβείες, τυλιγμένη στο καθαρευουσιάνικο σάβανό σου δεν υπέφερες μέσα στη νεκρική σου ακινησία.

Και όμως ακόμα και στις πρεσβείες της Ν.Δ. ανθούσε η γλωσσική ασέλγεια. «Πισοκολλητά» λοιπόν σου την έφερε ο κύριος πρεσβευτής, ελληνική γλώσσα, τη συνημμένη του αναφορά.

Είναι μια στάση που ερεθίζει κι αυτή τις γλωσσικές αναζητήσεις, μέσα σε μια πρεσβεία, το 1977 να σχίζεις το μανδύα της καθαρεύουσας και να επιβάλλεις κάθετα και οριζόντια την αισθητική σου στάση επί της γλώσσας είναι κάτι παραπάνω από τόλμη. Είναι προφητικό χάρισμα μια και τα συμπαρομαρτούντα του «πισοκολλητού» είναι πια καθημερινό γλωσσικό γεγονός...

νικών λειτουργιών υπέρ του συνόλου, κτλ.

Αλλά, ως μαρξιστές επίσης γνωρίζουμε ότι η κοινωνία και οι δομές της δεν υπάρχουν με βάση μια φυσική ή μεταφυσική τάξη, αλλά οργανώνονται με εξηγήσιμες, ερμηνεύσιμες και μεταλλάξιμες δυναμικές κοινωνικές σχέσεις.

Επομένως, όλα «παίζονται» τελικά στην συνειδητή επέμβαση των οργανωμένων κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων στην αλλαγή αυτών των δομών και νοοτροπιών.

Σ' αυτή την κατεύθυνση όμως υπάρχει στον τόπο μια γενική σιωπή: είναι η σιωπή της συνενοχής διότι όλοι οι Έλληνες στο μέτρο του ο καθένας, είμαστε λίγο πολύ τεχνικοί της ΔΕΗ, άλλος με το ποδόσφαιρο, άλλος με την κουλτούρα, άλλος με τον έρωτα κι άλλος με το «ζαμανφού», όλοι κάποτε «πουλήσαμε» τη δουλειά μας και την κοινωνική μας ευθύνη.

Και εδώ έχουμε ουσιαστικά την προσήμανση για την αποτυχία της πρότασης για την κοινωνικοποίηση, όταν βλέπουμε πως θα προσκρούσει όχι τόσο στις δυνάμεις της αντίδρασης, αλλά στην κοινωνική αδράνεια που φρόντισε να πετύχει ο καπιταλισμός και την επέβαλε στο σοσιαλισμό που τον διαδέχτηκε...

... και ξανά προς τη δόξα τραβά

Σε άλλο μας σχόλιο όπου «η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει» προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε την κοινωνική ευθύνη που περιβάλλει γεγονότα όπως η παράλυση της χώρας από την αμέλεια των τεχνικών της ΔΕΗ.

Ας ανιχνεύσουμε λοιπόν την πολιτική πλευρά του θέματος, τι πρέπει και μπορεί να κάνει η κυβέρνηση σε σχέση με γεγονότα τέτοιας κλίμακας. Βέβαια ο κ. Γιαννόπουλος, υπουργός Εργασίας, χαριτολογώντας (θέλουμε να ελπίζουμε), είπε το ανεπανάληπτο ότι «τώρα θα συνειδητοποιήσουν οι Έλληνες τι χάος παραλάβαμε». Ας δούμε όμως τι τάξη θα δημιουργήσουμε πάνω σ' αυτό το «χάος».

Πριν απ' όλα αποδείχτηκε ότι δεν υπάρχει καμιά πρόβλεψη για μια στοιχειώδη κεντρική ενημέρωση σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Οι κρατικοί ραδιοσταθμοί θα έπρεπε να ενημερώνουν, να ενθαρρύνουν αν χρειάζεται, να δρουν ως παράγων ασφάλειας και ισορροπίας απέναντι στην αναπόφευκτη γενική σύγχυση. Κι όμως σ' αυτή την κατεύθυνση 20 μήνες τώρα δεν έγινε τίποτε.

Δεύτερον και παρά τους περιορισμούς των εθνικών δικαιωμάτων και λειτουργιών, είναι

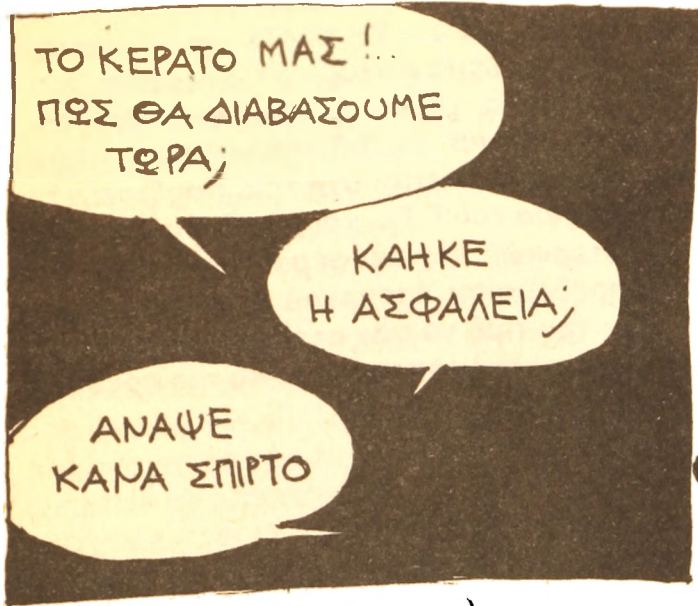
απαράδεκτο να συνεχίζουν να συμβαίνουν τέτοια φαινόμενα σε αποφασιστικούς κομβούς οι οποίοι συνδέονται άμεσα και με την άμυνα της χώρας. Δηλαδή ένας εύστοχος βομβαρισμός της Καρδιάς θα σημαίνει και την παράλυση της Ελλάδας; Θέλουμε, λοιπόν, να πιστεύουμε ότι δεν θα ετέθη απλώς σε λειτουργία ο σχεδιασμός έκτακτης ανάγκης που έχει προβλεφθεί ειδικά για περίπτωση πολέμου. Ελπίζουμε να καταλαβαίνομαστε...

Τέλος, αν και λίγες ήταν οι περιπτώσεις που δεν λειτούργησαν κάποια στοιχειώδη αντίμετρα —περιπτώσεις όπως το νοσοκομείο του «Ερυθρού Σταυρού», όπου δεν είχαν συνδεθεί όλες οι πτέρυγες με την εφεδρική γεννήτρια πρέπει να εκλείψουν εντελώς.

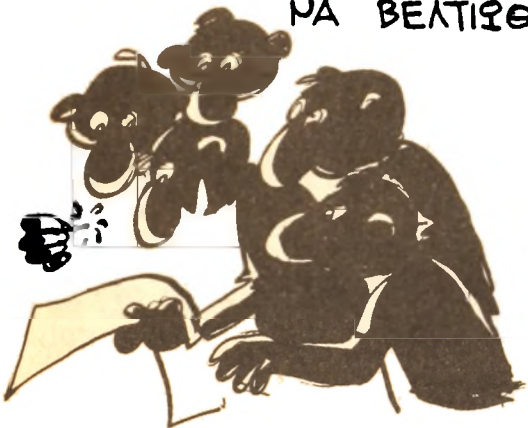
Ωστε αν αυτή τη φορά δεν θρηνήσαμε από τύχη μάλλον θύματα να το προλάβουμε με βεβαιότητα την επόμενη...

Τέλος θέλουμε να ελπίζουμε πως η παρούσα κυβέρνηση, με τη διαφορετική διάθεση που τη διακρίνει σε σχέση με τις προηγούμενες, θα κατανοήσει πως η επιτυχία της θα κριθεί αναλογικά και στην αντιμετώπιση αυτών των κλασικών «καταστροφών», όπως ακριβώς η προηγούμενη κρίθηκε σημαντικά από την ανυπαρξία της στους σεισμούς ή στις πυρκαγιές...

Στην καρδιά της Πτολεμαϊδας

ΜΑΪΣΤΑ! ΣΤΗΝ ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΑΥΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ Η ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΑΣ ΘΑ ΟΔΗΓΗΣΕΙ ΣΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΟΚ ΩΣΤΕ ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΘΕΙ..

ΕΔΩ ΕΙΜΑΣΤΕ! ...ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΜΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΗΠΑ ΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑ ΚΑΙ...

ΤΟ ΒΡΗΚΑ!... ΕΞΑΛΛΟΥ ΘΑ ΑΝΑΛΑΒΟΥΜΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΟ ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΓΙΑ...

ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ ΤΟΣΗΝ ΏΡΑ ΡΕ;

ΜΑ ΡΕ ΤΡΟΜΠΑ ΕΔΩ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙ

ΝΑΙ ΕΔΩ ΓΡΑΦΕΙ ΠΩΣ ΕΠΝΙΞΕ ΟΔΡΑΚΟΣ ΤΗ ΓΥΜΝΗ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ "ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕΤΟΝ ΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΗ ΚΥΡΙΟ..."

ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ

ΤΟΥΝΤΕΧ. Η πρόσφατη τραγωδία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Περσίας εις πράξεις τρεις.

Πράξη πρώτη. Το Τουντέχ εκτιμά —προ ετών— ότι μιας και οι μουλάδες και οι μουλαδοφρουροί θύμωσαν με τους Αμερικάνους είναι ό,τι πρέπει —οι μουλάδες και οι μουλαδοφρουροί— για «αντιμπεριαλιστική και αντιμονοπωλιακή ενότητα και πάλη». Κατόπιν τούτου το Τουντέχ όχι απλώς αποδέχεται αλλά χειροκροτεί με ενθουσιασμό όλους τους κατατρεγμούς και όλα τα γιουρούσια που εξαπολύουν —εξ ονόματος του Αλλάχ— οι λειτουργοί του Μεγάλου Ιμάμη εναντίον πάντων και Πασών. Μουτζαχεντίν, Φενταγίν, αβάσταγοι ερωτευμένοι που πιάστηκαν να φιλιούνται, αδιάντροπα θηλυκά που κυκλοφόρησαν χωρίς τσαντόρ και άλλοι πολλοί και διάφοροι περνούν διά πυρός, σιδήρου, λίθου, σχοινοῦ, παλουκίου και κάθε άλλου προσιτού υλικού παραδοσιακής τεχνολογίας υπό τας ευλογίας του Τουντέχ.

Πράξη δεύτερη. Στις 6 Φεβρουαρίου 1983 —αφού είχαν προηγηθεί 250 συλλήψεις μεσαιών και κατώτερων στελεχών— συλλαμβάνονται ο Νουρεντίν Κιανουρί γραμματέας του κόμματος, μέλη του Πολιτικού Γραφείου, μέλη της Κεντρικής Επιτροπής και άλλα σημαντικά στελέχη του Τουντέχ τριάντα (30) τον αριθμόν. Υποβάλλονται σε «συστηματικές» ανακρίσεις και —προ ολίγων εβδομάδων— εξιστορούν «αβίαστα» και «αυθόρμητα» από τη φιλόξενη τηλεόραση την «άθλια», «πρακτοριακή», «κατασκοπευτική» και εν γένει «προδοτική» —επί πολλές δεκαετίες— δράση τους υπέρ της Σοβιετικής Ένωσης και κατά της Περσίας. Χρέη φόντου —έτσι το θέλησε η τηλεσκοπνοθεσία— επιτελεί ένα μεγάλο πλακάτ που γράφει:

«Οι Αμερικάνοι είναι τόσο κακοί όσο και οι Άγγλοι. Οι Άγγλοι είναι τόσο κακοί όσο και οι Αμερικάνοι. Οι Σοβιετικοί είναι χειρότεροι και από τους δύο».

Πράξη τρίτη. Κίνημα αλληλεγγύης. Διεθνές. Άρχισε από τις 6 Φεβρουαρίου. Έχει δύο στόχους. Τη σωτηρία της ζωής των ηγετών του Τουντέχ. Την απόσβεση των οδυνηρών εντυπώσεων από τις αντιηρωικές «ομολογίες» τους. Ο πρώτος στόχος δεν είναι μόνο ανθρώπινος και θεμιτός. Είναι —με μόνη δυσκολία τις μέχρι προχτές αμαρτίες του Τουντέχ— και πειστικός και ενωτικός.

ΒΟΥΛΗ. Συζήτηση —λίγο πριν τις θερινές διακοπές— επί του ψηφίσματος της «συγκεντρώσεως λαϊκών και κληρικών» της 31 Ιανουαρίου στο θέατρο «Ακροπόλ» εναντίον του —τότε— νομοσχεδίου περί αναμορφώσεως του «Οικογενειακού Δικαίου». Κάποια στιγμή η συζήτηση επεκτείνεται στο γυμνισμό. Ο πρόεδρος αποδεικνύεται χιουμορίστας και ένας βουλευτής της Ν.Δ. αγεωγράφητος Β. ΜΠΕΚΙΡΗΣ (Ν.Δ.): ... θα ήθελα να παρακαλέσω τον κ. υπουργό και διά του κ. υπουργού την κυβέρνηση να προσέχει όλως ιδιαιτέρως αυτές τις παραδόσεις μας και να αφήσουν αυτά τα οποία σκέφτονται περί γυμνιστών (...) στους Έλληνες είναι ριζωμένες οι ελληνοχριστιανικές παραδόσεις, οι οποίες δεν μπορούν να ξεριζωθούν με κανένα τρόπο.

Ι. ΑΛΕΥΡΑΣ (πρόεδρος): ... στην Πάτρα δεν κυκλοφορούν γυμνιστές;
Β. ΜΠΕΚΙΡΗΣ: Όχι.

Ι. ΑΛΕΥΡΑΣ: Δεν κυκλοφορούν;
Β. ΜΠΕΚΙΡΗΣ: Στην Πάτρα ειδικά κύριε Πρόεδρε (...) είναι ιδιαίτερα θρησκευόμενος ο λαός. Μην σας κάνει εντύπωση.

Ι. ΑΛΕΥΡΑΣ: Όχι, ρωτώ αν κυκλοφορούν τουρίστες γυμνιστές.

Ι. ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ (Ν.Δ.): Ημίγυμνοι κυκλοφορούν.

Β. ΜΠΕΚΙΡΗΣ: Ημίγυμνοι ναι, κυκλοφορούν παντού. Αλλά με το «γυμνιστές» νομίζω ότι εννοούμε άλλα πράγματα.

.....
Ι. ΛΑΥΡΕΝΤΙΔΗΣ (Ν.Δ.): ... κύριε πρόεδρε, αν κυκλοφορούν ημίγυμνοι ή όχι δεν το ξέρω. Έσπενσε ο κ. Μπεκίρης να πει ότι είναι κατά το ήμισυ. Φοβάμαι ότι αν έφθασαν ως εκεί δεν θα δυσκολευθούν να αποβάλλουν και το άλλο.

Ι. ΑΛΕΥΡΑΣ: Έτσι γίνεται συνήθως. Από το μισό ξεκινάει και το υπόλοιπο. Και νομίζω ότι εκεί στην Πάτρα αναπτύσσεται αυτή η μέθοδος!

Β. ΜΠΕΚΙΡΗΣ: Μα νομίζω ότι και στις Σέρρες κυκλοφορούν ημίγυμνοι. Οπότε το ίδιο θα συμβεί και εκεί πέρα (...)

Ι. ΑΛΕΥΡΑΣ: Δεν έχουν δυστυχώς θάλασσα εκεί πέρα!

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ. Δηλώσεις, συνεντεύξεις, προσφωνήσεις, χαιρετισμοί, ομιλίες... Ό,τι το ευκολότερον —όπως φαίνεται— εν Ελλάδι αμέσως μετά τον «προεκλογικόν λόγο». Γι' αυτό και ο κ. Περογιαννάκης χαιρετίζοντας —όπως μου είπανε— σαν εκπρόσωπος της

ΕΔΗΚ, συγκέντρωση συνδικαλιστικών στελεχών —την περασμένη εβδομάδα— διεκδικητική του Εθνικού Φορέα Υγείας, και του γιατροῦ —νοσοκομειακού και εξωνοσοκομειακού— πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, είπε —μεταξύ πολλών και διαφόρων— άλλων:

—«Η γέννησις, η διαβίωσις και ο θάνατος είναι από τα σοβαρότερα προβλήματα του ελληνικού λαού» (ακράτητα χειροκροτήματα).

—«Να αυξηθούν τα γυμναστήρια και να ελαττωθούν τα νοσοκομεία» (ουρανομήκεις ζητωκραυγές και «εσένα θέλουμε»).

Ο δεύτερος στόχος είναι εγχείρημα απελπιστικά άχαρο. Επιτελείται «διά την τιμήν των όπλων». Η διαπαιδαγώγηση των μαζών με την ιδέα ότι οι λαϊκοί ηγέτες είναι —και μένουν— σωματικά, διανοητικά και ψυχικά «ατσάλινα τείχη που αλύγιστα προβάλλουν στα πεδία των τιμιών μαχών» εξουδετερώνει —εκ των προτέρων— το σεβασμό και την κατανόηση των ορίων της ανθρώπινης αντοχής που η υπέρβασή τους είναι ο σκοπός και συνηθέστερα το αποτέλεσμα των βασανιστηρίων.

Οπότε βέβαια δεν απομένει παρά η απεγνωσμένη επιστράτευση της... γνώσης των «ειδικών». Αντιγράφω —και καταχωρίζω εδώ— από την σελίδα 9 του τευχιδίου «Iran Aktuell, Ιούνης 83» στοιχεία που ανακοινώθηκαν σε πρόσφατη συνέντευξη Τύπου στην Αθήνα:

«Σαν ειδικός, ο γιατρός Σπ. Σταθάκης, είναι πιο λεπτομερής:

—Τα ψυχοφάρμακα αποτελούν χώρο εντατικής δραστηριότητας των μυστικών υπηρεσιών και των μονοπωλίων φαρμακοβιομηχανίας, πράγμα που εξηγεί και την αύξηση των πωλήσεών τους.

—Τα ψυχοφάρμακα συντελούν κυρίως στην πλήρη εξασθένηση της θέλησης του θύματος, που χάνει την ικανότητα να ελέγχει τις αντιδράσεις του.

Παρουσιάζουν σωματικές παρενέργειες. Ο άνθρωπος που έχει πάρει τα φάρμακα αυτά παρουσιάζει παραλυτικά φαινόμενα ή τουλάχιστον μυϊκή ατονία και μεγάλη σιελόρροια. Όλα αυτά τα φαινόμενα εμφανίζονται π.χ. στο σ. Κιανούρι. Το ένα του βλέφαρο είναι πεσμένο, το στόμα του είναι παραμορφωμένο, και η σιελόρροια που εμφανίζει είναι ακατάσχετη. Φοβάμαι εγκεφαλικό επεισόδιο ή κάποια παραπληγική κατάσταση...».

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ — ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Συμπληρωματικά ή αντιθετικά μεγέθη;

του Ζ. Βιδάλη

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ εκδήλωση πολιτικής παρουσίας του κ. Καραμανλή στις Σέρρες, έδωσε λαβή στον Τύπο για μια αρκετά διεξοδική διερεύνηση σεναρίων περί τις δυνατές σχέσεις μεταξύ Προέδρου και Κυβερνήσεως και ειδικότερα μεταξύ Προέδρου και Πρωθυπουργού.

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ των σεναρίων ήταν έκδηλες, ανάλογα συνήθως με την προέλευση και την πηγή άντλησης των επιχειρημάτων. Ανεξάρτητα όμως από επιμέρους σωστές επισημάνσεις οι περισσότερες αναλύσεις έπασχαν από τους κλασικούς περιορισμούς της δημοσιογραφικής προσέγγισης στο σημερινό ελληνικό Τύπο: υπήρχε έντονα αισθητός ένας «σεβασμός των μεγεθών» δηλαδή της προεδρίας ή της πρωθυπουργίας αντίστοιχα, που μετέβαλε τους αναλυτές σε «υπηρέτες» κατά κάποιο τρόπο υποθετικών ή πραγματικών σκοπιμοτήτων. Ταυτόχρονα, οι αναλύσεις διακρίνονταν από μια έντονη «συγκυριακότητα» (αν είναι δόκιμος ο όρος), ενώ τέλος, σημαντικό ρόλο έπαιξε στην εσωτερική συλλογιστική των άρθρων ο «ψυχολογισμός» των δυο ηγετών, που παρουσιάζονται ως οι αποκλειστικοί πρωταγωνιστές της πολιτικής μας ζωής.

ΟΣΟ κι αν είναι αλήθεια ότι οι δυο αυτές προσωπικότητες έχουν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο και τα ενδεχόμενα ατομικά τους χαρακτηριστικά να επιταχύνουν ή να επηρεάσουν τις εξελίξεις, τόσο αληθεύει επίσης ότι το υπόστρωμα που διαμορφώνει το πεδίο της σύγκρουσης ή συμφωνίας του Προέδρου και της Κυβέρνησης είναι η «κρίση εξουσίας» που χαρακτηρίζει μόνιμα τον τόπο. Η «κρίση εξουσίας» της Ελλάδας αποτελεί ένα μόνιμο τόπο αναφοράς της μαρξιστικής σκέψης στην Ελλάδα, χωρίς όμως οι διερευνήσεις να έχουν εμπλουτίσει ιδιαίτερα τον θεωρητικό εξοπλισμό των αριστερών κομμάτων και κατά μείζονα λόγο την πολιτική τους πρακτική πράγμα που κατά κάποιο τρόπο δεν ισχύει για τον κ. Παπανδρέου και την πολιτική του.

ΑΣ ΠΟΥΜΕ λοιπόν σχηματικά, πως η «κρίση εξουσίας» στην Ελλάδα δεν είναι τίποτα άλλο από μια κρίση νομιμοποίησης του αστικού καθεστώτος. Με απλά λόγια, ενώ η χώρα έχει περάσει εδώ και δεκαετίες στη φάση της αστικής ολοκλήρωσης, οι ιδιορρυθμίες του οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου που διαμορφώθηκαν δεν έχουν εμπεδώσει με ασφάλεια και σταθερότητα το αστικό καθεστώς στη χώρα.

Η ΠΙΟ έκδηλη και άμεσα ορατή απόδειξη αυτής της πρότασης βρίσκεται στην πολιτική αστάθεια της πρόσφατης ιστορίας μας, την επανάληψη της οποίας ξαναζούμε τώρα ως σύγκρουση Καραμανλή - Παπανδρέου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

ΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ σφάλμα όσων προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα πρόσφατα γεγονότα, είναι πως ο κ. Καραμανλής έχει «αλλάξει», πως αντιλαμβάνεται πια τον προσωπικό του ρόλο μόνο στην «εθνική» του διάσταση, και πως τον αφορά μόνο η «υστεροφημία» του. Αυτά βέβαια αληθεύουν αλλά μόνο στην λεκτική τους διατύπωση.

ΕΠΕΙΔΗ ακριβώς ο κ. Καραμανλής είναι άτομο βαθύτατα διαποτισμένο από την αίσθηση της εξουσίας αντιλαμβάνεται όλα τα προηγούμενα μόνο υπό το πρίσμα της διασφάλισης των επιλογών εκείνων που εμπεδώνουν το αστικό καθεστώς. Με λίγα λόγια ο κ. Καραμανλής διαφοροποιείται μεν τυπικά —ενδεχομένως και ουσιαστικά— από τις τρέχουσες πολιτικές εκφράσεις της Δεξιάς αλλά επειδή ακριβώς φιλοδοξεί να ηγεμονεύσει στο συνολικό πολιτικό φάσμα με την προσχώρηση όλων των πολιτικών δυνάμεων στην ουσία της πολιτικής του άποψης, δηλαδή τον εκσυγχρονισμό της αστικής δημοκρατίας.

ΕΔΩ, βέβαια, βρίσκεται και το «κλειδί» του ουσιαστικού ρόλου που διαδραματίζει ο κ. Καραμανλής. Ότι αποπνέει πάντα δηλαδή αυτό τον «αέρα» εγγύησης μιας δημοκρατικής τάξης, που σίγουρα έλλειψε αισθητά σ' αυτό τον τόπο επί δεκαετίες...

ΜΟΝΟ έτσι άλλωστε κατανοείται και η «ουδετερότητα» και των δύο κομμάτων της παραδοσιακής Αριστεράς, του ΚΚΕ και του ΚΚΕ εσ., στην πρόσφατη σύγκρουση.

ΥΠ' ΑΥΤΗ την έννοια πάντως, η διαλυτική κατάσταση της «Ν.Δ.», η θλιβερή κατάσταση των μικρών κεντρικών κομμάτων και κομματιδίων, μετατρέπεται από τα πράγματα τον κ. Καραμανλή στον εξ αντικειμένου εκφραστή της Δεξιάς, μια και αυτοματικά όλοι αυτοί οι χώροι προσπαθούν να επιβεβαιώσουν την παρουσία τους μέσω της εκφώνησης εκ μέρους του κ. Καραμανλή των ακρογωνιαίων πολιτικών τους θέσεων.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, το ΠΑΣΟΚ, είναι από την ίδια του τη «φύση» υποχρεωμένο να αμφισβητήσει βασικές επιλογές και θέσεις του κ. Καραμανλή και συνακόλουθα τον πολιτικό του ρόλο.

ΔΙΟΤΙ μπορεί μεν το ΠΑΣΟΚ να μην είναι επαναστατικό κόμμα, αλλά αν δεν θέλει να αυτοκαταργηθεί και να αυτοκτονήσει πολιτικά είναι υποχρεωμένο να ακολουθήσει μια διαφορετική πολιτική, που απειλεί τους μεταπολιτευτικούς συσχετισμούς και τις ισορροπίες του αστικού καθεστώτος.

ΑΣ ΠΑΡΟΥΜΕ για παράδειγμα τις βάσεις όπου από πολλούς θεωρείται ακατανόητη, η πολιτική του ΠΑΣΟΚ στην επιμονή για «καταληκτική ημερομηνία» της συμφωνίας.

ΚΙ ΟΜΩΣ η καταληκτική ημερομηνία σημαίνει πως το ΠΑΣΟΚ θα διασφαλίσει και τα ωφέλη της συμφωνίας και θα ελαχιστοποιήσει το κόστος, διότι ο χειρισμός του θα είναι απλός: δεν θα πανηγυρίσει γιατί μένουν οι βάσεις «επωφελώς» για τη χώρα, (όπως θα 'κανε η «Ν.Δ.»), αλλά ότι φεύγουν (τότε), αφού επωφεληθούμε στο ενδιάμεσο από τη συμφωνία...

ΕΤΣΙ και η συμφωνία θα ισχύει, αλλά και στο μαζικό κοινωνικό και πολιτικό μέτωπο θα συντηρείται η αντιιμπεριαλιστική συνθηματολογία του ΠΑΣΟΚ, ώστε να διατηρούνται εκείνες οι ρευστές συνθήκες που αποτελούν την αναπαραγωγό δύναμη του κυβερνώντος κόμματος.

ΟΜΟΙΑ τακτική θα ακολουθηθεί πιθανότατα και στο θέμα της ΕΟΚ, τουλάχιστον μέχρι τις ευρωεκλογές του '84 κ.ό.κ.

ΑΝ ΟΜΩΣ όλα αυτά στην παραδοσιακή αριστερά μοιάζουν με διαφορά χειρισμών και μόνο, η Δεξιά (και ο κ. Καραμανλής) έχουν λόγους να πιστεύουν πως αποτελούν θολά έστω, μια ουσιώδη απειλή στην κοινωνική τάξη πραγμάτων, υποψία που αποδίδεται κομπά ως «απειλή για το δημοκρατικό πολίτευμα», «προετοιμαζόμενο εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς» κτλ.

ΔΙΟΤΙ και η Δεξιά και ο κ. Καραμανλής γνωρίζουν και αισθάνονται καλά πως το ΠΑΣΟΚ δρα πολύ αποτελεσματικά στην «καρδιά» της πολιτικής εξουσίας στον τόπο δηλαδή στον έλεγχο του κράτους. Και διαγνώθουν πως συνδυασμένα οι «κοινωνικοποιήσεις», τα Εποπτικά Συμβούλια, οι «αποκεντρώσεις» και τα θεσμικά μέτρα του ΠΑΣΟΚ, καθώς και η επέμβασή του στο Στρατό και τα Σώματα Ασφαλείας, αλλάζουν ριζικά την κοινωνική βάση της πολιτικής εξουσίας της Δεξιάς.

ΝΙΩΘΕΙ η Δεξιά, πως αν το ΠΑΣΟΚ πετύχει τον «εκπασοκισμό του κράτους» και καταφέρει να ασκήσει μια φιλολαϊκή πολιτική παραδοσιακού έστω τύπου με «κράτος προνοίας», δεν θα είναι μια κυβέρνηση στο κενό αλλά θα αλώσει και την πηγή της εξουσίας.

ΤΟΤΕ, και τα δεξιά σχήματα θα περιθωριοποιηθούν αλλά και ο ρόλος του Προέδρου της Δημοκρατίας θα διαφοροποιηθεί ριζικά καθώς θα μεταβληθεί σε τυπικό και συμβατικό ανώτατο άρχοντα.

Ο κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ άλλωστε, είχε προειδοποιήσει για την αντίληψή του περί τις προεδρικές αρμοδιότητες, όταν το 1980 αποτιμώντας το έργο του αποχωρούντος Προέδρου κ. Κ. Τσάτσου είχε πει πως ο κ. Τσάτσος έδωσε το «πραγματικό μέτρο» στην άσκηση του προεδρικού λειτουργήματος. Ας επιχειρήσει ο αναγνώστης τη μεταφορά αυτή στον κ. Καραμανλή...

ΒΕΒΑΙΑ, όλα αυτά υπόκεινται στις δυνατότητες «τομών» που διαθέτει το ΠΑΣΟΚ. Είναι γεγονός πως κάθε μέρα στενεύουν τα —λίγα ούτως ή άλλως— περιθώρια για την επιχείρηση ενός τύπου σοσιαλιστικού μετασχηματισμού. Και το ίδιο το ΠΑΣΟΚ ήταν απροετοίμαστο για κάτι παρόμοιο και η Αριστερά στερείται προοπτικής εξουσίας και οι κοινωνικές δυνάμεις αντιλήφθηκαν την «Αλλαγή» περισσότερο σαν ενδυνάμωση των συντεχνιακών προνομίων παρά ως εγχείρημα πραγματικών κοινωνικών μεταβολών.

ΓΙΑ ΤΟΥΤΟ άλλωστε ο κ. Καραμανλής περνάει στην πραγματικότητα στην επίθεση, παίρνοντας τη λαμπρή ευκαιρία από τις απολιτικές ρητορικές εξάρσεις του κ. Κουτσόγιωργα. Γιατί θέλει να αποκλείσει το ενδεχόμενο ανεξέλεγκτων εκρήξεων, που συντηρεί πάντα η πολιτική των «ανοιχτών μετώπων» του ΠΑΣΟΚ.

ΔΙΟΤΙ όταν δεν προετοιμάζεις με προγραμματικό τρόπο με πραγματική κοινωνική συμμετοχή και με την πλατύτερη πολιτική συναίνεση την πολιτική σου, τότε είσαι εξαναγκασμένος ή σε προσαρμογή, ή σε εκρήξεις ποпуλιστικού χαρακτήρα με άδηλη έκβαση. Η κυβέρνηση με αίσθημα παίκτη συντηρεί αυτή τη δυνατότητα περισσότερο ως απειλή παρά ως πεποίθηση. Αλλά τα όρια ενός τέτοιου παιχνιδιού δεν μπορούν εύκολα να σταθμιστούν και αν κάποτε «ανοίξει» κανείς δεν μπορεί να ει- κάσει την κατάληξή τους.

ΕΤΣΙ ο κ. Καραμανλής περνώντας στην επίθεση ουσιαστικά αμύνεται προκαταρκτικά απέναντι σε ενδεχόμενα που καταργούν το πεδίο της συναίνεσης όπως αυτός θέλει να το ορίζει.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη μεριά βέβαια όση αντίθεση και αν υπάρχει τόση συμφωνία μπορεί να προκύψει αν το ΠΑΣΟΚ αποφασίσει οριστικά την προσαρμογή του στους κανόνες του παιχνιδιού, αποδεχόμενο την αστική νομιμότητα και ενισχύοντάς την με τον τρόπο του, συμβάλλοντας δηλαδή στον αστικό εκσυγχρο-

νισμό με το πλεονέκτημα μιας αριστερής ρητορείας που θα εξωραϊζει τα τεκταινόμενα.

ΟΜΩΣ για όποιον μπει στη θέση του ΠΑΣΟΚ και του Ανδρέα Παπανδρέου θα διαπιστώσει πως μια τέτοια μεταστροφή έχει όλα τα στοιχεία της αποδυνάμωσης και διάλυσης του ΠΑΣΟΚ με τη μορφή που έχει σήμερα τουλάχιστον.

ΓΙΑ ΝΑ κάνει δηλαδή μια τέτοια πολιτική ο κ. Παπανδρέου χρειάζεται άλλο ΠΑΣΟΚ. Αλλά ποιος διακυβεύει όσα ήδη έχει για να εξυπηρετήσει κάτι που δεν το αισθάνεται ως υπόθεσή του; Πρακτικά δηλαδή πότε (εκτός της Αριστεράς) έζησε κανείς την αυτοκτονία ενός κόμματος;

ΑΠ' ΑΥΤΗ τη σκοπιά δηλαδή ο λόγος του κ. Καραμανλή στις Σέρρες μάλλον είναι το καμπανάκι που καλεί τους αντιπάλους στο ριγκ...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟ P.K. Feyerabend

Διάθεση: Αθήνα, Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ.
Μαυρομιχάλη 9, τηλ. 36.07.744.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΟΥΪΛΛΙΑΜ ΜΠΑΡΟΥΖ
Βίβλος των Ασσανορών

ΠΕΤΡΟΥ ΑΡΣΙΝΩΦ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ
ΜΑΧΝΟΒΙΤΙΚΟΥ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

ΤΑ ΔΟΚΙΜΑΣΑΜΕ ΟΛΑ..
ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΠΕΙ ΤΟ
"ΝΑΙ" ΣΤΗΝ Ε.Ο.Κ.
ΜΕ ΤΙΠΟΤΑ.

Εκκαθαρίσεις διαφωνούντων στο ΚΚΕ;

του Ρεπόρτερ

Σε εκκαθαρίσεις στελεχών του κόμματος, προχωρεί, σύμφωνα με αποκλειστικές πληροφορίες του ΑΝΤΙ, η ηγετική ομάδα του ΚΚΕ. Πρόκειται για στελέχη που αναδείχθηκαν μέσα από το αντιδικτατορικό κίνημα, συνέβαλλαν αποφασιστικά στις εξεγέρσεις της Νομικής και του Πολυτεχνείου και αποτελέσαν ενεργά στελέχη του ΚΚΕ απ' τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα.

Μεταξύ των άλλων, αναφέρονται τα ονόματα των:

● Νίκου Μπίστη, γραμματέα της ΚΟΒ Δικηγόρων του Πειραιά, μέλους του ΔΣ φυλακισθέντων και εξορισθέντων και της Επιτροπής κατάληψης της Νομικής Σχολής.

● Γιάννη Αντωνίου, εκπαιδευτικού, μέλους της ΑΝΤΙ-ΕΦΕΕ και του ΔΣ του Εργατικού Κέντρου Αθήνας ('75-'78).

● Θανάση Γιαλκέτση, μέλους της ιδεολογικής επιτροπής της ΚΕ του ΚΚΕ μέχρι το 11ο Συνέδριο.

● Μάνου Τρανταλίδη, αντιπροέδρου του Φαρμακευτικού Συλλόγου Αττικής, μέλους της ΑΝΤΙ-ΕΦΕΕ και στρατευμένου από τη χούντα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα παραπάνω στελέχη, αντιμετωπίζουν σαν μοναδική κατηγορία, ότι συνομίλησαν με τον Λεωνίδα Κύρκο!!! Η μεθόδευση των διαγραφών και το πρωτοφανές «κατηγορητήριο» έχουν προκαλέσει σάλο στο εσωτερικό του ΚΚΕ, ενώ τα υπό διαγραφή στελέχη αρνούνται να επιβεβαιώσουν ή να σχολιάσουν το γεγονός.

Αλλά περισσότερες πληροφορίες στο ρεπορτάζ που ακολουθεί.

Το δικαίωμα στην κριτική, στη διαφορετική άποψη, στη διαφωνία, δεν έχει λοιπόν θέση στην εσωτερική ζωή του ΚΚΕ;

Και στην πιο αυστηρή, την πιο άκαμπτη, την πιο γραφειοκρατική εκδοχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού (μέσα από την ποικιλία των παραλλαγών του, που ανάγονται βέβαια και σε διαφορετικές περιόδους της ιστορίας και της εμπειρίας του κομμουνιστικού κινήματος), δεν χωράει —θεωρητικά τουλάχιστον— ένας τέτοιος δρακόντειος αποκλεισμός.

Ακόμα και ο Σοβιετικός ηγέτης Μπ. Πανομαριώφ, μας βεβαιώνει με το πρόσφατο άρθρο του στον «Κομμουνίστ» ότι είναι μύθος η αντίληψη «των μονολιθικών ΚΚ μέσα στα οποία θα ήταν αδύνατο να συζητηθούν ελεύθερα τα ιδεολογικά ζητήματα και τα ζητήματα στρατηγικής και ταχτικής» και συνεχίζει: «Πρόκειται για μια γελοιογραφία. Στην πραγματικότητα γίνονται ελεύθερες συζητήσεις μέσα στα ΚΚ και τα κόμματα αυτά είναι ξένα στην πραχτική των λύσεων, που επιβάλλονται από τα πάνω».

Τι γίνεται όμως στην πράξη; Σύμφωνα, με πληροφορίες, που η εγκυρότητά τους είναι πέρα από αμφισβήτηση, μιας και διαδίδονται από τον ίδιο το κομματικό μηχανισμό, η ηγεσία του ΚΚΕ προωθεί από τα πάνω, μια εκκαθαριστική επιχείρηση, για την απομάκρυνση από το Κόμμα των φορέων και εκφραστών διαφορετικών απόψεων. Όσων, δηλαδή, δεν ευθυγραμμίστηκαν προσυνεδριάκά με τις επεξεργασίες και επιλογές της, προβάλλοντας κριτικές αμφισβητήσεις ή εναλλαχτικές απόψεις στο δημόσιο διάλογο. Αμφισβητήσεις και απόψεις, που χωρίς να 'χουν ανατρεπτικό ή διαλυτικό χαρακτήρα, περιείχαν νέους προβληματισμούς για θέματα «τα-

μπού», άγγιζαν ή και ξεπερνούσαν τα όρια της «επιτρεπτής» διαφωνίας.

Η δημοσίευση των απόψεων αυτών, επιβλήθηκε σαν αναγκαστική επιλογή στην ηγεσία του ΚΚΕ, στο μέτρο που οι φορείς τους, ήταν αρκετά γνωστοί σαν αγωνιστές της αντιδικτατορικής περιόδου και της ΑΝΤΙ-ΕΦΕΕ, καθώς και ενεργά στελέχη του ΚΚΕ, όλ' αυτά τα χρόνια. (Οι περισσότερες, άλλωστε, απ' αυτές τις απόψεις, φιλοξενήθηκαν σ' εκείνο το τεύχος-φάντασμα της ΚΟΜΕΠ, που έγινε ανάρπαστο καθώς κυκλοφόρησε σε πολύ περιορισμένο τираζ και μάλιστα μόνο εσωκομματικά!!... Είναι χαρακτηριστικό ότι αυτό το τεύχος (ΚΟΜΕΠ 12/82) δεν διακινήθηκε ούτε καν από το κομματικό βιβλιοπωλείο της «Σύγχρονης Εποχής»). Ωστόσο, το αρθρογραφικό μπαράζ πολεμικής που ακολούθησε από τις στήλες του «Ριζοσπάστη» και οι βαρύτατοι χαρακτηρισμοί, που εκτοξεύθηκαν ακόμα και από το βήμα του συνεδρίου (από μέλη της ηγεσίας του ΚΚΕ) ενάντια στους διαφωνούντες (αριστερο-δεξιοί oportunistes, τροτσκιστές κτλ.), καλλιεργούσαν ήδη το έδαφος, προετοιμάζαν τις συνθήκες, για μια πιο αποφασιστική αντιμετώπιση, για ένα «ξεκαθάρισμα», με τη λήψη διοικητικών μέτρων, με πραχτικές διακρίσεων και αποκλεισμών σ' ένα πρώτο στάδιο και με την εξώθηση σε απομάκρυνση ή και διαγραφή στο τέλος. Η ασυνήθιστη οξύτητα της πολεμικής της ηγεσίας του ΚΚΕ στις απόψεις των διαφωνούντων, υπαγορεύτηκε άλλωστε από την επιταχτική ανάγκη, να αποφευχθεί οποιαδήποτε «νομιμοποίησή» τους στο εσωτερικό του κόμματος. Συμπέρασμα: Πρέπει να ξεκαθαρίζουμε με τους ενοχλητικούς. Αφού εντοπίστηκαν οι «διαφωνούντες» δεν έμενε παρά να τους αποδοθούν

ορισμένες «συκοφαντικές» ιδιότητες (διανοούμενοι, φραξιονιστές κτλ.), να προλειανθεί το έδαφος για πιο δραστική αντιμετώπιση. Κι έτσι, σύμφωνα με τις πληροφορίες, που η ίδια η ηγεσία του ΚΚΕ διακινεί στις οργανώσεις του, τέθηκαν εκτός κόμματος γνωστοί εκφραστές διαφορετικών απόψεων. Αναφέρονται τα ονόματα των Γιάννη Αντωνίου, Θανάση Γιαλκέτση, Νίκου Μπίστη και Μάνου Τρανταλίδη κ.ά., που η δράση τους στα πλαίσια του ΚΚΕ, είναι γνωστή στον ευρύτερο χώρο της αριστεράς και οι απόψεις τους, στο προσυνεδριακό διάλογο, πυροδότησαν μαζικό ενδιαφέρον μέσα κι έξω από το ΚΚΕ.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι σαν μοναδικό τεμκήριο και αδιάσειστη απόδειξη (!) της «αντικομματικής» τους στάσης, προβάλλεται μια φιλική συνάντηση με τον Λ. Κύρκο!... Μένει, βέβαια, στην ηγεσία του ΚΚΕ, να εξηγήσει στα μέλη του, ποια αρχή ή καταστατική ρύθμιση απαγορεύει στα μέλη ενός κόμματος, που επικαλείται την ανάγκη του διαλόγου και της ενότητας των δυνάμεων της αλλαγής, να συνομιλούν με μέλη ή στελέχη του ευρύτερου αριστερού χώρου...

Την εικόνα της σημερινής εσωκομματικής κατάστασης στο ΚΚΕ συμπληρώνουν ορισμένα ακόμη στοιχεία, όπως η διάλυση των οργανώσεων των επιστημόνων και διανοούμενων και η απορρόφηση του δυναμικού τους, από συνοικιακές οργανώσεις... Η απόφαση αυτή, της καθοδήγησης του ΚΚΕ, δημιουργεί αντιδράσεις στον ευαίσθητο αυτό χώρο, καθώς είναι διάφανη η σκοπιμότητα της χειραγώγησης της ενδοκομματικής αμφισβήτησης.

□

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Εξάντας

Κωλέττη 11 • Τηλ. 36.04.885
Τζαβέλα 1 • Τηλ. 36.21.236

Ο δρακολαγνισμός ανώτατο στάδιο του εξευτελισμού (του Τύπου)

του Σ Κούλογλου

«Την είδες; Έλεγε κλητήρας Οργανισμού σε μια συνάδελφο, ήταν πολύ ωραία. Φαίνεται ότι τα ήθελε και τα έπαθε». Η φράση αφορά την Χαρίκλεια Κολλιοπούλου, την κοπέλλα που βρέθηκε την περασμένη βδομάδα βιασμένη και δολοφονημένη στο Καλαμάκι. Και είναι χαρακτηριστική, γιατί συμπυκνώνει με τον πιο καθαρό τρόπο, τα αποτελέσματα τα οποία επιφέρει η προσφάτως αφιχθείσα υστερία δρακολαγνίας - νεκροφιλίας που ενέσκηψε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Αυτό που συνέβη με ορισμένες εφημερίδες την επαύριο του εγκλήματος στο Καλαμάκι, ξεπερνάει τα όρια της ανοχής: Ο «Ελεύθερος Τύπος» δημοσίευε με τεράστια γράμματα, πρώτο θέμα στην πρώτη σελίδα, ρεπορτάζ από το έγκλημα, με μια μεγάλη φωτογραφία της γυμνής κοπέλλας, η οποία —φωτογραφία— έκανε ZOOM στο στήθος της. Στην ίδια υπόθεση ήταν αφιερωμένες άλλες τρεις σελίδες, μεταξύ των οποίων και το έγχρωμο σαλόι της εφημερίδας. Για όσους ήθελαν... κι άλλο, υπήρχαν δύο ακόμη μεγάλες «γυμνές» φωτογραφίες (η μία σχεδόν μία σελίδα), στην μια απ' αυτές η κοπέλλα ήταν μπρούμυτα γυρισμένη (για να φανούν και τα οπίσθια) και στην άλλη ανάσκελα (αλήθεια οι αστυνομικοί εκτός από το να... ψάχνουν τον δολοφόνο γυρίζουν τα πτώματα για φωτογραφίες κ. Σκουλαρίκη;)

Η «Απογευματινή» πρώτο θέμα πάνω κι από τον Εθνάρχη Καραμανλή (τίτλος: ΣΑΛΟΣ ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ), φωτογραφία γυμνή και μια ολόκληρη σελίδα μέσα με τίτλο «Την βίασαν πρώτα; ρωτούσε με αγωνία ο 14χρονος αδελφός» (ο τίτλος πάει για βραβείο του ιδρύματος Μπότση). Περισσότερο συγκρατημένο το «Έθνος», πρωτοσέλιδο ρεπορτάζ με φωτογραφία σκεπασμένη μεν, αλ-

λά με μικρό κείμενο δε που παρέπεμπε στο δισέλιδο σαλόι για «συγκλονιστικές λεπτομέρειες και έγχρωμες φωτογραφίες» (μάγκες, όποιος δεν πληρώνει 20ρικο δεν βλέπει).

Ο ΔΡΑΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΗΡΩΑΣ

Με πρόσφατο αποκορύφωμα τη δίκη του «Δράκου» της Θεσσαλονίκης, μια μεγάλη μερίδα του Τύπου προωθεί ένα νέο είδος αναγνωσμάτων, πολύ χειρότερο από τον παλιό «Τσακιτζή». Με πορτραίτα του δράκου, φωτογραφίες επί φωτογραφιών, δηλώσεις και κόντρα δηλώσεις, ένας μανιακός ή στυγνός δολοφόνος τείνει να μετατραπεί σε εθνικό ήρωα της παραπαίουσας ελληνικής κοινωνίας. Ο δράκος όχι μόνο «δραπετεύει» από τις κοινωνικές συνθήκες που τον δημιούργησαν, αλλά επιβάλλεται πάνω σ' αυτές. Είναι ο επιβήτορας, όλων, των πιο χαμερπών ενστίκτων της κοινωνικής αθλιότητας. Πόσοι δράκοι θα γεννηθούν από τη φυσιολογική αυτή επαφή, πόσοι σεξουαλικά καταπιεσμένοι ή κοινωνικά απόκληροι θα προτιμήσουν τα φώτα της δημοσιότητας και το εκτελεστικό απόσπασμα από την ασηματότητα της ανωνυμίας;

ΜΙΑ ΝΕΚΡΟΦΙΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΑΥΝΑΝΙΖΕΤΑΙ

Πέντε χιλιάδες κοπέλλες έστειλαν ήδη γράμματα στο δράκο και ζητούν να τον γνωρίσουν! Ποιος δεν θέλει να έχει δίπλα του μια διασημότητα; 300.000 αναγνώστες (το λιγότερο) των εφημερίδων κοιτούν (έγχρωμα πια, γιατί όλες σχεδόν οι εφημερίδες μας πέρασαν στη νέα τεχνολογία —αλήθεια ποια Δυτική χώρα έχει Τύπο έγχρωμο εκτός από την Τουρκία;), κοιτούν, λοιπόν, αχόρταγα τα βιασθέντα πτώματα της κοπέλλας ή της τραβεστί,

πολλοί ζηλεύουν που δεν είναι ΑΥΤΟΙ οι επιβήτορες, όλοι εκστασιάζονται μπροστά στο θέαμα.

Από κοντά έρχεται η έγχρωμη τώρα πια Τ.Β. Δεν υπάρχει έγκλημα ή κυρίως αυτοκινητιστικό δυστύχημα που να μην περάσει σε περίοπτη θέση στα δελτία ειδήσεων. Πάνω από τρεις νεκροί, γίνονται πρώτη είδηση. Μυαλά πεταγμένα στον αέρα, σώματα διαμελισμένα, και χωροφυλακή δίπλα. Δεν πα να παίρνουμε την προεδρία στην ΕΟΚ, να σκοτώνεται ο κόσμος στο Λίβανο; Κυριακή βράδυ, δελτίο ειδήσεων των 12, μετά από 5ωρη διακοπή του ρεύματος. Περιμένει κανείς ν' ακούσει δικαιολογίες, ή τέλος πάντων ρεπορτάζ για τις αιτίες του αλαλούμ. Πρώτη είδηση: πνίγηκαν 5 σε κανάλι (καμιά σχέση το δυστύχημα με την κακοκαιρία), τα πτώματα στο ασθενοφόρο και ανάκριση του υπεύθυνου οδηγού που τρέμει μπροστά στο φακό. Ποιος θα προστατεύσει τον όποιο πολίτη από τα —ψυχολογικά— βασανιστήρια αυτού του έρποντος φασισμού;

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Μέσα στα δικαστήρια, εξελίσσεται καθημερινά ένας «άγνωστος πόλεμος»: Δεκάδες συντάκτες, που προσπαθούν ένα χρόνο να μπουν στο μισθολόγιο, ψάχνουν για τη σκανδαλιστική δίκη. Η παρακολούθηση μιας δίκης από τον Τύπο γίνεται —υποτίθεται— επειδή αυτή έχει κάποιο γενικότερο κοινωνικό ενδιαφέρον. Σε μας μικροϋποθέσεις, ψευδορκίες, συνηθισμένοι καυγάδες μετατρέπονται —με την προσθήκη της έγχρωμης φωτογραφίας— σε θέματα. Και οι δικαζόμενοι τρέμουν μήπως βρεθούν... πρωτοσέλιδοι την άλλη μέρα και ντρέπονται να δουν τους γείτονές τους.

Και η εξουσία; Η αλλαγή; Ο κ. Μαγκά-

κης νομοθετεί περί των αυτόνομων, των καμικάζι, των τσαντάκηδων και των πορνογραφημάτων (ενώ οι βιασθείσες γυμνές των πρωτοσέλιδων είναι αναπαριστώμενη πραγματικότητα). Ο κ. Μαρούδας περιορίζει τον αριθμό των σελίδων και τη διαφήμιση του Τύπου από την Τ.Υ., για να τα ανατρέψει λίγες μέρες μετά. Και ο κ. Κουτσόγιωργας, όταν δεν εκφωνεί λόγους, τροπολογεί για τον Τύπο σε άσχετα Νομοσχέδια, επειδή η «Βραδυνή» δεν του καταχώρησε τη διάψευση ότι δεν έχει αυτοκίνητο BMW!!!

Ποιος θα ψηφίσει το νόμο για τον Τύπο ώστε να μπορούν οι δημοσιογράφοι να κάνουν καλά τη δουλειά τους και να έχουν πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης; Πότε θα ιδρυθεί η Σχολή Δημοσιογραφίας; Ποιος θα προκαλέσει την υπογραφή ενός κώδικα συμπεριφοράς μεταξύ εκδοτών, δημοσιογράφων και εξουσίας; Γιατί σιωπά η ΕΣΗΕΑ;

Ο ΤΡΟΜΟΣ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ

Στο μεταξύ ένας τρόμος απλώνεται πάνω από την πόλη. Ένα μίγμα φόβου και κοινωνικού συντηρητισμού. Ο νεοέλληνας χάνει αυτό «το έξω» τη διασκέδαση που του έδινε κάτι το διαφορετικό και κλειδαμπαρώνεται από τις 10.

Τα πιο συντηρητικά αισθήματα κερδίζουν έδαφος: «Κανείς δεν είπε καλή λέξη για την Κολλοπούλου», μας πληροφορούν οι εφημερίδες επειδή είχε φύγει από το σπίτι της, κι έμπλεξε με παρέες. «Δεν κάθονται ήσυχα καλά να πάθουν» σκέπτεται το αφηνιασμένο πλήθος. «Ήταν όμορφη, άρα τα ήθελε», λένε οι σώματι και ψυχή πανάσχημοι. Και οι επίδοξοι δράκοι τρίβουν τα χέρια τους, και διαβάζουν τον Τύπο. Ορισμένοι για να πουλήσουν, τα έχουν κατεβάσει όλα. Υποσχόμαστε ότι άμα «τους περιποιηθεί» κανείς από τους δράκους που οι ίδιοι τρέφουν, να τους βάλουμε κάτι φωτογραφίες... Μα κάτι φωτογραφίες...

ΥΓ. Άλλη συνάδελφος, που διάβασε το άρθρο πριν τυπωθεί, διηγήθηκε τη δική της ιστορία: Ένα βράδυ στη φιλελληνών, τέσσερεις άγνωστοι προσπάθησαν να μπουν στο αυτοκίνητό της που είχε σταματήσει στο φανάρι.

Τυχαία βρέθηκε αστυφύλακας που τους συνέλαβε όλους και οδηγήθηκαν στο τμήμα. Εκεί μέσα, άλλο «όργανο», πριν ακόμα η συνάδελφος δηλώσει το επάγγελμά της, της έλεγε:

«Μα τα θέλετε κι εσείς, πηγαίνετε γυρεύοντας». Το Αστυνομικό Τμήμα ήταν στο Κουκάκι και υπάρχουν όλα τα στοιχεία. Μήπως ενδιαφέρεται κάποιος αρμόδιος;

S. KRACAUER

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

η απελευθέρωση της φυσικής πραγματικότητας

«Προκειται για ένα σπουδαίο και σημαντικό βιβλίο. Δεν ξέρω κανένα άλλο έργο για τον κινηματογράφο που να μπορεί να συγκριθεί με τη συστηματική πληροτητα της ανάλυσης του ή με το ευρος της προοπτικής του.»

Charles A. Siepmann, Public Opinion Quarterly

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
Τηλ: 52.46.241

ΑΛΕΞΗ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΣΚΥΛΟΥΣ

Διηγήματα

Έγραψαν για το βιβλίο:

«... το στρωτό γράψιμο, τα καλοσχεδιασμένα επεισόδια, η σαφής διαγραφή των χαρακτήρων, οι όμορφες περιγραφές, η συνθετική ικανότητα, υποδεικνύουν μια μακριά εμπειρία, που μου κίνησε την απορία...»
Νίκος Κάσδαγλης ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ Τ. 16

«... η καταγραφή της ερωτικής εμπειρίας μοιάζει νυστεριά που φτάνει ως το υπαρξιακό μεδούλι, ενώ οι πρισματικές αντανάκλασεις της φωτίζουν τις αδιέξοδες όψεις μιας ολόκληρης εποχής...»
Σπύρος Τσακνιάς Η ΛΕΞΗ Τ. 23

«... το πρώτο του βήμα στη λογοτεχνία, βήμα αξιοπρόσεκτο και υπολογίσιμο για την ωριμότητα και τη σταθερότητά του...»
Τάκης Μενδράκος ΕΠΙΚΑΙΡΑ Τ. 765

«... ένας μεστωμένος συγγραφέας, που δεν έχει τίποτα να ζηλέψει απ' τους άλλους τους καθιερωμένους μας...»
Τάκης Χατζηαναγνώστου ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΠΑΡΟΙΚΙΑ Τ. 76

«... όλα κινούνται με μια ηθελμένη βραδύτητα, καθόλου όμως τυχαία, που προσδιορίζει την ίδια την πορεία της κοινωνίας μας μέσα από ψυχολογικές ή βιολογικές Συμπληγάδες τις οποίες με απaráμιλλη τέχνη επισημαίνει και αποκαλύπτει ο συγγραφέας στους μύθους του, με εντελώς προσωπικό ύφος και ήθος...»
Τάσος Βουρνάς ΑΥΓΗ 12 Φεβρ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 6 (πάροδος 'Ακαδημίας)

«... ένα καλό σημάδι για το λογοτεχνικό μέλλον του ίδιου και για την πορεία της νεοελληνικής πεζογραφίας...»
Χρήστος Χειμάρης (Συντροφιά με τα βιβλία) ΕΡΤ 1

«... Πρόκειται για ένα βιβλίο ζωντανό και απολαυστικό...»
ΑΝΤΙ Τ. 223

Πραγματοποιήθηκε στις 24 Ιουνίου η ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος. Κατά τη διάρκειά της ο Διοικητής της Τραπέζης κ. Στέλιος Παναγόπουλος, με την παρουσία των Υποδιοικητών κ. Κ. Γεωργουτσάκου, Κ. Σιέτου και Γ. Λαμπρόπουλου και των λοιπών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, διάβασε την Έκθεση των Πεπραγμένων της Τραπέζης για τον προηγούμενο χρόνο 1982.

Μιλώντας στη Συνέλευση των Μετόχων ο Διοικητής κ. Στ. Παναγόπουλος είπε ότι παρά τις συνεχιζόμενες δυσμενείς επιδράσεις από το εξωτερικό και τις απρόσφορες συνθήκες που διαμορφώθηκαν στο εσωτερικό τα προηγούμενα χρόνια, το πραγματικό εγχώριο προϊόν παρουσίασε το 1982 μικρή άνοδο, ο πληθωρισμός μειώθηκε και το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών υποχώρησε. Παράλληλα συγκρατήθηκε το χρηματοδοτικό έλλειμμα του Δημοσίου και βελτιώθηκαν τα πραγματικά εισοδήματα των μισθωτών και των αγροτών.

Οι μεγαλύτερες από τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες είπε στη συνέχεια ο κ. Διοικητής εξακολουθούν να χρηματοδοτούν βιώσιμες, κατ' αρχή, υπερχρεωμένες επιχειρήσεις. Στις υπερχρεωμένες επιχειρήσεις έχει εγκλωβιστεί για μεγάλο διάστημα σημαντικό τμήμα κεφαλαίων με συνέπεια να διαταράσσεται η εύρυθμη λειτουργία των τραπεζών και να περιορίζεται η εξυπηρέτηση επιθυμητών από γενικότερης πλευράς δραστηριοτήτων. Επιβάλλεται λοιπόν κατά την τελική ρύθμιση του όλου θέματος να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη λήψη των κατάλληλων μέτρων, ώστε ν' αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα προβλήματα ρευστότητας και αποδοτικότητας που έχει δημιουργήσει στις τράπεζες η ίδια η ύπαρξη των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων. Τα προβλήματα της αποδοτικότητας αντιμετωπίζονται κατά το δυνατό και από τις ίδιες τις τράπεζες με τις προσπάθειες για εκσυγχρονισμό, που σκοπεύουν στον περιορισμό του κόστους και στην αύξηση της παραγωγικότητας. Στην ενίσχυση της αποδοτικότητας ευνοϊκά και άμεσα θα συνέβαλε και η αναπροσαρμογή των επιτοκίων των υποχρεωτικών τοποθετήσεών τους που απορροφούν σημαντικά και συνεχώς αυξανόμενο μέρος από τα διαθέσιμά τους, με απόδοση που δεν καλύπτει το κόστος των καταθέσεων.

Η χαμηλή ζήτηση για επενδυτικά κεφάλαια και η κάμψη του ρυθμού αύξησης των εξαγωγικών πιστώσεων, που επέδρασαν μειωτικά στα διαθέσιμα με την υψηλή και τελείως ανελαστική ζήτηση νέων βραχυπρόθεσμων πιστώσεων από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι προβληματικές, έδωσαν τον τόνο στην εξέλιξη των μεγεθών της. Ειδικότερα η πιστωτική επέκτασή της το 1982 επηρεάστηκε

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Ο Διοικητής
της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
κ. Στέλιος Παναγόπουλος.

κυρίως από δύο βασικούς παράγοντες. Πρώτο, την υψηλή ζήτηση για νέες βραχυπρόθεσμες πιστώσεις από επιχειρήσεις που έχουν ήδη χαρακτηριστεί προβληματικές, όπως και από ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις οι οποίες, χωρίς να είναι ακόμη προβληματικές, είναι δυνατό να οδηγηθούν προς την κατεύθυνση αυτή, αν δεν ληφθούν ορισμένα προληπτικά μέτρα. Δεύτερο, από τη μεγάλη προσπάθεια που καταβλήθηκε για την αποτελεσματική προώθηση των βιοτεχνικών δανείων και κατέληξε στην εντυπωσιακή αύξησή τους. Το ύψος των νέων δανείων διπλασιάστηκε μέσα στο 1982 σε σχέση με το προηγούμενο έτος και ικανοποιήθηκαν όλες σχεδόν οι αιτήσεις για βιοτεχνικά δάνεια. Τα στοιχεία δείχνουν ότι, στον τομέα της βιοτεχνίας πολιτική της Εθνικής Τραπέζης το 1982 ήταν η εξυπηρέτηση αποκλειστικά μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Αναφερόμενος στη συγκέντρωση πιστωτικών μέσων ο Διοικητής της Εθνικής Τραπέζης είπε ότι καταβλήθηκαν προσπάθειες για παραπέρα άνοδο της ποιοτικής στάθμης των υπηρεσιών καταθέσεων, που προσφέρονται στο εσωτερικό και το εξωτερικό, με οργανωτικές και λειτουργικές βελτιώσεις. Έμφαση δόθηκε επίσης στην άντληση κεφαλαίων από τη διεθνή κεφαλαιαγορά. Έτσι το 1982 υπογράφηκαν τρεις δανειακές συμ-

βάσεις της Εθνικής Τράπεζας με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Οι δύο απ' αυτές αφορούν τη χρηματοδότηση επενδύσεων δύο μεγάλων παραγωγικών επιχειρήσεων. Η τρίτη, έχει τη μορφή μακροπρόθεσμου πιστωτικού ορίου (GLOBAL LOAN) μέσα στα πλαίσια του οποίου αντλούνται κεφάλαια για επενδύσεις μικρομεσαίων παραγωγικών επιχειρήσεων.

Στον πιστοδοτικό τομέα, ακρογωνιαίος λίθος της μακροπρόθεσμης πολιτικής της Τράπεζας είναι ο εκσυγχρονισμός των χρηματοδοτικών κριτηρίων και η επιτάχυνση των διαδικασιών χορήγησης των δανείων. Όσον αφορά τα κριτήρια, το βάρος της αξιολόγησης μετατοπίζεται από την αποδοτικότητα της επιχείρησης και τις προσφερόμενες ασφάλειες, στη βιωσιμότητα και τον αναπτυξιακό δυναμισμό της, όπως επίσης στην προσωπικότητα και τις επιδιώξεις του φορέα της. Ήδη άρχισε από τις αρχές του περασμένου Απριλίου σειρά από σεμινάρια υψηλής στάθμης, για την επιμόρφωση των στελεχών που απασχολούνται με τις χορηγήσεις.

Η Εθνική Τράπεζα έχει εντείνει τις προσπάθειές της για τον εκσυγχρονισμό του πιστωτικού μηχανισμού της σε ευρεία κλίμακα, τόνισε ο κ. Παναγόπουλος, ταυτόχρονα με τη λειτουργική της αναδιοργάνωση. Στόχος στον οποίο αποδίδεται ιδιαίτερη προτεραιότητα είναι η διεύρυνση της διοικητικής αποκέντρωσης. Στην κατεύθυνση αυτή πραγματοποιήθηκε σημαντική πρόοδος με την εισαγωγή του θεσμού των Περιφερειακών Διοικήσεων. Οι νέες αυτές διοικητικές μονάδες θα έχουν ευρύτατες αρμοδιότητες, ώστε τα περισσότερα θέματα να εξετάζονται και να επιλύονται επιτόπια. Σε πρώτη φάση άρχισε να λειτουργεί, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, η Περιφερειακή Διοίκηση Βόρειας Ελλάδας, στη δικαιοδοσία της οποίας υπάγονται 90 περίπου καταστήματα. Η νέα μονάδα θα εξετάσει μόνη της και χωρίς την παρέμβαση του κέντρου, το 80-85% των περιπτώσεων χρηματοδότησης στο βορειοελλαδικό χώρο και το σύνολο σχεδόν των άλλων τραπεζικών εργασιών.

Καταλήγοντας ο κ. Παναγόπουλος είπε ότι οι προοπτικές για το 1983 εμφανίζονται σημαντικά καλύτερες για την Εθνική Τράπεζα, για γενικούς και ειδικούς λόγους. Οι γενικοί λόγοι συνδέονται με την αναμενόμενη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στη χώρα μας μέσα στον τρέχον έτος, η οποία θα διευκολυνθεί και από την ανάκαμψη που διαφαίνεται στο διεθνή οικονομικό χώρο. Οι ειδικοί λόγοι συνδέονται κυρίως με την πραγματοποιούμενη προσαρμογή της πιστωτικής επέκτασης της Τράπεζας μέσα στα όρια των διαθεσίμων της και τη μεγάλη προσπάθεια εκσυγχρονισμού και αναδιοργάνωσης που βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε εξέλιξη.

Με αφορμή την πρόσφατη νομοθετική αποκατάσταση των καταδικασθέντων στη δίκη των αεροπόρων, συνεχίζουμε την έρευνά μας παρουσιάζοντας:

- Ένα ρεπορτάζ από τη συζήτηση στη Βουλή.
- Τρεις ΑΠΟΡΡΗΤΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ του τότε υφυπουργού Αμύνης Γυαλίστρα προς τον υπουργό Αμύνης κ. Π. Κανελλόπουλο, τρεις μήνες μετά τη δίκη των αεροπόρων στο Αναθεωρητικό. Οι τρεις αυτές εκθέσεις ρίχνουν φως στο ρόλο του Κελαϊδή, του Σκαρμαλιωράκη, του Μητσάκου αλλά και του μικρού «επιτελείου» του Κελαϊδή που ήταν κράτος εν κράτει στην ΕΒΑ. Αποτελούν συντριπτικά τεκμήρια για το ποιος καλλιεργούσε την κινδυνολογία της κομμουνιστικής διείσδυσης και έψαχνε εξιλαστήρια θύματα για να τους φορτώσει την ευθύνη των ατυχημάτων ή των σαμποτάζ. Αποτελούν τέλος αδιάψευστη μαρτυρία για το τι γνώριζε πολύ καλά η τότε πολιτική ηγεσία. Συνιστούν την «ακτινογραφία» μιας εποχής και μιας κατάστασης θύματα της οποίας έπεσαν οι αξιωματικοί που δικάστηκαν.
- Συνέντευξη του βουλευτή κ. Διονύσιου Λιβανού, που υπηρέτησε στην αεροπορία σαν ιπτάμενος αξιωματικός αλλά και υπασπιστής του υπουργού Αμύνης Παναγιώτη Κανελλόπουλου. Είναι μια παραπληρωματική μαρτυρία για το ρόλο των παραπάνω και για τους σκοπούς τους. Μια μαρτυρία που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η δίκη των αεροπόρων ήταν μια σκευωρία η προέκταση της οποίας ήταν κάποιο άλλο σαμποτάζ στον Έβρο και το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου. Τα δεσμά της θλιβεράς δικτατορίας είχαν αρχίσει να χαλκούνται χρόνια πριν.

ΜΕΤΑ 30 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ:

Αθώοι και θύματα ψευδών κατηγοριών

του Βασίλη Ξυδιά

Την περασμένη βδομάδα η Βουλή ψήφισε το νόμο με τον οποίο «αποκαθίστανται» «ηθικά και βαθμολογικά», «ως αθώοι και θύματα ψευδών κατηγοριών», «οι Μόνιμοι ή Έφεδροι Αξιωματικοί (Ανθυπασπιστές) και Υπαξιωματικοί της Πολεμικής Αεροπορίας που είχαν διωχθεί και παραπεμφθεί ως κατηγορούμενοι στη Δίκη των Αεροπόρων».

Μετά από τρεις δεκαετίες ένοχης αναβλητικότητας και αμνηστίας του κράτους, «η Βουλή έρχεται —σύμφωνα με τα λόγια του υπουργού Δικαιοσύνης κ. Μαγκάκη— να εκφράσει το λαϊκό αίσθημα, την τελειοτική απόφαση του ελληνικού λαού που έχει δεχθεί ότι οι δίκες αυτές ήταν σκηνοθετημένες δίκες, ότι εστηρίχτηκαν στο απαίσιο φαινόμενο των βασανιστηρίων και ότι οι καταδικασμένοι υπήρξαν θύματα». «Είναι κατ' εξοχήν πολιτική απόφαση», θα προσθέσει ο κ. Μαγκάκης, «γιατί έρχεται ακριβώς να συντονίσει τους εκπροσώπους του Έθνους με τη λαϊκή συνείδηση».

Ήταν το ίδιο πράγμα που ο Μανώλης Γλέζος το είπε με άλλα λόγια: «Δεν πρόκειται εμείς να αποκαταστήσουμε εκείνους τους ανθρώπους. Είναι αποκατεστημένοι στη συνείδηση του λαού. Εμείς πρέπει να αποκαταστήσουμε την Πολιτεία απέναντί τους για την αδικία που τους έκανε όλα εκείνα τα χρόνια».

Μια αντιφατική αποκατάσταση

Αυτή ήταν και η εκτίμηση που είχαμε κι εμείς γι' αυτή τη νομοθετική πράξη λίγο πριν αρχίσει η συζήτηση στη Βουλή: Ότι η αποκατάσταση «των αεροπόρων» θα ήταν μια πράξη με ένα διπλό —αντιφατικό αν θέλετε— χαρακτήρα.

Από τη μια μεριά θα αποκαθιστούσε και

τυπικά κάποιους αθώους ανθρώπους που είχαν καταδικαστεί από την πολιτεία και που οι ίδιοι, όπως ίσως ήταν φυσικό, έφεραν αυτή την καταδίκη σαν ατιμωτικό στίγμα. Απ' αυτή την άποψη, θα ήταν μια πράξη επιβεβλημένη, για την οποία κανείς λογικός άνθρωπος δεν θα μπορούσε να έχει αντίρρηση, και θα μπορούσαν όλα να τελειωναν με ένα τιμητικό «εύγε» για τους ανθρώπους που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο συνέβαλαν σ' αυτή την αποκατάσταση.

Από την άλλη όμως μεριά, είχαμε την πεποίθηση πως αυτή η αποκατάσταση, έτσι όπως θα γίνονταν, θα εξυπηρετούσε ταυτόχρονα και κάποια πολιτική σκοπιμότητα, που ξεπερνά και εν τέλει ίσως αποδυναμώνει την ανθρώπινη πλευρά αυτής της αποκατάστασης. Και για να μην παρεξηγηθούμε, θα πρέπει ίσως να διευκρινήσουμε πως όταν μιλάμε για «πολιτική σκοπιμότητα» δεν δίνουμε στην έννοια αυτή κάποια απόχρωση μικροπολιτικής ή κάποιου κακώς νοούμενου μακιαβελισμού ή υποκρισίας. Πρόκειται γι' αυτή την «μακροϊστορική» (αν μας επιτραπεί η έκφραση) σκοπιμότητα που ο κ. Μαγκάκης την ονόμασε «συντονισμό των εκπροσώπων του έθνους με τη λαϊκή συνείδηση», κι ο Μ. Γλέζος «αποκατάσταση της Πολιτείας». Είναι η σκοπιμότητα που επιτρέπει στο κράτος μας να αποδίδει το «δίκαιο» στην υπόθεση των αεροπόρων (τώρα —μετά από 30 χρόνια) ενώ δεν μπορεί να κάνει το ίδιο πχ. για την υπόθεση της Κύπρου. Είναι δηλ. η σκοπιμότητα που επιβάλλουν «τα συμφέροντα», όπως τα λέει ο κόσμος. Ή μ' άλλα λόγια, η ανάγκη της συντήρησης και της εκσυγχρονισμένης αναπαραγωγής των θεσμών της εξουσίας, όταν αυτή η ανάγκη εκμεταλλεύεται την

ευδαιμονιστική αυταπάτη των ανθρώπων, ότι μπορούν ίσως αν το επιλέξουν να απαλλαγούν από την ιστορία τους, και διαπλάθει τα πολιτικά ήθη και τις πολιτικές τάσεις της εποχής μας. Είναι η σκοπιμότητα που αποπνέει αυτό το νέο μεθοδολογικό «μοντελάκι» που φοριέται τελευταία για όλα τα ανάλογα ιστορικά γεγονότα, όπως πχ. η εθνική αντίσταση: κάποια νομοθετική ρύθμιση (συνήθως του υπουργείου οικονομικών) που παρέχει κάποια σύνταξη, και μπόλικη λήθη χωρίς πολλές «αναμοχλεύσεις» μη την πάθουμε σαν τη γυναικά του Λωτ. Ίσως είναι κι αυτό μια έμμεση ομολογία ότι πίσω μας αφήνουμε Σόδομα και Γόμορα.

Αυτές ήταν οι εκτιμήσεις και τα αντιφατικά συναισθήματα με τα οποία περιμέναμε το άνοιγμα της κοινοβουλευτικής συζήτησης, που πρέπει να ομολογήσουμε ότι την προβλέπαμε ανούσια, τυπική, γεμάτη αλληλοκατανόηση και ρεβεράντζες αβροφροσύνης, με μερικούς αποδιοπομπαίους Σκαρμαλιωράκηδες, και με την πικρή γεύση μιας ακόμα μισοσβησμένης σελίδας της νεκρής ιστορίας μας.

Το αίμα νερό δεν γίνεται

Η συζήτηση όμως που ακολούθησε μας επιβεβαίωσε μόνο κατά ένα μέρος, ενώ μας διέψευσε κατά το υπόλοιπο.

Έτσι όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα, δεν μπορούμε να ξέρουμε αν ήταν πραγματικά στις προθέσεις των εισηγητών του νομοσχεδίου μια συζήτηση έτσι όπως εμείς την προβλέπαμε. Γιατί ο εισηγητής της Νέας Δημοκρατίας κ. Π. Πανουργιάς, με τη βοήθεια κι άλλων συναδέλφων του όπως ο κ. Δ. Βρεττάκος, καλυπτόμενοι πλήρως από την επίσημη θέση του κόμματος, έδωσαν στη συζήτηση εκείνο τον τό-

νο που μόνο η σκληρή Δεξιά ξέρει να δίνει στις ιστορικές συζητήσεις.

Μιλώντας τη γλώσσα των τύπων, των θεσμών και της κρατικής «νομιμότητας», η ΝΔ αμφισβήτησε τη δυνατότητα της Βουλής «να κρίνει» αν οι αεροπόροι ήσαν «αθώοι», επειδή όπως είπε ο κ. Κ. Στεφανόπουλος, «η Βουλή δεν είναι δικαστήριο, δεν μπορεί να δικάσει». «Αλλά —δέχεται ο κ. Στεφανόπουλος— υπάρχει ένα θέμα πολιτικό... Και πολιτικό πια είναι το θέμα η Βουλή να ψηφίσει ένα Νόμο που δεν θα τους κηρύσσει πια ένοχους ή αθώους —δεν ξέρουμε τι είναι, δεν μπορούμε να αποφανθούμε— αλλά που θα τους αποκαθιστά ηθικά».

Πίσω απ' αυτήν τη φαινομενικά παράλογη διατύπωση (δεν λέμε αν είναι αθώοι ή ένοχοι, αλλά τους αποκαθιστούμε ηθικά!) είναι φανερό ότι κρύβεται ένας συμβιβασμός ανάμεσα στις διαφορετικές απόψεις της ΝΔ. Ήταν όμως ένας συμβιβασμός που έγερνε με στοργή προς το μετεμφυλιακό παρελθόν της Δεξιάς, και που εξανάγκαζε βουλευτές της ΝΔ σαν τον κ. Δ. Λιβανό και τον κ. Σ. Παπαπολίτη να κάνουν τοποθετήσεις τελείως έξω από τα πλαίσια της επίσημης θέσης του κόμματος. Ένας συμβιβασμός που επέτρεπε σε ανθρώπους όπως ο κ. Βρεττάκος να λένε υπερασπίζοντας τη θέση του κόμματος: «Πιστεύω στην αντισυνταγματικότητα του άρθρου 1 και στο απαράδεκτο του νομοσχεδίου γιατί διάβασα επισταμένως το πόρισμα του Προέδρου του Αρείου Πάγου, Ιωάννου Αποστολόπουλου και συντάσσομαι ευθέως και ανεπιφυλάκτως με την άποψη που καταλήγει, ότι άπαντες ήσαν ένοχοι και ότι εξηντλήθη η επιείκεια της Πολιτείας με την αμνηστία η οποία εδόθη, όποτε εδόθη». Ή μια ηπιότερη διατύπωση του κ. Πανουργιά: «Προκειμένου να αποκατασταθεί έστω και ένας αθώος αποδεχόμαστε να αποκατασταθούν και οι ενδεχόμενα ένοχοι». Κι όλα αυτά κάτω από τα ενθουσιώδη χειροκροτήματα όλων σχεδόν των βουλευτών της ΝΔ.

Η πιο σαφής πολιτική εξήγηση αυτής της στάσης δόθηκε από τον κ. Κ. Μητσοτάκη, όταν εξηγούσε, απευθυνόμενος προς τον υφυπουργό Οικονομικών κ. Τσοβόλα, ότι δεν μπορούμε «να καταργούμε την ιστορία, να καταργούμε τη νομιμότητα και να εκδίδουμε εκ των υστέρων δικαστικές αποφάσεις. Το κράτος μας έχει μια συνέχεια κύριε Πρόεδρε. Το γεγονός ότι ήλθε το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία δεν σημαίνει ότι ό,τι έγινε στο παρελθόν είναι παράνομο, ότι όλα υπόκεινται σε αναθεώρηση. Αλλιώς κλονίζουμε τα θεμέλια του κράτους και τα θεμέλια της εννόμου τάξεως».

Αλλά βάζουν νερό στο κρασί τους

Ήταν μια απάντηση προς τον κ. Τσοβόλα, ο οποίος μιλώντας προφανώς για λογαριασμό της κυβέρνησης είχε ισχυριστεί προηγουμένως πως «δεν μπορούμε να κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας».

Όπως είπαμε και πριν, η εξέλιξη των πραγμάτων, δεν μας επέτρεψε να καταλά-

βουμε τι απόχρωση έπαιρνε αυτή η φράση στην πολιτική σκέψη του κ. Τσοβόλα: Αν ήταν δηλαδή απλά και μόνο μια λογική αντικρούση των δικολαβίστικων ισχυρισμών της Δεξιάς, ή αν ταυτόχρονα, καθοριζόμενη από την πολιτική σκοπιμότητα για την οποία μιλήσαμε πιο πριν, ήταν κι ένας όρος για την «αποκατάσταση της Πολιτείας» απέναντι στους υπηκόους της που —όπως λέει και το τραγούδι— «έτσι κι αλλιώς τα ξέρουν όλα».

Όπωςδήποτε, και παρ' όλη την πόλωση με τη «συμμοριτοπολεμική» Δεξιά, αυτή η σκοπιμότητα (που μπορείτε αν θέλετε να τη βάλετε μέσα σε εισαγωγικά) ήταν διαφανής στις τοποθετήσεις πολλών βουλευτών που υπερασπίστηκαν από μαχητικά και απερίφραστα έως απολογητικά και διστακτικά την αθώότητα των αεροπόρων, αλλά που από ιστορική άποψη έλεγαν μόνον ένα μέρος της αλήθειας.

Ήταν ο κ. Π. Κανελλόπουλος που μιλώντας κι αυτός τη γλώσσα των τύπων και των θεσμών κι εκμεταλλευόμενος το σύστημα των σταρ της Βουλής, μπόρεσε εύκολα να αποποιηθεί τις δικές του ευθύνες. Αυτό που χάρη στη στάση της ΝΔ δεν μπόρεσε να κάνει ήταν να αποπολιτικοποιήσει την υπόθεση, παρ' όλο που το προσπάθησε επίμονα, με διαρκείς παρεμβάσεις και χάνοντας μερικές φορές την στυλιζαρισμένη ψυχραιμία του.

Ήταν, ακόμα, ο κ. Γ. Μαύρος, και οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, που έριχναν την ευθύνη της Δίκης των Αεροπόρων στην Δεξιά, ή σε ένα μέρος της Δεξιάς, ή στο Παρακράτος και τους Αμερικανούς, μη διαβλέποντας την ακριβή σύνδεση αυτού του «παρακράτους» με ολόκληρο τον αστικό πολιτικό κόσμο, τις πολιτικές επιλογές του, και το ηθικό του υπόβαθρο. Μια σχέση που —για να θυμηθούμε τον Τσιφόρο— είναι κάτι σαν τα «κάτω σκαλοπάτια», χωρίς τα οποία δεν μπορούν να υπάρξουν ούτε τα «πάνω σκαλοπάτια», αφού χωρίς τα πρώτα δεν μπορεί να υπάρξει «η σκάλα». Αυτό άλλωστε το επιβεβαίωσε και ο κ. Βρεττάκος, βλέποντας το πράγμα από τη δική του τη σκοπιά: «Σε κάθε φάση της εποχής εκείνης θα υπήρχε κάποια υπερβολή. Και ήταν δικαιολογημένη η υπερβολή διότι το ίδιο θα έκανε και ο κύριος Δροσογιάννης εάν υφίστατο σαμποτάζ στο Γράμμο ή στο Βίτσι. Και το ίδιο θα έκανα και εγώ εάν υπηρετούσα ως έφεδρος, όχι το 1957 αλλά το 1949. Και το ίδιο θα έκανε και ο κύριος Κουτσογιάννης στη μονάδα του. Και κάποτε έκανα κι εγώ το ίδιο σε μονάδα τεθωρακισμένων στο Αμύνταιο, όταν χάθηκε ένα πιστόλι. Το βρήκαμε διότι κάποιο στρατιώτη τον πιέσαμε, με τον τρόπο που νομίζουμε ότι αποτελεί βασανιστήριο, και ομολόγησε ότι το είχε πουλήσει».

Μοναδική, αν δεν κάνουμε λάθος, εξαιρεση ήταν ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ κ. Ν. Αθανασόπουλος, ο οποίος απευθυνόμενος προσωπικά προς τον κ. Γ. Μαύρο και τον κ. Π. Κανελλόπουλο τους θύμισε ότι αν όπως λένε δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτε άλλο, θα έπρεπε «να παραιτηθούν». Διότι —πρόσθεσε— «δεν είναι μό-

νο η ευθύνη στους σκευωρούς, είναι και σε εκείνους μέσα από τους οποίους πέρασε μια καταδικαστική απόφαση και στην πρώτη σύνθεση και στη δεύτερη».

★

Είμαστε αντίθετοι με την πολιτική του «τι Πλαστήρας - τι Παπάγος», αλλά ξέρουμε πως για να βράσει η σκευωρία χρειάστηκε να μπουν πολλοί μέσα στο καζάνι της. Μ' αυτές τις σκέψεις δουλέψαμε μέχρι τώρα για την αποκατάσταση της αλήθειας στην υπόθεση των αεροπόρων, γιατί πιστεύουμε ότι η αποκατάσταση της ιστορίας —όλης της ιστορίας— είναι ο μόνος τρόπος να αποκαθάρουμε αυτή τη νομοθετική πράξη από τις εξουσιαστικές της σκοπιμότητες, αφήνοντάς την να λειτουργήσει σαν τη δικαίωση της αγωνίας και του αγώνα των αθώων. Τα υπόλοιπα δεν είναι δουλειά του νομοθέτη, αλλά της άγρυπνης και πληροφορημένης συνειδήσης του έθνους.

□

Διευκρίνιση

Η Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία της 3ης Ιουλίου 1983 δημοσιεύει στη στήλη «Το τρίτο μάτι...» ένα σχόλιο του συνεργάτη της Σπύρου Καρατσαφέρη, στο οποίο ο γνωστός δημοσιογράφος θυμίζει στους αναγνώστες της «Κ.Ε.» ότι τον περασμένο Δεκέμβρη είχε κάνει από τις στήλες της μια έρευνα για τη δίκη των αεροπόρων.

Ανάμεσα στ' άλλα το σχόλιο γράφει: «Τα ΝΕΑ όμως που άρχισαν παρόμοια έρευνα —και το ΑΝΤΙ, που συνήθως τηρεί ευλαβικά τους δεοντολογικούς κανόνες— δεν ανέφεραν πουθενά την «Κ.Ε.» και ας αναδημοσιεύουν την έρευνά της».

Χωρίς να παραβλέπω ότι κύριος στόχος του Σ.Κ. είναι τα ΝΕΑ, θεωρώ ωστόσο ότι η αναφορά του στο ΑΝΤΙ είναι άδικη διότι, αν κατάλαβα καλά, αναφέρεται στο δικό μου ρεπορτάζ για τον Νίκο Ακριβογιάννη. Θα 'θελα λοιπόν να διευκρινίσω δύο πράγματα:

Πρώτον: Η έρευνα του ΑΝΤΙ για τον Ν. Ακριβογιάννη δεν είναι αναδημοσίευση της έρευνας της «Κ.Ε.». Απλώς έτυχε να έχουμε την ίδια πηγή, τον κ. Γ. Μανίκα και όπως ήταν φυσικό κάποια στοιχεία επαναλαμβάνονται. Αν παρ' όλα αυτά ο αγαπητός Σ.Κ. επιμένει στα περί αναδημοσίευσης κτλ., ας κάνει τον κόπο να διαβάσει την έρευνα του ΑΝΤΙ. Θα δει ότι υπάρχουν σημεία που συμπληρώνουν, και άλλα που διορθώνουν τη δική του έρευνα.

Δεύτερον: Το ΑΝΤΙ αναφέρει την «Ελευθεροτυπία». Όπως και για οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που υπάρχει και αλλού ή που αντλήθηκε από αλλού, έτσι και σ' αυτή την περίπτωση υπάρχει σαφής αναφορά στην «Ελευθεροτυπία». Ίσως τον Σ.Κ. τον ενόχλησε ότι η αναφορά δεν ήταν ειδικά στην «Κ.Ε.» και δεν ανέφερε το όνομά του. Αν αυτό, λοιπόν, είναι το πρόβλημά του, τότε έχει πραγματι δικιο...

Β.Ξ.

Το χαλκείο της «κομμουνιστικής διείσδυσης» και οι επιτελείς της σκευωρίας στην Αεροπορία

των Γιάννη Παπουτσάνη
Βασίλη Ξυδιά

Ίσως, αν ο Κανονισμός της Βουλής και ο χρόνος επέτρεπε, να έπρεπε να διαβαστούν οι φάκελοι που έθεσε υπόψη του Προέδρου και των βουλευτών ο κ. Παναγιώτης Κανελλόπουλος μα και εκείνοι που κατέθεσε στα πρακτικά ο βουλευτής της «ΝΔ» κ. Διονύσης Λιβανός. Τότε θα γινόταν περισσότερο φανερό, ακόμη και σ' εκείνους που «δεν ήθελαν να μετατραπεί η Βουλή σε δικαστήριο» ποια ήταν η κατάσταση στην αεροπορία την περίοδο αμέσως μετά τον εμφύλιο πόλεμο.

Αψευδής μάρτυς η ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΗ «Έκθεση του υφυπουργού Αεροπορίας προς τον υπουργόν Εθνικής Αμύνης Πρόεδρον κ. Π. Κανελλόπουλον». Υπογεγραμμένη από τον Σ. Γυαλίστρα και δακτυλογραφημένη για λόγους ασφαλείας από τον διευθυντή του ιδιαίτερου γραφείου του, με ημερομηνία 8 Φεβρουαρίου 1954, 4 μήνες μετά τη δίκη των αεροπόρων στο Α-ναθεωρητικό, η έκθεση ακολουθείται από άλλες δύο ΑΠΟΡΡΗΤΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ αναφορές (31 Μαρτίου και 27 Ιουλίου) σχετικά με τον αρχηγό ΓΕΑ Εμ. Κελαϊδή και τις διοικητικές του ευθύνες, καθώς και την «επαγγελματική ανεπάρκεια» των υποπτεράρχων Ηλία Κουτσούκου και Επαμεινώνδα Πλούμπη, για τους οποίους ο ίδιος ο υφυπουργός Σ. Γυαλίστρας ανέφερε ότι: «... Δεν έχουν ιδιον κύρος ζούν μόνον υπό την προστασίαν του κ. Αρχηγού και έχουν καταστεί τυφλά όργανα τούτου»!

Μία «περίεργη» αναφορά

Στο κείμενό του της 8ης Φεβρουαρίου, προς τον κ. Παναγιώτη Κανελλόπουλο ο Σ. Γυαλίστρας αναφέρεται στην «Έκθεσιν κομμουνιστικής κινήσεως εν τη ΕΒΑ» που του υπέβαλε ο Κελαϊδής στις 19 Δεκεμβρίου 1953. Στην έκθεση αυτή ο Κελαϊδής «αναβιβάζει "τους αριστερούς ή αριστερίζοντας, ελαφρώς ή περισσότερο βεβαρυμένους" μονίμους μεν αξιωματικούς εις το ποσοστόν των 25%, μονίμους δε υπαξιωματικούς εις το ποσοστόν των 30%»!

«Μία τοιαύτη πληροφορία, γράφει ο Σ. Γυαλίστρας στον Π. Κανελλόπουλο, περιερχομένη εις γνώσιν του εν Ουασινγκτώ νι ΠΕΝΤΑΓΩΝΟΥ ανεπανορθώτως θα εκκλόνιζεν την εμπιστοσύνην των μεγάλων συμμάχων μας προς την ΕΒΑ».

«Εκ της τοιαύτης σκέψεως όθεν ορμώ-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ
ΥΟΥΡΓΕΙΟΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

Εδακτυλογραφήση υπό του
Διευθυντού του Ιδιαίτ. Γραφείου
κ. Υφυπουργού Αεροπορίας

ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ

Αθήναι τῇ 8 Φεβρουαρίου 1954

ΕΚΘΕΣΙΣ

τοῦ Ὑφυπουργοῦ τῆς Ἀεροπορίας

Πρός

τόν Ὑπουργόν Ἐθνικῆς Ἀμύνης

Πρόεδρον κ. Π. Κανελλόπουλον

Ἐκ τῆς ὑφισταμένης ἐν τῇ Ε.Β.Α. καταστάσεως
"κατ' τῶν λιπτεῶν πρὸς τετραπελάν μέτρων"

Δεδομένου ὅτι διέρρευσεν ἤδη ἐννεάμηνον ἔξ' ἧς ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ἀρχηγός τοῦ Ε.Π. Στρατάρχης Σος Παπᾶτος, τῇ συγκαταθέσει Ἑρωγμῆ περιέβαλε διὰ τῆς τιμῆς νά μοί ἐμπιστευθῇ τό Ὑφυπουργεῖον τῆς Ἀεροπορίας κρίνεται σκόδιμος ἡ σύνταξις καὶ ἡ ὑποβολή τῆς παροῦσης.

μενος» —μη τυχόν και ... παρεξηγηθεί! — ο Σ. Γυαλίστρας ζήτησε από τον Κελαϊδή να του υποβάλει ονομαστική κατάσταση των... «υπόπτων». Πραγματικά εκείνος του υποβάλλει 146 ονόματα αξιωματικών. Μόνο που αυτοί αντιστοιχούν στο 15% κι όχι το 25%, πράγμα που επισημαίνει ο υφυπουργός. Εξίσου «ανακριβή» αποδεικνύονται και τα στοιχεία για τους αξιωματικούς Γενικών υπηρεσιών (δύο ήδη είχαν αποστρατευθεί!) τους υπαξιωματικούς κτλ.

Αλλά και για τους αναφερόμενους, συνεχίζει ο Γυαλίστρας στην έκθεσή του, τα στοιχεία: «κατά πλειονότητα είναι ασαφή και συνήθως θεμελιωδώς αντιφατικά».

«Εις ελαχίστους σχετικῶς φακέλους του Γραφείου Α/2 υπάρχουν γνωματεύσεις των Διοικητῶν ἢ Προϊσταμένων περί του ἥθους ἢ τῶν φρονημάτων του χαρακτηρισθέντος ως αριστεροῦ. Το τοιοῦτον εἶναι ἄμεσος συνέπεια του γεγονότος (...) ὅτι οἱ αξιωματικοὶ χαρακτηρίζονται συν τοις ἄλλοις καὶ βάσει πληροφοριῶν των παρακολουθούντων αὐτοὺς εις τον στρατιωτικόν των βίον σμηνιτῶν»!

Και παρακάτω:

«Και ἐκ των δύο ογκωδῶν πορισμάτων του Στρατηγού Τσερέπη, πορισμάτων ευρισκομένων εις χεῖρας ὑμῶν, προκύπτει

ὅτι οἱ Διοικηταὶ των Μονάδων ἐτηροῦντο κατ' ἀρχὴν ἐν ἀγνοίᾳ, μέχρις ἐσχάτων, των ὑφισταμένων εις το Α/2 πληροφοριῶν περί των υπόπτων Αξιωματικῶν παρ' ἐκάστη Μονάδι. Ετηροῦντο ἐνήμεροι οἱ σμηνίται καὶ ἐνίοτε ο Αξιωματικὸς Ασφαλείας Μονάδος τον οποίον ἐνίοτε ἡγνόει ο διοικητής».

Σμηνίτες συγκεντρώνουν τα στοιχεία...

«... Διεπίστωσα —λέει ο Γυαλίστρας, δια μίαν εισέτι φοράν ὅτι σμηνίται, παιδιὰ δηλαδὴ ηλικίας 19-21 ἐτῶν, παρακολουθοῦν ἅπαντας τους υπόπτους καὶ μὴ αξιωματικούς, συμπεριλαμβανομένων καὶ των διοικητῶν μονάδων, εις τον ιδιωτικόν των βίον...»

Ακόμη αναφέρεται χαρακτηριστικά σε μια έκθεση σμηνίτη, ονόματι Τρέσου, της βάσης της Ελευσίνας, την οποία έδειξε στον συνταγματάρχη Νάτσιλα. Τις πληροφορίες ο ίδιος χαρακτηρίζει «κωμικὰς καὶ ἀηδεῖς». Τον σμηνίτη αυτό που είχε ήδη γίνει ανθυποσμηναγός (!) παρουσίασε στον συνταγματάρχη. Σ' αυτόν ο Τρέσος «ωμολόγησε ὅτι, ὅτε μέχρι προ τινος διέτελει Αξιωματικὸς Ασφαλείας της Βάσεως Ελευσίνας διέθετε 30 σμηνίτας οίτινες

παρακολουθούσαν τους 80 αξιωματικούς της Βάσεως, υπόπτους και μη, και τας παρεχομένας παρ' αυτών πληροφορίας διεβίβαζον προς το Α/2 του ΓΕΑ. Η υφιστάμενη υπογραφή κάτωθι της τετρασελίδου δακτυλογραφημένης εκθέσεως καταδεικνύει άτομον στοιχειωδώς μόνο εγγράμματον»!

Και ακολουθεί η διαπίστωση: «... Οι αξιωματικοί της ΕΒΑ όπως είναι φυσικόν, διαπνέονται υπό δεδικαιολογημένης αγανακτήσεως και περιφρονήσεως εις την ηγεσίαν των δια το (...) προνόμιον τούτο της παρακολουθήσεως (...). Συμμερίζομαι απολύτως την τοιαύτην αγανάκτησιν των (...). Η εκ των ως άνω μέτρων απορρέουσα ηθική κατάπτωσης και η βαναυσότης έχει φθάσει εις τοιούτον βαθμόν εν τη ΕΒΑ, ώστε προ τινος Διοικητής Μονάδος εις γενικήν συγκέντρωσιν αξιωματικών εθεώρησεν ως φυσιολογικόν να γνωρίσει προς τους αξιωματικούς ότι παρακολουθούνται».

Και αρκετά εύγλωττα ο Σ. Γυαλίστρας παρατηρεί:

«Προ 3-4 μηνών είχα ζητήσει από τον

αρχηγόν του ΓΕΑ την μετάθεσιν του τότε Σμηναγού και σήμερον Επισμηναγού Σκαρμαλιωράκη εκ του Α/2 ούτινος αποτέλει και αποτελεί εισέτι τον ιθύνοντα νουν. Ο κ. Αρχηγός του ΓΕΑ ηρνήθη την μετάθεσιν ταύτην».

Στο σημείο αυτό ο υφυπουργός καταλογίζει ευθύνες «προσωπικώς» στον αρχηγό του ΓΕΑ Κελαϊδή «υπό τας διαταγάς του οποίου άνευ ενδιαμέσου, υπάγεται το Α/2». Ευθύνες ακόμη του επιρρίπτει για την έκθεση περί «κομμουνιστικής κινήσεως» και αναφέρεται στους χαρακτηρισμούς των αξιωματικών δηλώνοντας κατηγορηματικά ότι: Το υφιστάμενον σύστημα εγγραφής και καταχωρήσεως χαρακτηρισμών των αξιωματικών τόσω εις τους ειδικούς φακέλλους του Α/2 όσο και εις τα ατομικά έγγραφα της Δ/σεως Προσωπικού δεν παρέχουν τας δέουσας εγγυήσεις». Σημειώνοντας ότι από τους φακέλλους μπορούν να αφαιρεθούν κάθε στιγμή έγγραφα, αναφέρει ότι στο ΑΣΑ ... «Κατά την συνεδρίασιν της 27ης Νοεμβρίου 1953 ότε επανακρινόμενου του τότε στασίμου Σμηνάρχου Παπαπαναγιώτου

προς προαγωγήν, κατόπιν υποβολής περαπόνων εκ μέρους του, κατωνόμασα εν νέα έγγραφα άτινα έλειπον εκ του σχετικού φακέλου, ότε ούτος είχε ζητηθεί παρ ά του υποφαινομένου προς μελέτην πρι της συγκλήσεως του Συμβουλίου της 3ης Σεπτεμβρίου. Ο κ. Αρχηγός με διέψευσει ισχυριζόμενος ότι ενυπήρχον. Δεν εξώθησα τότε την συζήτησιν εν τω Συμβουλίω καθόσον ήτο προφανές ότι τα έγγραφα θα είχαν εναποτεθεί εις το Classer»!

Το «επιτελείο» του Κελαϊδή

Ο Σ. Γυαλίστρας στην έκθεσή του προς τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο δεν παραλείπει να αναφερθεί στο... μικρό επιτελείο του Κελαϊδή που το αποτελούν οι υποπτέρарχοι Κουτσούκος και Πλουμπής οι οποίοι δεν προέρχονται από τη σχολή Ικάρων. Στο ΑΣΑ οι τρεις τους, με τον Κελαϊδή, υπερτερούν απόλυτα. «Οι δύο αρχαιότεροι υποπτέρарχοι (αναφέρει ο υφυπουργός που παρακάθεται στο Συμβούλιο χωρίς δικαίωμα ψήφου —αλλά συμβουλευτικά) οι μη της σχολής Ικάρων ασυζη-

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΣΥΝΗ

Μια απ' τις ομιλίες που συγκέντρωσαν τα χειροκροτήματα όλων των πτερύγων της Βουλής ήταν η αγόρευση του βουλευτή της «ΝΔ» κ. Διονύσιου Λιβανού. Η «κατάθεση» ενός ανθρώπου που έζησε τα γεγονότα μέσα από το σώμα των αξιωματικών.

Υποσμηναγός ο ίδιος, υπηρέτησε τόσο σαν ιπτάμενος (αποστρατεύθηκε το 1960 για να πολιτευθεί) όσο και σαν υπασπιστής του Παναγιώτη Κανελλόπουλου, όταν ο πρώην Πρωθυπουργός ήταν υπουργός Αμύνης.

Τόσο στην αγόρευσή του όσο και σε συζήτηση που είχαμε μαζί του, ο κ. Λιβανός περιγράφει αρκετά εύγλωττα το κλίμα που επικρατούσε στην Αεροπορία έτσι όπως ο ίδιος το αντιλήφθηκε. Το κλίμα αυτό το αποδίδει κατηγορηματικά στην «τριβή» που επικρατούσε μεταξύ των αξιωματικών της που προέρχονταν από το στρατό και αυτών από τις σχολές Ικάρων και στα προσωπικά κίνητρα κάποιων ανίκανων στην πλειοψηφία τους, αξιωματικών, που ήθελαν να εδραιώσουν τη θέση τους, με το να γίνουν «απαραίτητοι».

—Και πως άνθρωποι σαν τον Σκαρμαλιωράκη έγιναν απαραίτητοι; —λέει ο ίδιος. Με την ίντριγκα και την εθνικοφροσύνη. Το μόνο προσόν του Σκαρμαλιωράκη ήταν η εθνικοφροσύνη. Το μόνο του προσόν να λέει: «Προσέξτε. Κομμουνιστικός κίνδυνος!» Κι αρχίζει από δω και πέρα η σκευωρία.

ΕΡ. Θα μπορούσατε να δικαιολογήσετε όλα αυτά τα γεγονότα, μέσα στο μετεμφυλιακό κλίμα και την ψύχωση του «κομμουνιστικού κινδύνου» που ήταν διάχυτη στην πολιτική ηγεσία και περισσότερο στο στράτευμα;

ΑΠ. Όχι. Θα το δεχόμουν αν μερικοί εξ αυ-

τών είχαν τέτοιο πάθος για την Ελλάδα. Εδώ υπάρχουν προσωπικά κίνητρα. Θυμάμαι στον κήπο του σπιτιού μου αξιωματικούς υψηλά ισταμένους να συζητούν για το ποιους θα επιλέξουν για υπασπιστές του τότε Διαδόχου. Για να τους κρατούν και να τους ελέγχουν. Ξέρεις τι θα πει να στείλω στον Διάδοχο έναν υπασπιστή αλλά να βρω όχι τον καλύτερο, όχι τον ικανότερο αλλά αυτόν για τον οποίο κρατώ στοιχεία της προσωπικής του ζωής για να τον ελέγγω; Να ελέγχουν κατ' επέκταση τον μέλλοντα Βασιλέα. Δεν είμαι υπέρ της Βασιλευμένης Δημοκρατίας. Θα το έλεγα για τον οποιονδήποτε αρχηγό κράτους.

ΕΡ. Πώς αιτιολογείτε ανάλογες ενέργειες αλλά και όλη την κατάσταση που επικρατούσε στην Αεροπορία;

ΑΠ. Κατ' αρχήν, Αεροπορία δεν υπήρχε (και πως να υπάρχει, αφού δεν υπήρχαν αεροπλάνα). Έπρεπε λοιπόν να δημιουργηθεί. Γι' αυτό πήραν από το Στρατό υπαξιωματικούς για να επανδρωθεί το νέο όπλο. Αυτοί σιγά σιγά πήραν βαθμούς. Εν τώ μεταξύ λειτούργησαν και οι σχολές Ικάρων, οπότε δημιουργήθηκαν δύο «τάξεις» αξιωματικών. Και φθάσαμε, οι επαγγελματίες αεροπόροι να σου λένε ότι δεν δέχονται να έχουν ηγεσία «καρνανάδες» και δη πρώην υπαξιωματικούς. Ο ίδιος ο Κελαϊδής, ο αρχηγός της Αεροπορίας ήταν υπαξιωματικός του Στρατού.

Βλέπουμε, λοιπόν, να δημιουργείται ένα θέμα νοοτροπίας. Επειδή ακριβώς φαντάζομαι ότι υπήρχε αυτή η πολύ μεγάλη διάσταση μεταξύ των προερχομένων από τις σχολές και το στρατό δημιουργήθηκε ένα πλέγμα στους δεύτερους. Διότι είδαν ότι εκείνοι των σχολών, περισσότερο καταρτισμένοι, σπουδασμένοι κτλ., θα τους εκτοπίσουν. Αρχίζει, λοιπόν, να δημιουργείται η κλίκα και να βοη-

θιέται από άλλους ανίκανους αξιωματικούς.

Μπροστά στο φόβο ότι οι Ίκαροι και ικανοί θα τους «φάνε» άρχισαν να φτιάχνουν την άμυνά τους. Και άμυνά τους ήταν να γίνουν απαραίτητοι στο Σώμα. Αυτό έκανε, ας πούμε, ο Σκαρμαλιωράκης. Και πώς μπορείς να γίνεις απαραίτητος; Αυτός έγινε με την ίντριγκα και την εθνικοφροσύνη. Από εδώ και πέρα αρχίζει η σκευωρία. Με αρχή, ενδεχομένως, ότι κάποιος ανόητος ή κάποιος μη ανόητος κάνει κάτι. Αυτό, όμως, δεν ήταν τα σαμποτάζ για τα οποία μιλάμε.

Από το σημείο αυτό, μια ομάδα αξιωματικών της Αεροπορίας για να δικαιολογήσει τη θέση της αφενός και να προωθήσει όσους θέλει μα και να διώξει άλλους που δεν θέλει, δημιουργεί προϋποθέσεις διωγμών.

Δεν πρόκειται για κάτι που το δημιουργεί η εθνική συνείδηση ορισμένων. Πρόκειται για επαγγελματικές αντιδικίες. Είμαι πεπεισμένος περί τούτου και το φωνάζω. Πάψτε να προσπαθείτε, όποιος προσπαθεί, να το ρίξει στο ότι ήταν φανατικοί εθνικόφρονες οι μεν και φανατικοί ανθέλληνες οι δε. Προσωπικά κίνητρα ήταν κατ' αρχήν. Ποιος θα γίνει στρατηγός... Ποιος θα αποστρατευθεί...

Έλεγαν: Θα κάνουμε τον Τάδε αρχηγό. Μα πώς, τους έλεγες. Αυτός είναι βλαξ! Μα ακριβώς επειδή είναι βλάξ και θα τον ελέγχουμε εμείς, ήταν η απάντηση!

Θα μου πεις τώρα, πώς εγώ ένας υποσμηναγός εξέφραζα άποψη για το ποιος θα γίνει αρχηγός. Εκεί είχε καταντήσει το πράγμα. Να μιλάω κι εγώ. Να έχω γνώμη κι εγώ για το ποιος θα γίνει αρχηγός.

ΕΡ: Αναφέρεσθε στα προσωπικά κίνητρα και σε συντεχνιακές επιδιώξεις. Πέρα απ' αυτά, στο γενικότερο κλίμα εξάρτησης την περίοδο αυτή, δεν υπήρξαν στα συγκεκριμένα γεγονότα, παρεμβάσεις του

τητί τάσσονται κατά κανόνα με την γνώμη του κ. Αρχηγού και εις την περίπτωση της πλέον καταφανούς εσφαλμένης γνώμης του ουδέποτε διαφωνούν».

«Ως εξεθέσαμεν αλλαχού, και όπως νομίζω και υμείς συμφωνείτε Κύριε Υπουργέ, οι Υποπτέρарχοι κ. Κουτσούκος και Πλούμπης στερούμενοι οιασδήποτε αυτοβουλίας εισί τυφλά και πειθήνια όργανα του κ. Αρχηγού του ΓΕΑ. Εν τη ΕΒΑ δεν λειτουργεί Ανώτατον Συμβούλιον ως εις τον κατά Ξηράν ή κατά Θάλασσαν κλάδον. Οι τρεις ούτοι μονολιθικώς αποφαινόνται και ούτω εις όλα ανεξαιρέτως τα ζητήματα επικρατεί η γνώμη του κ. Αρχηγού, όστις δεν επιτρέπει ενίοτε και πολλές συζητήσεις προκαλών την άμεσον ψηφοφορίαν οπότε καταπαύει πάσα συζήτησις».

Οι τρεις Ταξίарχοι που μετέχουν και προέρχονται από τη Σχολή Ικάρων άλλοτε συμφωνούν κι άλλοτε διαφωνούν αλλά η γνώμη του Κελαϊδή υπερισχύει πάντα διότι υπερνικά «η ψήφος της Αθηνάς».

«Ούτω πως κατά εκατόν τοις εκατόν, συνοψίζει ο Γυαλίστρας, είναι εξασφαλισμένη η επιβολή της γνώμης του κ. Αρχη-

γού οιαδήποτε και αν είναι αύτη. Κατ' ουσίαν δεν λειτουργεί Συμβούλιον»!

Φαίνεται όμως πως ο Κελαϊδής δεν αρκείται στον έλεγχο της κεντρικής διοίκησης και φροντίζει να εγκαταστήσει σε κάθε υπεύθυνη θέση δικούς του ανθρώπους. Δημιουργεί έτσι ένα παρακύκλωμα που το ελέγχει προσωπικά.

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί για τη δημιουργία αυτού του παρακυκλώματος, περιγράφονται από τον Σ. Γυαλίστρα με τα παρακάτω λόγια:

«Επιβλαβείς προαγωγάς και τοποθετήσεις, αχρηστεύσεις ικανωτάτων Αξιωματικών, αχρήστους αποστολάς εις το Εξωτερικόν, αδικούς αποστρατείας, αυθαιρέτους διαγραφάς εκ της εφεδρείας».

Στην αναφορά του της 31ης Μαρτίου, ο Γυαλίστρας, με αφορμή την περίπτωση ενός σμήναρχου με το όνομα Κατσιγιάννης, συμπληρώνει:

«Γεννάται και πάλιν το ερώτημα: διατί ο κ. Αρχηγός ο τόσον θόρυβον ποιούμενος δια τον αντικομμουνιστικόν αγώνα τοποθετεί εις επικαίρους θέσεις άτομα βεβαρυμένα με στοιχεία δια τα οποία εις

άλλος, επιτραπήτω μοι η έκφρασις, φουκαράς ανθυποσηναγός ή εργάτης του ΚΕΑ (Κρατικό Εργοστάσιο Αεροπλάνων) και μετά εικοσαετή υπηρεσίαν αποπέμπεται; Νομίζω ότι η απάντησις είναι απλούστατη. Μόνον άτομα ως ο Σμήναρχος Κατσιγιάννης, οφείλων ευγνωμοσύνην δια την έντεχνον εκμαίευσιν του αποχακτηρισμού του υπό της Γενικής Ασφαλείας, δέχονται να εκτελούν κατά παραγγελίαν προανακρίσεις και να απαλάττουν των ευθυνών Ηγήτορες εις βάρος των καλώς εννοουμένων συμφερόντων της ΕΒΑ».

Τα ατυχήματα

Και από τις τρεις αναφορές του Σ. Γυαλίστρα φαίνεται ότι ένα από τα μόνιμα σημεία τριβής ανάμεσα σ' αυτόν και τον Κελαϊδή ήταν τα αεροπορικά ατυχήματα και η αντιμετώπισή τους. Άλλωστε, η αναφορά της 31ης Μαρτίου, η οποία αφορά αποκλειστικά το θέμα των ατυχημάτων, αποτελεί απάντηση σε κάποια προηγούμενη αναφορά του Κελαϊδή, στην οποία ο Αρχηγός του ΓΕΑ φαίνεται πως διαμαρτυρόταν

Συνέντευξη του βουλευτή της «ΝΔ» ΔΙΟΝ. ΛΙΒΑΝΟΥ στο συνεργάτη του ΑΝΤΙ Γ. Παπουτσάνη

«συμμαχικού παράγοντα»;

ΑΠ. Ποιος σας είπε ότι οι Αμερικανοί δεν είχαν πεισθεί ότι εδώ δρουν οι κομμουνιστάι και θα τα τινάξουν όλα στον αέρα; Ήταν πεπεισμένοι ότι κινδυνεύει η Αεροπορία από τα σαμποτάζ. Οι Αμερικανοί σε πρώτη φάση πίστεψαν ότι ο νεαρός Ακριβογιάννης έφυγε με το αεροπλάνο του και ζήτησε πολιτικό άσυλο στην Αλβανία. Το πίστευαν αυτό.

ΕΡ. Έχει όμως βεβαιωθεί ότι ο Ακριβογιάννης εκπαιδευόταν από τον Τομ Καραμπεσίνη που αναφέρεται σαν ο σταθμάρχης της CIA στην Ελλάδα.

ΑΠ. Λοιπόν, εφ' όσον ήταν τόσο πολύ αμερικονοθρεμμένο αυτό το παιδί πως έφυγε και ζήτησε πολιτικό άσυλο στην Αλβανία; Έφυγε κατόπιν διαταγής. Και μόνον επειδή ο Ακριβογιάννης ήταν νεαρός και άπειρος έκανε την ανοησία που έκανε. Ποιος σοβαρός άνθρωπος παίρνει το αεροπλάνο του να προσγειωθεί σ' ένα χωράφι και πιστεύει πως δεν θα τον πιάσουν για να τον τουφεκίσουν; Και σαν σύλληψη είναι αφελής. Αυτός, λοιπόν, ο άπειρος νεαρός πηγαίνει, διότι πιστεύει σ' αυτό που κάνει. Αυτόν τον καταλαβαίνω. Τον συλλαμβάνουν οι Αλβανοί. Και γιατί δεν δημιουργούν θόρυβο παγκοσμίως αν τα πράγματα έχουν όπως τότε είπαν εδώ; Ότι ο Ακριβογιάννης πήγε να ζητήσει πολιτικό άσυλο; Θα είχε χαλάσει ο κόσμος. Έλληνες αξιωματικοί φεύγουν από τη χώρα τους και ζητούν πολιτικό άσυλο στην Αλβανία! Αντίθετα αυτοί τον πιάνουν, τον ανακρίνουν, ενδεχομένως τον βασανίζουν, ο Ακριβογιάννης κάποια στιγμή ομολογεί και τελικά τον εκτελούν. Κι αυτοί εδώ δεν έχουν να χύσουν ένα δάκρυ. Αντίθετα, είπαν: «ο κομμουνιστής».

ΕΡ. Ποιοι ήταν οι ιθύνοντες στην δημιουργία όλου αυτού του κλίματος;

ΑΠ. Επρόκειτο για μια ολόκληρη μηχανή

στα γρανάζια της οποίας όλοι τους ήταν μπλεγμένοι. Το κλίμα αυτό το οργάνωνε ο Σκαρμαλιωράκης. Αυτός ήταν ο νους και το πνεύμα. Έχω μαρτυρία αξιωματικού ο οποίος μου είπε ότι συνάδελφό του ειδοποίησε ο Σκαρμαλιωράκης να πάει να καταθέσει για τη δίκη υπαγορεύοντάς του τι θα πει. Κι όταν ο αξιωματικός του δηλώνει ότι δεν γνωρίζει τίποτα, ο Σκαρμαλιωράκης τον απειλεί ότι θα τελειώσει η καριέρα του. Κι ευτυχώς αυτός είχε κάποιο φιλικό —όχι υπηρεσιακό— δεσμό με τον Κελαϊδή. Πηγαίνει, λοιπόν, κατευθείαν στο γραφείο του και του διηγείται τα καθέκαστα. «Το κάθαρμα» λέει ο Κελαϊδής για τον Σκαρμαλιωράκη. Και καλύπτει τον αξιωματικό του λέγοντάς του να μην πάει να καταθέσει. Αλλά ο ίδιος έχει ήδη μπλέξει στο γρανάζι. Στηρίζεται στον Σκαρμαλιωράκη. Δεν μπορεί να κάνει κι αλλιώς. Το ίδιο κι ο Μητσάκος. Από τη στιγμή που στέλνει τα όργανά του και βασανίζει αξιωματικούς στο Τατόι, τελείωσε. Ο Μητσάκος ήταν υπεύθυνος. Οπότε κι αυτός έπρεπε με τη σειρά του να καλύψει κάποιους άλλους. Ήταν ένα φοβερό δίχτυ στο οποίο όλοι είχαμ μπλεχτεί.

Το κλίμα το οποίο ο κ. Λιβανός αντιμετωπίζει, ο έμμεσος τρόπος με τον οποίο τον κρατούν μακριά από την άλλη μερίδα των αξιωματικών αλλά και οι, ιδιαίτερες συζητήσεις για την προώθηση αξιωματικών ή την αποπομπή άλλων, αποτελούν ενδείξεις για τον ίδιο μιας έκρυθμης κατάστασης, τις διαστάσεις της οποίας όμως, όπως ομολογεί, δεν έχει συλλάβει. Οι ενδείξεις έρχονται να γίνουν αποδείξεις όταν βλέπει κάποιους από τους πρωταγωνιστές των γεγονότων δίπλα στον Παπαδόπουλο την 21η Απριλίου του 1967.

—Στο σπίτι του ναυάρχου Σπανίδη —διηγείται— που είχε δεσμό με τον υποπτέραρχο

Παπαπαναγιώτου άρχισα τότε να βλέπω πράγματα που δεν εγνώριζα. Βλέπω και τον Παπαπαναγιώτου «το τέρας». Έναν άνθρωπο εθρεπτή και έντιμο. Και έρχεται η ώρα των συγκρίσεων. Έχω, λοιπόν, πλήρη την αίσθηση του λάθους που είχα κάνει. Ότι κάποιοι, την περίοδο αυτή μπορεί κάτι να είχαν κάνει και να υπήρξαν στην ουσία ευεργέτες των συνωμοτών, δεν μπορώ να το αποκλείσω. Αλλά όλη αυτή η ιστορία να είναι έργο των κομμουνιστών αυτά είναι ιστορίες για μικρά παιδιά. Είναι χαρακτηριστικό ότι όλα τα σαμποτάζ γινόνταν στα αεροδρόμια που έλεγχαν ο Μητσάκος κι ο Καρακίτσος. Γιατί οι κομμουνιστές να επιλέγουν τα τόσο καλώς φρουρούμενα από τους εθνικόφρονες, στρατόπεδα; Γιατί ήταν δεδομένο: Όταν είναι ο Μητσάκος διοικητής στο Τατόι δεν περνά μύγα. Μην παίζουμε! Γιατί τα σαμποτάζ δεν γινόνταν αλλού όπου δεν υπήρχε τόσο καλός έλεγχος; Στη Λάρισα, στον Άραξο, στη Θεσσαλονίκη;

Σ' αυτό το σημείο κλείνει η συζήτηση με τον κ. Λιβανό σχετικά με τα γεγονότα κατά την εποχή της δίκης των αεροπόρων.

Η ουσία της υπόθεσης όπως την έχουν φωτίσει βιβλία, δημοσιεύματα, ντοκουμέντα και κοινοβουλευτικές αγορεύσεις, βρίσκεται στην αποκατάσταση κάποιων ανθρώπων που τη ζωή τους σημάδεψαν οι άδικες κατηγορίες που υπέστησαν. Η ουσία ακόμη βρίσκεται στο ότι, έστω κατά προσέγγιση, μια σελίδα της ελληνικής ιστορίας γράφτηκε με ορθή γραφή. Έστω μέσα από ένα νομοσχέδιο του υπουργείου Οικονομικών, την ίδια ώρα που κάποιοι άλλοι υπεράσπιζαν μικρόψυχα ένα αμφιλεγόμενο περισσότερο από κάθε άλλη φορά, παρελθόν.

για τις «ενοχλητικές» παρεμβάσεις του προϊσταμένου του υφυπουργού.

Στην αναφορά του, λοιπόν, της 31ης Μαρτίου ο Γυαλίστρας τονίζει:

«Η αφέλεια, σχετικώς προς τ' ατυχήματα, αποτελεί ενδημικήν νόσον εν τη ΕΒΑ».

Και διαμαρτύρεται:

«Πράγματι, αι δοθείσαι προς εμέ πληροφορίες υπήρξαν ανακριβείς και ελλείψεις... Υπεύθυνος προς τούτο είναι η κακή λειτουργία της υπηρεσίας ενημερώσεως του ΓΕΑ δι' ην κακήν λειτουργίαν ο κ. Αρχηγός δεν δικαιούται να υποβάλλη παράπονα κατά του υποφαινομένου».

Μέσα από ένα πλήθος τεχνικών λεπτομερειών ο τότε υφυπουργός επισημαίνει τις αντιφάσεις στις οποίες πέφτει ο Κελαϊδής στην προσπάθειά του να αποσιωπήσει τη σημασία ενός ατυχήματος στα Σπάτα και προσθέτει:

«Ο κ. Αρχηγός και δι' άλλα ατυχήματα, θανατηφόρα, δια τα οποία θα όφειλον να είχαν ήδη ζητηθή ευθύνη από επιζώντας, ουδέν μοι ανέφερε, εις ουδεμίαν εισήγησιν προέβη περί επιβολής κυρώσεως προς παραδειγματισμόν».

Εξετάζοντας μία προς μία τις διάφορες περιπτώσεις ατυχημάτων, ο υφυπουργός καταλήγει να κατονομάζει τις ευθύνες συγκεκριμένων αξιωματικών, όπως ο σμήναρχος Καρακίτσος τον οποίον θεωρεί ως «στερουμένου, δια πάντα αμερόληπτον, προσόντων προς προαγωγήν, ενώ τα τρία έτερα μέλη του ΑΣΑ τον είχαν προτείνει στάσιμον».

Είναι αποκαλυπτική η εξήγηση που δίνει ο ίδιος ο Σ. Γυαλίστρας γι' αυτή την προαγωγή:

«Ο Σμήναρχος Καρακίτσος, στερούμενος προσωπικότητας, χαίρει ειδικής ευνοίας διότι ως Διευθυντής του Γραφείου Α/2 μέχρι προ τινων μηνών επέτρεπεν εις τον έξαλλον Σκαρμαλιωράκη να έχη κατανείμη τους κατωτέρους Αξιωματικούς εις δύο ομοταξίας, αφ' ενός μεν εις εκείνους οίτινες εν συνεργασία μετά σμηνι-

τών δέχονται να κατασκοπεύουν τους ανωτέρους των και εις εκείνους οίτινες κηδόμενοι της αξιοπρεπείας των αρνούνται τοιαύτην ειδεχθή υπηρεσίαν».

Επίσης, ο Γυαλίστρας επιρρίπτει ευθύνες στον αντισμήναρχο Καρταλαμάκη, τον οποίο χαρακτηρίζει «φύσει επιπόλαιο και στερούμενο επαρκούς πείρας», η τοποθέτηση του οποίου «αποτελεί αυτόχρημα διοικητικών σκάνδαλον και δημιουργεί ευθύνas προσωπικώς δια τον κ. Αρχηγόν...».

Ακόμα ο υφυπουργός επισημαίνει ότι «η καταστροφή κατά την 2αν Μαρτίου των δύο ΧΑΡΒΑΡΤ και ο θάνατος των δύο χειριστών, των Τσελίδη και Καραβίτη, υπερθεν του αεροδρομίου Τατοΐου οφείλεται εις παραβάσεις των κανόνων πτήσεως». Για αυτά τα ατυχήματα επιρίπτει ευθύνες στον διοικητή της σχολής σμήναρχο Μητσάκο, ο οποίος —σύμφωνα πάντα με τον Γυαλίστρα— «ελάχιστα ίπταται» και «κατά σύστημα δυσφημεί το όπλον του».

«Πάντα ταύτα, δημιουργούνται καθ' ημάς ευθύνas και δια τον Αρχηγόν του ΓΕΑ, αποτελούν στοιχεία καταδεικνύοντα ότι η Ηγεσία της ΕΒΑ έχει τοποθετήσει ως Διοικητήν της Σχολής Αεροπορίας πρόσωπον ανίκανον να φρονιματίση και να εκπαιδεύση τους νεαρούς Ικάρους ως και να επιβάλη γενικώτερον εις τους υπ' αυτόν τον σεβασμόν των κανόνων πτήσεων».

Θα κλείσουμε την παρουσίασή αυτών των «ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ» του Γυαλίστρα, με την εξήγηση που δίνει ο ίδιος σχετικά με τους λόγους που οδηγούν τον Κελαϊδή να προσπαθεί να υποβαθμίσει τη σημασία και τον αριθμό των ατυχημάτων και να συσκοτίσει τις σχετικές ευθύνες.

«Γεννάται βεβαίως το εύλογον ερώτημα προς τινα σκοπόν απεισιώπησε από τον αποφαινόμενον απάσας τας αναφερθείσας περιπτώσεις και διατί αυτός, ο τόσον αυστηρός, απέφυγεν είτε ο ίδιος να επιβάλλη κυρώσεις είτε να μοι εισηγηθή

τοιαύτας. Η απάντησις νομίζω δεν είναι δυσχερής, εάν βεβαίως δεν απατώμαι. Η όλη του πολιτική βασίζεται εις το ότι τα μέχρι τούδε παρ' αυτού ληφθέντα μέτρα εμείωσαν τ' ατυχήματα άτινα ωφείλοντο εις δολιοφθοράς. Δεν επιθυμεί να γίνηται θόρυβος περί ατυχημάτων διότι μερικά εφημερίδες, αναμφισβητήτως κατά τρόπον αντεθνικόν εκμεταλλεύονται τας περιπτώσεις ατυχημάτων λόγω προσωπικών αιτίων».

Η τελευταία αυτή εκτίμηση του τότε υφυπουργού επιβεβαιώνει πως η σύνδεση των αεροπορικών ατυχημάτων με την υποτιθέμενη «κομμουνιστική διείσδυση» ήταν κατασκεύασμα του παρακυκλώματος που έλεγχε την Αεροπορία.

Σαν επίλογος...

Οι τρεις αυτές εκθέσεις του υφυπουργού Αεροπορίας Σ. Γυαλίστρα, όσο κι αν εξετάζουν την κατάσταση από την πλευρά κυρίως των προερχομένων από την Σχολή Ικάρων, αξιωματικών της ΕΒΑ καταδεικνύει κατ' αρχήν ότι η πολιτική ηγεσία του υπουργείου ήταν ενήμερη της κατάστασης.

Η Αεροπορία σπαραζόταν από εσωτερικές αντιθέσεις, στις οποίες πρωτεύοντα ρόλο έπαιζαν ο Κελαϊδής και οι συν αυτώ, θέλοντας να διατηρούν το όπλο υπό τον έλεγχό τους κι όχι, βέβαια, μόνο για λογαριασμό τους.

Η «αλυσίδα» ξεκινούσε από τον αρχηγό που είδαμε πόσο αποτελεσματικά επέβαλε τις αποφάσεις του, περνούσε από το Α/2 του Σκαρμαλιωράκη κι ο κομμουνιστικός κίνδυνος έμπαινε από το παράθυρο σαν μέσο για τη δημιουργία του απαραίτητου κλίματος των διωγμών. Όσο για τη μείωση των ατυχημάτων; Η έκθεση Γυαλίστρα είναι η περισσότερο αψευδής μαρτυρία για το πόσο πλαστή εικόνα ήταν αυτή που ο Κελαϊδής και το μικρό... επιτελείο του έδιναν, παρουσιάζοντάς την σαν αποτέλεσμα των κατασταλτικών μέτρων.

□

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη

Μια ενδιαφέρουσα μελέτη για τις πηγές της αρχαιογνωσίας του Οδυσσέα Ελύτη. Τεκμηριωμένη προσέγγιση του ποιητικού έργου μέσα από την καταγραφή των αντλήσεων του από τα αρχαία ελληνικά κείμενα.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορεί:

ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

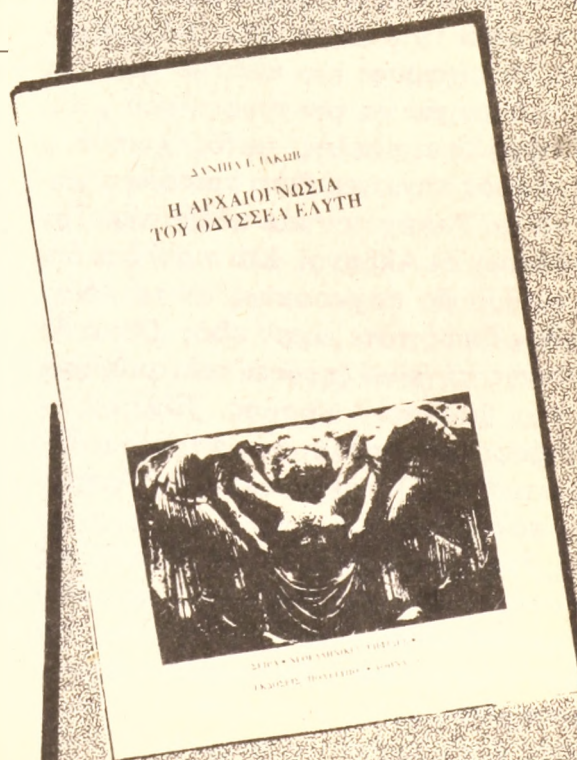
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ:

εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:

Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

Μια μικρή προσθήκη στις αιτίες του εκνευρισμού μας

του Σπύρου Καβουνίδη

Πας στην ταβέρνα κι έχεις πάντα ένα μικρό άγχος: θα σε σερβίρουν ή δεν θα σε σερβίρουν; (και αν ναι, θα 'ναι ζεστό το φαί ή θα 'χει κρυώσει;). Κλείνεις εισιτήριο με την Ολυμπιακή κι έχεις μια μικρή αγωνία: θα βρεις τη θέση σου ή δεν θα τη βρεις, μήπως κι έχει διπλοκλειστεί; Αυτό βέβαια αν ξεπεράσεις το πρώτο ερώτημα: θα πετάξει η Ολυμπιακή εκείνη την ημέρα ή δεν θα πετάξει; Κλείνεις δωμάτιο στο ξενοδοχείο για τις διακοπές σου και φτάνεις με την ψυχή στο στόμα: θα σε περιμένει το δωμάτιο ή μήπως το 'δωσαν σε κάποιον άλλο; Περπατάς στο πεζοδρόμιο και ανησυχείς: θα πέσει επάνω σου κανένα μηχανάκι ή δεν θα πέσει; Κλείνεις ραντεβού για υπόθεσή σου και διερωτάσαι: θα 'ναι εκεί ο υπηρεσιακός παράγοντας ή θα το 'χει ξεχάσει; Περιμένεις στην ουρά το λεωφορείο και σκέφτεσαι: θα μπορέσεις να μπεις ή δεν θ' αποδειχτείς αρκετά σβέλτος; Πας με «φέρυ» σε νησί και αναρωτιέσαι: θα τα καταφέρεις να βγάλεις εκεί εισιτήριο επιστροφής ή όχι μια και δεν σου κλείνουν εισιτήριο μετ' επιστροφής από τον Πειραιά; Και αν βγάλεις εισιτήριο θα μπεις στο πλοίο της επιστροφής ή θα σε ξεπεράσουν άλλοι που θ' αξιοποιήσουν κάποιες γνωριμιές τους; Περιμένεις με τις βαλίτσες στο χέρι και αγωνιάς: θα σε λυπηθεί κανένας ταξιτζής ή δεν θα σε λυπηθεί; Ανοίγεις την τηλεόρασή σου και αμφιβάλλεις: θα παίξει το πρόγραμμα που έχει αναγγελθεί ή θα το έχουν αλλάξει;

Όλα αυτά κι άλλα πολλά είναι γνωστά και τα δεχόμαστε πια μοιρολατρικά, είναι μέρος της ζωής μας, αποτελούν τους λόγους του μικρού καθημερινού μας άγχους, στο οποίο έχουμε πια παραδοθεί χωρίς μεγάλη αντίσταση. Τελευταία αποκτήσαμε ακόμη μια, ίσως ασήμαντη, προσθήκη στις αιτίες του εκνευρισμού μας. Μέχρι πρόσφατα αν αγόραζες ένα εισιτήριο για θέατρο, συναυλία κτλ. ήξερες ότι μπορούσες να πας σαν κύριος, να βρεις τη θέση σου και ν' απολαύσεις την παράσταση. Αν υπήρχε κάποια μικρή αγωνία αυτή ήταν στην εξασφάλιση του εισιτηρίου. Με το εισιτήριο στο χέρι είχες εξασφαλίσει κάποιες ώρες, από τις λίγες, που είχες τη βεβαιότητα ότι δεν θα κινδύνευες να υποστείς μια ακόμα προσβολή της αξιοπρέπειάς σου. Ε, λοιπόν όχι πια! 'Η, τουλάχιστον, όχι στο Λυκαβηττό!

Για τη θλιβερή κατάσταση στη συναυλία του John Mayall έχει ήδη γραφτεί σχόλιο στο ANTI (Παρασκευή 24 Ιουνίου, σελ. 36). Παρ' όλα αυτά αξίζει να αναφερθούν ορισμένα γεγονότα για τους τυχερούς που δεν πήγαν. 'Ηδη από τις 8.15 υπήρχαν μεγάλες συγκεντρώσεις υποψήφιων τζαμπατζήδων γύρω από την πόρτα που ανοίγει μόνο για έξοδο και συνωστισμός πάνω στα βραχάκια. Στις 8.30 γίνεται ομαδικό «ντου» των θεατών του πάνω διαζώματος που ανενόχλητοι καταλαμβάνουν όσες κενές θέσεις υπήρχαν εκείνη την ώρα στο κάτω διάζωμα. Δηλαδή, μ' ένα μικρό σάλτο, αυξήσανε την αξία της μελλοντικής ακουστικής τους ευτυχίας κατά 200 δρχ. όση η διαφορά του εισιτηρίου. Τόσο οι, κατ' ευφημισμό ταξιθέτες όσο και η αστυνομία αδιαφορούν και στις επικλήσεις θεατών που βρίσκουν κατειλημμένες τις θέσεις τους σηκώνουν τους ώμους «κάτσε όπου νομίζεις. Δε βλέπεις τι γίνεται...» (ο ενικός της ευγενείας). Στις 9 παρά 20 γίνεται η κάθοδος των μυρίων από τα βραχάκια και η εισβολή τους στο χώρο του θεάτρου. Δυο τρεις αστυφύλακες προσπαθούν τυπικά να τους σταματήσουν αλλά γρήγορα εγκαταλείπουν. Είναι προφανής η αντιπάθεια των οργάνων της τάξης προς τους «ροκάδες» γενικά κι έτσι δεν βλέπουν το λόγο να καταβάλουν κάποια προσπάθεια να υπερασπίσουν το δικαίωμα αυτών που πλήρωσαν εισιτήριο να βρουν θέση. Στις 9 παρά 10 υποχωρεί και η κλειστή πόρτα και εισβάλλουν νέες εκατοντάδες ολολυζόντων τζαμπατζήδων, ενώ οι αστυφύλακες έχουν μεταβληθεί όλοι σε τροχονόμους. Όλοι οι χώροι πλέον καταλαμβάνονται και φυσικά και όλοι οι διάδρομοι και τα σκαλοπάτια. Φαντάζομαι οι κανόνες ασφαλείας αναστέλλονται κατά τις συναυλίες μπλουζ και ροκ...

Κατά τη διάρκεια της συναυλίας, υποθέτω για να δοθεί ατμόσφαιρα «μυσταγωγίας», ανάβουν εκατοντάδες αναπτήρες. Όσοι δεν έχουν αναπτήρα ανάβουν εφημερίδες, φλεγόμενα κομμάτια από τις οποίες πέφτουν σε άλλους θεατές. Η αίσθηση ότι μπορείς να καείς σε ανοιχτό χώρο σαν το ποντίκι, αν αρπάξουν φωτιά οι ξύλινοι διάδρομοι ή τα πλαστικά καθίσματα και με όλες τις σκάλες κατειλημμένες, σου τεντώνει τα νεύρα. Κάποτε ο John Mayall τελειώνει και αποχωρεί ενώ αρχίζουν τα χειροκροτήματα για το καθιερωμένο «μπιζ». Πριν όμως προλάβουν οι μουσικοί να ξεκουραστούν και να ξαναγυρίσουν, βροχή από τενεκεδάκια μπύρας, άλλα άδεια, άλλα μισογεμάτα, αρχίζουν να πέφτουν στη σκηνή, στα όργανα, στα κεφάλια των οργανωτών και όσα δεν πάνε αρκετά μακριά στα κεφάλια άλλων θεατών. Βέβαια ο John Mayall αρνήθηκε να ξαναπαίξει.

Στο κοντσέρτο του Keith Jarrett τα πράγματα ήταν κάπως διαφορετικά. Ξεκινήσαμε βέβαια πολύ νωρίς, έχοντας υπόψη την προηγούμενη εμπειρία αλλά και το γεγονός ότι τα μισά καθίσματα του θεάτρου είναι σπασμένα και δεν μπορείς ν' ακουμπήσεις την πλάτη σου, και βέβαια δεν είναι αριθμημένα ένα ένα κάθισμα αλ-

λά μόνο η σειρά, πράγμα που ευκολύνει καταλήψεις αλλοτρίων θέσεων (αλήθεια γιατί δεν αριθμούνται;).

Αυτή τη φορά, θες οι επικλήσεις των οργανωτών, θες οι παρατηρήσεις των εφημερίδων, η αστυνομία ήταν επί τόπου με μεγάλη δύναμη και αρκετή αυστηρότητα. Περάσαμε τρεις ελέγχους, κραδαίνοντας σφιχτά το εισιτήριο με τα οκτώ λάθη αγγλικής στις πέντε αράδες οδηγίων, με την αβεβαιότητα του κατά πόσο οι συνθήκες θα 'ταν τέτοιες που θα επέτρεπαν στον ιδιαίτερα ευαίσθητο και ιδιότροπο Jarrett να αποδώσει. Ένας προληπτικός θεωρούσε κακό οινώ το γεγονός ότι στο εισιτήριο οι οργανωτές του 'χαν φάει το ένα τ από το όνομά του. Η αλήθεια είναι ότι σε γενικές γραμμές υπήρχε κάποια τάξη. Μόνο καμιά δεκαριά εστίες γρονθοκοπήματος για πιασμένες θέσεις... Η μία από αυτές μπροστά μας. Στην άρνηση του καταληψία να αποχωρήσει — «το πέταξα το εισιτηριό μου» και «έχω έλθει εδώ και τόση ώρα» — ο δικαιούχος αποφάσισε και διεκδίκησε τη θέση δυναμικά, μπροστά στην απροθυμία ταξιθετών και αστυφυλάκων να επέμβουν. Βλέπετε οι μεν ταξιθέτες απλώς πουλούσαν αντί 50 δραχμών μία διφυλή διαφήμιση που την αποκαλούσαν πρόγραμμα, οι δε αστυνομικοί ασχολιόντουσαν μόνο με τους απ' έξω υποψήφιους τζαμπατζήδες — που τους άφησαν όμως στο διάλειμμα να περάσουν. Πάντως μεγάλες φασαρίες δεν έγιναν. Ήταν βλέπετε την ίδια ώρα και ο τελικός του κυπέλλου που υποσχόταν μεγαλύτερες δυνατότητες για σαματά — δικαίως όπως απεδείχθει.

Το συμπέρασμα. Αν σας ενδιαφέρει πάρα πολύ το θέαμα πηγαίνεται από πολύ νωρίς για να βρείτε θέση, όπως κάνετε και στο αεροπλάνο, όπως κάνετε και στο πλοίο. Αλλιώς καθίστε σπίτι σας. Μια αγωνία λιγότερη. □

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Κυκλοφόρησε το 4ο τεύχος

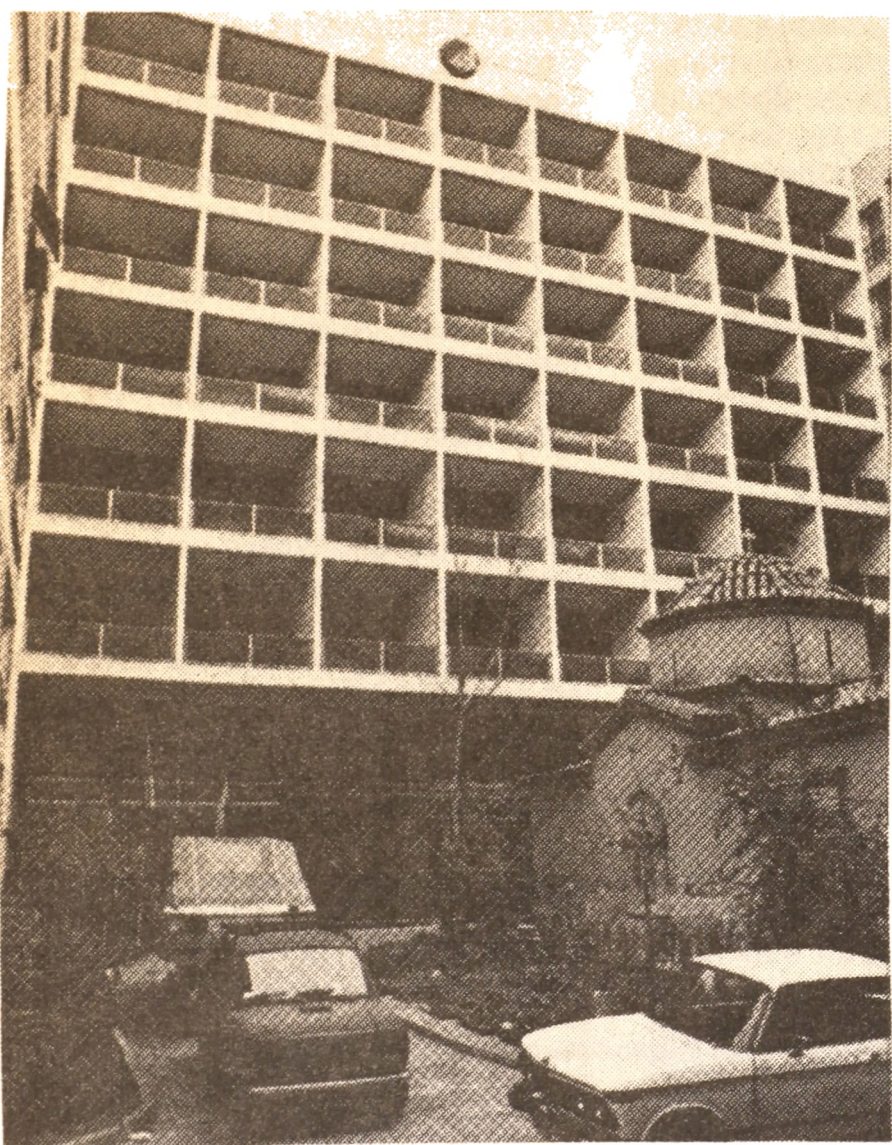
Εκδόσεις Νεφέλη
Μαυρομχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744

Hotel Alexandros

Ξενοδοχείο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Τιμολέοντος Βάσσου 8 • Πλατεία Μαβίλη
Τηλ: 6430464/7 ΤΕΛΕΞ: 216013 ALEX GR

Το ξενοδοχείο «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ» παρόλο που βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας, συνδυάζει ησυχία, άνετη διαμονή και άψογη εξυπηρέτηση.

Τα 96 δωμάτιά του, προσφέρουν όλες τις απαραίτητες ανέσεις: κλιματισμό ιδιαίτερο μπάνιο, τηλέφωνο και τρία κανάλια για μουσική. Το μπαρ, το ρεστωράν και ο χώρος υποδοχής είναι όλα σύγχρονα επιπλωμένα σε αρμονικό συνδυασμό με κλασική διακόσμηση.

Στη διάθεσή σας, roof garden και night club. Διαθέτουμε ακόμα ένα ιδιωτικό γκαράζ —κάτι— ουσιαστικό για την εξυπηρέτηση των πελατών μας.

Κυπρος

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ '83

Το «ΑΝΤΙ» σε συνεργασία με το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς και την Κυπριακή Πρέσβεια συμμετέχει στην οργάνωση τριήμερων εκδηλώσεων, που θα πραγματοποιηθούν στις 9, 10 και 11 Ιουλίου στο Πάρκο Ελευθερίας —πρώην ΕΑΤ/ΕΣΑ— και οι οποίες θα αρχίζουν κάθε βράδυ στις 8.

Μέσα στον ίδιο χώρο που η δικτατορία του Ιωαννίδη, υπεύθυνη για το πραξικόπημα στην Κύπρο, βασάνιζε τους Έλληνες αγωνιστές της δημοκρατίας, τώρα οι Κύπριοι δημιουργοί θα αναδείξουν, με τον ελληνικό, ωστόσο ιδιαίτερο τόνο τους, αυτό που είναι το «ήθος» των αντιστεκόμενων λαών.

Σάββατο 9 Ιουλίου

- Οι λαϊκοί ποιητάρηδες θ' ανοίξουν τη βραδιά με τα κλασικά στο είδος τους «τσατίσματα».
- Ποιητικές αναγνώσεις των: **Κώστα Μόντη, Κυριάκου Πλησή, Γιώργου Μολέσκη, Ντίνας Κατσούρη, Μιχάλη Πασιαρδή, Αντριάννας Ιεροδιακόνου.**
- Θεατρική παράσταση του προσφυγικού θιάσου Επισκοπής με τον «**Εθνικό αρραβώνα**», πρωτότυπη θεατροποίηση του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής του '74.

Κυριακή 10 Ιουλίου

- Οι ποιητάρηδες **Ττάκκας, Πιερέττης, Χαπέσις** με βιολί και λαούτο θα παρουσιάσουν ένα πρόγραμμα με κυπριακά ερωτικά τραγούδια και ανταγωνιστικά δίστιχα.
- Ποιητικές αναγνώσεις των: **Αχιλλέα Πυλιώτη, Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Νίκης Κατσαούνη, Φροσούλας Κολοσιάτου, Νίκης Μαραγκού, Γιώργου Μοράρη.**
- Μουσικό και ποιητικό πρόγραμμα από τον ποιητάρη **Ατζίκκο**, καθώς και σκοποί, παιγμένοι απ' τον ίδιο, με αυλό.

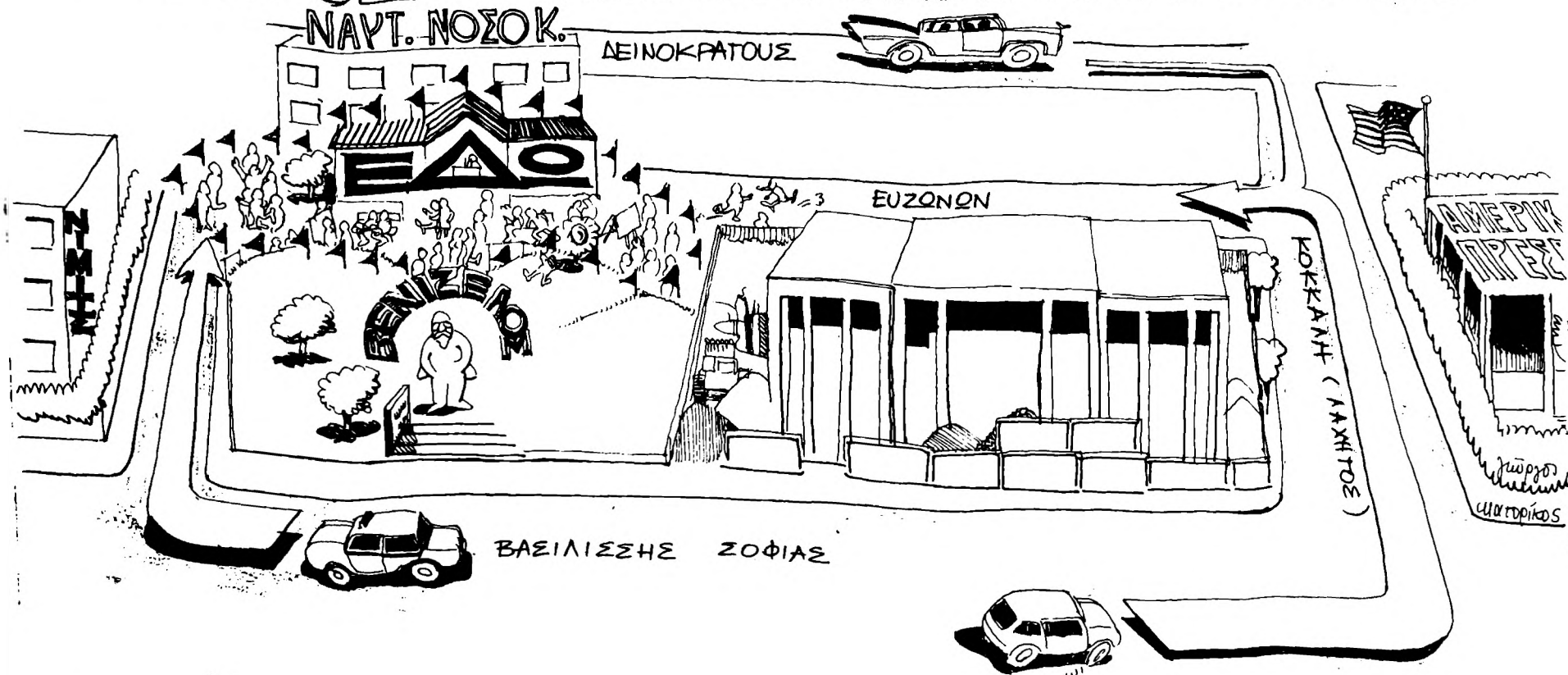
Δευτέρα 11 Ιουλίου

- Οι 4 ποιητάρηδες σε μια λαμπρή αποθέωση του συνόλου της κυπριακής λαϊκής δημιουργίας.
- Ποιητικές αναγνώσεις των: **Αντρέα Χριστοφίδη, Θεοδόση Νικολάου, Φοίβου Σταυρίδη, Χρήστου Μαυρή, Νάσας Παταπίου, Λεύκιου Ζαφειρίου.**
- Επανάληψη της θεατρικής παράστασης του προσφυγικού θιάσου Επισκοπής, «**Εθνικός αρραβώνας**».

Παράλληλα, θα λειτουργούν οι ακόλουθες εκθέσεις:

- Λαϊκής ζωγραφικής με έργα των Χρίστου Αθηνοδώρου, Γεωργίου Γιασουμή, Χρυστάλλας Δημητρίου, Κυριάκου, Κούλλη και Θράκης Ρωσιίδου.
- Παιδικής ζωγραφικής από όλη την Κύπρο.
- Ζωγραφικής του πρώτου εργαστηρίου του προσφυγικού συνδικαλισμού Επισκοπής.
- Φωτογραφικού ντοκουμέντου.
- Λογοτεχνικού βιβλίου και περιοδικού Τύπου.
- Προβολές από βίντεο παραγωγών του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου, θεματικά προσδιορισμένων από το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή

ΚΥΠΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ '83

ΕΛΟ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΑΡΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΠΟΥ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΡΩΗΝ ΕΑΤ-ΕΣΑ

ΕΛΟ ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΕ, ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΝΟΣΟΣ Κ ΣΤΡΑΤΩΤΙΚΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ, ΣΤΡΑΤΩΤΙΚΗ ΝΟΣΟΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΙΑ

ΕΛΟ ΓΥΡΕ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΝΕΙΔΗ ΓΙΑΠΙΟΥ, ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΕΛΕΙΤΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑ

ΕΛΟ ΚΥΠΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ '83

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ... **ΟΣΟΙ ΠΙΣΤΟΙ ΠΡΟΣΕΛΘΕΤΕ**

9, 10, 11 IOU IOU

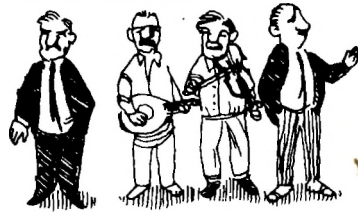

ΜΙΧΑΗΛΣ ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΛΕΣΚΗΣ
ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ
ΝΙΚΗ ΚΑΤΣΑΟΥΝΗ
ΛΕΥΚΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΥΡΗΣ
ΦΡΟΣΟΥΑ ΚΟΛΟΣΙΑΤΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΡΑΦΗΣ
ΑΝΤΡΙΑΝΝΑ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ...

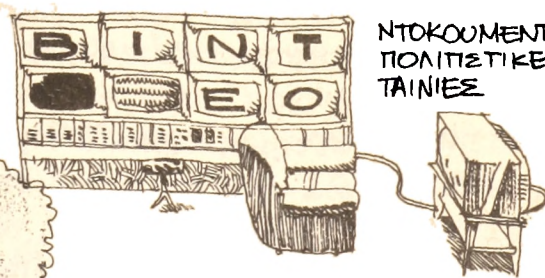
NIKOS KRANIOU THE KOSTAS MONTIS
KUPIAKOS PAPHOS THEODOSIOS NIKOMAY
AXIMEAS PUNIOU THE NTINA KATZOURH

ΜΙΡΤΟΣ ΜΟΡΑΦΗΣ
ΑΝΤΡΙΑΝΝΑ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ...

ΤΣΑΤΙΣΜΑΤΑ , ΕΡΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ , ΚΑΙ ΑΛΛΑ...

ΒΙΟΛΙ, ΛΑΟΥΤΟ
ΚΑΙ ΔΥΟ ΠΟΙΗΤΑΡΗΔΕΣ

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ
ΤΑΙΝΙΕΣ

ΛΑΪΚΗ ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΑ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

μυρζος
αλατορικός

avti

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Μιχ. Χρ. Κκάσιαλος: Ο γάμος.

Η κραυγή της Κύπρου

Αν οποιεσδήποτε αιτίες συντηρητικής ή καιροσκοπικής πολιτικής δικαιολογούνε την ελληνική κυβέρνηση για την εφεκτική της στάσι ως προς το ζήτημα της επανάστασης της Κύπρου, ασφαλώς όμως τίποτε δεν θα μπορούσε να δικαιολογήσει έπειτα απ' τα ύστερα προ πάντων γεγονότα, οποιονδήποτε σκεπτόμενον και αισθανόμενο τον Έλληνα που θα δίσταζε την ώρα αυτή να το αντικρύσει, όχι μόνο με το φως του τοπικού κυπριακού μαρτυρίου, αλλά και με το φως ολόκληρης της σύγχρονης μας ιστορίας και σε αναλογία με την έντασιν αυτού του φωτισμού να το προβάλλει τόσο στην ψυχή του ολόγυρά του ηθικά και εθνικά αλληλέγγυου λαού, όσο και στην ίδια την ψυχή του λαού της Βρετανίας και σιμά σε τούτη, στην ψυχήν ακαίριου του πολιτισμένου κόσμου.

Γιατί βέβαια την ώρα αυτήν η πυρκαϊά της Κύπρου, δεν φωτάει με τη μικρή, αλλά τόσο τολμηρή της δάδα, ένα πρόβλημα ηθικά και ιστορικά παγκόσμιο, καθώς ετέθη την αυριανή από το μεγάλο πόλεμο και τίθεται ολοένα, στην Ινδία, στην Αίγυπτο, στο Ιράκ κτλ., το φοβερό και μέγα πρόβλημα της αποικιακής ευρωπαϊκής και ιδιαίτερα το πρόβλημα της αποικιακής βρετανικής πολιτικής.

Χωρίς καμμιάν αμφιβολία, υπήρχε ως χθες ακόμα κάποια αβέβαιη εποχή, που η αποικιακή αυτή πολιτική, καθώς και γενικά η πολιτική της «προστασίας», είχαν και στον «ηθικά πολιτευόμενο», όπως λέγονταν καλή τη πίστει εδώ και λίγα ακόμα χρόνια κόσμο —και το φοβερότερον ακόμα και σε κάποια πνεύματα αυτών των ιδίων των προστατευσμένων ή αποικουμένων χωρών— τη νομιμοφανή υψηλήν εκπολιτιστική της αιτιολογία, τη βίβλο της, τους αποστόλους της, τους μυστικούς ή φανερούς της «νομιμόφρονες» συντονισμένους οπαδούς.

Αλλά κανείς την ώρα αυτή που μας κυκλώνει, δεν αγνοεί ότι αυτή η πολιτική, που υπονομεύει επί αιώνες τώρα την ουσία και το νεύρο όλων των αληθινών και ιστορικά αυτόνομων παλαιών ή και νεώτερων εθνικοτήτων, είναι αυτή που με την ίδια της βαθεία υπουλότητα και βία, έχει σιγά-σιγά εξοπλίσσει και εξοπλίζει ολοένα με τα ίδια της τα μέσα, απάνω από διακόσια εκατομμύρια Μουσουλμάνων, τετρακόσια εκατομμύρια βουδδιστών, πεντακόσια και περισσότερα εκατομμύρια Κινέζων και Ταρτάρων, για να μη αναφέρουμε άλλες αντικρύ στους αριθμούς αυτούς μειονότητες, ή νεώτερα εθνικοπολιτικά στοιχεία, που με το ίδιο πνεύμα μιας αποφασιστικής αντιστάσεως στη στρατοκρατική εκμετάλλευσιν και βία των ισχυρών του κόσμου, χεροπιάνονται ολοένα για να σύρουν στην ανάγκη τον ακράτητο χορό, ενός παγκόσμιου ίσως αύριο καθαρμού.

Αλλά θα πη κανείς πως από μια ενστιγματική της άμυνα, η σύγχρονη ψυχή της Βρετανίας, ευρισκομένη με κάποιο τρόπο πλησιέστερα και θετικώτερα προς την προφητική και αποκαλυπτική αυτήν εικόνα —ακριβώς γιατί ο λαός που τη φωτίζει με την πυρκαϊά του είναι ο «ήμερος» και «νομιμόφρων» και «πολιτισμένος» κυπριακός λαός, απ' τον οποίον ίσως δεν περίμενε ποτέ ν' ακούσει το μεγάλο που λυτρώθη απ' την καρδιά του βρυχηθμό— είναι από μια ενστιγματική της, λέω, απρόοπτη άμυνα, οπού η νεώτερη ψυχή της Βρετανίας, αρνείται σήμερα ν' αναγνωρίσει τα ιερά δικαιώματα του κυπριακού λαού, γιατί είναι λίγος και είναι άοπλος και γυμνός; Ποιος θα μπορούσε βάσιμα να το αρνηθή; Αλλά δεν πρόκειται βεβαιότατα με τούτο να την εκφοβίσωμεν οι αδύνατοι εμείς, αν δεν αντλήσει από την ίδιαν ηθική και ιστορικήν υπόστασί της, το καθήκον, που άλλες ώρες ένοιωσε να ορθώνεται ολοζώντανο βαθεία της.

καθώς επικά και ανώτατα στο «Ελληνικό καράβι» του —τραγουδι που την ώρα τούτη θα χρωστούσε να το αποστηθίσει κι όλη η Ελλάδα κι όλος σύγχρονα ο λαός της Βρετανίας— ύμνησε σε λίγους στίχους ο μεγάλος Σολωμός.

Αυτό που σήμερα μπορούμε εμείς οι αδύνατοι είνε τούτο: απ' άκρη σ' άκρη σε ενιαίο παλλαϊκό συναγερμό του μέσα και έξω ελληνισμού, να στείλουμε το μήνυμά μας ως τα πέρατα της γης και σ' όλο τον πολιτισμένο κόσμο: «Ατενίζουμε με σεβασμό την καθαρή ψυχή του λαού της Βρετανίας και σεβόμαστε ακόμα σε ικανό σημείο τον ιδιαίτερο πολιτισμό της. Αλλά ο πολιτισμός της ανθρωπότητας δεν εγεννήθη ακέριος βέβαια μόνο στο τραχιό νησί του δυτικού ωκεανού, που λέγεται Αλβιώνια και οι πραγματικοί και αιώνιοι, της ζωής και της τιμής και της αλήθειας νόμοι, δεν ανθίσανε στον κόσμο μόνο από την εποχή της βασιλείας του Γουλιέλμου ή της Μαρίας. Οι νόμοι τούτοι ανθίσανε παντού. Αλλ' αν ανθίσανε και κάπου, χωριστά, σε δύναμι και ανάστημα και κάλλος, σε βαθμό που αργότερα να γίνουνε το φως και η καθοδήγησι του κόσμου, αυτό γίνηκε προτύτερα και πιότερο στη γην εκείνη και σε κείνα τα νησιά, που ένα απ' αυτά είν' εκείνο που την ώρα τούτη η Βρετανία ενάντια προς τη θέλησι αυτών των αιωνίων νόμων και προς τη φωνή τριάντα ελληνικών αιώνων καταπιέζει και ματώνει και κρατεί. Ας υψωθή λοιπόν ως τον εαυτό της κι ας κυττάξη ολόγυρά της ποια εποχή ηθικής και ιστορικής αναδημιουργίας τη ζώνει. Κι αλαφρώνοντας, σε μια υψηλήν ιστορική ευκαιρία τον εαυτό της απ' το κεκτημένον ένστιχτο της υλικής κυριαρχίας, ας φωνάξη προς τιμή του ίδιου της πολιτισμού και της επιβαλλόμενης αναστάσης του, αυτά τα λόγια μόνο: «Η Κύπρος είναι αλήθεια ελληνική».

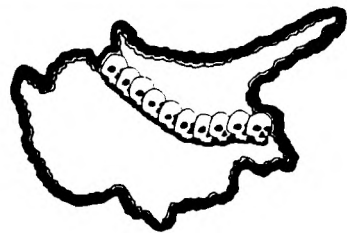
Αυτό μπορούμε μόνο σήμερα να κάμουμεν εμείς οι αδύνατοι, κηρύσσοντες την πίστιν μας προς όλο τον πολιτισμένο κόσμο. Αλλά μαζί, αλλ' απ' άκρη σ' άκρη της Ελλάδος κι απ' τον πρώτο ως με τον τελευταίο. Κάθε χωριό και κάθε πόλις. Η σιωπή και του πιο ασήμαντου την ώρα τούτη θάταν πλέον ή φυσικό να πιέζη, παραπάνω κι από κάθε ξένη βία και πίεσι την ψυχή της Κύπρου μυστικά. Εμπρός, από παντού. Η στρατιά της ηθικής φωνής δεν κάνει διάκρισι από πρώτους και στερνούς. Η αφετηρία της είνε μία κι η μυστική της δύναμις απαρτίζεται αξεχώριστα από κάθε που συντρέχει στη ζωντάνια της παλμό. Η Κύπρος μας εφώναξε. Ας της απαντήσουμε όλοι μας με μια φωνή, και τη φωνήν αυτή ας την ακοντίσουμε παντού κι ολούθε. Απ' το βουνό, απ' τη θάλασσα, απ' το σπίτι, απ' τους αγρούς. Εκεί με τη φωνή της Ελευσινίας Δήμητρας κι εδώ με την κραυγή της Αθηνάς προμάχου. Όλες οι παρατάξεις της διανόησης, της ψυχής και της ζωής του ελληνικού λαού, ενωμένες άρρηκτα σε μία. Γιατί και μία είν' η κραυγή που τις καλεί και τις συνθέτει όλες προς την αδιαίρετη ηθική κορφή του ελληνισμού. Η από οποιαδήποτε αιτία πνιγμένη ίσαμε κάποιαν ώρα, φοβερή, ενσυνείδητη κραυγή, της προαιώνιας εθνικής του ελευθεριάς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Δελφοί, 27 Οκτωβρίου 1931

Το κείμενο του Άγγελου Σικελιανού που δημοσιεύουμε αντί για πρόλογο στο αφιέρωμα αυτό, είχε δημοσιευτεί στο «Ελεύθερον Βήμα», 2.9.1931 με υπέρτιτλο «Η εξέγερσις της Μεγαλονήσου».

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Το κείμενο του Άγγελου Σικελιανού που προτάσσουμε στο αφιέρωμα αυτό αποκτά τη διαχρονική του αξία ακριβώς γιατί οι διαπιστώσεις του διατηρούν στο ακέραιο την ουμανιστική και ηθική τους σημασία. Ο πολιτικός λόγος —άλλοτε δύσκαμπτος και άλλοτε εξαιρετικά ελαστικός— συχνά δεν καταφέρνει να υπερβεί το συγκυριακό και έτσι τις περισσότερες φορές αποπτωχεύει την πολλαπλότητα του προβληματισμού, που αντίθετα μπορεί κανείς να αποκτήσει από άλλης τάξεως προσεγγίσεις. Ο κυπριακός ελληνισμός έχει επιδείξει μία αξιοπρόσεκτα μακρόχρονη πνευματική επιμονή στη διατήρηση της ελληνικής του ταυτότητας, ενώ παράλληλα η έντονα διακριτή ιδιαιτερότητα της ντοπολαλιάς του, αλλά και η ξεχωριστή θεματική της πολιτιστικής του παραγωγής, προσφέρει μιαν εμπλουτιστική διάσταση στο σύνολο της νεοελληνικής γραμματείας.

Το «ΑΝΤΙ» αποπειράται, σήμερα, μια συστηματικότερη προσέγγιση του σώματος της Νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας, παρέχοντας —μέσα στα περιορισμένα πλαίσια ενός αφιερώματος— όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία γραμματολογικής πληροφόρησης. Κι αυτό γιατί είναι γνωστή τόσο η τάση αποχωρισμού της Κυπριακής Λογοτεχνίας από τον ενιαίο κορμό της νεοελληνικής γραμματείας, όσο και η τάση απομονωτισμού των ιδίων των Κυπρίων.

Με σύντομο αλλά περιεκτικό τρόπο ο Κ. Γ. Γιαγκουλλής μας παρέχει αναγκαίες πληροφορίες εισαγωγικού χαρακτήρα για τη λαϊκή κυπριακή ποίηση. Ακολουθεί μία εξαιρετικά χρήσιμη και φιλόπονη εργασία του Φοίβου Σταυρίδη, ο οποίος δίνει ένα σχεδιάγραμμα χρονολογίου της Νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας, πλούσιο σε πολιτικές, βιογραφικές, εκδοτικές και άλλες λεπτομέρειες που συνθέτουν τον πολιτικό και πνευματικό καμβά, από το 1878 ως το 1982, της περιοχής. Εν συνεχεία, με το γενικό τίτλο «Το σχήμα της Νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας», οι Γιάννης Κατσούρης, Παντελής Βουτουρής, Μιχάλης Πιερής και Γιώργος Κεχαγιόγλου γράφουν ο καθένας, αντίστοιχα, για τις τέσσερις περιόδους που κατά τρόπο συμβατικό, όσο και αναγκαίο, χωρίζεται η ενιαία Νεότερη Κυπριακή Λογοτεχνία. Το αφιέρωμα συμπληρώνεται με το άρθρο του Λεύκιου Ζαφειρίου, που σχολιάζει συνοπτικά θέματα της Νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας και το άρθρο του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, «Κυπροσυλλαβίζοντας», που προσεγγίζει προβλήματα ιδεολογίας και πνευματικής παραγωγής.

Για τις πολύτιμες συμβουλές, την παροχή στοιχείων και τον όλο συντονισμό θερμά ευχαριστώ τους Γιώργο Κεχαγιόγλου, Κωστή Λιόντη και Φοίβο Σταυρίδη.

Στο επόμενο τεύχος θα δημοσιευτεί έρευνα του απεσταλμένου μας στην Κύπρο Στέλιου Κούλογλου για την σημερινή πολιτική κατάσταση στο νησί. Επίσης, ένα άρθρο του Πασχάλη Κιτρομηλίδη, που τοποθετείται σε ζητήματα ιστορίας και μεθοδολογίας και ένα κείμενο της Θέκλας Κίττου για την λογοκρισία και την πνευματική καταπίεση στην Κύπρο.

Βιβλιογραφικά το άρθρο αναφέρει ο Γ. Παναγιώτου, *Ελεύθερον Βήμα*. Δημοσιεύματα 1922-1944, αρ. 1465. Το κείμενο αναδημοσιεύει ο Γ.Π. Σαβίδης στον Γ' τόμο των Απάντων του Άγγελου Σικελιανού.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ: ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Η λαϊκή ποίηση της Κύπρου

του Κ. Γ. Γιαγκουλλή

Οι απαρχές της νεότερης κυπριακής ποίησης βρίσκονται, χωρίς αμφιβολία, στο Βυζάντιο. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να πει κανείς ότι με την εισαγωγή στην Κύπρο των ακριτικών τραγουδιών αρχίζει το είδος αυτό της ποίησης να παίρνει τη θέση του στη γενικότερη κυπριακή γραμματεία.

Εγείρεται, ωστόσο, στο σημείο αυτό το ερώτημα: από πού και πώς μεταφέρθηκε στην Κύπρο η ακριτική ποίηση; Η έρευνα έχει δείξει ότι ο ακριτικός κύκλος τραγουδιών μας ήρθε από τη Μικρασία στα τέλη του 11ου αι., όταν άρχισε, εξαιτίας της τουρκικής εξάπλωσης, αθρόα η έξοδος του μικρασιατικού ελληνισμού σ' άλλες επαρχίες και στην Κύπρο, τόσο ησυχίας και περισυλλογής. Η μεταφορά και διάδοση έγινε από πρόσφυγες επαγ-

Δημητράκης Γεροκώστας: Οι ξεριζωμένοι.

γελματίες λαϊκούς ποιητές. Επαγγελματίες ήταν και οι δημιουργοί των τραγουδιών αυτών, όπως αναφέρει ο επισκοπος Αρέθας. Δεν αποκλείεται, βέβαια, να προϋπήρχαν στην Κύπρο επαγγελματίες λαϊκοί ποιητές, που παρέλαβαν από τους πρόσφυγες μικρασιάτες συναδέλφους τους τα τραγούδια αυτά και τα τραγουδούσαν για βιοπορισμό. Αν οι πιο πάνω συλλογισμοί είναι ορθοί, τότε πρέπει να δεχτούμε:

α. ότι η Κύπρος είχε πίσω της μια πλούσια παράδοση·

β. ότι το ακριτικό τραγούδι μιλούσε στην καρδιά των Κυπρίων (μ'άλλα λόγια η ιδεολογία του ακριτικού τραγουδιού, όποια και να 'ναι αυτή, εκφράζει τους Κυπρίους)·

γ. ότι η λαϊκή ποίηση της Κύπρου ήταν ανέκαθεν ποίηση επαγγελματική.

Οι φορείς της ακριτικής ποίησης λέγονταν ποιητάρηδες. (Η λέξη είναι σύνθετη από το ουσιαστικό ποιητής και την επαγγελματική κατάληξη-άρης, όπως βυζαστής - βυζαστάρης, κρεμμαστής - κρεμμαστάρης, παλιωτής - παλιωτάρης, δουλευτής - δουλευτάρης, κεντητής - κεντητάρης κ.ά.). Από τον 11ο αιώνα μέχρι και την τουρκική κατάκτηση του νησιού (1570) οι ποιητάρηδες ήταν περισσότερο φορείς παρά δημιουργοί τραγουδιών. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι δεν έφτιαχναν και δικά τους τραγούδια. Κυρίαρχη, ωστόσο, θέση στο ρεπερτόριό τους κατέχει το ακριτικό τραγούδι. Ως δικά τους τραγούδια της περιόδου αυτής θα μπορούσε ν' αναφέρει κανείς το τραγούδι της «Αροδαφνούσας», που ξεχωρίζει ανάμεσα στα τραγούδια της φραγκοκρατούμενης εποχής. Το τραγούδι αυτό έχει ως υπόθεσή του τον έρωτα του βασιλιά Πέτρου Α' του Λουζινιανού και της Αροδαφνούσας (14ος αι.). Άλλο γνωστό τραγούδι της φραγκοκρατίας είναι αυτό της «Ζωγγραφούς» και το τραγούδι του «Τσιτσεκλή», που ανάγονται κι αυτά στο 14ο αι. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι είναι έξω από κάθε συζήτηση και η απλή σκέψη ότι η αρχή των σημερινών ποιητάρηδων πρέπει ν' αναζητηθεί στους τροβαδούρους της φραγκοκρατίας, γιατί από πουθενά δε μαρτυρείται στην Κύπρο μια τέτοια τάξη Φράγκων ποιητών. Αλλά κι αν ακόμα δεχτούμε ότι έδρασαν στην Κύπρο τροβαδούροι, αυτό δεν παίζει και σπουδαίο ρόλο, αφού, όπως δείξαμε, οι ποιητάρηδες προϋπήρχαν των τροβαδούρων. Μήπως, όμως, οι Φράγκοι ευγενείς είχαν ανάγκη τους τροβαδούρους για ν' αποθανατίσουν τους έρωτες και τις μηχανορραφίες τους! Οι ποιητάρηδες δεν το μπορούσαν αυτό; Το τραγούδι της «Αροδαφνούσας» και της «Ζωγγραφούς» είναι μια χειροπιαστή απόδειξη ότι η ζωή των Φράγκων ευγενών δεν άφησε απαθείς τους ποιητάρηδες της Κύπρου.

Από το 1570 κ.ε. οι προσωπικές συνθέσεις των ποιητάρηδων άρχισαν να κερδίζουν έδαφος σε βάρος των ακριτικών, που συνέχιζαν, ωστόσο, να διαδίδονται, τόσο από ποιητάρηδες όσο κι από ιδιώτες, ως τις πρώτες δεκαετίες της αγγλοκρατίας,

οπότε το ακριτικό και γενικότερα το δημοτικό τραγούδι —αν εξαιρέσει, βέβαια, κανείς το θρησκευτικό τραγούδι— διαγράφηκε εντελώς από το ρεπερτόριο των ποιητάρηδων. Τα τραγούδια που συνθέτουν οι ποιητάρηδες δεν απέχουν τεχνοτροπικά από τα ακριτικά. Αυτό που τα διαφοροποιεί από τα ακριτικά είναι το περιεχόμενο, που είναι παρμένο από την επικαιρότητα. Τα «κλέα» των ακριτών παίρνουν τώρα οι φόνοι, οι αυτοκτονίες, τα δυστυχήματα, οι πλημμύρες, οι αγομβρίες και άλλες θεομηνίες που συμβαίνουν στον τόπο, καθώς επίσης οι ερωτικές περιπέτειες των Κυπρίων. Δε λείπουν, ωστόσο, από το ρεπερτόριο των ποιητάρηδων ηθικοπλαστικά και θρησκευτικά τραγούδια (θαύματα αγίων, Θρήνοι της Παναγίας κ.ά.) και ποιήματα εμπνευσμένα από τους αγώνες του λαού για δικαιοσύνη εθνική και κοινωνική δικαιοσύνη. Από τις ρίμες αυτές λείπει, βέβαια, η αληθινή ποίηση, αν εξαιρέσει κανείς μόνο μερικές καλές στιγμές, που θυμίζουν τα δημοτικά μας τραγούδια. Οι ποιητάρηδες αυτές συνθέσεις εκτελούνταν προφορικά από τους ίδιους τους ποιητάρηδες, που γύριζαν από πόλη σε πόλη και από χωριό σε χωριό για να μεταδώσουν τις στιχουργημένες ειδήσεις. Σύχναζαν επίσης στα πανηγύρια, στα καφενεία, στα χάνια, όπου υπήρχε κοσμοσυρροή και τραγουδούσαν από στήθους τα τραγούδια τους. Στο τέλος γύριζαν δίσκο και ο καθένας από τους ακροατές έδινε τον οβολό του. Με την εισαγωγή της τυπογραφίας στο νησί το 1878 οι ποιητάρηδες άρχισαν να τυπώνουν τα τραγούδια τους σε φυλλάδια και έτσι κατάργησαν το δίσκο. Αντί αυτού, πουλούν στους ακροατές τις ποιητικές τους φυλλάδες.

Παρ' όλη την πεζότητά τους οι ποιητάρηδες ρίμες έχουν μεγάλη αξία, γιατί αποτελούν μοναδικές πηγές μελέτης της πνευματικής και της κοινωνικής μας ιστορίας. Πρέπει, ωστόσο, να σημειώσουμε εδώ ότι αρκετές ρίμες της προτυπογραφικής περιόδου απέβαλαν τον ποιητάρηδη χαρακτήρα και έγιναν δημοτικά τραγούδια. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι διάνυσαν στο στόμα του λαού, από τη στιγμή που τραγουδήθηκαν από τον

πουητάρη ως τη στιγμή που καταγράφηκαν από το συλλογέα ένα στάδιο επεξεργασίας και μεταβολών. Να γιατί δεχόμαστε ότι η εισαγωγή της τυπογραφίας στο νησί ευνόησε την ποιητάρικη παραγωγή και πολλαπλασίασε τους τρόπους διάδοσης των τραγουδιών, από την άλλη όμως η ποιότητα της μεταγενέστερης λαϊκής ποίησης έπεσε κατακόρυφα. Η προφορική ποίηση της Κύπρου δέχτηκε θανάσιμο πλήγμα από την τυπογραφία. Αν συγκρίνει κανείς, από αισθητικής πλευράς, τις ρίμες της τουρκοκρατίας (π.χ. τραγούδι Χριστοφή και Εμινές, τραγούδι Χατζηγεωργάκη δραγομάνου, τραγούδι δεσποτάδων, τραγούδι Μαρικκούς) με άλλες της αγγλοκρατίας (οι ρίμες της αγγλοκρατίας υπολογίζονται στις 1500 περίπου!), θα διαπιστώσει αμέσως τη μεγάλη διαφορά.

Εχτός από το 1571 και το 1878, σημαντικός σταθμός στάθηκε για τους ποιητάρηδες το 1923. Ήταν τότε που ο ιδιοματικός ποιητής της Κύπρου Δ. Λιπέρτης τύπωσε τον Α' τόμο των «Τζι-υπριώτικων τραουδικιών» του. Αρκετοί ποιητάρηδες φιλοδόχησαν να μιμηθούν το Λιπέρτη. Έτσι άρχισαν και οι ίδιοι να φτιάχνουν σύντομα τραγούδια (όχι πια αφηγηματικά) και να τα τυπώνουν σε συλλογές. Με τον τρόπο αυτό όμως διαφοροποιήθηκε και το περιεχόμενο της ποιητάρικης ποίησης. Θέματά της δεν είναι πια φόνοι, αυτοχτονίες, δυστυχήματα ή ερωτικές περιπέτειες, αλλά θέματα κοινωνικά, που κατατρύχουν καθημερινά τις λαϊκές μάζες (φτώχεια, τοκογλυφία, πόλεμοι, φόροι, προσφυγιά, κατοχή κ.ά.). Η πάλη ανάμεσα στη ρίμα και το ολιγόστιχο τραγούδι κράτησε από το 1923 ως το 1960, χρονιά της κυπριακής ανεξαρτησίας. Στην αρχή υπερίσχυε η ρίμα ενώ κατά αραιά χρονικά διαστήματα κυκλοφορούσε και καμία ποιητική συλλογή με ολιγόστιχα τραγούδια. Από το 1960 κ.ε. οι ριμαδόροι άρχισαν να αραιώνουν και η τέχνη τους να σβήνει. Η εισβολή και η προσφυγιά αναζωογόνησε, βέβαια, την «ποιηταροσύνη», δεν υπάρχει, ωστόσο, καμιά αμφιβολία ότι η αφηγηματική ποίηση διανύει σήμερα στην Κύπρο τα τελευταία στάδια της ζωής της. Με τη διαφοροποίηση όμως που συντελείται οι ποιητάρηδες παύουν να είναι επαγγελματίες. Έτσι, και ο όρος «λαϊκός ποιητής» εχτοπίζει σιγά σιγά τον όρο «ποιητάρης», που είναι, ωστόσο, αρκετά διαδεδομένος και δε φαίνεται ότι θα περιπέσει σε αχρηστία στο εγγύς μέλλον. Περισσότερο να λεχθεί εδώ ότι η νεότερη κυπριακή ποίηση, επειδή ακριβώς έπαψε να είναι επαγγελματική, βελτιώθηκε πολύ ποιοτικά, χωρίς να πάψει να εκφράζει την ομάδα και να ασκεί γοητεία στις πλατιές λαϊκές μάζες.

Κλείνοντας το σύντομο αυτό σημείωμά μας για την κυπριακή λαϊκή ποίηση, θα ήταν άδικο αν δεν μνημονεύαμε μερικά ονόματα ποιητάρηδων. Από τους ποιητάρηδες (επαγγελματίες ριμαδόρους) της πρώτης και ύστερης αγγλοκρατίας σημαντικότεροι είναι οι: Χριστόδουλος Τζαπούρας, Χ. Άζινο, Αρ. Νικολάου, Α. Γρίβας, Ι. Κυριακόπουλος, Ι. Τσόκκος, Α. Καραφωδιάς, Α. Κουρουζιάς, Χ. Παλαισης, Κ. Σάββα, Κ. Παπανικολάου, Κ. Φιλίππου και Α. Μαμπούρας. Εκπρόσωποι της νεότερης κυπριακής λαϊκής ποίησης είναι οι Π. Λιασίδης, ο σημαντικότερος ίσως Κύπριος λαϊκός ποιητής, Κ.Θ. Καρνέρας, Χ. Παλαισης, Β. Γερμασοΐτης, Ν.Χ. Μαυρίδης, Δ. Τάκκας, Η. Γεωργίου, Π. Κακολής, Π. Κωστομάλλης και δεκάδες άλλοι, εξίσου σημαντικοί.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Δ. Πετροπούλου, Οι ποιητάρηδες στην Κρήτη και στην Κύπρο, «Λαογραφία» 15(1953)374-400.
Κ.Π. Κύρρη, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, Λευκωσία 1961.
Χρ.Γ. Παντελίδου, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, «Λαογραφία» 7(1923)115-120
Θ. Παπαδόπουλου, Un monument de littérature populaire chypriote, Nicosia 1967.
Κ.Γ. Γιαγκουλλή, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου. Προλεγόμενα-Βιοβιβλιογραφία (1936-1976) Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1976.
Του ίδιου, Ανθολογία Κυπριακής λαϊκής ποίησης, Λευκωσία 1980.
Του ίδιου, Κυπριακή λαϊκή ποίηση. Συναγωγή μελετών (1974-1980), Λευκωσία 1980.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

Σουλίου 9
Τηλ. 3602644

Γιώργος Καραμπελιάς
σύγχρονος καπιταλισμός
και
επαναστατικό υποκείμενο

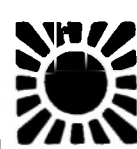

Γ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
Σύγχρονος καπιταλισμός και
επαναστατικό υποκείμενο

ΑΝΤΟΝΙΟ ΝΕΓΚΡΙ
Ο «Μάης» της Ιταλίας
(Από τον εργάτη-μάζα
στον κοινωνικό εργάτη)

Κυκλοφορούν

17 τόμοι
του ΑΝΤΙ

ΧΕΡΜΠΕΡΤ ΜΑΡΚΟΥΖΕ

Η ΤΕΧΝΗ,
ΜΟΡΦΗ
ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Μετάφραση: Στέφανος Μπεκατώρος

Εισαγωγή: Αλέξης Ζήρας

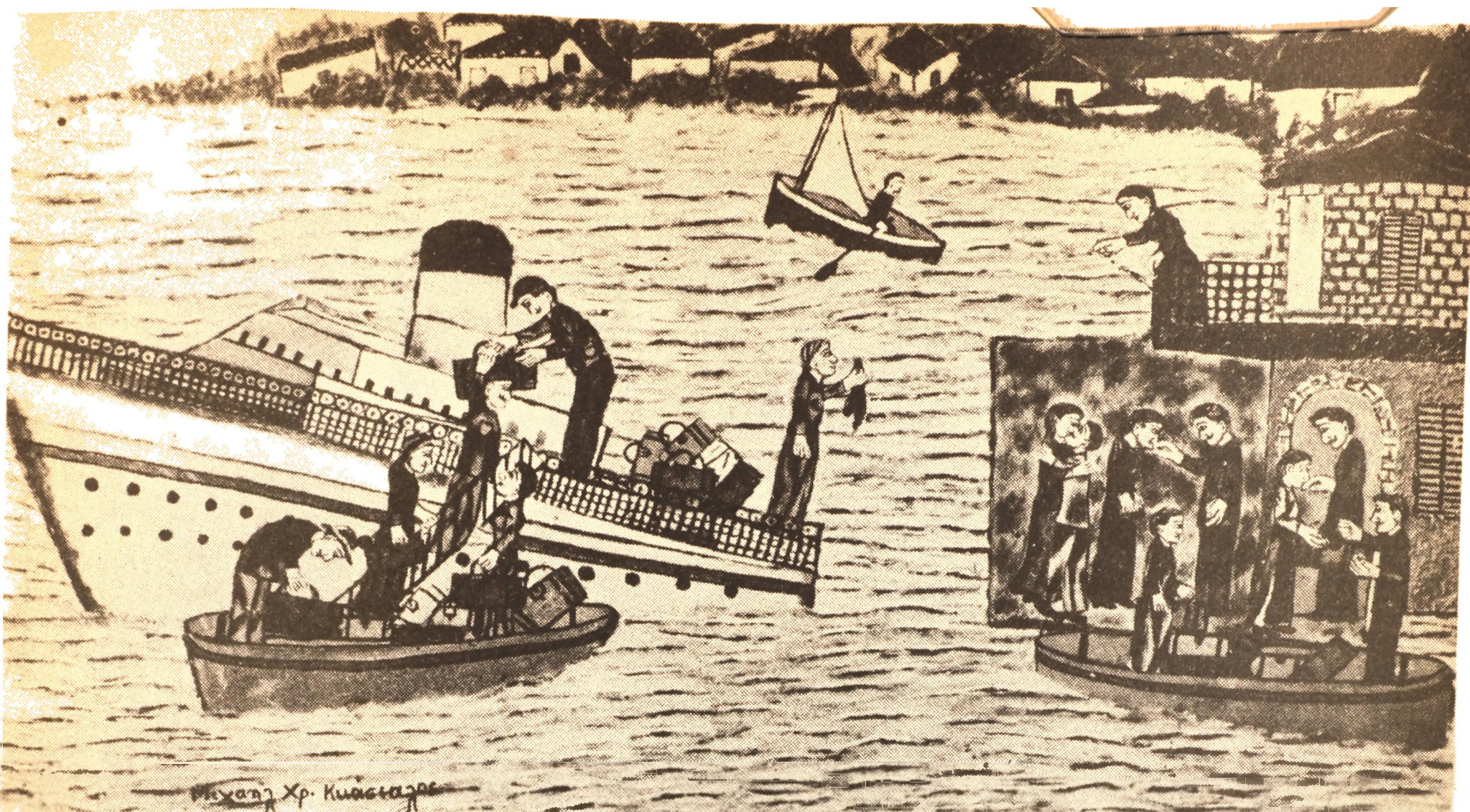
ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Η ΜΕΤΑΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΗΣ ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗΣ
ΚΑΙ Ο ΜΑΡΚΟΥΖΕ

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ 36 18 457

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ του Φοίβου Σταυρίδη (1878 - 1982)

Στον Θεοδόση Νικολάου

Το «Σχέδιασμα» αυτό καλύπτει την περίοδο από την αρχή της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο ως τις μέρες μας (1878-1982).

Κέντρο του ενδιαφέροντος είναι τα έργα των συγγραφέων, μαρτυρία της εξέλιξης της κυπριακής λογοτεχνίας κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα. (Στην ενότητα «Λογοτεχνία» συμπεριλήφθηκαν, για λόγους πρακτικούς, και έργα που —ενώ δεν ανήκουν αυστηρά στο λογοτεχνικό είδος— παρουσιάζουν ειδικό ενδιαφέρον για την εξέλιξη της κυπριακής λογοτεχνίας). Η καταγραφή των γεγονότων σε άλλους τομείς (άλλες τέχνες, νεότερη ιστορία) γίνεται απλώς ενδεικτικά. Για την ταξινόμηση του υλικού ακολουθήθηκε η παρακάτω συμβατική κατάταξη:

1. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ			2. ΑΛΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ	3. ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
1.1 Κείμενα Κυπρίων	1.2 Κείμενα μη Κυπρίων για την Κύπρο	1.3 Γεγονότα	2.1 Θέατρο 2.2 Ζωγραφική 2.3 Μουσική	
1.1.1 Ποίηση	1.2.1 Ποίηση	1.3.1 Εκδοτικά		
1.1.2 Πεζογραφία	1.2.2 Πεζογραφία	1.3.2 Άλλα		
1.1.3 Θέατρο	1.2.3 Θέατρο	1.3.3 Ληξιαρχικά		
1.1.4 Δοκίμιο/Μελέτη	1.2.4 Δοκίμιο/Μελέτη			
Ιστορία/ Λαογραφία	Ιστορία/ Λαογραφία			
Βιβλιογραφία	Βιβλιογραφία			
1.1.5 Ανθολογίες	1.2.5 Ανθολογίες			

Συγγραφείς με περισσότερα από ένα βιβλία καταγράφονται με το πρώτο τους έργο («πρώτη παρουσία») και με επιλογή της σημαντικότερης δουλειάς τους. Όπου δεν αναγράφεται τόπος έκδοσης υποδηλώνεται η Κύπρος.

Από το 1968 το Υπουργείο Παιδείας Κύπρου καθιερώνει το θεσμό των Κρατικών Βραβείων λογοτεχνίας. Επειδή ο θεσμός αυτός —ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε επιφυλάξεις— αποτελεί κάποιες μορφές «αξιολόγησης» της ετήσιας λογοτεχνικής παραγωγής, κρίθηκε σκόπιμο να περιληφθούν για τα χρόνια 1968-1981 τα έργα που τιμήθηκαν από την πολιτεία. Για την καταγραφή τους χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες συντομογραφίες: Κρατικό Βραβείο (ΚΒ), Κρατικός Έπαινος (ΚΕ), Κρατικό Βραβείο για έργο νέου λογοτέχνη (ΚΒΝΛ), Κρατικός Έπαινος για έργο νέου λογοτέχνη (ΚΕΝΛ), Κρατικό βραβείο συνολικής προσφοράς στην Κυπριακή λογοτεχνία (ΚΒΣΠ).

Ευχαριστώ τον Γιώργο Κεχαγιόγλου και τον Μιχάλη Πιερή για πολύτιμες υποδείξεις.

- 1878 1.3.1 Πρώτο τυπογραφείο και πρώτη κυπριακή εφημερίδα η «Κύπρος», του Θεόδουλου Κωνσταντινίδη (Λάρνακα).
1.3.3 Ιωάννης Γ. Καραγεωργιάδης (36 χρόνων), Βασίλης Μιχαηλίδης (29), Δημήτρης Λιπέρτης (12), Σίμος Μενάρδος (7), Νίκος Χατζηγαβριήλ (2).
3. Η Αγγλία αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της Κύπρου από την Τουρκία (Ιούν./Ιούλ.).
- 1879 1.1.1 Θρασύβουλος Ρώπας: *Ποιήματα* (πρώτο βιβλίο που τυπώθηκε στην Κύπρο) (Λάρνακα).
1.2.4 Louis de Mas Latrie: *L' Ile de Chypre* (Παρίσι).
1.3.1 «Κίτιον», εβδομ. εφημ. του Θεόδ. Κωνσταντινίδη. Κατόπιν «Νέον Κίτιον», -1881 (Λάρνακα).
1.3.3 Γεννήσεις: Δημοσθένης Σταυρινίδης (-1957).
- 1880 1.3.1 Εφημ. «Αλήθεια» (Λεμεσός). Διευθ.: 1880-1897, Α.Κ. Παλαιολόγος. 1897-1931, Μενέλ. Δ. Φραγκούδης. 1931-(-); Κων. Νικολαΐδης.
- 1881 1.3.1 «Ευτέρπη» (-1882), πρώτο κυπριακό περιοδικό, του Θεόδουλου Κωνσταντινίδη (Λάρνακα).
«Λύρα» (λίγοι αριθμοί), έμμετρη εβδομ. εφημ. του Θεμ. Θεοχαρίδη (Λάρνακα).
1.3.3 Γεννήσεις: Ιωάννης Περδίας (-1930).
- 1882 1.1.1 Βασίλης Μιχαηλίδης: *Ασθενής Λύρα*.
- 1884 1.1.1 Βασίλης Μιχαηλίδης: «Η 9η Ιουλίου 1821 εν Λευκωσία Κύπρου (; 1884-1885).
1.1.2 Θεμιστοκλής Θεοχαρίδης: *Δύο σκηναί της κυπριακής ιστορίας*.
1.3.1 Εφημ. «Σάλπιγξ» (Λεμεσός). Διευθ.: 1884-1901, Στυλ. Χουρμούζιος. 1901-1912, Χριστόδ. Χουρμούζιος. 1912-1926, Ευριπίδης Σ. Χουρμούζιος.
«Χωρκάτης», έμμετρη σατιρική εφημ. στο κυπριακό ιδίωμα, του Χριστ. Κουππά (-1885. Ακατάστατα: -1918).
1.3.3 Γεννήσεις: Νίκος Νικολαΐδης (-1956).
- 1886 1.2.4 C.D. Cobham: *An Attempt at a Bibliography of Cyprus* (1889², 1894³, 1900⁴, 1908⁵).
- 1887 1.3.2 Δημοσίευση του «Book Law» Νο II του 1887 για υποχρεωτική κατάθεση όλων των κυπριακών εκδόσεων και δημοσίευση στον κατάλογο της Εφημ. της Κυβερνήσεως.
- 1888 1.1.3 Θεόδουλος Κωνσταντινίδης: *Ο Κουτσούκ Μεχμέτ ή το 1821 εν Κύπρω*.
1.3.1 «Ο Διάβολος», σατιρική εφημ. του Βασίλη Μιχαηλίδη (έξι φύλλα).
1.3.2 Εγκατάσταση του Φιλίου Ζαννέτου στην Κύπρο (-1922).
- 1890 1.1.1 Κυριάκος Παπαδόπουλος (Παπανικολάου): «Οι σεισμοί εις την Λεμεσό». Νεόφ. Χατζηθεοδώρου: «*Το τραγούδι του Καρά Μεχμέτ*». (Πρώτα εκδοθέντα ποιητικά έργα).
Δημήτρης Λιπέρτης: *Χαλαρωμένη Λύρα*.
1.2.4 Αθ. Σακελλάριος: *Τα Κυπριακά* (τ. Β': 1891) (Αθήνα).
- 1892 1.3.3 Γεννήσεις: Παύλος Βαλδασεριδής (-1972), Δημήτρης Μ. Δημητριάδης (-1964), Μελής Νικολαΐδης (-1979).
- 1893 1.1.1 Ονούφριος Ιασονίδης: *Η Μούσα, η Νεράιδα και η Μαγεμένη Νήσος*.
1.2.4 Κ.Π. Καβάφης: «Το Κυπριακόν Ζήτημα».
1.3.1 Εφημ. «Νέον Έθνος» (Λάρνακα), του Κλεόβουλου Μεσολογγίτη (-1934).
1.3.2 Το Παγκύπριο Γυμνάσιο (Λευκωσία) γίνεται πλήρες γυμνάσιο, κατά τα ελληνικά πρότυπα.
Εγκατάσταση του Νικολάου Καταλάνου στην Κύπρο (-1921).
- 1894 1.3.3 Γεννήσεις: Μαρία Ρουσσά (-1957).
- 1895 1.1.1 Ι.Γ. Καραγεωργιάδης: *Η Κύπρος δούλη, μία σελίς της κυπριακής ιστορίας υπό τους Ναΐτας*.
1.3.3 Γεννήσεις: Λοΐζος Φιλίππου (-1950).
- 1896 1.3.2 Γυμνασιαρχία Μ. Βολονάκι στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (-1911).
1.3.3 Γεννήσεις: Κώστας Σ. Μαρκίδης (-1968), Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης.
- 1897 1.3.1 «Εκπαιδεύσεις» (Λευκωσία), μηνιαίο παιδαγωγικό περιοδικό του Χ. Μαραθεύτη (-1906).
1.3.3 Γεννήσεις: Γλαύκιος Αλιθέρης (-1965).
3. Ελληνοτουρκικός Πόλεμος.
- 1898 1.1.1 Δημήτρης Λιπέρτης: *Στόνοι*.
1.1.2 Δημοσθένης Σταυρινίδης: *Κυπριακά διηγήματα*.
1.1.3 Ι.Γ. Καραγεωργιάδης: *Η Κύπρος δούλη* (Αθήνα) / *Ιουστινιανός και Θεοδώρα* (Λεμεσός).
1.3.3 Γεννήσεις: Ξάνθος Λυσιώτης.
- 1899 1.2.4 C. Enlart: *L' art gothique et la Renaissance en Chypre*, 2 vol. (Παρίσι). (Ανατύπωση: Editions l'Oiseau, Αμμόχωστος, 1966).
1.3.3 Γεννήσεις: Αντώνης Ιντιάνος (-1968), Γιάννης Λεύκης.
- 1900 1.3.3 Γεννήσεις: Κυριάκος Καρνέρας, Α. Διαμαντής.
2.1 Θέατρο Παπαδοπούλου (Λευκωσία): πρώτη αξιόλογη θεατρική στέγη.
3. Το «αρχιεπισκοπικό ζήτημα» (-1910).
- 1901 1.2.1 Κ. Παλαμάς: «Κύπρος».
1.2.4 J. Hackett: *A History of the Orthodox Church of Cyprus* (Λονδίνο). (μετάφρ., συμπληρ.: Χαρίλ. Ι. Παπαϊωάννου, τ. Α' 1923, τ. Β' 1927, τ. Γ' 1932 (Αθήνα, Πειραιάς).
1.3.3 Γεννήσεις: Γ. Πολ. Γεωργίου (-1972), Παύλος Λιασίδης.
- 1902 1.1.2 Ο Νίκος Χατζηγαβριήλ (με ψευδ. Λάμπρος Πρωτοπαπάς) πρωτοδημοσιεύει διήγημα στο κυπριακό ιδίωμα.
1.3.3 Γεννήσεις: Χριστόδουλος Γαλατόπουλος (-1953).
- 1903 1.2.4 Eugen Oberhammer: *Die Insel Cypern*, I. (Μόναχο).
1.3.3 Γεννήσεις: Τεύκρος Ανθίας (-1968), Παύλος Κρινάιος, Άντης Περνάρης (-1980), Κωνσταντίνος Σπυριδάκης (-1976).
- 1904 1.3.2 Επίσκεψη και περιοδείες του λαϊκού ποιητή Σπύρου Μαρτσούκα.
1.3.3 Γεννήσεις: Ανδρέας Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων, Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης.
- 1905 1.3.3 Γεννήσεις: Σόλων Μιχαηλίδης (-1979).
- 1906 1.3.1 Εφημ. «Ελευθερία» (Λευκωσία) των αδελφών Κύρου και Δημοσθ. Σταυρινίδη (-21 Ιουλ. 1974).
- 1907 1.1.1 Ιωάννης Περδίας: *Κυπριακή Μούσα*, τόμος Α' (τ. Β' 1909).
1.1.4 Σίμος Μενάρδος: *Τοπωνυμικόν της νήσου Κύπρου* (Αθήνα).
1.3.3 Γεννήσεις: Θεόδωρος Μαρσέλλος.
3. Ο Ουϊνστον Τσώρτσιλ, ως υφυπουργός των αποικιών, επισκέπτεται την Κύπρο.
- 1908 1.2.5 C.D. Cobham: *Excerpta Cypria* (Cambridge).
1.3.3 Γεννήσεις: Θεόδωρος Πιερίδης (-1968), Πυθαγόρας Δρουσιώτης.
3. Διαδηλώσεις στη Λευκωσία για το αρχιεπισκοπικό.
- 1909 1.3.3 Γεννήσεις: Λουκής Ακρίτας (-1965).
- 1910 1.1.4 Ι.Κ. Περισιτιάνης: *Γενική Ιστορία της Κύπρου*.
1.2.4 Φίλιος Ζαννέτος: *Ιστορία της νήσου Κύπρου*, τόμος Α' (τ. Β' 1911).
1.3.3 Γεννήσεις: Τηλέμαχος Κάνθος.
- 1911 1.1.1 Βασίλης Μιχαηλίδης: *Ποιήματα*.
1.3.1 «Κύπρος» (Λάρνακα), λαογρ. περιοδ. του Ι. Χατζηϊωάννου (έξι τεύχη).
«Μαστίγιον» (Λευκωσία), έμμετρη δεκαπενθ. εφημ.

- του Ι. Περδίου (-1930).
- 1.3.2 Γυμνασιαρχία Κωνσταντίνου Ἀμαντού στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (-1912).
- 1.3.3 Γεννήσεις: Νίκος Κρανιδιώτης.
- 1912 1.3.2 Γυμνασιαρχία Στίλπωνα Κυριακίδη στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (-1914).
3. Α' Βαλκανικός Πόλεμος.
Θάνατος Χριστόδ. Σώζου, Δημάρχου Λεμεσού και βουλευτή, στο Μπιζάνι.
- 1913 1.2.4 Magda Ohnefalsch-Richter: *Griechische Sitten und Gebräuche auf Cypern* (Βερολίνο).
- 1.3.1 «Εστιάδες» (Αμμόχωστος), πρώτη γυναικεία δεκαπενθ. εφημ. της Περσεφώνης Παπαδοπούλου.
- 1.3.3 Γεννήσεις: Λευτέρης Γιαννίδης, Χρήστος Κάρμιος, Γιώργος Μαυροΐδης.
- 1914 1.3.3 Γεννήσεις: Νίκος Σ. Βραχίμης (-1961), Κώστας Μόντης, Μάνος Κράλης.
3. Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (-1918).
Προσάρτηση της Κύπρου από την Αγγλία, ως αποτέλεσμα του πολέμου με την Τουρκία.
Νέος Καταστατικός Χάρτης της Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Κύπρου.
- 1915 1.1.2 Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης: *Τα πρώτα διηγήματα* (Αθήνα).
- 1.2.1 Γουσταύος Λαφών: *Τα άπαντα* (εκδότης: Ριχάρδος Βαρζίλης).
- 1.3.2 Γυμνασιαρχία Μιχ. Μιχαηλίδου-Νουάρου στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (-1917).
- 1.3.3 Γεννήσεις: Κύπρος Χρυσάνθης.
- 2.3 Στυλιανός Χουρμούζιος: *Εθνική Μούσα* (Λεμεσός).
(πρώτο βιβλίο με στοιχειοθέτηση βυζαντινής μουσικής).
3. Η βρετανική κυβέρνηση προσφέρει την Κύπρο στην Ελλάδα με αντάλλαγμα να βοηθηθεί η Σερβία που είχε υποστεί βουλγαρική επίθεση. Η ελληνική κυβέρνηση απορρίπτει την πρόταση, η οποία ανακαλείται.
- 1916 1.3.3 Γεννήσεις: Αυγή Σακαλλή (-1979).
- 1917 1.3.3 Γεννήσεις: Τάσος Στεφανίδης.
Θάνατοι: Βασίλης Μιχαηλίδης.
- 2.1 Ο «Οιδίπους Τύραννος» του Σοφοκλή, σε μετάφρ. Νίκου Θ. Αντωνιάδη στη δημοτική, διδάσκεται στη Λεμεσό.
3. Η Ελλάδα εισέρχεται στον πόλεμο με την «Αντάντ».
- 1918 1.2.4 George Jeffery: *A Description of the Historic Monuments of Cyprus*.
- 2.1 Πρώτη Παφίτικη επιθεώρηση των αδελφών Σωτηράκη και Γεωργίου Μαρκίδη (β', γ' 1920).
3. Τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.
- 1919 1.1.3 Νίκος Νικολαΐδης: *Το γαλάζιο λουλούδι*.
- 1.3.3 Γεννήσεις: Φώτος Χατζησωτηρίου.
- 1920 1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *Ανθρώπινες και άνθινες ζωές*.
- 1.3.1 «Φως» (Λεμεσός), πρώτη καθημερινή εφημερίδα, του Γ.Σ. Φραγκούδη (26 Απρ.-6 Μαΐου).
- 1921 1.1.1 Παύλος Βαλδασερίδης: *Η αγάπη της ομορφιάς*.
- 1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *Διηγήματα*, σειρά Α' (Β' 1924, Γ' 1929).
- 1.2.4 Sir Harry Luke: *Cyprus under the Turks* (Οξφόρδη).
- 1.3.2 Εξορία του Νικολάου Καταλάνου.
- 1922 1.1.1 Τεύκρος Ανθίας: *Λουλούδια της αγάπης*.
- 1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *Το Στραβόξυλο (Μικρές Αγάπες)*.
- 1.3.2 Εξορία του Φιλίου Ζαννέτου, Δημάρχου Λάρνακος, για την εθνική του δράση.
Ο Ι. Συκουτρής διδάσκει στο Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακος (-1924).
3. Μικρασιατική καταστροφή.
- 1923 1.1.1 Δημήτρης Λιπέρτης: *Τζιουπριώτικα τραούδκια* (τ. Β' 1930, με πρόλογο Κωστή Παλαμά, Γ' 1934, Δ' 1937).
- 1.1.3 Ι.Γ. Καραγεωργιάδης: *Ατλαντίς*.
- 1.3.1 «Κυπριακά Χρονικά» (Λάρνακα), επιστημονικό περιοδικό. Εκδοτική ομάδα: Μητροπ. Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς, Ι. Συκουτρή, Λουκής Ζ. Πιερίδης, Νεοκλής Κυριαζής (-1937).
- 1.3.3 Γεννήσεις: Αχιλλέας Πυλιώτης.
- 2.2 Ο Α. Διαμαντής διδάσκει τέχνη στο Παγκ. Γυμνάσιο και το Παγκ. Διδασκαλείο Θηλέων (-1962).
3. Κρατικοποίηση της Στοιχειώδους Παιδείας.
- 1924 1.3.1 «Αβγή» (Λεμεσός), λογοτεχνικό περιοδ., διευθ. Μίλιος Χουρμούζιος (-1925).
- 1.3.3 Γεννήσεις: Χριστόφορος Σάββας (-1968).
3. Η Τουρκία, με τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923), αποκηρύσσει τα δικαιώματά της στην Κύπρο προς όφελος της Αγγλίας.
Ανταλλαγή ελληνικών και τουρκικών προσφυγικών πληθυσμών.
- 1925 3. Ανακήρυξη της Κύπρου σε αποικία του βρετανικού Στέμματος.
- 1926 1.1.4 Ξενοφ. Π. Φαρμακίδης: *Κύπρια Έπη* (επανάκδ. 1974).
- 1.3.1 Λειτουργία πρώτου κυπριακού λιθογραφείου (Λεμεσός).
- 1.3.3 Γεννήσεις: Παντελής Μηχανικός (-1979).
- 1927 1.3.3 Γεννήσεις: Κώστας Π. Κύρρης.
- 2.1 Επίσκεψη θιάσου Μαρίκας Κοτοπούλη.
- 1928 1.1.1 Παύλος Λιασιδής: *Τραγούδια του νησιού μου* (1976²).
- 1.1.2 Μελής Νικολαΐδης: *Το κλεισμένο σπίτι* (Αθήνα).
- 1.3.3 Θάνατοι: Ι.Γ. Καραγεωργιάδης.
- 1929 1.1.1 Τεύκρος Ανθίας: *Τα σφυρίγματα του αλήτη* (Αθήνα) (Β' 1929, Αθήνα, Γ' 1932, Δ' 1937).
- 1.1.2 Μελής Νικολαΐδης: *Δύο άσπρα χέρια* (Αθήνα).
- 1.2.4 G. Jeffery: *An Attempt at a Bibliography of Cyprus*.
- 1.3.3 Γεννήσεις: Κυριάκος Πλησής, Χριστάκης Γεωργίου.
- 1930 1.1.4 Λοΐζος Φιλίππου: *Τα Ελληνικά Γράμματα εν Κύπρω κατά την περίοδον της Τουρκοκρατίας 1571-1878*, 2 τόμοι.
- 1.2.4 R. Storrs: *A Chronology of Cyprus*.
R. Storrs, B.J. O'Brien: *The Handbook of Cyprus*.
- 1.3.2 Ίδρυση Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου.
- 1.3.3 Γεννήσεις: Θεοδόσης Νικολάου.
Θάνατοι: Ιωάννης Περδίας.
- 1931 1.1.1 Άντης Περνάρης: *Διπλό ξεφάντωμα*.
- 1.2.1 Κ. Παλαμάς: «Η Κύπρος πάλι».
- 1.2.4 Nicolas Iorga: *France de Chypre* (Παρίσι).
- 1.3.3 Δημ. Λιπέρτης (65 χρονών), Γ.Σ. Φραγκούδης (62), Σ. Μενάρδος (59), Δημοσθ. Σταυρινίδης (52), Νίκος Νικολαΐδης (47), Π. Βαλδασερίδης (39), Δημ. Μ. Δημητριάδης (39), Μελής Νικολαΐδης (39), Μαρία Ρουσιιά (37), Λοΐζος Φιλίππου (36), Κώστας Μαρκίδης (35), Γ. Στ. Οικονομίδης (35), Γλ. Αλιθέρσης (34), Ξ. Λυσιώτης (33), Αντ. Ιντιάνος (32), Γ. Λεύκης (32), Α. Διαμαντής (31), Π. Λιασιδής (30), Γ.Πολ. Γεωργίου (30), Χριστ. Γαλατόπουλος (29), Τ. Ανθίας (28), Π. Κριναίος (28), Άντης Περνάρης (28), Κ. Σπυριδάκης (28), Α. Γεωργιάδης-Κυπριόλεων (27), Γ.Φ. Πιερίδης (27), Σόλων Μιχαηλίδης (26), Θ. Μαρσέλλος (24), Θ. Πιερίδης (23), Π. Δρουσιώτης (23), Λ. Ακρίτας (22), Ν. Κρανιδιώτης (20), Κώστας Μόντης (17), Κ. Χρυσάνθης (16), Τ. Στεφανίδης (14).
Θάνατοι: Νίκος Χατζηγαβριήλ.
- 2.1 Πρώτη έκθεση ζωγραφικής του Τ. Κάνθου (Αμμόχωστος).
3. Παραίτηση εκλεγμένων μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου. Ενωτικές διαδηλώσεις. Πυρπόληση Κυβερνείου. Αναστολή Συντάγματος («Οκτωβριανά»).
- 1932 1.3.1 R.M. Dawkins: *Leontios Makhairas, Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled "Chronicle"*, 2 τόμοι, κείμενο, μετάφρ., σημειώσεις (Οξφόρδη) (ανατυπ. 1980, Νέα Υόρκη).

- 1.3.3 Γεννήσεις: Ανδρέας Παστελλάς.
- 1933 1.3.3 Θάνατοι: Σίμος Μενάρδος.
- 1934 1.1.1 Τεύκρος Ανθίας: *Διψασμένοι στην άβυσσο*.
Νίκος Βραχίμης: *Eldorado* (Αθήνα)
Κώστας Μόντης: *Με μέτρο και χωρίς μέτρο*.
1.1.2 Μελής Νικολαΐδης: *Ο άνθρωπος που επούλησε τη γυναίκα του* (Αθήνα).
1.1.5 Άδωνης Βερνάλης: *Ανθολογία των Κυπρίων ποιητών, 1877-1934*.
1.3.1 «Κυπριακά Γράμματα» (Λευκωσία), λογοτεχνικό περιοδ., διευθ.: Κώστας Προυσής (-1947), Νίκος Κρανιδιώτης (-1956).
Ίδρυση του Γενικού Πρακτορείου Τύπου Πούλια και Κόνιαρη.
- 1935 1.1.1 Άντης Περνάρης: *Τα Τραγούδια της Θάλασσας*, κι άλλα ποιήματα (Αθήνα).
1.1.2 Λουκής Ακρίτας: *Νέος με καλές συστάσεις* (Αθήνα).
1.1.4 Ν.Γ. Κυριαζής: *Κυπριακή Βιβλιογραφία*.
1.2.4 Γ.Α. Σωτηρίου: *Τα βυζαντινά μνημεία της Κύπρου* (Αθήνα).
1.3.1 «Πάφος» (Πάφος), φιλολογ. περιοδικό, διευθ. Λοΐζος Φιλίππου (-1947).
1.3.3 Γεννήσεις: Πάνος Ιωαννίδης, Γιάννης Κατσούρης.
- 1936 1.1.1 Μάνος Κράλης: *Ταξίδι στη γυμνή χρονιά*.
Χριστόδ. Γαλατόπουλος: *Τα τραγούδια της φυλακής*.
1.1.2 Λουκής Ακρίτας: *Ο κάμπος* (Αθήνα).
1.1.4 Κλεάνθης Π. Γεωργιάδης: *Η καταγωγή των Κυπρίων*.
1.2.4 Rupert Gunnis: *Historic Cyprus* (Λονδίνο).
1.3.2 Γυμνασιαρχία Κ. Σπυριδάκι στο Παγκ. Γυμνάσιο (-1959).
Ίδρυση Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών.
1.3.3 Γεννήσεις: Θεοκλής Κουγιαλής.
- 1937 1.1.1 Θεόδωρος Πιερίδης: *Ξέρουμε κι εμείς να τραγουδούμε* (Κάιρο).
Ξ. Λυσιώτης: *Εφήμερα*.
Λευτέρης Γιαννίδης: *Βήματα στην άμμο*.
1.1.2 Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων: *Η προίκα της Μαριάννας - Ο Φευγιός* (Αθήνα).
Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης: *Κυπραϊκά διηγήματα*.
Χρήστος Κάρμιος: *Ο φίλος μου, η Αγγέλα κι εγώ*.
1.1.4 Γιάννης Λεύκης: *Βασίλης Μιχαηλίδης, ο ποιητής της Κύπρου*.
Σύλλογος «Κινύρας» Πάφου: *Διαλέξεις περί των κορυφαίων Κυπρίων φιλοσόφων και πεζογράφων*.
1.2.4 D. Tablot Rice: *The Icons of Cyprus* (Λονδίνο).
R. Storrs: *Orientalisms* (Λονδίνο) (έκδοση οριστική: 1943).
1.3.1 Διακοπή έκδοσης περιοδ. «Κυπριακά Χρονικά» (Λάρνακα).
Έναρξη έκδοσης Δελτίου Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών (Λευκωσία).
1.3.3 Γεννήσεις: Ανδρέας Χριστοφίδης, Γιώργος Σκοτεινός.
Θάνατοι: Δημήτρης Λιπέρτης.
- 1938 1.1.1 Μάνος Κράλης: *Φθινόπωρο στην κόλαση*.
Χριστόδ. Γαλατόπουλος: *Στύγιες κραυγές*.
1.1.4 Σύλλογος «Κινύρας» Πάφου: *Διαλέξεις περί της κυπριακής ποιήσεως*.
Ξενοφών Φαρμακίδης: *Κυπριακή λαογραφία*.
1.3.3 Γεννήσεις: Ρήνα Κατσελλή, Ειρήνη Παναγή-Τσουλλή, Φοίβος Σταυρίδης.
2.1 Ίδρυση συγκροτήματος «Μουσική Σκηνή» (Λευκωσία).
2.3 Ίδρυση Μουσικού Συλλόγου «Μότσαρτ» (Λευκωσία).
- 1939 1.1.1 Νίκος Βραχίμης: *Μεταπτώσεις*.
Χριστόδ. Γαλατόπουλος: *Τα επιθαλάμια*.
1.1.2 Κώστας Μόντης: *Γκαμήλες και άλλα διηγήματα*.
1.1.3 Γιώργος Α. Φασουλιώτης: *Από τη μια μέρα στην άλλη*.
1.3.3 Γεννήσεις: Κώστας Βασιλείου.
3. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος (-1945).

Γιασουμής Γ : Το γαϊδουροπάζαρο.

- 1940 1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *Πέρ' απ' το καλό και το κακό*. (1947², Αθήνα).
1.2.4 Sir George Hill: *A History of Cyprus*, Vol. I (Cambridge), (II, III: 1948. IV: 1952).
1.3.3 Γεννήσεις: Πίτσα Γαλάζη, Έλλη Παιονίδου, Κυριάκος Χαραλαμπίδης.
3. Ελληνοϊταλικός Πόλεμος.
- 1941 1.1.1 Νίκος Βραχίμης: *Αποσπάσματα*.
1.3.3 Γεννήσεις: Πολύβιος Νικολάου, Ντίνα Κατσούρη, Μιχάλης Πασιαρδής.
3. Κατάργηση της απαγόρευσης πολιτικών κομμάτων. Ελληνογερμανικός πόλεμος. Κατοχή Ελλάδας (-1944).
- 1942 1.1.1 Βασίλης Μιχαηλίδης: *Εκλογή από τα ποιήματα* (Επιμ. Αντ. Ιντιάνος).
1.1.2 Μαρία Ρουσσιά: *Τα γράμματα της αδελφής του στρατιώτη* (Αλεξάνδρεια).
1.3.3 Γεννήσεις: Άνθος Λυκαύγης.
2.1 Ίδρυση του πρώτου μόνιμου επαγγελματικού θεάτρου, Λυρικό (-1943).
- 1943 2.1 Ίδρυση θεατρικού συγκροτήματος Νέο Λυρικό (-1947).
- 1944 1.1.2 Νίκος Βραχίμης: *Ο άγνωστος*.
Κώστας Μόντης: *Ταπεινή ζωή*.
Μελής Νικολαΐδης: *Για λίγη ζωή* (Αθήνα).
1.3.3 Γεννήσεις: Κλείτος Ιωαννίδης, Δώρος Λοΐζου (-1974), Ανδρέας Αντωνιάδης.
2.1 «Το θέατρο» (Λευκωσία), δεκαπενθ. θεατρικό περιοδ. Διευθ. Κώστας Μόντης και Φοίβος Μουσουλίδης (-1946;).
3. Απελευθέρωση της Ελλάδας.
- 1945 1.1.1 Αυγή Σακαλλή: *Οράματα*.
1.1.3 Δημ. Μ. Δημητριάδης: *Ψυχές στον πόλεμο*.
1.1.4 Σόλων Μιχαηλίδης: *Αρμονία της Σύγχρονης Μουσικής*.
3. Τέλος Β' Παγκοσμίου Πολέμου.
- 1946 1.1.1 Μάνος Κράλης: *Επιτάφιος του πληρώματος*.
1.1.2 Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Οι βαμβακάδες* (Αλεξάνδρεια).
Μαρία Ρουσσιά: *Για το δικίο στη Μέση Ανατολή* (Αλεξάνδρεια).
1.3.3 Γεννήσεις: Γιώργος Μολέσκης.
3. Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα (-1949).
- 1947 1.1.2 Λουκής Ακρίτας: *Αρματωμένοι* (Αθήνα).
Θεόδωρος Μαρσέλλος: *Χρυσά βουνά*.
1.1.4 P. Dikalos: *A guide to the Cyprus Museum* (αναθ. εκδ. 1953).
1.3.2 Ίδρυση του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου.
2.1 Επίσκεψη Εθνικού Θεάτρου και Θιάσου Κατερίνας.
3. Οι Ελληνοκύπριοι απορρίπτουν προτάσεις για εκλεγμένο Νομοθετικό.
- 1948 1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *Τα τρία καρφιά* (1980², Αθήνα).

- 1949 1.1.2 Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Διηγήματα από τη Μέση Ανατολή*.
1.3.2 Καθιέρωση Παλαμικών εορτών στην Πάφο.
1.3.3 Γεννήσεις: Λεύκιος Ζαφειρίου, Νίκος Ορφανίδης.
3. Ίδρυση του Εθναρχικού Συμβουλίου, από τον Αρχιεπ. Μακάριο Β', με συμμετοχή όλων των κομμάτων. Τέλος ελληνικού εμφυλίου πολέμου.
- 1950 1.3.2 Ίδρυση του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης από την Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών.
1.3.3 Θάνατοι: Λοΐζος Φιλίππου.
2.1 Ίδρυση του θιάσου Κυπριακό Θέατρο.
2.2 Ο Τ. Κάνθος διδάσκει τέχνη στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.
2.3 Πρώτη παράσταση όπερας στην Κύπρο (Πέρσελ: *Διδώ και Αινείας*, διεύθ. Σόλων Μιχαηλίδης). Ο Μ. Καλομοίρης αρχίζει να έρχεται ως εξεταστής μουσικής.
3. Ενωτικό δημοψήφισμα (96% υπέρ της Ένωσης). Θάνατος Μακαρίου Β' Εκλογή αρχιεπ. Μακαρίου Γ'.
- 1951 1.1.1 Νίκος Κρανιδιώτης: *Σπουδές*.
1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *Το βιβλίο του μοναχού*. Μαρία Ρουσσιά: *Ο ξένος* (Αλεξάνδρεια).
1.1.3 Δημ. Μ. Δημητριάδης: *Ο απόγονος*.
1.1.5 Ανδρέας Σ. Ιωάννου: *Ανθολογία Κυπρίων Ποιητών* (Αθήνα).
2.1 Επίσκεψη θιάσου Μαρίκας Κοτοπούλη.
- 1952 1.1.1 Θέμις Σιαπκαρά-Πιτσιλλίδου: *Le Pétrarquisme en Chypre. Poèmes d'amour en dialecte chypriote d'après un manuscrit du XVIe siècle* (ελλ. εκδ. 1976).
1.2.4 W.W. Weir: *Education in Cyprus*.
2.2 Έκθεση έργων Ι. Κισσονέργη (Λευκωσία).
- 1953 1.3.2 Ο Γιώργος Σεφέρης στην Κύπρο (Νοέμβρης).
1.3.3 Θάνατοι: Χριστόδουλος Γαλατόπουλος.
2.3 Η «Τραβιάτα» του Βέρντι σε πόλεις της Κύπρου (διευθ. Δ. Τυρίμος).
- 1954 1.1.2 Νίκος Κρανιδιώτης: *Μορφές του μύθου*.
1.2.1 Πέντε «κυπριακά» ποιήματα του Γ. Σεφέρη στο περιοδ. «Κυπριακά Γράμματα».
3. Καταψήφιση ελληνικής προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη για το κυπριακό.
- 1955 1.1.1 Τάσος Στεφανίδης: *Ανησυχίες*. Αχιλλέας Πυλιώτης: *Αφουγκραστείτε*.
1.1.4 Νίκος Κρανιδιώτης: *Ο ποιητής Γ. Σεφέρης*. Doros Alastos: *Cyprus in History* (Λονδίνο).
1.2.1 Γιώργος Σεφέρης: ... *Κύπρον ου μ' εθέσπισεν* (Αθήνα).
1.2.4 Αθηνά Ταρσούλη: *Κύπρος*, τ.Α. (Αθήνα) (Β' 1963).
3. Έναρξη ενόπλου απελευθερωτικού αγώνα. Κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Τριμερής Διάσκεψη Λονδίνου. Ανθελληνικές βιαιοπραγίες στην Κωνσταντινούπολη. Ο Σερ Τζων Χάρτινγκ κυβερνήτης Κύπρου (-1957).
- 1956 1.1.1 Θεόδωρος Πιερίδης: *Κυπριακή Συμφωνία* (Αλεξάνδρεια) (1956², Ρουμανία 1956², Αθήνα).
1.1.2 Μαρία Ρουσσιά: *Κύπρος* (Αλεξάνδρεια).
1.1.3 Λουκής Ακρίτας: *Όμηροι* (Αθήνα).
1.1.5 Ανδρέας Σ. Ιωάννου: *Ανθολογία Κυπρίων Πεζογράφων* (Αθήνα).
1.2.2 Θ. Πετσάλης-Διομήδης: *Έξαρσις της γλυκειάς χώρας Κύπρου* (Αθήνα).
1.3.1 Το περιοδ. «Κυπριακά Γράμματα» διακόπτει την έκδοσή του.
1.3.3 Θάνατοι: Νίκος Νικολαΐδης.
2.1 Ίδρυση θιάσου Ενωμένοι Καλλιτέχνες.
2.2. Έκθεση Χριστόφορου Σάββα στην Παγκύπρια Ένωση Φιλοτέχνων. Ο Γ. Πολ. Γεωργίου ζωγραφίζει τα «Κύπρια Σάγα». Ο Αρχιεπ. Μακάριος Γ' εξορίζεται στις Σεϋχέλλες.
3.
- 1957 1.1.1 Παντελής Μηχανικός: *Παρεκκλίσεις*.
1.1.2 Φώτος Χατζησωτηρίου: *Μάρτυρες*.
1.2.1 Γιάννης Ρίτσος: *Αποχαιρετισμός* (Αθήνα).
- 1.2.2 Lawrence Durrell: *Bitter Lemons* (Λονδίνο).
1.3.1 Έκδοση περιοδ. «Τάιμς οφ Σάιπρους» (Λευκωσία) (περίοδος 1957-1960).
1.3.3 Θάνατοι: Δημοσθένης Σταυρινίδης, Μαρία Ρουσσιά.
2.2 Έκθεση Α. Διαμαντή (Λευκωσία).
3. Τερματίζεται η εξορία του Αρχιεπ. Μακαρίου Γ', αλλά συνεχίζεται η απαγόρευση επιστροφής του. Απόρριψη προτάσεων Συντάγματος Ράτκλιφ. Κυβερνήτης ο Σερ Χιου Φοντ (-1960).
- 1958 1.1.1 Κώστας Μόντης: *Στιγμές*. Γλαύκος Αλιθέρσης: *Προσμαρτυρία* (Αλεξάνδρεια).
1.1.2 Θ. Μαρσέλλος: *Ο καντηλανάφτης* (Αθήνα).
1.1.3 Πάνος Ιωαννίδης: *Τέσσερα κυπριακά μονόπρακτα*.
1.2.3 George Sorla: *L' Etrangère dans l' Ile* (Παρίσι).
2.2 Ο Γ. Πολ. Γεωργίου ζωγραφίζει τα «Φυλακισμένα Μνήματα».
3. Συμφωνία Ζυρίχης, μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας.
- 1959 1.1.1 Άντης Περνάρης: *Έλεγχοι και παιάνες*. Κύπρος Χρυσάνθης: *Πάθος για ένα λεύτερο ουρανό*. Αχιλλέας Πυλιώτης: *Φωνή μες απ' τη γη μας*. Θεοκλής Κουγιάλης: *Μολυβιές στο περιθώριο*.
1.1.2 Ιάκωβος Κυθραιώτης: *Τρία κυπριακά διηγήματα*.
1.1.3 Ρήνα Κατσελλή: *Ο Ξάδερφος*.
1.2.3 Αλέξης Πάρνης: *Το νησί της Αφροδίτης* (Μόσχα).
1.3.1 Έκδοση περιοδ. «Νέα Εποχή» (Λευκωσία) (Β' περίοδος, 1971-).
2.2 Αναδρομική έκθεση Τ. Κάνθου (Λευκωσία).
3. Συμφωνία Λονδίνου για ανεξαρτησία, αγγλικές κυριαρχές βάσεις και εγγυήτριες δυνάμεις (Αγγλία, Ελλάδα, Τουρκία). Ο Μακάριος επιστρέφει στην Κύπρο και εκλέγεται πρόεδρος της Δημοκρατίας.
- 1960 1.1.1 Βασίλης Μιχαηλίδης: *Ποιήματα* (προλεγ. Π. Ξιούτας, Ανατύπωση, 1972).
1.1.2 Τάσος Στεφανίδης: *Ο γυιός των υδάτων*.
1.2.2 Ρόδης Ρούφος: *Η χάλκινη εποχή* (Αθήνα).
1.3.1 «Φιλολογική Κύπρος», ετήσια έκδοση του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου. Έκδοση των περιοδικών «Κυπριακά Χρονικά» Λευκωσία (-1972), «Πνευματική Κύπρος» (Λευκωσία).
1.3.3 Παύλος Βαλδασεριδής (68), Δημ. Μ. Δημητριάδης (68), Μελής Νικολαΐδης (68), Κώστας Μαρκίδης (64), Γ. Στ. Οικονομίδης (64), Γλ. Αλιθέρσης (63), Ξ. Λυσιώτης (62), Αντ. Ιντιάνος (61), Γ. Λεύκης (61), Α. Διαμαντής (60), Π. Λιασιδής (59), Γ. Πολ. Γεωργίου (59), Τ. Ανθίας (57), Π. Κρινάιος (57), Α. Περνάρης (57), Κ. Σπυριδάκης (57), Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων (56), Γ.Φ. Πιερίδης (56), Σόλων Μιχαηλίδης (55), Θ. Μαρσέλλος (53), Θ. Πιερίδης (52), Π. Δρουσιώτης (52), Λ. Ακρίτας (51), Τ. Κάνθος (50), Ν. Κρανιδιώτης (49), Ν. Βραχίμης (46), Κ. Μόντης (46), Μ. Κράλης (46), Κ. Χρυσάνθης (45), Τ. Στεφανίδης (43), Φ. Χατζησωτηρίου (41), Α. Πυλιώτης (37), Χρ. Σάββα (36), Π. Μηχανικός (34), Κ. Κύρρης (33), Κ. Πλησής (31), Χριστ. Γεωργίου (31), Θ. Νικολάου (30), Α. Παστελλάς (28), Π. Ιωαννίδης (25), Γ. Κατσούρης (25), Θ. Κουγιάλης (24), Α. Χριστοφίδης (23), Φ. Σταυρίδης (22), Ρ. Κατσελλή (22), Ε. Παναγή-Τσουλλή (22), Κ. Βασιλείου (21), Κ. Χαραλαμπίδης (20), Π. Γαλάζη (20), Ε. Παιονίδου (20), Μ. Πασιαρδής (19), Πολ. Νικολάου (19), Ντ. Κατσούρη (19), Κλ. Ιωαννίδης (16), Δ. Λοΐζου (16), Α. Αντωνιάδης (16), Γ. Μολέσκης (14), Λ. Ζαφειρίου (11), Ν. Ορφανίδης (11).
2.1 Ίδρυση του θιάσου Νέο Θέατρο, του Θεάτρου Τέχνης και του Οργανισμού Θεατρικής Αναπτύξεως Κύπρου (ΟΘΑΚ).
2.2 Ίδρυση της Γκαλερί «Απόφαση», του Χριστόφορου Σάββα.
3. Βουλευτικές εκλογές. Εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ανατροπή του Τούρκου Πρωθυπουργού Αντνάν Μεντερές, και εκτέλεσή του (1961).

- 1961 1.1.1 Τεύκρος Ανθίας: *Ορατόριο* (Λονδίνο).
Κυριάκος Χαραλαμπίδης: *Πρώτη πηγή* (Αθήνα).
Άνθος Λυκαύγης: *Κραυγές* (Αθήνα).
- 1.1.3 Κώστας Μαρκίδης: *Εδώ ΕΟΚΑ* (επιθεώρηση).
- 1.1.4 Γ. Γρίβα-Διγενή: *Απομνημονεύματα αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959* (Αθήνα).
- 1.3.3 Θάνατοι: Νίκος Βραχίμης.
- 2.2 Έκθεση έργων Εθνικής Πινακοθήκης Ελλάδος (Λευκωσία).
Στη Γκαλερί «Απόφαση» εκθέσεις Κυπρίων ζωγράφων, Μιχ. Χρ. Κκάσιαλου, Ελλήνων και Τούρκων ζωγράφων, και Χρ. Σάββα.
3. Υπογραφή συμφωνίας για Κυρίαρχες Βρετανικές βάσεις.
- 1962 1.1.1 Τεύκρος Ανθίας: *Ποιητικά Άπαντα* (Λονδίνο).
Μιχάλης Πασιαρδής: *Ποιήματα*.
Άνθος Λυκαύγης: *Σχεδιάσμα για άνθρωπο* (Αθήνα).
Ειρήνη Παναγή-Τσουλλή: *Μνήμες στη νύχτα*.
- 1.1.2 Νίκος Βραχίμης: *Η σκιά του Σύλβι* (περιοδ. «Κυπριακά Χρονικά»).
- 1.1.3 Πάνος Ιωαννίδης: *Ο άνθρωπος από τη Σαλίνα*.
- 1.3.2 Ίδρυση της Εταιρείας Κυπρίων Λογοτεχνών, της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, Κύπρου, και του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου.
- 2.2 Αναδρομική έκθεση Α. Διαμαντή στην Αθήνα.
- 1963 1.1.1 Πυθαγόρας Δρουσιώτης: *Εκλογή*.
Παντελής Μηχανικός: *Τα δυο βουνά*.
Πίτσα Γαλάζη: *Στιγμές εφηβείας* (Αθήνα).
- 1.1.2 Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων: *Εκ προμελέτης* (Αθήνα).
Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Σκληροί καιροί* (Αθήνα).
Ήβη Μελεάγρου: *Πόλη ανώνυμη* (Αθήνα).
- 1.1.3 Πάνος Ιωαννίδης: *Πυγμαλίων και Γαλάτεια*.
- 1.2.4 Cyprus Byzantine mosaics and frescoes (Νέα Υόρκη) (εκδόσεις σε πέντε γλώσσες, με συνεργασία της UNESCO).
- 2.1 Περιοδεία Εθνικού Θεάτρου Ελλάδος, με εβδομάδα Αρχαίου δράματος.
3. Τουρκική ανταρσία (Δεκέμβρης). Καθίδρυση «πράσινης γραμμής», που διαχωρίζει τη Λευκωσία.
- 1964 1.1.1 Θεοκλής Κουγιάλης: *Τα τελευταία μου*.
Μιχάλης Πασιαρδής: *Μονόλογος με το πρώτο αστέρι, Ποιήματα II*.
Ντίνα Παγιάση-Κατσούρη: *Παλάμη ανοιγμένη στον ήλιο*.
- 1.1.2 Κώστας Μόντης: *Κλειστές πόρτες*.
Πάνος Ιωαννίδης: *Στην Κύπρο την αέρινη* (Αθήνα).
Λίνα Σολομωνίδου: *Ενθάδε κείται* (Αθήνα).
Χριστάκης Γεωργίου: *Παράλληλοι*.
- 1.1.4 Θεόδωρος Παπαδόπουλος: *Το εθνολογικόν πρόβλημα του Ελληνισμού εις την κυπριακήν αυτού φάσιν*.
Α & J. Styllanou: *The Painted Churches of Cyprus* (Λονδίνο).
- 1.2.4 Sir Hugh Foot: *A Start in Freedom* (Λονδίνο).
- 1.3.1 R.M. Dawkins: *The Chronicle of George Boustronios 1456-1489* (Μελβούρνη) (μετάφραση).
- 1.3.2 Ο Λουκής Ακρίτας, Υφυπουργός Παιδείας Ελλάδος. Ο Μίκης Θεοδωράκης στην Κύπρο (Αύγουστος). Πρώτη ραδιοφωνική μετάδοση του «Άξιον Εστί» από το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου. Ο Θεοδωράκης γράφει τη μουσική για το ντοκυμανταίρ του ΡΙΚ «Το νησί της Αφροδίτης» (-1965).
- 1.3.3 Θάνατοι: Δημ. Μ. Δημητριάδης.
- 2.2 Ίδρυση Επιμελητηρίου Καλών Τεχνών Κύπρου (Ε.ΚΑ.ΤΕ).
Έκθεση Α. Διαμαντή στο Κοινοπολιτειακό Ινστιτούτο Λονδίνου.
3. Βομβαρδισμοί από την τουρκική αεροπορία. Εγκατάσταση Διεθνούς Ειρηνευτικής Δύναμης (UNFICYP).
- 1965 1.1.1 Θεόδωρος Πιερίδης: *Ονειροπόληση πάνω στα τείχη της Αμμοχώστου* (Αθήνα).
Κώστας Μόντης: *Γράμμα στη μητέρα*.

Το όργωμα, έργο του καραγκιοζοπαίχτη Ν. Ιωάννου.

- 1.1.3 Λουκής Ακρίτας: *Θεοδώρα*.
- 1.1.4 Ανδρέας Χριστοφίδης: *Το μαύρο και το άσπρο*.
- 1.1.5 Κ. Μόντης-Α. Χριστοφίδης: *Ανθολογία κυπριακής ποιήσεως* (Αθήνα) (συμπλ. 1973, Λευκωσία).
- 1.2.1 Μεσεβρινός: *Δώδεκα ποιήματα για την Κύπρο* (Αθήνα).
- 1.3.3 Θάνατοι: Γλαύκος Αλιθέρης, Λουκής Ακρίτας.
3. Η τουρκική κυβέρνηση απορρίπτει έκθεση του μεσολαβητή Γκάλο Πλάζα για το κυπριακό.
- 1966 1.1.1 Πάνος Ιωαννίδης: *Ποιήματα*.
Άνθος Λυκαύγης: *Μετά τα φυσικά*.
Γιάννης Κ. Παπαδόπουλος: *Συλλογή*.
- 1.1.2 Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Ασάλευτοι καιροί* (Αθήνα).
Γιάννης Κατσούρης: *Τρεις ώρες*.
- 1.1.4 Θεόδωρος Νικολάου: *Πώς αναλύουμε αισθητικά ένα ποίημα* (Αθήνα).
Ανδρέας Χριστοφίδης: *Θέματα και απόψεις, I*.
- 2.1 Το Θέατρο Τέχνης του Κ. Κουν δίνει παραστάσεις σε αρχαία θέατρα.
- 1967 1.1.1 Κυριάκος Χαραλαμπίδης: *Η άγνοια του νερού* (Αθήνα).
- 1.1.2 Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων: *Οι καμπάνες της αγάπης* (Αθήνα).
- 1.3.2 Ο Ανδρέας Χριστοφίδης αναλαμβάνει Γενικός Διευθυντής του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου.
- 2.1 Έκθεση Μιχ. Χρ. Κκάσιαλου στο Κοινοπολιτειακό Ινστιτούτο Λονδίνου.
3. Στρατιωτικό πραξικόπημα και δικτατορία στην Ελλάδα (Απρίλιος).
Η ελληνική χούντα αποσύρει από την Κύπρο τα ελληνικά στρατεύματα ύστερα από τουρκικό τηλεσίγραφο (Νοέμβριος).
Εγκαθίδρυση «Προσωρινής τουρκοκυπριακής διοίκησης» (ΔΕΚ).
- 1968 1.1.1 Κώστας Μόντης: *Αγνώστω ανθρώπω* (ΚΒ).
Κύπρος Χρυσάνθης: *Λυρικός Λόγος* (ΚΒ).
- 1.1.2 Πάνος Ιωαννίδης: *Κύπρια Έπη* (ΚΒ).
- 1.3.1 Έκδοση της Επετηρίδος του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου.
- 1.3.2 Καθιέρωση του θεσμού των Κρατικών λογοτεχνικών βραβείων του Υπουργείου Παιδείας.
- 1.3.3 Θάνατοι: Αντώνης Ιντιάνος, Θεόδωρος Πιερίδης, Τεύκρος Ανθίας, Κώστας Μαρκίδης, Χριστόφορος Σάββα.
- 2.2 Αναδρομική έκθεση Χρ. Σάββα (Λευκωσία).
- 1969 1.1.1 Δ.Θ. Λιπέρτης: *Άπαντα*.
Άντης Περνάρης: *Περιτελλομέναις Ωραις*.
Πίτσα Γαλάζη: *Δέντρα και θάλασσα* (Αθήνα) (ΚΒ).
Κώστας Βασιλείου: *Σκαμάνδριος Εκτορίδης Αστυνάας* (Αθήνα).
- 1.1.2 Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Ο καιρός των ολβίων* (Αθήνα) (ΚΒ).
Νέαρχος Γεωργιάδης: *Ο Μύστης κι ο Ηγέτης*.

- 1.1.2 Ήβη Μελεάγρου: *Ανατολική Μεσόγειος* (ΚΒ).
Λίνα Σολομωνίδου: *Το ταξίδι* (Αθήνα).
- 1.1.4 Ανδρέας Χριστοφίδης: *Θέματα και απόψεις*, II (ΚΒ).
Ath. Parageorgiou: *Icons of Cyprus* (Γενεύη).
Κυριάκος Χατζηϊωάννου: *Τα εν διασπορά* (τ.Β' 1979).
- 1.1.5 Α. Χριστοφίδης-Π. Ιωαννίδης: *Ανθολογία κυπριακού διηγήματος*.
- 1.2.1 Γ. Σεφέρης: «Οι γάτες τ' Ἀη-Νικόλα».
- 1.3.1 Έκδοση περιοδ. «Κυπριακός Λόγος» (Λευκωσία).
Οι εκδόσεις «Τετράδια του Ρήγα» του Μεσεβρινού (Σουηδία) αρχίζουν ν' αναφέρουν ένδειξη έκδοσης και τη Λευκωσία.
- 1.3.2 Α' Διεθνές Κυπρολογικό Συνέδριο (Λευκωσία).
Ἄντης Περνάρης (ΚΒΣΠ).
- 2.1. Αρχίζει τη λειτουργία του το Θέατρο του ΡΙΚ (-1971).
- 1970 1.1.1 Παῦλος Κριναῖος: *Τα τετράδια των Αγγέλων* (Αθήνα).
Ανδρέας Παστελλάς: *Χώρος διασποράς* (Αθήνα) (ΚΒ).
Ανδρέας Ανδρέου: *Του θεάτρου και του ήλιου* (ΚΒΝΛ).
1.1.2 Μαιρη Π. Σταύρου: *Πέμπτη Σφραγίδα* (Αθήνα) (ΚΒ).
Χριστάκης Γεωργίου: *Ρωγμές* (ΚΕ).
Πάνος Ιωαννίδης: *Κρόνακα I*.
1.1.4 Γιώργος Λυσιώτης: *Μια πνευματική τομή της σύγχρονης ελληνικής ποίησης* (ΚΕ).
1.3.1 Ανέκδοτα κείμενα του Γ. Σεφέρη στο περιοδ. «Κυπριακά Χρονικά», Λευκωσίας.
Περιοδ. «Κυπριακά Χρονικά» (Λευκωσία): Τεύχος αφιερωμένο στη Δημοκρατία (Σεπτ.-Οκτ.).
Ἐναρξη εκδοτικής δραστηριότητας των Editions l' Oiseau (Αμμόχωστος) (ανατυπ. Etienne de Lusignan: *Description de toute l'isle de Chypre...*, 1580).
1.3.2 Ο Οδ. Ελύτης στην Κύπρο.
2.2. Έκθεση σύγχρονης κυπριακής τέχνης στο Κοινοπολιτειακό Ινστιτούτο Λονδίνου.
- 1971 1.1.1 Μάνος Κράλης: *Ποιητικά Ἀπαντα*.
Θεοκλής Κουγιάλης: *Μυστικά φορτία* (ΚΒ).
Ἄνθος Λυκαύγης: *Ουαί* (ΚΒ).
Κώστας Βασιλείου: *Κλωνάρι* (ΚΕ).
Ρέα Κουμίδου Ερέλ: *Οδοιπορίες* (ΚΕΝΛ).
1.1.2 Κύπρος Χρυσάνθης: *Πεζός Λόγος — Της γλυκειάς χώρας Κύπρου* (τ. II 1972, III 1973, IV 1974).
Νίκη Κατσαούνη: *Εἰς εαυτόν* (Αθήνα) (ΚΕ).
Ανδρέας Αντωνιάδης: *Τα πληγωμένα ἄλογα* (ΚΒΝΛ) (1980²).
1.1.4 Κυριάκος Πλησής: *Προβληματισμοί* (ΚΒ).
Κυρ. Π. Χατζηϊωάννου: *Η Αρχαία Κύπρος εἰς τας Ἑλληνικὰς πηγὰς*, Α (Β 1973, ΓΑ 1975, ΓΒ 1977, ΔΑ ΔΒ 1980).
1.2.2 Χριστόφορος Μηλιώνης: *Το πουκάμισο του Κένταυρου* (Αθήνα).
1.3.1 Οδυσσεύς Ελύτης: *Το μονόγραμμα* (Editions L' Oiseau, Αμμόχωστος) (πρώτη έκδοση, ἀπὸ φωτοτυπημένο χειρόγραφο).
2.1 Ἰδρυση Θεατρικοῦ Οργανισμοῦ Κύπρου (ΘΟΚ) και ἀναστολή λειτουργίας Θεάτρου ΡΙΚ.
3. Ἐναρξη παρακρατικής δραστηριότητας της ΕΟΚΑ Β'.
- 1972 1.1.1 Κώστας Μόντης: *Δεύτερο γράμμα στη μητέρα*.
Μτφρ. της *Λυσιστράτης* του Αριστοφάνη στο κυπριακό γλωσσικό ἰδίωμα.
Μιχάλης Πασιαρδής: *Δια-στάσεις* (ΚΒ).
Φοῖβος Σταυρίδης: *Ποιήματα* (ΚΒ).
1.1.2 Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων: *Ελευθεροὶ πολιορκημένοι* (ΚΒ).
Πάνος Ιωαννίδης: *Κρόνακα II*.
Αντρέας Ροδίτης: *Τέσσερα διηγήματα* (ΚΒΝΛ).
1.1.4 Εταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν: *Πρακτικά του Α' Διεθνούς Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. Α' (Β' 1972, Γ' 1 Γ'2 1973).
Αριστείδης Λ. Κουδουνάρης: *Μερικαὶ παλαιαὶ οικογένειαι της Κύπρου*.
1.1.5 Χρ. Κυπριανού-Μ. Μαραθεύτης-Ν. Σπανός: *Ανθολογία κυπριακῆς πεζογραφίας 1900-1970*.
- 1.3.2 Κώστας Μόντης (ΚΒΣΠ).
1.3.3 Θάνατοι: Παῦλος Βαλδασερίδης.
2.1 Λειτουργεῖ ἡ ομάδα της Πειραματικῆς Σκηνῆς.
2.2 Ο Α. Διαμαντῆς συμπληρώνει τὸν «Κόσμο της Κύπρου» (11 τελάρια, συνολ. ἔκταση 17.50 τ.μ.).
- 1973 1.1.1 Κυριάκος Χαραλαμπίδης: *Το αγγεῖο με τὰ σχήματα* (ΚΒ).
Κώστας Μιχαηλίδης: *Ανάβαση* (ΚΕ).
Λούης Περεντὸς: *Διάφανα* (ΚΒΝΛ).
1.1.2 Πάνος Ιωαννίδης: *Απογραφή* (ΚΒ).
Γιάννης Κατσούρης: *Το σταθερό σημεῖο* (ΚΒ).
Μίκης Σπαρσῆς: *Ο μετανάστης* (ΚΕ).
1.1.3 Πάνος Ιωαννίδης: *Γκρέγκορν*.
1.1.4 Ανδρέας Χριστοφίδης: *Θέματα και ἀπόψεις*, III (ΚΒ).
Ἄκης Μικρομάτης: *Η Φόνισσα του Παπαδιαμάντη* - δραματολογικὴ ἐρμηνεία (ΚΕ).
Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Τέσσερα θέματα λόγου* (ΚΕ).
1.1.5 Πάνος Ιωαννίδης: *Ανθολογία του αγώνα*.
2.2 Αναδρομικὴ ἐκθεση χαρακτηριστικῆς Τ. Κάνθου (Λευκωσία).
- 1974 1.1.1 Μάνος Κράλης: *Γεύση θανάτου* (ΚΒ).
Ἄνθος Λυκαύγης: *Καιρῶν και ηρώων μνήμη* (ΚΕ).
Ρούλα Ιωαννίδου: *Ποιήματα* (ΚΕΝΛ).
1.1.2 Θεόδωρος Μαρσέλλος: *Ο κλέφτης του σπιτιοῦ μου* (ΚΒ).
Ρήνα Κατσελλή: *Στα βουνὰ της Τραμουντάνας* (ΚΒ).
Νίτσα Χριστοδούλου: *Αναπαράσταση* (ΚΕ).
1.1.3 Κύπρος Χρυσάνθης: *Δραματικός Λόγος*.
1.1.4 Ανδρέας Φυλακτοῦ: *Σολωμικοὶ ἀπόηχοι στο «Ἄξιον Ἐστί» του Οδυσσεῆ Ελύτη* (ΚΕ).
1.2.1 Γιάννης Ρίτσος: *Ἕμνος και θρήνος για τὴν Κύπρο* (Αθήνα).
1.3.3 Μελῆς Νικολαΐδης (82), Γ. Στ. Οικονομίδης (78), Ξ. Λυσιώτης (76), Γ. Λεῦκης (75), Α. Διαμαντῆς (74), Π. Λιασίδης (73), Π. Κριναῖος (71), Α. Περνάρης (71), Κ. Σπυριδάκης (71), Α. Γεωργιάδης-Κυπρολέων (70), Γ. Φ. Πιερίδης (70), Σόλων Μιχαηλίδης (69), Θ. Μαρσέλλος (67), Τ. Κάνθος (64), Ν. Κρανιδιώτης (63), Κ. Μόντης (60), Μ. Κράλης (60), Κ. Χρυσάνθης (59), Τ. Στεφανίδης (57), Φ. Χατζησωτηρίου (55), Α. Πυλιώτης (51), Π. Μηχανικός (48), Κ. Πλησῆς (45), Χριστ. Γεωργίου (45), Θ. Νικολάου (44), Α. Παστελλάς (42), Κ. Κύρρης (41), Π. Ιωαννίδης (39), Γ. Κατσούρης (39), Θ. Κουγιάλης (38), Α. Χριστοφίδης (37), Φ. Σταυρίδης (36), Ρ. Κατσελλή (36), Ε. Παναγή-Τσουλλή (36), Κ. Βασιλείου (35), Κυρ. Χαραλαμπίδης (34), Πίτσα Γαλάζη (34), Ε. Παιονίδου (34), Μιχ. Πασιαρδῆς (33), Πολ. Νικολάου (33), Ντ. Κατσούρη (33), Κλ. Ιωαννίδης (30), Γ. Μολέσκης (28), Λ. Ζαφειρίου (25), Ν. Ορφανίδης (25).
Θάνατοι: Δολοφονία του νέου ποιητῆ Δῶρου Λοῖζου.
Ο Μιχ. Χρ. Κκάσιαλος πεθαίνει ὕστερα ἀπὸ τραυματισμὸ του ἀπὸ τοὺς Τούρκους.
2.2 Ο Γιώργος Σκοτεινὸς συμπληρώνει τὸν «Κύκλο της Καταγγελίας» (φθινόπωρο).
3. Θάνατος Γεωργίου Γρίβα (27 Ιανουαρίου). Πραξικόπημα κατὰ του Προέδρου Μακαρίου (15 Ιουλίου). Τουρκικὴ εἰσβολή (20 Ιουλίου) και κατοχὴ μεγάλου τμήματος της Κύπρου: 200 χιλιάδες πρόσφυγες, 2000 νεκροὶ και ἀγνοούμενοι. Επιστροφὴ Μακαρίου (Δεκέμβριος).
Ανατροπὴ στρατιωτικῆς δικτατορίας στην Ελλάδα. Μεταπολίτευση (24 Ιουλίου). Βουλευτικὲς ἐκλογές και κυβέρνηση Κ. Καραμανλή (Νοέμβριος). Πολιτειακὸ Δημοψήφισμα (Δεκέμβριος) και εγκαθίδρυση ἀβασίλευτης δημοκρατίας.
- 1975 1.1.1 Θ. Πιερίδης: *Ποιητικά Ἀπαντα*, Α' Επιμ. Γ. Φ. Πιερίδης (Β' 1976).
Παντελῆς Μηχανικός: *Κατάθεση*.
Κυριάκος Πλησῆς: *Γραφή Οδύνης* (Αθήνα) (ΚΒ).
Ιάνθη Θεοχαρίδου: *Ὅταν τὰ εἶδωλα ραγίζουν* (ΚΕ).
Ἄνθος Λυκαύγης: *Μαρτυρία I* (Αθήνα), II (ΚΕ).
Ἀντώνης Πιλλᾶς: *Φωνές της γῆς μου* (ΚΕΝΛ).

- Ανδρέας Ονουφρίου: *Οι ώρες του χαμού* (ΚΕ).
 Άντρος Παυλίδης: *Εχθροί* (ΚΕ).
- 1.1.3 Ειρένα Ιωαννίδου: *Επιβίωση* (ΚΕ).
- 1.3.1 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Κύπρος '74, το άλλο πρόσωπο της Αφροδίτης* (Αθήνα). Επιμ. Εμμ. Χ. Κάσδαγλης.
- 1.3.2 Παύλος Λιασιδής (ΚΒΣΠ)
3. Συναυλίες Μίκη Θεοδωράκη (καλοκαίρι).
 Έναρξη διακοινοτικών συνομιλιών.
- 1976 1.1.1 Γλαύκος Αλιθέρσης: *Επιλογή* από το ποιητικό του έργο. Επιμ. Α. Παστελλάς.
 Πολύβιος Νικολάου: *Προδιαγραφή για τους νέους ποιητές από την Αμμόχωστο* (ΚΒ).
 Ανδρέας Γ. Θωμάς: *Μικρή θαλασσινή πολιτεία Β'* (ΚΕ).
 Πέτρος Σόφας: *Ποιήματα 1972-75* (ΚΕ).
- 1.1.2 Άνθος Λυκαύγης: *Παθολογία* (ΚΕ).
- 1.1.4 Κωνσταντίνος Γ. Γιαγκουλλής: *Οι ποιητάρηδες της Κύπρου* (Θεσσαλονίκη).
- 1.2.4 Jack C. Goodwin: *A Toponymy of Cyprus* (19772).
- 1.3.3 Θάνατοι: Κ. Σπυριδάκης.
- 2.2. Αναδρομική έκθεση Α. Διαμαντή στην Εθνική Πινακοθήκη Ελλάδος.
- 1977 1.1.1 Κυριάκος Χαραλαμπίδης: *Αχαιών ακτή* (ΚΒ).
 Λεύκιος Ζαφειρίου: *Σχεδόν μηδίζοντες* (ΚΒ).
 Έλλη Παιονίδου: *Ο κύκλος της καταγγελίας* (ΚΕ).
 Άντης Κανάκης: *Μνήμη και συνείδηση* (ΚΕ).
 Πολύκαρπος Κυριάκου: *Σχήματα* (ΚΒΝΛ).
 Ροζίτα Παυλίδου: *Σπόρος Οργής* (ΚΕΝΛ).
- 1.1.2 Λίνα Σολομωνίδου: *Βιώματα-Κύπρος 1974* (Αθήνα) (ΚΒ).
 Ιάνθη Θεοχαρίδου: *Ανάμεσα σ' ένα φέρετρο κι ένα ήλιο* (ΚΕ).
 Ανδρέας Ονουφρίου: *Κραυγές στ' αυτιά του κόσμου* (ΚΕ).
- 1.1.3 Πάνος Ιωαννίδης: *Τρία θεατρικά*.
3. Συνάντηση Μακαρίου-Ντεκτάς (Γενάρης). Θάνατος Μακαρίου (Αύγουστος). Προσωρινός Πρόεδρος ο Σπ. Κυπριανού.
- 1978 1.1.1 Ξάνθος Λυσιώτης: *Συγκομιδή, 1937-1977*.
 Κώστας Μόντης: *Ανθολόγηση από τις Στιγμές* (Αθήνα).
 Ντίνα Κατσούρη: *Υπομνήματα* (ΚΒ)
 Βέρα Κορφιώτη: *Θέμα: Ποίηση* (ΚΕ)
 Ελένη Κυριάκου: *Οι ρίζες μας* (ΚΒΝΛ).
 Χρήστος Μαβρής: *Ενέδρα* (ΚΒΝΛ).
 Κώστας Βασιλείου: *Ο Πόρφυρας*.
- 1.1.2 Ρήνα Κατσελλή: *Γαλάζια φάλανα* (ΚΒ).
 Γ. Φιλίππου Πιερίδης: *Ο καιρός της δοκιμασίας* (Θεσσαλονίκη).
 Πέτρος Στυλιανού: *Το πονεμένο τραγούδι της Ρωμιούσνης* (ΚΕ).
- 1.1.3 Χριστάκης Γεωργίου: *Καλόγεροι*.
- 1.1.4 Ιάκωβος Ρωσσιδής: *Αναφορά στην παγκόσμια αντιπολεμική λογοτεχνία* (ΚΕ).
 Solon Michaelides: *The Music of Ancient Greece, an Encyclopaedia* (Λονδίνο).
- 1.3.2 Ξάνθος Λυσιώτης (ΚΒΣΠ).
3. Πρόεδρος ο Σπ. Κυπριανού χωρίς ανθυποψήφιο.
- 1979 1.1.1 Κώστας Π. Μιχαηλίδης: *Η άλλη γη* (ΚΒ).
 Ανδρέας Χριστοφίδης: *Οι ομιλίες της νύχτας* (ΚΒ).
 Νίκος Ορφανίδης: *Τα τραγούδια της Περσεφόνης* (ΚΕ).
 Πέτρος Σόφας: *Διαχρονικό* (ΚΕ).
 Νάντια Στυλιανού: *Γαλαξίες* (19802) (ΚΒΝΛ).
 Γιώργος Δημητρίου: *Δρομολόγιο '74* (ΚΕΝΛ).
- 1.1.2 Πάνος Ιωαννίδης: *Η αθέατη όψη* (ΚΒ).
 Γιάννης Κατσούρης: *Δος ημίν σήμερον* (Αθήνα) (ΚΒ).
 Πέτρος Στυλιανού: *Δίσεχτα χρόνια* (ΚΕ).
- 1.3.2 Συνέδριο Νεοελληνικού Πολιτισμού (Λευκωσία).
- 1.3.3 Θάνατοι: Μελής Νικολαΐδης, Σόλων Μιχαηλίδης, Παντελής Μηχανικός, Αυγή Σακαλλή.
- 2.2. Αναδρομική έκθεση (1922-1978) του Α. Διαμαντή στο Λονδίνο.
- Έκθεση σύγχρονης κυπριακής ζωγραφικής (Θεσσαλονίκη).
- 1980 1.1.1 Θεοδόσης Νικολάου: *Πεπραγμένα* (ΚΒ).
 Άνθος Λυκαύγης: *Αναφορά προς Κίμωνα* (ΚΕ).
 Γιώργος Μολέσκης: *Μεγάλο που ήταν το φεγγάρι* (ΚΕ).
 Πάμπης Αναγνώτος: *Πορεία* (ΚΕΝΛ).
 Στέλιος Πογιατζής: *Άνθρωποι* (ΚΕΝΛ).
- 1.1.2 Νίκος Νικολαΐδης: *11 διηγήματα* (Αθήνα).
 Κώστας Μόντης: *Ο αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα* (Αθήνα).
 Νέαρχος Γεωργιάδης: *Διηγήματα πολιτικής και επιστημονικής φαντασίας* (ΚΒ).
- 1.1.4 Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης: *Δύο παράλληλα θέματα λόγου* (ΚΒ).
- 1.1.5 Α & J. Stylianou: *The History of the Cartography of Cyprus*.
 Θ. Κουγιάλης-Μ. Μαραθεύτης-Στ. Συκαλλίδης: *Ανθολογία κυπριακής ποίησης*, για σχολική χρήση.
 Κ.Γ. Γιαγκουλλής: *Ανθολογία κυπριακής λαϊκής ποίησης*.
- 1.3.1 Έκδοση περιοδικού «Ο Κύκλος» (Λάρνακα).
3. Εγκαθίδρυση στρατιωτικού καθεστώτος στην Τουρκία.
- 1981 1.1.1 Θεοκλής Κουγιάλης: *Μυθολόγιον* (ΚΒ).
 Νίκη Μαραγκού: *Τα από κήπων* (ΚΕ).
 Φροσούλα Κολοσιάτου: *Διαγωγή* (ΚΒΝΛ).
 Άντρη Κροκίδου: *Πορεία σιωπής* (ΚΕΝΛ).
- 1.1.2 Ήβη Μελεάγρου: *Προτελευταία εποχή* (Αθήνα) (ΚΒ).
 Θ. Μαρσέλλος: *Ουτοπία* (ΚΕ).
 Χρίστος Χατζήπαπας: *Το μεγάλο ψέμα* (ΚΕ).
 Χριστάκης Γεωργίου: *Ωρες 1950* (ΚΕ).
 Πέτρος Νικολαΐδης: *Πικρές μνήμες* (ΚΕ).
 Έλενα Ρεμπελίνα: *Παραλλαγές για τη γη* (Αθήνα).
- 1.1.3 Πάνος Ιωαννίδης: *Ονήσιλος*.
- 1.1.4 Πανίκος Παιονίδης: *Τομές σε θέματα λόγου* (ΚΕ).
- 1.1.5 Cyprus PEN: *Five Short Essays on Cypriot Literature. Contemporary Cypriot Poetry. 22 Contemporary Cypriot Prose-Writers*.
- 1.3.2 Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης και Α. Γεωργιάδης-Κυπριλέων (ΚΒΣΠ).
3. Βουλευτικές εκλογές με ενισχυμένη αναλογική (Μάης) (ΑΚΕΛ 32.8, ΔΗΣΥ 31.9, ΔΗΚΟ 19.5, ΕΔΕΚ 8.2, άλλοι 7.5).
- 1982 1.1.1 Παντελής Μηχανικός: *Ποιήματα* (επιμ. Θ. Νικολάου, Φ. Σταυρίδης).
 Κώστας Μόντης: *Μετά φόβου ανθρώπου...* (Αθήνα).
 Κυριάκος Χαραλαμπίδης: *Αμμόχωστος βασιλεύουσα* (Αθήνα).
 Πολύβιος Νικολάου: *Ισκανταρνάμα*.
 Λούης Περεντός: *Τ' απωθημένα ενός μικροαστού*.
- 1.1.2 Άντης Χατζηαδάμος: *Σκνιπόγιακ*.
- 1.1.5 Άντης Περνάρης: *Επιλογή* από το έργο και βιβλιογραφία του.
 Β' Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση: *Νεότεροι Κύπριοι Ποιητές, 1960-1982* (Θεσσαλονίκη).
- 1.2.4 Sir David Hunt (επιμ.): *Footprints in Cyprus* (Λονδίνο).
- 1.3.1 Έναρξη εκδόσεως του έργου «Κύπριοι Συγγραφείς, Λαϊκοί Ποιητές, και Καλλιτέχνες» των εκδόσεων Χρ. Ανδρέου.
- 1.3.2 Β' Διεθνές Κυπριολογικό Συνέδριο (Λευκωσία).
 Δεκατέσσερις νεότεροι Κύπριοι ποιητές παίρνουν μέρος στη Β' Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση Θεσσαλονίκης.
 Έκθεση «Κύπρος: έργα και ημέρες» (Παρίσι).
- 2.1 Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου: Τα πρώτα δέκα χρόνια 1971-1981 (Λεύκωμα).
- 2.2. Αναδρομική έκθεση Γ. Πολ. Γεωργίου (Λευκωσία).
 Έκθεση Τ. Κάνθου στην Εθνική Πινακοθήκη Ελλάδος.
3. Ελληνικές βουλευτικές εκλογές. Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Πρωθυπουργός ο Ανδρέας Παπανδρέου.
 Επίσημη επίσκεψη στην Κύπρο του Έλληνα Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου.

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Γράφουν οι:

Γιάννης Κατσούρης, Π. Βουτουρής, Μ. Πιερής, Γ.Κεχαγιόγλου

1878 — 1920

Τα πρώτα βήματα κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας

του Γιάννη Κατσούρη

Σταθμός στην ιστορία της Κύπρου τον 19^ο αιώνα είναι το 1878. Τότε η Τουρκοκρατία παραχώρησε τη θέση της στην Αγγλική αποικιοκρατική διοίκηση, ύστερα από μυστική συνθήκη που υπογράφηκε ανάμεσα στη Μεγάλη Βρετανία και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η ίδια η χρονιά του 1878 έχει μεγάλη σημασία και για την εξέλιξη των γραμμάτων στο νησί, όχι γιατί η αγγλική διοίκηση θα δημιουργούσε κάποιες προϋποθέσεις για την πνευματική ανάπτυξη του Κυπρίου (όσο και να φάξει κανείς την αποικιοκρατική νομοθεσία εκτός από κάποιους νόμους για τις αρχαιότητες, δεν θα βρει άλλους που να έχουν στόχο την ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής), αλλά γιατί τη χρονιά εκείνη εισάγεται στην Κύπρο και συγκεκριμένα στη Λάρνακα, που τότε ήταν η πιο αναπτυγμένη πόλη της Κύπρου, το πρώτο τυπογραφείο. Αποτέλεσμα της ύπαρξης τυπογραφείου ήταν και η έκδοση εβδομαδιαίας εφημερίδας. Πρώτη εφημερίδα της Κύπρου είναι το «Κίτιον» της Λάρνακας που λίγο αργότερα αντικαταστάθηκε από το «Νέον Κίτιον», ενώ στη Λεμεσό εκδόθηκε η «Αλήθεια» (1880).

Έτσι ο Κύπριος μπορεί πια να ενημερώνεται πιο εύκολα πάνω στο τι συμβαίνει στον κόσμο και ταυτόχρονα να εκφράζεται μέσα από τις μόνιμα ανοικτές για όλους στήλες των εφημερίδων, και το πιο σημαντικό, να εκδίδει τα έργα του με κάποια ευκολία. Πριν από το 1878 το εκδοτικό εγχείρημα ήταν μια περιπέτεια που προϋπέθετε και επαφές με το εξωτερικό, με τα τυπογραφεία της Αλεξάνδρειας, της Σμύρνης, της Αθήνας. Γι' αυτό και τα βιβλία που εκδόθηκαν, ήσαν λίγα και σήμερα δύσκολα εντοπίζονται.

Η πνευματική πορεία του Κυπρίου πά-

ντοτε επηρεαζόταν βαθύτατα από τα πνευματικά κέντρα του ελληνισμού. Και τα εθνικά (πχ. Αθήνα, Πόλη) και εκείνα της περιφέρειας (πχ. Σμύρνη, Αλεξάνδρεια). Έτσι στα χρόνια στα οποία αναφερόμαστε (τέλη του 19ου αιώνα και αρχές του 20ου) επηρεάζεται από ό,τι επικρατεί στην Αθήνα, αλλά και στην Πόλη, Σμύρνη, Αλεξάνδρεια. Γι' αυτό και η κάποια πολυφωνικότητα που διακρίνει κανείς στη λογοτεχνία της Κύπρου.

Έχοντας, λοιπόν, δεδομένη την επίδραση της Αθήνας, που πάντα φτάνει στο νησί με μια καθυστέρηση είκοσι τριάντα χρόνων, αλλά και των άλλων κέντρων που αναφέραμε, όταν μιλάμε για την κυπριακή λογοτεχνία της εποχής που μας ενδιαφέρει, εννοούμε μια ρομαντική τέχνη καθαρευουσιάνικη, πατριδολατρική και μεγαλοϊδεάτικη (και τα δυο τελευταία αυτά στοιχεία διογκώμενα λόγω της ιστορικής μοίρας του τόπου), απαισιόδοξη, που μιμείται τις μεγάλες μορφές του ρομαντισμού, αλλά και τις άλλες τις δεύτερες και τρίτες της παρακμής (είναι κι αυτό ένα... προνόμιο του απομακρυσμένου από το κέντρο Ελληνισμού) και που δέχεται και στοιχεία από την περιφέρεια (πχ. στιχουργικά και γλωσσικά από την Πόλη) και φυσικά στοιχεία από τον ίδιο το χώρο στον οποίο αναπτύσσεται (κυπριακή διάλεκτος).

Έτσι η ακμή του ρομαντισμού της κυπριακής λογοτεχνίας θα 'ναι ανάμεσα στα 1870 και 1900, ενώ τα υπολείμματά του θα τα βρίσκουμε ως το 1920. Ταυτόχρονα στα ίδια χρόνια, επειδή παρεμβαίνουν τα, πέραν από την αθηναϊκή επίδραση, στοιχεία που είδαμε, μπορούμε να εντοπίσουμε κείμενα με θαυμαστή ιθαγένεια κυρίως στο κυπριακό ιδίωμα, όπως είναι για παράδειγμα το επικό ποίημα του Βασίλη Μι-

χαηλίδη. «Η 9η Ιουλίου».

Τα πρώτα δείγματα της ρομαντικής λογοτεχνίας, που είναι και τα πρώτα της δόκιμης, ή καλύτερα της επώνυμης λογοτεχνίας των νεότερων χρόνων της Κύπρου (λογοτεχνίας με τη σημερινή έννοια του όρου), όσο και αν φαίνεται παράξενο, είναι πεζογραφικά. Είκοσι, περίπου, χρόνια μετά, εμφανίζονται τα θεατρογραφικά και δέκα χρόνια πιο ύστερα τα ποιητικά. Και συγκεκριμένα: Στα 1847 εκδόθηκε στην Αθήνα το πρώτο μυθιστόρημα «Θέρσανδρος» του Επαμεινώνδα Φραγκούδη, στα 1869 στην Αίγυπτο το πρώτο θεατρικό έργο, «Η Κύπρος και οι Ναΐται» του Γεώργιου Σιβιτανίδη (του ανθρώπου που ίδρυσε στην Ελλάδα τη Σιβιτανίδειο Σχολή) και στα 1879 στη Κύπρο η πρώτη ποιητική συλλογή τα «Ποιημάτια» του Θρασύβουλου Ρώπα.

Όμως, η πεζογραφία στην Κύπρο δεν απέδωσε καρπούς. Τον 19ο αιώνα έχουμε όλα κι όλα τέσσερα βιβλία. Τρία μυθιστορήματα και μια συλλογή διηγημάτων. Αντίθετα, έχουμε μεγαλύτερη παραγωγή στο θεατρικό έργο (κάπου 10 έργα τον 19ο αιώνα) όχι γιατί στην Κύπρο υπήρχε οποιαδήποτε θεατρική ανάπτυξη αλλά, γιατί, όπως πιστεύω, το θεατρικό έργο παρείχε μια καλή ευκαιρία, άμεσου εθνικού φρονήματος. Γι' αυτό, άλλωστε, όλα τα έργα είναι ιστορικά και ελληνοκεντρικά.

Γύρω στα δέκα βιβλία έχουμε και στην ποίηση, τον 19ο αιώνα. Όμως, ταυτόχρονα, επειδή στις εφημερίδες της εποχής βρίσκουμε εκατοντάδες στιχουργήματα, συνήθως πατριωτικά και σατιρικά, μπορούμε να πούμε ότι η πιο αξιόλογη ποσοτικά παραγωγή της Κύπρου, που για διάφορους λόγους είναι και η πιο αξιόλογη ποιοτικά, είναι η ποιητική που τελικά επιβάλλει και

Γλυπτό του Κώστα Αργυρού.

τη φυσιογνωμία της στην κυπριακή λογοτεχνία.

Ας δούμε, λοιπόν, με μεγάλη συντομία αυτή την παραγωγή. Η κυπριακή ποίηση και εκείνη της εποχής στην οποία αναφερόμαστε και η σημερινή, από άποψη γλωσσική χωρίζεται σε δυο κατηγορίες. Στην ποίηση τη γραμμένη στο ιδίωμα και στην ποίηση τη γραμμένη στην πανελλήνια γλώσσα.

Στην πρώτη κατηγορία έχουμε:

α. Τη δημοτική ποίηση, που στην Κύπρο απέδωσε ιδιαίτερα με τα ακριτικά τραγούδια, που εισάχθηκαν τον δέκατο μετά χριστόν αιώνα από τη Μικρά Ασία και με τα χρόνια απέκτησαν θαυμαστή ιθαγένεια, τα ερωτικά και τα διστιχά.

β. την ποιητάρικη ποίηση, την επαγγελματική δηλαδή ποίηση των λαϊκών, επώνυμων στιχοπλόκων, που στην πραγματικότητα δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια κάποια επιβίωση των γνωστών μας αιωδών.

γ. την δόκιμη ποίηση.

Με τη δημοτική ποίηση δεν θα ασχοληθούμε, γιατί πρώτα πρώτα δεν είναι υπόθεση μόνο των χρόνων που εξετάζουμε, αν και σ' αυτά τα χρόνια βρισκόταν εν ενεργεία και απέδιδε σημαντικούς καρπούς. Αντίθετα, θα σταθούμε μια στιγμή στην ποιητάρικη και κάπως περισσότερο στη δόκιμη.

Τα ίχνη της ποιητάρικης δημιουργίας χάνονται στο χρόνο γιατί ήταν, όπως και η δημοτική, προφορική. Πρέπει, όμως, να υποθέσουμε ότι πάντοτε υπήρχε και σ' αυτή οφείλεται και η διάσωση πολλών δημοτικών τραγουδιών. Άλλωστε, μερικά από αυτά φέρουν τα σημάδια του ποιητάρη δημιουργού τους.

Από την εισαγωγή, όμως, της τυπογραφίας στον τόπο και μετά, μπορούμε να παρακολουθήσουμε με άνεση το ποιητάρικο δημιούργημα, γιατί πια ο συνθέτης του, ο λαϊκός στιχουργός, το τύπωνε σε φυλλάδες, που τις πουλούσε στις λαϊκές συνάξεις, στα πανηγύρια και στις γιορτές. Κι αυτό συμβαίνει ως τα σήμερα.

Το ποιητάρικο τραγούδι ασχολείται, όπως είναι φυσικό με τα συμβάντα της ζωής. Με τα φονικά και τις θεομηνίες, με τα θαύματα και τις ερωτικές ιστορίες, μ' ό,τι τελοσπάντων ήταν δυνατό να συγκινήσει το λαϊκό του ακροατήριο.

Όπως εύκολα καταλαβαίνει κανείς τα αφηγηματικά αυτά τραγούδια έχουν μεγαλύτερη σημασία για τη λαογραφία ή κοινωνιολογία, παρά για τη φιλολογία. Ένας

μελετητής του ποιητάρη και της δραστηριότητάς του τον απεκάλεσε «ομιλούν πρακτορείο ειδήσεων». Η περίοδος της ακμής του ποιητάρικου τραγουδιού ήταν από το 1878 ως το 1930 περίπου. Τα χρόνια, δηλαδή, που μας απασχολούν. Μετά, το είδος άρχισε να παρακμάζει. Μια κάποια ώθηση στο ποιητάρικο τραγούδι θα δώσουν τα γεγονότα του 1974, γιατί πρόσφεραν στο λαϊκό δημιουργό πλούσιο και εντυπωσιακά τραγικό υλικό.

Η δόκιμη ποίηση στο ιδίωμα, η ποίηση δηλαδή που οφείλεται σε κάποιο δημιουργό που επιλέγει ενσυνείδητα ως γλωσσικό του όργανο την κυπριακή διάλεκτο, είναι ακριβώς δημιούργημα του τέλους του 19ου αιώνα και οφείλεται σ' ένα προικισμένο ποιητή, που ήταν κάτι μεταξύ λόγιου και λαϊκού δημιουργού, τον Βασίλη Μιχαηλίδη. Ο Βασίλης Μιχαηλίδης, κάποια στιγμή, για πολλούς και διάφορους λόγους, γύρω στα 1880 θέλησε να εκφραστεί και στο ιδίωμα και άφησε αριστουργηματικά ποιήματα, όπως είναι το έπος «Η 9η Ιουλίου», τα λυρικά «Ανεράδα» (Νεράιδα), «Το όρομαν του Ρωμιού», το αφηγηματικό «Η Χιώτισσα» κ.α. Αντίθετα, ο ίδιος άνθρωπος όταν έγραφε στην πανελλήνια γλώσσα ποτέ δεν ξεπερνούσε τη μετριότητα. Σήμερα, ο ιδιωματικός Μιχαηλίδης, που πέθανε αλκοολικός στο φτωχοκομείο της Λεμεσού στα 1917, είναι ό,τι πιο σημαντικό έχει να επιδείξει η ποίηση της Κύπρου.

Το παράδειγμα του Μιχαηλίδη ακολούθησε με μεγάλη επιτυχία ένας ρομαντικός και καθαρολόγος, ως τις αρχές του 20ου αιώνα, ποιητής, ο Δημήτρης Λιπέρτης. Ο καλός μορφωμένος Λιπέρτης, έχοντας ως παράδειγμα την ποιητική συλλογή του Μιχαηλίδη «Ποιήματα» (1911) όπου συγκεντρωνόταν και όλη η καλή ιδιωματική του ποίηση, άρχισε να γράφει και ο ίδιος διαλεκτική ποίηση. Έτσι, από το 1923 και ως το 1937, που πέθανε, εξέδωσε τους τέσσερις τόμους των «Τζυπριώτικων Τραγουδιών» του.

Η ποίηση του Λιπέρτη ασχολείται με τη ζωή του χωριού και με τους απλούς αγρότες και είναι πάντοτε διδακτική. Ένα από καθέδρας μάθημα. Όμως, αγαπήθηκε πολύ από τους σύγχρονούς του, για την παραστατικότητα και το χιούμορ της, τον γνήσιο λυρισμό και τη χυμώδη γλώσσα.

Μετά από το δίδαγμα των δυο μεγάλων διαλεκτικών ποιητών της Κύπρου, του Μιχαηλίδη και του Λιπέρτη, η δόκιμη ποι-

ηση στο ιδίωμα συνέχισε να δρα ως τα σήμερα, ως περιθωριακή ποιητική ενάσχοληση μερικών ποιητών, που γράφουν στην πανελλήνια γλώσσα και ως κύρια ασχολία πολλών λαϊκών ποιητών, που σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως επαγγελματίες ποιητάρηδες.

Η ποίηση στην πανελλήνια γλώσσα έχει να επιδείξει στην Κύπρο μεγάλη δραστηριότητα και σίγουρα μεγαλύτερη από ό,τι η ιδιωματική. Τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου την υπηρέτησαν πιστά και με όλες τις ρομαντικές της ακρότητες, μια ομάδα μορφωμένων και πάντοτε σε κάποια κέντρα του ελληνισμού σπουδαγμένων αστών. Αναφέρουμε ενδεικτικά τα ονόματα του γιατρού Ιωάννη Καραγεωργιάδη (μαθητή του Θ. Ορφανίδη και στο πανεπιστήμιο και στην ποίηση), του Θεμιστοκλή Θεοχαρίδη, του Θρασύβουλου Ρώπα, του επηρεασμένου και από την αγγλική κουλτούρα Ονούφριου Ιασονίδη, της Πολυξένης Λοϊζιάδος κ.α.

Ακόμα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα ονόματα τριών άλλων ποιητών που παρεκκλίνουν από το ρομαντικό πρότυπο, όπως το διαγράψαμε πιο πάνω, και από το οποίο δεν ξεφεύγει συχνά ούτε και ο μεγάλος ιδιωματικός, ο Μιχαηλίδης, που ήδη μας απασχόλησε. Είναι και οι τρεις ξενοφερμένοι και ζουν στην Κύπρο για μεγάλο ή μικρό χρονικό διάστημα. Ο μικρασιάτης Χρίστος Παπαδόπουλος, που έζησε και στην Πόλη πριν εγκατασταθεί ως δικαστής στην Αμμόχωστο και που φέρνει στο νησί κάτι από τον αέρα και την επίδραση του Χριστόπουλου, ο Γάλλος Γουσταύος Λαφών, που γράφει χαριτωμένα ποιήματα στα Ελληνικά (και στη δημοτική και στην καθαρεύουσα) και ο Κασιώτης γιατρός και λιγογράφος ποιητής Γεώργιος Διαγκούσης, η πιο σοβαρή, ίσως, μαζί με τη Λοϊζιάδα, περίπτωση στην ποίηση της Κύπρου της εποχής που μας απασχολεί.

Στις αρχές του αιώνα μας, σιγά σιγά θα αρχίσει να διαγράφεται κάπως πιο καθαρά και η επίδραση της Νέας Αθηναϊκής Σχολής και πιο ειδικά του Παλαμά. Την πραγματική, όμως, ώθηση προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς και προς κάποιες πιο μοντέρνες λογοτεχνικές τάσεις, θα δώσει μια ομάδα νέων λογοτεχνών και διανοουμένων, που γύρω στα 1925 θα εκδώσει στη Λεμεσό το λογοτεχνικό περιοδικό «Αβγή». Ένας από τους νεαρούς αυτούς, ίσως ο πιο δυναμικός, ήταν ο Αιμίλιος Χουρμούζιος.

Εξελίξεις στα χρόνια του Μεσοπολέμου

του Παντελή Βουτουρή

Γιασουμής Γεωργίου (Γιασεμής): Η λουόμενη.

Ι. Ύστερα από μια μακρόχρονη, αναγκαστική σχεδόν, αδράνεια που κράτησε όσο περίπου και η Τουρκοκρατία (1571 - 1878), γύρω στα 1920 φαίνεται να ωριμάζουν εκείνες οι συνθήκες, που σταδιακά θα οδηγούσαν στην ανασυγκρότηση της πνευματικής ζωής. Αναφέρομαι στα αποτελέσματα της προσπάθειας που ξεκίνησε περίπου 40 χρόνια πριν και στόχευε στη δημιουργία μιας στοιχειώδους καλλιτεχνικής υποδομής —αποτελέσματα που αξιοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τους Κύπριους λογοτέχνες του μεσοπολέμου και ενισχύθηκαν από ορισμένες άλλες ευνοϊκές συγκυρίες:

Η Κύπρος κατάφερε αυτή την περίοδο να αποκαταστήσει τους δεσμούς της με την ελληνική μητρόπολη και στην θεμελιωμένη πια συνείδηση της «ελληνικότητας του πολιτισμού της» να επενδύσει τις δυνατότητες και τις προοπτικές της δικής της λογοτεχνικής ανάπτυξης. Τούτη ακριβώς η συνείδηση υπήρξε ταυτόχρονα ερέθισμα και αφετηρία δημιουργικότητας για τον Κύπριο λογοτέχνη που μπορούσε τώρα να κινηθεί με άνεση σε όλη την ελληνική επικράτεια να δημοσιεύσει σε αθηναϊκά περιοδικά και εφημερίδες της εποχής και να συμμετέχει ενεργά στις διάφορες φιλολογικές συντροφίες.

Σημαντικό, επίσης, στοιχείο και καθοριστικό για τη μελλοντική πορεία της κυπριακής λογοτεχνίας ήταν η δυνατότητα άμεσης συναναστροφής και συναλλαγής που είχαν οι Κύπριοι ποιητές και πεζογράφοι με τους ελλαδίτες ομότεχνούς τους τόσο στην Αθήνα όπου σπούδαζαν πολλοί απ' αυτούς, κυρίως όμως στη γειτονική παροικία της Αλεξάνδρειας, που φτάνει αυτά τα χρόνια στη μεγαλύτερη πνευματική και καλλιτεχνική ακμή της.

Η αφύπνιση της εθνικής συνείδησης και ο πόθος της Ένωσης με την Ελλάδα —ή όπως σχηματοποιείται στη συνείδηση του λαού, η λαχτάρα για το λυτρωτικό αγχάλισμα με τη «Μάνα»— οδηγούν αναπόφευκτα τη λογοτεχνική παραγωγή σ' έναν ελληνοκεντρισμό και ευνοούν ένα ρεύμα «νεο-παλαμισμού» που ευδοκίμει στην ποίηση με κυριότερο εκφραστή τον Γλαύκο Αλιθέρση.

Αντίθετα, στον αντίποδα της δεκτικότητας που υπάρχει έναντι της «εθνικής λογοτεχνίας» ανδρώνεται η επιφυλακτικότητα, η καχυποψία, με άλλα λόγια η αντίσταση από θέση αρχής, στην πολιτιστική εισβολή που επιχειρεί συστηματικά μέσω της παιδείας η αγγλική εξουσία. Όταν στο αίτημα της ένωσης με την Ελλάδα η αγγλική κυβέρνηση απαντά με την επιβολή δραστι-

κότερου ελέγχου στην εκπαίδευση, είναι φανερό ότι η εθνική έξαρση της εποχής μετατρέπεται σε έναν αποτελεσματικό μηχανισμό απώθησης που εκμηδενίζει τη δυνατότητα συμβολικής —έστω— παρουσίας της αγγλικής κατοχής στα κυπριακά γράμματα.

Η κυπριακή λογοτεχνία του μεσοπολέμου γράφεται ταυτόχρονα σε τρεις διαφορετικούς γεωγραφικούς χώρους: στην Κύπρο, στην Αλεξάνδρεια και στην Αθήνα. Εναπόκειται στη μελλοντική έρευνα να ασχοληθεί συγκριτικά με τη λογοτεχνική παραγωγή και να ορίσει τα όρια και τις ιδιομορφίες που —πιστεύω— παρουσιάζει η κάθε περίπτωση. Η μεθοδολογική αυτή πρόταση αξιοποιείται εδώ κάπως σχηματικά και μόνο στο βαθμό που χρησιμεύει στη σκιαγράφηση και καταγραφή κάποιων «ρευμάτων» ή, για την ακρίβεια, κάποιων κοινών λογοτεχνικών αναζητήσεων.

Η κινητικότητα, το νεύρο και η πρόθεση ανασυγκρότησης που παρατηρείται στην Κύπρο στο κοινωνικό επίπεδο έχουν ως άμεση συνέπεια μια κατάσταση εγρήγορσης και στον πολιτισμικό τομέα. Προϊόν αυτών των προσπαθειών είναι ένας εκδοτικός οργανισμός που σημειώνεται αυτή την εποχή —κυρίως εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονται στην Κύπρο και στην Αλεξάνδρεια— ο οποίος κορυφώνεται στα χρόνια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, και δεν είναι άσχετος με τη συγκέντρωση ελληνικού πληθυσμού στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του περιοδικού *Έλλην* που τυπωνόταν στην Αλεξάνδρεια, με συντάκτη τον ποιητή Θεόδοση Πιερίδη, και διαβαζόταν από τους Έλληνες της Αιγύπτου, της Παλαιστίνης, της Συρίας, του Λιβάνου, του Σουδάν, και κυρίως από τους Έλληνες στρατιώτες που βρίσκονταν τότε στη Μέση Ανατολή. Γνωρίζουμε ότι ο *Έλλην* έφτασε να κυκλοφορεί στα τέλη του 1943 σε 5.000 αντίτυπα.

Στη Λάρνακα κυκλοφορεί το περιοδικό *Κυπριακά Χρονικά* (1923-1937) που αναλαμβάνει το δύσκολο εγχείρημα της επιστημονικής διερεύνησης του ιστορικού παρελθόντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου». Στην ομάδα που εκδίδει το περιοδικό συμμετέχει ο μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς και ο

Ιωάννης Συκουτρής που δίδασκε τότε στο Ιεροδιδασκαλείο της Λάρνακας. Στα χρόνια 1934-1956 εκδίδεται στη Λευκωσία το φιλολογικό περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*. Το έντυπο αυτό που διευθύνεται από τον Κώστα Προυσή και στη συνέχεια τον Νίκο Κρανιδιώτη υπήρξε ο καθρέφτης της πνευματικής ζωής του τόπου και αποτέλεσε βήμα ελεύθερης έκφρασης στα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας και της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα.

II. (Η Ποίηση) Πρώτη μεγάλη μορφή στη λογοτεχνία του μεσοπολέμου, και σύνδεσμος με την παλαιότερη περίοδο, είναι ο Δημήτρης Λιπέρτης (1866-1937) που με τους τέσσερις τόμους των *Τζιυπριώτικων τραουδικιών* του (Λευκωσία 1923, 1930, 1934, 1937) οδήγησε την ιδιόμορφη «διαλεκτική» ποίηση του τόπου σε οριακή κατάσταση. Τα «πατριωτικά» του ποιήματα αφιερωμένα στην εξέγερση του 1931 και τους πρωταγωνιστές της, είτε γραμμένα με την ευκαιρία επισκέψεων ελληνικών αντιπροσωπειών και αθλητικών αποστολών στην Κύπρο, δίνουν μια γεύση του πόθου για την Ένωση και της αποστροφής για την αγγλική εξουσία. Παράλληλα στο μεγαλύτερο μέρος του έργου του, που κατά καιρούς χαρακτηρίστηκε ειδυλλιακό, γνωμικό, διδακτικό, ηθογραφικό, αποθησαυρίζει με μεράκι τον πλούτο της κυπριακής γλώσσας, τις εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής των ανθρώπων της υπαίθρου, τις συνήθειες και τις προκαταλήψεις τους, με έναν τρόπο τις περισσότερες φορές χαριτωμένο. Με τον Λιπέρτη φτάνει στο αποκορύφωμά της η έντεχνη ποίηση στην κυπριακή διάλεκτο και οριοθετείται η προσπάθεια οικοδόμησης μιας αυτόνομης παρουσίας της κυπριακής λογοτεχνίας στα ελληνικά γράμματα, η οποία ξεκίνησε με τον Βασίλη Μιχαηλίδη. Μετά τον Λιπέρτη η πανελλήνια δημοτική γίνεται το κοινά αποδεκτό γλωσσικό όργανο στη λογοτεχνία, ενώ η ποίηση στην τοπική διάλεκτο, παραμένει μια περιθωριακή ή συμπληρωματική δραστηριότητα.

Στους γνώριμους παλαμικούς τόνους κινούνται οι περισσότερες συλλογές του Γλαύκου Αλιθέρση (1897-1965): ποιητή από τους πολυγραφότερους και πιο δραστήριους του μεσοπολέμου, που έζησε τα περισσότερα δημιουργικά του χρόνια στην Αλεξάνδρεια. Η πρώτη του συλλογή, *Γαλανά Δαχτυλιδάκια*, κυκλοφόρησε στα 1919 και ήταν αφιερωμένη στον Κωστή

Παλαμά. Εκτός από ποίηση ο Αλιθέρσης έγραφε δυο συλλογές διηγημάτων: *Ο γυνός άνθρωπος* (Κύπρος 1924), *Αράχνες* (Αλεξάνδρεια 1936) και δημοσίευσε κριτικές μελέτες σε περιοδικά της Αλεξάνδρειας για το έργο των Καβάφη, Λιπέρτη, Βασ. Μιχαηλίδη και Νίκου Νικολαΐδη.

Δέκα χρόνια ύστερα από την πρώτη συλλογή του Αλιθέρση κυκλοφόρησε στην Αθήνα το πρώτο βιβλίο ποιημάτων του Τεύχρου Ανθία (1903-1968), του πρώτου από τους δύο «στρατευμένους» Κύπριους ποιητές της περιόδου. Ονομαζόταν *Τα σφυρίγματα του Αλήτη*, και μερικά από τα ποιήματα αυτά —νεανικά, με πετυχημένη ομοιοκαταληξία και με μια υποβόσκουσα ελπίδα για τη ζωή και τον έρωτα— ξάφνιασαν και έγιναν ιδιαίτερα αγαπητά. Οι περισσότερες όμως —από τις πολλές— συλλογές του που ακολούθησαν ήταν ενταγμένες μάλλον στην προοπτική κοινοποίησης των πολιτικών του επιλογών και στην εξυπηρέτηση της πρωταρχικής όσο και προδιαγραφμένης πρόθεσης μια κοινωνικής κριτικής, παρά στην επιδίωξη κάποιας τεχνικής ή ποιητικής αρτιότητας. Άμεση συνέπεια της στάσης αυτής ήταν η αυτονόητη υποβάθμιση της λογοτεχνικής εμβέλειας και αξίας του ποιητικού του έργου.

Ένας άλλος σημαντικός ποιητής εμφανίζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1920 και σηματοδοτεί με το έργο του τέσσερις περίπου δεκαετίες. Ο Θεόδωρος Πιερίδης (1908-1968) δημοσίευσε τα πρώτα του ποιήματα στα 1928 σε εφημερίδες και περιοδικά της Αλεξάνδρειας και της Κύπρου, ενώ η πρώτη του ποιητική συλλογή, *Ξέρουμε και μεις να τραγουδάμε*, κυκλοφόρησε πολύ αργότερα, στα 1937. Ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα μέσα από τις γραμμές της κυπριακής Αριστεράς και το έργο του —όπως και στην περίπτωση του Τεύχρου Ανθία— διέπεται από την τεκμηριωμένη και στις θεωρητικές του «θέσεις» αντίληψη, για την κοινωνική αποστολή και το ρόλο της ποίησης και του ποιητή:

*Δεν είναι μήτε ωραίοι, μήτε αξιοί
οι ποιητές όπου τρέμουν μήπως κάνουνε λάθος
τέτοιες ώρες γνωρίζω λάθος ένα και μόνο:
να μην πω του λαού μου τον ασίγαστο πόνο.*

Στο διάστημα 1942-1946 ο Θ. Πιερίδης ήταν συντάκτης του περιοδικού *Έλλην* και διευθυντής του εκδοτικού οίκου *Ορίζοντες* στην Αλεξάνδρεια. Έγραφε 19 συ-

νολικά ποιητικές συλλογές, θεωρητικά δοκίμια για την ποίηση και μελέτες για το έργο του Βάρναλη, Σικελιανού και Ν. Νικολαΐδη.

Τους χαμηλούς τόνους που συνυπήρχαν με τη διάλυση, την απαισιοδοξία και την άρνηση, που έφεραν στη νεοελληνική λογοτεχνία οι ποιητές της γενιάς του 1920, εισάγουν και την κυπριακή λογοτεχνία, κυρίως όσοι ποιητές βρέθηκαν στην Αθήνα τα πρώτα χρόνια ύστερα από τη Μικρασιατική καταστροφή. Η επίδραση είναι ευδιάκριτη στα ποιήματα του Δημήτρη Δημητριάδη (1892-1964), του Ζήνωνα Ρωσσίδη (γενν. 1895), του Κώστα Σ. Μαρχίδη (1896-1968), του Άγι Βορεάδη (γενν. 1898). Τα σύντομα αποσπάσματα που ακολουθούν δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία για τη συγγένεια του κλίματος. Το πρώτο είναι από το ποίημα *Δείλι στην Πολιτεία* του Δ. Δημητριάδη και το δεύτερο από τους *Καημούς που ζούνε* του Α. Βορεάδη:

1.

*Έτσι την ένοιωσα τη θλίψη των ανθρώπων
...ένα δέιλι, σαν περπατούσανε σκυφοί στο πεζο-
δρόμι
είχανε στη μορφή τους, στις κινήσεις ένα τρόπο
περίλυπο, γιατί στενοί οι δρόμοι,*

*σαν να τους έφραζαν, και μακραινάν μπροστά
τους,*

*μακραινάν, σαν νάταν χωρίς άκρη
και καθώς έσερναν τα βήματά τους
από τα μάτια τους σαν νάλειπε το δάκρυ*

2.

*Της πίκρας το ρημόστρατο δικό μου
τις αγκαθιές του όλο και τρυγώ
μαθές ακλουθητής του μαύρου νόμου
πιστός εγώ... και πάω κι όλο πάω...*

*Ασύντυχη μίαν άκρη, γνέφια πλήθια
νυχτιά καταμερίς, σαν φρενιασμένα
ματώνουν και πονούν τα ριζολίθια
και λυτρωμό κανένα και κανένα...*

Ίδια γεύση αφήνουν πολλά από τα ποιήματα του Νίκου Κρανιδιώτη (γενν. 1911) και του Πυθαγόρα Δρουσιώτη (γενν. 1908), στους στίχους του οποίου η απαισιοδοξία ολοκληρώνεται, οδηγώντας αναπότρεπτα στο επίμονο θέμα του θανάτου, ενώ ενδεικτικοί είναι οι τίτλοι των ποιημάτων του: *Πεισιθάνατο*, *Στιγμές Ανίας*, *Μελαγχολία* κτλ.

III. (Η Πεζογραφία) στην Αλεξάνδρεια τα ίδια περίπου χρόνια που ο Καβάφης ανέτρεπε παραδοσιακές φόρμες και όριζε άλλους δρόμους στο χώρο της ποίησης, γρά-

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

φονταν μερικές από τις καλύτερες σελίδες της ελληνικής πεζογραφίας από τον Νίκο Νικολαΐδη (1884-1956)· έναν πραγματικά παραγνωρισμένο συγγραφέα που το όνομά του δεν αξιώθηκε ούτε μίαν απλή —έστω— αναφορά μέσα στις περισσότερες Ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ο Νικολαΐδης έζησε τα περισσότερά του χρόνια στην Αίγυπτο και ταξίδεψε σε όλη την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και την Ιαπωνία. Γνώστης των αναζητήσεων της σύγχρονης του ευρωπαϊκής λογοτεχνίας επιχείρησε με «διεισδυτική ψυχογραφική επιδεξιότητα» να αποκαλύψει την προσωπική ζωή των ηρώων του, που τη βάραινε απελπιστικά ο κοινωνικός περίγυρος. Το έργο του, ιδιότυπο και εν μέρει παρείσακτο στην ομαλή συνέχεια της νεοελληνικής πεζογραφικής παραγωγής αγνοήθηκε από τη νεότερη κριτική και παραμένει ως σήμερα αδικαίωτο. Από τα έργα του σημειώνω: *Το Στραβάξυλο* (1922), *Ο Σκέλεθρας* (1924), *Περ' απ' το καλό και το κακό* (1920), *Τα Τρία Καρφιά* (1948).

Στα 1939 πρωτοδημοσιεύει διηγήματά της στα *Κυπριακά Γράμματα*, μια κυπριακής καταγωγής πεζογράφος γεννημένη στο Κάιρο, η Μαρία Ρουσιιά (1894-1957). Τα πρώτα της διηγήματα, *Ο Χαλαλάμπης* (1939), *Ανιστόρητη ιστορία* (1940), *Οι εφτά πληγές της Αγάπης* (1941) κ.ά. δεν ξεφεύγουν από την καθιερωμένη ηθογραφική γραμμή, ενώ περισσότερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένα υ-

στερινά διηγήματά της που χαρακτηρίζονται από μια προσπάθεια αυτογνωσίας (*Περιπέτειες ενός συγγραφέα, Ο Πειρασμός*).

Για να συμπληρωθεί όσο είναι δυνατό η —αναγκαστικά— σύντομη αναφορά στους πιο σημαντικούς Κύπριους πεζογράφους της περιόδου πρέπει να αναφερθούν δύο τουλάχιστο ονόματα λογοτεχνών που ζουν και εργάζονται, αυτή τη φορά, στην Αθήνα: Ο Μελής Νικολαΐδης (1898-1979) τύπωσε το πρώτο του έργο, *Το κλεισμένο σπίτι* στα 1928. Έγραψε 12 συνολικά βιβλία, τα περισσότερα από τα οποία, και κυρίως όσα γράφτηκαν ύστερα από το 1940, αντλούν τα θέματά τους από τη θρησκευτική παράδοση και τους Βίους των Αγίων της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Τέλος, ο Λουκής Ακρίτας (1909-1965) που εκτός από τα άλλα έργα του, έγραψε κατά τον Κ.Θ. Δημαρά «το πιο σημαντικό νεοελληνικό έργο από όσα έχουν θέμα τον πρόσφατο πόλεμο»· το μυθιστόρημα *Αρματωμένοι* που κυκλοφόρησε στα 1947.

Οι αναζητήσεις, όμως αυτές και οι κατευθύνσεις που τελικά θα επικρατήσουν διαφαίνονται πιο καθαρά στα αμέσως επόμενα χρόνια και μπορούν εκεί να οριστούν με μεγαλύτερη ακρίβεια. Συνοφίζοντας μπορούμε να πούμε ότι η κυπριακή λογοτεχνία στα χρόνια του μεσοπολέμου δοκίμασε τα πρώτα της βήματα, επιχειρώντας γόνιμες διασταυρώσεις με τη σύγχρονη παραγωγή των άλλων ελληνικών κέντρων. Αυτή η συναλλαγή που τότε μπορούσε να

είναι απρόσκοπτα εφικτή είχε αναμφισβήτητα ευεργετικά αποτελέσματα. Στο διάστημα αυτό παρουσιάστηκαν στο λογοτεχνικό χώρο κάποιες τεχνοτροπίες ή ρεύματα που αποτέλεσαν τη βάση και το σημείο αναφοράς της παραγωγής που ακολούθησε· επιβίωσαν για πολλά χρόνια στην κατοπινή κυπριακή λογοτεχνία και —άλλο λιγότερο άλλο περισσότερο— συνεχίζουν να αναπαράγονται ως τις μέρες μας. Αναφέρομαι κυρίως στις λυρικές εξάρσεις του Γλαύκου Αλιθέρση και τον «τύπο» της στρατευμένης ποίησης που κατέθεσαν γύρω στα 1930 οι ποιητές Τεύκρος Ανθίας και Θεόδωρος Πιερίδης.

Η αναπαραγωγή αυτών των ρευμάτων και η αδυναμία παρακολούθησης των κατοπινών επιτευγμάτων της νεοελληνικής λογοτεχνίας, ευνοήθηκε από μια πρώιμη «ατυχία» και επιβλήθηκε από κάποιες μεταγενέστερες πολιτικές επιλογές. Η ατυχία αφορά στην απώλεια της ευρυχωρίας, της εμβέλειας και της έκτασης που παρείχε στην κυπριακή λογοτεχνία ο πολυκεντρισμός της· η δυνατότητά της, δηλαδή, να περιφέρεται από την Κύπρο στην Αλεξάνδρεια και από κει στην Αθήνα. Ο κοσμοπολιτισμός αυτός εκλείπει ύστερα από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς η λογοτεχνική παραγωγή συγκεντρώνεται αρχικά, περιορίζεται στη συνέχεια και εγκλωβίζεται τελικά σε έναν, στενό από κάθε άποψη, γεωγραφικό χώρο, στου οποίου τα ερεθίσματα και αρκείται.

ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ
CHARLES
KAHN

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ 1982

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΣΕΙΡΑ «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

CHARLES KAHN: Ο ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ

Μετάφραση: Νίκος Γιανναδάκης

Στο σημαντικό αυτό βιβλίο, παρουσιάζεται και αναλύεται η Μιλήσια θεωρία για τον φυσικό κόσμο και προσδιορίζεται η επίδραση αυτής της θεωρίας στην όλη εξέλιξη της ελληνικής σκέψης.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν προσεχώς:

- G. KIRK: ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ — Τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- ΠΡΟΚΛΟΥΣ: Στοιχειώσις Θεολογική
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ: Περί μυστικής θεολογίας

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

Το τέλος της αποικιοκρατίας

του Μιχάλη Πιερή

Χρονική περίοδος ιδιαίτερα κρίσιμη για τη διαμόρφωση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας με κύριο ιστορικό γεγονός την πύκνωση των πολιτικών ζυμώσεων και, μετά την 1η Απριλίου 1955, τα πολεμικά δρώμενα του ανταποικιακού/εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα των Ελληνοκυπρίων εναντίον των Άγγλων που οδήγησε στη σύσταση του ανεξάρτητου Κυπριακού Κράτους (1960). Η κατάληξη μάλιστα αυτή, εντελώς διαφορετική από τον αρχικό σκοπό του αγώνα (που ήταν η πολιτική ένωση της Κύπρου με την υπόλοιπη ελλαδική επικράτεια), είχε καθοριστικές επιπτώσεις στις μεταγενέστερες πολιτικές εξελίξεις στο νησί (1963-64, 1967, 1974), αλλά και στις γενικότερες κατευθύνσεις που επικράτησαν στα λογοτεχνικά πράγματα του τόπου μετά το 1960. Αναφέρομαι, φυσικά, εδώ, στον τομέα της θεματικής, γιατί από την άποψη της έκφρασης (τάσεις, ρεύματα, εξαρτήσεις, επιδράσεις, κτλ.) χρειάζεται, νομίζω, να μιλήσει κανείς και διεξοδικότερα αλλά και πιο εξειδικευμένα (για τον κάθε τεχνίτη χωριστά). Όμως σε τούτο το σύντομο διάγραμμα μας ενδιαφέρει να μιλήσουμε, έστω σχηματικά προσώρας, για τη λογοτεχνική παραγωγή του τόπου (ποίηση, πεζογραφία, θέατρο) κατά τη δεκαπενταετία 1945-1960.

Την περίοδο αυτή μπορούμε νομίζω (για ιστορικούς ιδίως λόγους), να τη χωρίσουμε σε δυο μέρη: (α) 1945-1955, (β) 1955-1960.

Κατά την πρώτη δεκαετία (1945 - 1955) η κυπριακή λογοτεχνική παραγωγή και ιδιαίτερα η ποίηση, συνεχίζει την παράδοση που τη θέλει να βρίσκεται κάτω από την άμεση εξάρτηση και την επίδραση της ελλαδικής (τόσο από την άποψη της έκφρασης, όσο κι από την άποψη των θεμάτων), αδυνατεί όμως να παρακολουθήσει και τις ραγδαίες της εξελίξεις. Οι ιστορικές δηλαδή συγκυρίες είναι τέτοιες που η «άκαπνη» Κύπρος δεν διασταυρώνεται άμεσα με το βαθύτερο νόημα των καιρών, καθώς συμβαίνει με τον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο όπου τα δεινά του πολέμου και οι αλληπάλληλες εμπειρίες συλλογικής δοκιμασίας (πόλεμος του '40 - '41, κατοχή, αντίσταση, εμφύλιος σπαραγμός), επιφέρουν ριζικές διαφοροποιήσεις και στις πνευματικές εκδηλώσεις. Αναφέρω ενδεικτικά

Μιχ. Χρ. Κκασιαλός: Κόβουν πλινθάρια

την απαγγίστρωση του Σικελιανού από την Δελφικήν Ιδέα και την «περιδεή» στροφή του προς τη σύγχρονη ιστορία του δοκιμαζόμενου λαού του· την ανακάλυψη του Καβάφη από τον Σεφέρη και την αφομοίωση της ιστορικής του μεθόδου· καθώς και την πολιτική συνειδητοποίηση του νεότερου Ελύτη ο οποίος συμμετέχει και σωματικά στα πολεμικά δρώμενα της εποχής.

Απεναντίας, οι Κύπριοι δημιουργοί (α-ναφέρομαι εδώ κυρίως στους ποιητές και συγκεκριμένα σ' εκείνους που βρίσκονται κλεισμένοι στα στενά γεωγραφικά όρια του νησιού), συνεχίζουν, κατά την πρώιμή τους αυτή φάση (αργότερα κάποιοι από αυτούς ανανεώνονται και διαφοροποιούνται), μιαν επιγονική και, εν πολλοίς, άγονη και ανώφελη συντήρηση της παλαιό-

τερης ελλαδικής ποιητικής παράδοσης —και εννοώ την πριν από τη γενιά του '30 (ξεκινώντας από τις φυσιολογικώς ισχυρές παλαμικές εξαρτήσεις και φτάνοντας ίσαμε τις αναφομοιώτες καρυωταχικές επιδράσεις). Προφανής είναι η προτίμηση αρχαιότροπων ιδεαλιστικών θεμάτων και, απο τεχνοτροπική άποψη, η κίνηση μέσα σ' ένα παρωχημένο παρνασσιακό κλίμα. Δεν λείπει, βέβαια, και η πάντοτε ακμαία ρομαντική/ειδυλλιακή παραγωγή.

Κατά την τελευταία όμως πενταετία της περιόδου στην οποία αναφερόμαστε εδώ (1955-1960), η εικόνα αλλάζει ριζικά. Η έκρηξη του αγώνα διαταράσσει την πνευματική ηρεμία και νάρκη στην οποία φαίνεται πως ήταν βυθισμένος ο τόπος και ελευθερώνει κρυμμένες δημιουργικές δυνατότητες. Οι περισσότεροι από τους εκπροσώ-

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

πους της κυπριακής λογοτεχνίας που μας ενδιαφέρουν εδώ (βλ. τα ονόματά τους παρακάτω), βρίσκονται ήδη στη βιολογική τους ακμή (η ηλικία τους κυμαίνεται ανάμεσα στα 35 και στα 45)· δραστηριοποιούνται πνευματικά, κάποτε συμμετέχουν και ενεργά στον αγώνα, βιώνουν και εγρηγορούν, ενώ ξεκινά, ήδη από τα χρόνια αυτά, η προσπάθεια να μορφωθεί καλλιτεχνικά η νέα επιτόπια ιστορική πραγματικότητα. Γενικά, παρατηρείται μια θεματική διεύρυνση την οποία συνοδεύει και μια εκφραστική ανανέωση η οποία φτάνει κάποτε στα όρια της γνήσιας ποιητικής ιδιοτυπίας.

Ποιητές όπως λ.χ. ο Κώστας Μόντης από τους παλαιότερους και ο Παντελής Μηχανικός από τους νεότερους, θα κατορθώσουν σιγά - σιγά να πλουτίσουν με βίωμα προσωπικά στοιχεία τον παραδομένο ποιητικό λόγο (με εντελώς διαφορετικό ο καθένας τρόπο), εκφράζοντας συγχρόνως, ο μὲν Μόντης μ' ένα πολυσύνθετο και ολοκληρωμένο, ο δε Μηχανικός μ' ένα κάπως μονοδιάστατο και κάποτε στεγνό, ποιητικό εν τούτοις, τρόπο, τη συγκαιρινή τους κυπριακή πραγματικότητα.

Οπωσδήποτε η παλαιά μονοτονία μιας ολοένα και πιο ξεθυμασμένης λυρικής έκφρασης ξεπερνιέται και έχουμε προοδευτικά την προσφυγή σε καινούριους εκφραστικούς τρόπους και τόνους (λυρικούς αλλά και δραματικούς, αφηγηματικούς αλλά και επιγραμματικούς, ελεγειακούς αλλά και σατιρικούς). Η συντηρητικά φροντισμένη με παραδοσιακά στολίδια έκφραση, αρχίζει να παραμερίζεται από μια πιο χειραφετημένη ποιητική στάση που συχνά υιοθετεί ένα ύφος εντελώς πρωτότυπο και ριζοσπαστικό. Νέοι τόνοι (μαχητικοί, ειρωνικοί, σαρκαστικοί), εισδύουν στα ποιητικά πεδία και τα πλουτίζουν με την ποικιλία και την εναλλαγή τους.

* * *

Ας δούμε όμως τώρα κάποια ονόματα συγκεκριμένων δημιουργών οι οποίοι ξεχώρισαν χάρη στην ποσότητα, αλλά και στην ποιότητα της δουλειάς τους, και οι οποίοι αποτελούν, κατά γενική ομολογία, τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Κυπριακής Λογοτεχνίας κατά την περίοδο 1945-1960.

1. Οι Κύπριοι ποιητές που δεσπόζουν και καλύπτουν με το έργο τους την δεκαπενταετία αυτή, μπορούν, με βάση την ηλικία τους, να διακριθούν σε δύο ομάδες.

α) Στους πρεσβύτερους: Ξάνθος Λυσιώ-

της (1898), Πυθαγόρας Δρουσιώτης (1908), Δημήτρης Χαμπουλίδης (1911), Νίκος Κρανιδιώτης (1911), Νίκος Σ. Βραχίμης (1914-1961) Μάνος Κράλης (1914), Κώστας Μόντης (1914), Κύπρος Χρυσάνθης (1916), Αυγή Σακαλλή (1916-1979) και άλλοι.

β) Στους νεότερους: Αχιλλέας Πυλιώτης (1923), Κώστας Κύρρης (1924), Παντελής Μηχανικός (1928), Κυριάκος Πλησής (1929) και άλλοι.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για τον Κώστα Μόντη (17 ποιητικές συλλογές από το 1934 έως το 1982), για τον οποίο ταιριάζει απόλυτα η αποφθεγματική φράση του George Braque: «Να ξεκινήσεις από το πιο χαμηλό για να έχεις πιθανότητες να υψωθείς». Ξεκινά στα 1934 με μια συλλογή από ελαφρά και γλυκερά στιχάκια μεγάλης μετριότητας και χαμηλής στάθμης («Με μέτρο και δίχως μέτρο») την οποία αργότερα αποκηρύσσει, για να κατωρθώσει, χάρη σε μια αξιοθαύμαστη επίμονη, ν' ανανεωθεί ριζικά (κυρίως με τις περιφημες «Στιγμές» του, 1958, 1960, καθώς και με τα δύο «Γράμματα στην Μητέρα»), ανανεώνοντας συγχρόνως και την ποιητική παράδοση του τόπου και κατακτώντας έτσι, επάξια, μια σημαντική θέση μέσα στην ιστορία της σύγχρονης ελληνικής ποίησης.

Ακόμη, αξίζει ν' αναφερθούν χωριστά οι πρωτοποριακοί στην εποχή τους, «ανανεωτές» Νίκος Βραχίμης και Μάνος Κράλης οι οποίοι, λόγω της ζωντανής τους διασταύρωσης με σύγχρονες καλλιτεχνικές τάσεις και χάρη, βέβαια, στην εκφραστική τους τόλμη, πλούτισαν με νέα τεχνοτροπικά στοιχεία την ποιητική παράδοση του τόπου.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει και στον πρόσφατα χαμένο ολιγογράφο Παντελή Μηχανικό (τρεις συλλογές από το 1975), ο οποίος και στερήθηκε, ως γνωστό, στα 1976 μιας δικαιωματικής βράβευσης ύστερα από μίαν αξιοπεριεργή και αναχρονιστική παρέμβαση επίσημης κρατικής αρχής στις τότε πνευματικές διεργασίες του τόπου. Πρόκειται για μια ξεχωριστή ποιητική ιδιοσυγκρασία, που χάρη στη γνήσια πρωτοτυπία της φωνής του (που τη χαρακτηρίζει σπάνια λυρική και σατιρική δύναμη), απέκτησε βαρύνουσα σημασία στη συνείδηση της νεότερης και νεότερης ποιητικής γενιάς η οποία, είτε συμφώνησε είτε διαφώνησε με το γενικότερο πολιτικό και ποιητικό ήθος του έργου του, υιοθέτησε εντούτοις και

ως ένα βαθμό πλούτισε το οξύ, στεγνό και κάποτε ιδιαίτερα καυστικό ύφος της τελευταίας του συλλογής («Κατάθεση», 1975).

2. Από τους ποιητές που αναφέρθηκαν πιο πάνω, οι Νίκος Κρανιδιώτης, Κώστας Μόντης, Κύπρος Χρυσάνθης και η Αυγή Σακαλλή, έχουν αξιόλογη επίδοση και στην πεζογραφία. Κοντά σ' αυτούς πρέπει να προστεθούν και οι Ανδρέας Α. Γεωργιάδης - Κυπρολέων (1904), Γ.Φ. Πιερίδης (1904) και ο Θεόδωρος Μαρσέλλος (1907).

Ο Βραχίμης, από τους πιο σημαντικούς πεζογράφους της γενιάς του, με προσωπικό και ιδιόρρυθμο στυλ, δημιουργεί μίαν παράξενη υποβολή, ασκεί ακόμη μίαν ιδιότυπη γοητεία, καθώς κατορθώνει οι ρεαλιστικές, κατά βάση, περιγραφές του, να είναι πρόσφορες και σε ποικίλες προεκτάσεις συμβολικού, αλληγορικού ή και άλλου χαρακτήρα. Όπως και στην ποίησή του, έτσι και στον πεζό του λόγο (το 1944 εξέδωσε τη νουβέλα «Ο άγνωστος» και δημοσίευσε στη συνέχεια σειρά διηγημάτων στα «Κυπριακά Γράμματα») ο Βραχίμης έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στο θέμα της έκφρασης, φτάνοντας σε πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα χάρη στην ανανεωτική γλωσσική του δύναμη.

Ο πεζογράφος Μόντης ξεκίνησε με διηγήματα (1939: «Γκαμήλες κι άλλα διηγήματα», 1944: «Ταπεινή ζωή») στα οποία, από θεματική άποψη, στέκεται στα μικρά και ταπεινά πράγματα, σε ιστορίες καθημερινές και φαινομενικά ασήμαντες, στις οποίες κατωρθώνει ωστόσο (χάρη στην ιδιότυπη αφηγηματική του τεχνική, την αγάπη της λεπτομέρειας αλλά και την αρετή της αφαίρεσης) να προσδίδει μίαν βαρύνουσα σημασία καθολικότερης ισχύος. Συνδεδεμένα με την εποχή και το κλίμα του αγώνα του '55-59, είναι τα διηγήματα της συλλογής «Κλειστές πόρτες» (1964), ενώ, με ενδιαμέσο τη συλλογή «Διηγήματα» (1970), θα μας δώσει στα 1980 το συνθετικό μυθιστόρημα «Ο αφέντης Μπατίστας και τα άλλα», όπου συνδυάζει με περίτεχνο τρόπο αυτοβιογραφικά, ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία, κατορθώνοντας να ζωντανέψει με απaráμιλλη μαεστρία μίαν ολόκληρη, χαμένη οριστικά, εποχή.

Όμως ο πιο αξιόλογος πεζογράφος της εποχής, είναι ο στοχαστικός και νηφάλιος, ο ευγενής και λεπτός Γ.Φ. Πιερίδης (έξι βιβλία μεστόυ πεζού λόγου από το 1945 έως το 1978). Ο Πιερίδης κινήθηκε με άνε-

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ση σε μια μεγάλη ποικιλία θεμάτων, ξεκινώντας από τον πολυποικίλο και πολύχρωμο κόσμο της Αιγύπτου στους «Βαμβακάδες» (1945) και φτάνοντας έως την πιο πρόσφατη κυπριακή, πολιτική και κοινωνική, πραγματικότητα στις δύο τελευταίες συλλογές διηγημάτων του, «Ο καιρός των Ολβίων» (1975) και «Ο καιρός της δοκιμασίας» (1978). Από τις κύριες αρετές του, είναι, στον τομέα της έκφρασης, η αφηγηματική του άνεση και η ρεαλιστική του ευστοχία τόσο στη περιγραφή των χαρακτήρων, όσο και στη δημιουργία της σωστής ατμόσφαιρας. Ο πεζογράφος Πιερίδης ξεχωρίζει ακόμη και για την πάντοτε άγρυπνη και εγρήγορη ανθρωπιστική του συνείδηση, για τη γνήσια αγάπη του για τον τόπο και την ιστορική του τύχη, καθώς και για τη συμπάθειά του προς τους απλούς ανθρώπους και τη μοίρα τους.

3. Η κυριότερη θεατρική δραστηριότητα κατά την περίοδο που μας απασχολεί, παρατηρείται στον τομέα του ελαφρού θεάτρου όπου πρωτεύουσα θέση κατέχει η Επιθεώρηση (ιδίως η ντόπια, η γραμμένη δηλαδή σε ιδιωματική γλώσσα). Κυρίαρχη προσωπικότητα είναι ο πολύπλευρος και πολυτάλαντος Κώστας Μόντης ο οποίος όχι μόνο τροφοδοτεί τα πρώτα επαγγελματικά θέατρα της εποχής με μια σειρά από επιθεωρήσεις, οι οποίες φτάνουν κάποτε σ' ένα υψηλό ποιοτικά επίπεδο (ο επιθεωρησιογράφος Μόντης περιμένει ακόμη τον μελετητή του), αλλά και επειδή αναδεικνύεται με το, αδίκως άγνωστο και λησμονημένο, θεατρικό περιοδικό «Το θέατρο» (1944-46), το οποίο συνεχίζει και

επιμελείται με τον Φοίβο Μουσουλίδη, ως ο κύριος θεωρητικός υποστηρικτής της προσπάθειας να στεριώσει επαγγελματικό θέατρο στην Κύπρο. Δυστυχώς ο χώρος δεν μας επιτρέπει να επεκταθούμε σε μιαν αναλυτική παρουσίαση του περιοδικού αυτού και των κειμένων του τα οποία καθρεφτίζουν τις ποικίλες δραστηριότητες και ζυμώσεις του τόπου, στον τομέα του ελαφρού, κυρίως, θεάτρου κατά τη διετία 1944-46. Δραστηριότητες και ζυμώσεις που ο Κώστας Μόντης τις χαρακτηρίζει, στο εισαγωγικό κείμενο του πρώτου τεύχους του εν λόγω περιοδικού (Μάρτης 1944), ως «κοσμογονία», υπονοώντας προφανώς την ίδρυση και τη δράση των πρώτων στην Κύπρο επαγγελματικών θεάτρων («Λυρικών»: 1942-43, και «Νέον Λυρικών»: 1943-1947).

Εκτός από τον Μόντη, επιθεωρησιακά νούμερα έγραψαν την εποχή αυτή και οι Μ. Κυριακίδης, Μ. Φιλιππίδης και άλλοι. Από τους μουσικοσυνθέτες πρέπει ν' αναφερθεί ο ταλαντούχος Αχιλλέας Λυμπουρίδης και από τους σκηνογράφους ο γνωστός μας σήμερα, για τις δυνατές ζωγραφικές επιτεύξεις, Τηλέμαχος Κάνθος (1910).

Από τις υπόλοιπες θεατρικές δραστηριότητες της δεκαπενταετίας, σημειώνουμε την ίδρυση των θιάσων «Κυπριακό Θέατρο» (1950) και «Ενωμένοι Καλλιτέχνες» (1956). Επίσης, τις επισκέψεις στο νησί του Εθνικού Θεάτρου (1947) και των θιάσων της Κατερίνας (1947) και Κοτοπούλη (1951). Τέλος, στον τομέα του σοβαρού θεάτρου, πρέπει να σημειωθεί η α-

ξιοπρόσεκτη συγγραφική προσπάθεια του Κύπριου Χρυσάνθη ο οποίος συγχέντρωσε το 1974 σ' ένα επιβλητικό τόμο, με τίτλο «Δραματικός Λόγος», την έως τότε παραγωγή του.

4. Με το δοκίμιο και τη λογοτεχνική κριτική ασχολήθηκαν την περίοδο αυτή ο Ν. Κρανιδιώτης που το 1955 εξέδωσε τη μονογραφία «Ο ποιητής Γ. Σεφέρης»· ο Κ. Χρυσάνθης που από το 1960 και πέρα διευθύνει το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος», καθώς επίσης και οι παλαιότεροι Γιάννης Λεύκης (1899) που ήδη στα 1937 έδωσε τη χρήσιμη ακόμη μονογραφία, «Βασίλης Μιχαηλίδης, ο ποιητής της Κύπρου», και Άντης Περνάρης (1903-1980) που ξεκίνησε με το δοκίμιο «Η ποίηση στη ζωή μας» (1936) και που αργότερα προσανατολίστηκε στη μελέτη της Κυπριακής Γραμματείας.

5. Στον τομέα της φιλολογικής και ιστορικής επιστήμης διακρίθηκαν οι Αντ. Ιντιάνος, Κ. Σπυριδάκης, Κ. Π. Χατζηγιάννου, Κ. Πηλαβάκης, Ν. Ξιούτας, Ν. Κληρίδης, Κ. Χρυσάνθης, Κ. Προυσής και άλλοι. Ακόμη αξίζει ν' αναφερθεί και η εργασία της Θέμιδος Σιαπκαρά - Πιτσιλίδου για τον Πετραρχισμό στην Κύπρο και τα Κυπριακά Ερωτικά Ποιήματα που εκδόθηκαν γαλλικά στα 1952 και, μόλις στα 1976, στα ελληνικά.

Από τον περιοδικό τύπο πρέπει ν' αναφέρουμε εδώ το περιοδικό «Πάφος» (1935-1947) και τα «Κυπριακά Γράμματα» (1934-1956) που συγκεντρώνουν την περισσότερη πνευματική παραγωγή του τόπου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Συνηγορία της Παραλογοτεχνίας

Τέσσερις μονογραφίες και ένα δοκίμιο πάνω στα αστυνομικά και κατασκοπικά μυθιστορήματα, την «επιστημονική φαντασία» και τα κόμικς.

Οι ιστορικές καταβολές, οι λογοτεχνικές συγγένειες και η ψυχολογική λειτουργία της ανάγνωσης της παραλογοτεχνίας.

Μια μελέτη που διαβάζεται με τόσο ενδιαφέρον όσο και ένα αστυνομικό μυθιστόρημα· επιπλέον δίνει όλες τις πληροφορίες και τα στοιχεία για την κατανόηση ενός είδους με πολλούς φίλους.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

Ενθουσιασμοί και δράματα της περιόδου της ανεξαρτησίας

του Γιώργου Κεχαγιόγλου

Οι ιστορικές συνθήκες των τελευταίων χρόνων διαμορφώνουν πολύ πιο καθοριστικά, από ό,τι συνέβαινε σε παλαιότερες περιόδους, τους Κύπριους λογοτέχνες, αλλά και το περιεχόμενο και τη μορφή της λογοτεχνικής ύλης.

Η περίοδος αυτή, που μπορούμε να δεχτούμε ότι αρχίζει γύρω στα 1955 (έναρξη του ένοπλου, αντιαποικιοκρατικού και απελευθερωτικού αγώνα) ή, καλύτερα, το 1960 (ανακήρυξη της ανεξάρτητης και αδέσμευτης Κυπριακής Δημοκρατίας), παρουσιάζει μια σειρά δραματικών εξελίξεων-τομών, κυριότερες από τις οποίες είναι οι διακοινοτικές ταραχές και η παγίωση της διαχωριστικής «πράσινης γραμμής» (1963), η εμφύλια πολιτική πόλωση, οι καταστροφικές επιρροές της ελλαδικής δικτατορίας (1967 κ.ε.), το ακροδεξιό πραξικόπημα (15.7.1974), η τουρκική εισβολή και τα τραγικά επακόλουθά της (20.7.1974 κ.ε.), ο θάνατος του Μακαρίου (1977) και οι νεότερες ιδεολογικές και πολιτικές ζυμώσεις και αντιθέσεις.

Η ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι, οπωσδήποτε, η επισημότερη αφετηρία μιας σειράς πνευματικών και καλλιτεχνικών διαφοροποιήσεων. Η γένεση του κράτους και η οικονομική και κοινωνική ευφορία των πρώτων χρόνων συνοδεύεται από μια σχεδόν επαναστατική δράση και κινητικότητα σε όλους τους τομείς της τέχνης. Η λογοτεχνία της ανεξάρτητης, αδέσμευτης, τριτοκοσμικής δημοκρατίας, που βρίσκεται στο μεταίχμιο Ανατολής και Δύσης, κινείται ιδεολογικά ανάμεσα σε δύο πόλους, την «κυπριακότητα» (που συχνά παίρνει διαστάσεις ή τάσεις απομονωτικές ή «κοσμοπολιτικές») και τον «ελληνοκεντρισμό» (που κάποτε έχει τη μορφή συνέχισης της παραγωγής του αδούλωτου ανατολικού ελληνισμού). Πολύ πιο κυρίαρχη και γόνιμη, ωστόσο, είναι μια μέση στάση, η ιδεολογική συνειδητοποίηση και λογοτεχνική πραγμάτωση της «ελληνοκυπριακότητας», που όχι μόνο εκπροσωπείται στα αρτιότερα δημιουργήματα της περιόδου, αλλά και δικαιώνεται από τον χρόνο.

Παρά τις ιδιομορφίες συνθηκών και χώρου, η κυπριακή λογοτεχνία δεν παύει να είναι η ακμαιότερη σήμερα περιφερειακή ελληνική λογοτεχνία. Τα ρεύματα της πα-

Χριστόδουλος Πάφιος: Ο άξιος ηγέτης

λαιότερης και σύγχρονης ελλαδικής λογοτεχνίας φτάνουν, εύκολα ή δύσκολα, στην Κύπρο και επηρεάζουν, κατευθύνουν ή τροφοδοτούν τις πνευματικές ζυμώσεις της (η παρουσία του Καβάφη και του Καρυωτάκη από παλαιότερα, του Σεφέρη, του Ρίτσου, του Ελύτη, του Παπατσώνη και ορισμένων ποιητών της Πρώτης Μεταπολεμικής Γενιάς είναι εμφανής). Δεν είναι πολύ ευκρινής, αντίθετα, τα ίχνη απευθείας επίδρασης ή διαλόγου των Κυπρίων λογοτεχνών με τη δυτικοευρωπαϊκή (ιδιαίτερα την αγγλοσαξονική) ή τη διεθνή παραγωγή, ίχνη που είναι εμφανέστατα, π.χ., στις εικαστικές ή άλλες τέχνες και επιστήμες στο νησί.

Το ίδιο συμβαίνει με τον εμβολιασμό και την καρποφορία τεχνοτροπιών και διαθέσεων της ελλαδικής ποίησης στην Κύπρο. Τόσο οι ποικίλες τροπές του ρεαλισμού όσο και ο μετασυμβολισμός ή ο υπερρεαλισμός, τόσο η κοινωνικοπολιτική όσο και η υπαρξιακή ή φιλοσοφική θεματική με τις ποικίλες εκφάνσεις τους συμβαδίζουν με τα ανάλογα φαινόμενα της μεταπολεμικής ποίησης στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Παράλληλα, δεν παύουν, φυσικά, να υφίστανται ορισμένες κυπριακές ιδιομορφίες. Λιγότερο στον τομέα της γλώσσας (στην «προσωπική», μη ποιητάρικη παρα-

γωγή λίγες είναι οι αξιόλογες προσπάθειες συμπληρωματικής χρήσης του κυπριακού ιδιώματος, και ακόμη λιγότερες —για την ώρα— οι δοκιμές «εμπίσης» ιδιωμάτων ή παραδοσιακών τύπων και τρόπων σε κείμενα γραμμένα στην πανελλήνια κοινή), και περισσότερο στον τομέα της θεματικής.

Ο αγώνας της ανεξαρτησίας και η συνειδητοποίηση ενός ελληνικού λαού της ανατολικής Μεσογείου, η έλξη και η κριτική αντιμετώπιση του εθνοκεντρισμού της Αθήνας, οι δυσκολίες μιας κοινωνίας, και ενός κράτους υπό διαμόρφωση, οι ηρωικές και ηγετικές φυσιογνωμίες του απελευθερωτικού αγώνα και των δεκαετιών της δημοκρατίας (μαχητές του 1955-59, Μακάριος κ.ά.), η αστική αλλοτρίωση και ο ευδαιμονισμός, η δημοκρατική πορεία και οι αναστολές του ολοκληρωτισμού, οι σχέσεις με τη δεύτερη κοινότητα του νησιού, το πραξικόπημα, η τουρκική εισβολή και η κατοχή, το προσφυγικό πρόβλημα, οι αγνοούμενοι, οι κοινωνικές ανακατατάξεις και οξύνσεις, τα ιδεολογικά και πολιτικά διλήμματα και οι αντιφάσεις, η άκαρπη συνέχιση των διακοινοτικών συνομιλιών κ.ά. επηρεάζουν όχι μόνο τα λογοτεχνικά έργα που απηχούν την ιστορία, τον αισιόδοξο ή απαισιόδοξο ανθρωπισμό, την κριτι-

κή και τη σάτιρα, αλλά και τις μυθοποιητικές προσπάθειες, πολλές από τις οποίες στρέφονται επίμονα σε σύμβολα παρμένα από την αρχαία και νεότερη ζωή της Κύπρου.

Μέσα στις τελευταίες δεκαετίες της κυπριακής λογοτεχνίας οι παλαιότερες λογοτεχνικές «γενιές» εξακολουθούν, βέβαια, να παραμένουν δραστήριοι παράγοντες της πνευματικής ζωής. Αυτό συμβαίνει τόσο με λογοτέχνες του Μεσοπολέμου όσο και με δημιουργούς που πρωτοεμφανίζονται αρκετά νωρίς, αλλά διαμορφώνουν το καλύτερο μέρος του έργου τους ύστερα από το 1950, όπως οι Ξάνθος Λυσιώτης, Παύλος Λιασίδης (στη δόκιμη, αλλά ιδιωματική ποίηση), Πυθαγόρας Δρουσιώτης, Κύπρος Χρυσάνθης και, κυρίως, ο Κώστας Μόντης στην ποίηση, ή οι Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης, Ανδρέας Γεωργιάδης Κυπρολέοντας, Θεόδωρος Μαρσέλλος, Κύπρος Χρυσάνθης και Κώστας Μόντης στην πεζογραφία ή / και το θέατρο.

Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960, ωστόσο, εμφανίζεται —για πρώτη φορά, ίσως, τόσο συγχροτημένα— μια πολυπρόσωπη γενιά νέων λογοτεχνών, που θα μπορούσε να ονομαστεί «Πρώτη Γενιά της Κυπριακής Δημοκρατίας» ή «Γενιά της Ανεξαρτησίας». Η γενιά αυτή περιλαμβάνει τόσο δημιουργούς που αναπτύσσονται παράλληλα με την ελλαδική «Δεύτερη Μεταπολεμική Γενιά» (γεννημένοι οι περισσότεροι στα χρόνια 1935-1944) όσο και τεχνίτες που εμφανίζονται κάπως αργότερα, στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και, πάντως, με σπάνιες εξαιρέσεις, πριν από το 1974.

Οι δυσκολίες κατάταξης και συμπερίληψης είναι και εδώ, όπως και σε κάθε περίπτωση διαίρεσης της λογοτεχνικής παραγωγής σε «περιόδους» ή «γενιές», αρκετές. Έτσι, π.χ., «πρόδρομοι» ή έστω εξαγγελιοί της γενιάς αυτής είναι λογοτέχνες που δημοσιεύσαν το πρώτο βιβλίο τους πριν από το 1959-60, όπως ο ιδιαίτερα σημαντικός για τη λυρική και σατιρική του δύναμη, πρόωρα χαμένος ποιητής Παντελής Μηχανικός (1926-1979)· άλλοτε, πάλι, αρκετοί από τους λογοτέχνες της γενιάς, πριν εκδώσουν —κάποτε αρκετά καθυστερημένα— το πρώτο βιβλίο τους, έχουν δημοσιεύσει χείμενά τους σε εφημερίδες και περιοδικά ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1950.

Εκείνο που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι το «πνεύμα της γενιάς» που φαίνεται

να διακατέχει τους περισσότερους από τους λογοτέχνες αυτούς. Ευνοημένοι, οι περισσότεροι, από τις πλούσιες δυνατότητες που έδινε η δημιουργία ενός νέου κράτους στις νεανικές δυνάμεις των 20-30 περίπου χρόνων, ενταγμένοι από νωρίς σε δημόσιες θέσεις ή σε τομείς με άμεσο κοινωνικό και πνευματικό αντίκτυπο (ραδιοφωνία - τηλεόραση, τύπος, εκπαίδευση κτλ.), αισθάνονται εντονότερα τα προβλήματα, τις ανησυχίες και τους κραδασμούς της κυπριακής κοινωνίας των χρόνων 1960 κ.ε. Ανδρώνονται και ωριμάζουν μέσα από τα κρίσιμα συμβάντα της περιόδου, συνεχίζουν, οι περισσότεροι, να διαμορφώνονται και ύστερα από την τομή του 1974, έχουν όμως ήδη προσφέρει έργο σημαντικό, ικανό να δώσει μια περίπου χρυσταλλωμένη εικόνα των δυνατοτήτων και της αξίας τους. Αρκετοί από τους ποιητές και ορισμένοι από τους πεζογράφους της γενιάς έχουν δώσει κορυφαία έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Ιδιαίτερη ακμή παρουσιάζει η ποίηση:

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης (πέντε βιβλία από το 1961) κατορθώνει, με απόλυτη εκφραστική επάρκεια, εικονιστική ενάργεια, υπερρεαλιστική τόλμη και θαυμαστή πρωτοτυπία, να συνδυάσει τις πληθωρικές ποιητικές εμπειρίες ενός τρυφερού χριστιανού ανθρωπιστή με μια οξεία κριτική αίσθηση της ιστορίας και της σύγχρονης κυπριακής ζωής, σε ένα έργο ολοένα ογκούμενο, που έχει φτάσει ήδη στα σύνορα του κλασικού και του εθνικού.

Ο Θεοδόσης Νικολάου (γενν. 1930) μετουσιώνει την κυπριακή ιστορία, αλλά και τη φύση και τα περιστατικά της προσωπικής και της ανθρώπινης ζωής σε λίγα και άρτια ποιήματα που κινούνται στην προέκταση των καλύτερων επιτευγμάτων του Σεφέρη, του Παπατσώνη και του μεταφυσικού ρεαλισμού.

Ο Θεοκλής Κουγιάλης (έξι βιβλία από το 1959) συμπληρώνει, ύστερα από το 1974, τα πρώτα, τρυφερά και ερωτικά του χείμενα, με μεμονωμένες ή συνθετικές προσπάθειες μυθοποίησης της σύγχρονης κυπριακής κοινωνίας και ζωής, όπου η σάτιρα και η κριτική φτάνουν σε υψηλό βαθμό ποιότητας.

Μεγαλύτερη ακόμη είναι η σατιρική οξύτητα στα τέσσερα βιβλία του Κώστα Βασιλείου, που ανανεώνει με τρόπο εκπληκτικό αρχαία μυθολογικά και ιστορικά θέματα ή διαλέγεται με τον Σολωμό μέσα από την ταραχή και το αίμα της σύγχρονης Κύ-

πρου.

Η πολυμέρεια, η ασυγκράτητη λυρική διάθεση και η εύφορη γλωσσοπλαστική ικανότητα ξεχωρίζουν στην παραγωγή της Πίτσας Γαλάζη (εφτά βιβλία από το 1963).

Ο Πολύβιος Νικολάου εμφανίζεται αρκετά αργά (τρία βιβλία από το 1976), το έργο του όμως παρουσιάζει εξαιρετικές αρετές, λυρική πρωτοτυπία, δραματική και δραματουργική ικανότητα, ανανέωτική γλωσσική δύναμη και περίτεχνη υποβλητικότητα.

Αναλυτικότερη, αλλά πλουσιότερη και πηγαία είναι η ποίηση του Μιχάλη Πασιαρδή (δέκα βιβλία από το 1962), που κατορθώνει να παρακολουθεί μικρές και σημαντικότερες πτυχές της κυπριακής ζωής των τελευταίων είκοσι χρόνων με άκαμπτη ειλικρίνεια, αυθορμητισμό, ευστοχία, μετρική ποικιλία και εκφραστική και γλωσσική άνεση.

Ο Φοίβος Σταυρίδης αργεί να συγκεντρώσει τα ποιήματά του σε συλλογές (1972, 1978), αλλά διακρίνεται για την αυστηρή λιτότητα, την αμεσότητα και τη διαρκώς εντεινόμενη προβολή του κοινωνικού χώρου μέσα σε χείμενα ανιδιοτελούς, άφογης και στιλπνής πολιτικής και ποιητικής ηθικής.

Ανάλογα πράγματα ισχύουν για την ιδιαίτερα μαχητική παραγωγή της Ντίνας Κατσούρη (τέσσερα βιβλία από το 1964), που είχε δοκιμαστεί αρχικά με επιτυχία και σε λυρικότερα ποιήματα ή μυθοπλαστικές συνθέσεις για πρόσωπα και γεγονότα της περιόδου πριν από το 1974.

Ο Άνθος Λυκαύγης (εννέα βιβλία από το 1961), που έχει και ογκώδη πεζογραφική και δοκιμιογραφική παραγωγή, άλλοτε παρακολουθεί επιγραμματικά και άμεσα τη σύγχρονη ιστορία του τόπου του και άλλοτε καταφεύγει σε περισσότερο φιλόδοξες λυρικές συνθέσεις.

Ο Ανδρέας Χρυστοφίδης (τρία βιβλία από το 1969), που έχει και εξαιρετικό δοκιμιογραφικό έργο, εκθέτει με οξύτητα, εκφραστικό πλούτο και πρωτοτυπία προβληματισμούς κυρίως υπαρξιακούς και ερωτικούς.

Λιτότερη και συγκρατημένη είναι η ποίηση της Ιάνθης Θεοχαρίδου (1972, 1975), που φανερώνει την εγρήγορη ιστορική αντίληψή της και στο διήγημα, καθώς και σε μια πλούσια θεατρική παραγωγή.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί η ποιότητα του έργου του Κώστα Μιχαηλίδη (γενν.

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

1928), της Έλλης Παιονίδου, της Νίκης Λαδάκη-Φιλίππου, του Ανδρέα Ιακώβου, του Έκτορα Πατριώτη (γενν. 1933, ζει στο Παρίσι), της Ρέας Κουμίδου Ερέλ, της Αύρας Θεοφάνους-Κατσούρη, του Κυριάκου Πλησή (γενν. 1929), της Ειρήνης Παναγή-Τσουλλή, του Γιάννη Παπαδόπουλου (γενν. 1928), του Σοφοκλή Λαζάρου (πρωτοεμφανίστηκε το 1958), του Κλείτου Ιωαννίδη και της Βέρας Παναγιωτίδου-Κορφιώτη, ενώ ενδιαφέρουσες στιγμές βρίσκονται και στα έργα των Ναδίνας Δημητρίου (γενν. 1927), Κλαίρης Αγγελίδου (γενν. 1932), Πέτρου Σόφα (γενν. 1932), Νάσου Φλόγα, Στέφανου Ζυμπουλάκη, Ανδρέα Θωμά κ.ά.

Υψηλή είναι η ποιότητα ορισμένων ποιητών με εντελώς περιορισμένο σε όγκο έργο, όπως του στοχαστικού και στέρεου τεχνίτη Ανδρέα Παστελλά (γενν. 1932).

Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1970, ιδιαίτερα όμως ύστερα από το καλοκαίρι του 1974, εμφανίζεται μια νεότερη λογοτεχνική γενιά, που ίσως μπορούμε να την ονομάσουμε «Γενιά της Εισβολής» (συγγραφείς γεννημένοι, οι περισσότεροι, στα χρόνια 1945-1956).

Αντίστοιχη με την ελλαδική «Γενιά της Αμφισβήτησης» ή «Γενιά του 1970», αυτή η πολύφωνη και δραστήρια γενιά σφραγίζεται, εντονότερα από ό,τι η προηγούμενη της, από τις τραυματικές εμπειρίες του 1974 και της κατοπινής περιόδου. Ο τόνος, η ένταση, τα θέματα και οι εκφραστικοί τρόποι συχνά συμπορεύονται, άλλοτε όμως διαφοροποιούνται σημαντικά από τους αντίστοιχους των δημιουργών της προηγούμενης γενιάς: η κοινωνική κριτική οξύνεται, η γλώσσα γίνεται ωμή ή αντικοιμορμιστική, ο τόνος κυμαίνεται ανάμεσα στη μελαγχολία και την πληγωμένη τρυφερότητα και στη ριζοσπαστική και στηλιτευτική επαναστατικότητα.

Η αξιολόγηση των επιτευξέων της νεότερης αυτής γενιάς είναι, βέβαια, δυσκολότερη και σε πολλές περιπτώσεις πρώιμη. Οι συγγραφείς βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη: πολλοί πέρασαν ήδη το σημείο της συγκρότησης ώριμων έργων, άλλοι όμως δείχνουν ακόμα τις δυνατότητές τους ή τις διακυμάνσεις και τους πειραματισμούς μιας λογοτεχνικής εφηβείας.

Και εδώ η προτεραιότητα ανήκει δικαιωματικά στην *ποίηση*:

Από τους ποιητές που εμφανίζονται, με βιβλίο τους, πριν από το 1974, σημειώνουμε τον αναλυτικό, τρυφερό και άρτια

λυρικό Γιώργο Μολέσκη, την εξαιρετική σε ποιότητα και νεότερη στους τρόπους Έλενα Ρεμπελίνα, που δοκιμάζεται και στην πεζογραφία, τον λιτό και καυστικό Λούη Περεντό και τον παραγωγικό Αντώνη Πιλλά.

Αργά εμφανίζονται, αντίθετα, η πολύ ενδιαφέρουσα Νίκη Κατσαούνη (γενν. 1943), που δοκιμάστηκε παλαιότερα και στον πεζό λόγο, ο Κυριάκος Κύπαρης (γενν. 1942) και ο Λουκής Παπαφιλίππου (γενν. 1937), που θα μπορούσαν να ενταχθούν και στην προηγούμενη γενιά.

Ωριμότερος, και στέρεος πίσω από το φαινομενικά εύθραυστο κέλυφός του, εμφανίζεται ο ποιητικός λόγος του Λεύκιου Ζαφειρίου, που συνδυάζει την κοινωνική και ιδεολογική αμφισβήτηση και κριτική με κυκλοθυμική τρυφερότητα, εκφραστική τόλμη και έξοχο λυρισμό.

Ο Νίκος Ορφανίδης, που έχει και πλούσια επίδοση στο δοκίμιο, εκφράζει περισσότερο ήρεμα τη διάφευση των ελπίδων και τα πολιτικά αδιέξοδα, με χρήση σεφερικών τρόπων, μελαγχολικά φιλοσοφημένο τόνο και γλωσσική αρτιότητα.

Η Νίκη Μαραγκού, που εκδηλώνεται παράλληλα και στη ζωγραφική, έχει περιορισμένη σε όγκο παραγωγή, που ξεχωρίζει όμως με την εικονιστική διαύγεια και λαμπρότητα, τη βαθιά ευαισθησία, τη νεότερη έκφραση και την πρωτοτυπία.

Νεότερικοί είναι συχνά και οι τρόποι της Φροσούλας Κολοσιάτου, που φτάνει σε ενδιαφέρουσα σύζευξη οξείας πολιτικής αμφισβήτησης, κοινωνικού και ποιητικού προβληματισμού και ερωτικής και υπαρξιακής ευαισθησίας.

Ο Χρήστος Μαβρής, σκληρός έως καρυστακικά τρυφερός, προχωρεί αλματωδώς προς την ωριμότητα. Συχνά άνισα, αλλά πολύ ενδιαφέρουσα είναι τα ποιητικά αποτελέσματα των αναζητήσεων του Πολύκαρπου Κυριάκου (γενν. 1957), του Μιχάλη Ζαφειρή και της Μόνας Σαββίδου.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθούν, για διαφορετικούς κάποτε λόγους, οι ποιητές και ποιήτριες Αντριάνα Ιεροδιακόνου, Άντης Κανάκης, Κώστας Μακρίδης, Σάββας Παύλου Τζιονής, Στέλιος Μασώνας, Άντρη Λοταρίδου, Ελένη Κυριάκου, Ανδρέας Χατζηθωμάς, Άντρη Κροκίδου, Κώστας Χαραλαμπίδης, Γιώργος Μοράρης, Ελένη Θεοχάρους κ.ά.

Οι λογοτέχνες που επιδόθηκαν και έδωσαν αξιόλογο έργο στους τομείς της δημιουργικής πεζογραφίας, του θεατρικού

κειμένου και του λογοτεχνικού και κριτικού δοκιμίου είναι πολύ λιγότεροι από τους αντίστοιχους ποιητές. Αρχετοί, πάντως, από τους ποιητές που αναφέρθηκαν παραπάνω έχουν και πεζογραφική παραγωγή, συχνά ενδιαφέρουσα.

Ορισμένοι πεζογράφοι της «Πρώτης Γενιάς της Κυπριακής Δημοκρατίας» έχουν ήδη δώσει έργο κλασικό:

Ο Πάνος Ιωαννίδης (έξι βιβλία από το 1964), που είχε παλαιότερα εμφανίσει και αξιόλογη ποιητική δουλειά, διακρίνεται για τη μυθοποιητική ενάργεια, τη δύναμη της ψυχολογικής ανάλυσης και τις μεγάλες δυνατότητες υποβολής. Εκτός από το διήγημα και το μυθιστόρημα δοκιμάστηκε και στο θέατρο (έξι εκδόσεις από το 1962), καλύπτοντας θέματα ιστορικά ή φωτίζοντας με ειρωνεία ή πίκρα όψεις της σύγχρονης κυπριακής ζωής.

Ο Γιάννης Κατσούρης (τρία βιβλία από το 1966) έχει δημοσιεύσει, για την ώρα, μόνο διηγήματα δείχνοντας εξαιρετικές αρετές σύνθεσης της αφήγησης ή των διαλόγων, εύστοχο ρεαλισμό στην παρουσίαση χαρακτήρων και συνολικής ατμόσφαιρας, λιτότητα και αφαίρεση, καταλυτική σάτιρα και ευεργετικό χούμορ.

Η Ρήνα Κατσελλή, που είναι, παράλληλα, θεατρική συγγραφέας και δοκιμογράφος αξιόλογη, κινείται, με μεγάλη αφηγηματική άνεση και ευστοχία ψυχολογικής και ιδεολογικής περιγραφής, τόσο στον χώρο του μυθιστορήματος όσο και στους τομείς της ιστορικής μυθιστορίας και του χρονικού - μαρτυρίας (εφτά βιβλία από το 1967).

Η Ήβη Μελεάγρου (γενν. 1931) ξεκίνησε με μια συλλογή διηγημάτων, αλλά προχώρησε σε δύο ογκώδεις και φιλόδοξες μυθιστορηματικές συνθέσεις, όπου πλευρές της πολιτικής και ιδεολογικής ιστορίας των χρόνων 1960-1974 αναπτύσσονται με τεχνική μαεστρία και προχωρημένη απομείωση σύγχρονων τρόπων της ελλαδικής και ευρωπαϊκής πεζογραφίας.

Από τους κάπως μαγαλύτερους στην ηλικία πεζογράφους πρέπει να σημειωθούν η Λίνα Σολομωνίδου και ο Χριστάκης Γεωργίου, στο ενδιαφέρον έργο των οποίων περνούν, με ρεαλιστική απλότητα ή ποιητική υποβολή, γεγονότα και ψυχολογικές κααστάσεις της δεκαετίας του 1950, αλλά και των νεότερων χρόνων. Όπως και ο Χρ. Γεωργίου, έτσι και η παραγωγικότερη πεζογράφος Ειρένα Ιωαννίδου - Αδαμίδου, που πρωτοεμφανίστηκε νωρίς, το

1958, έχει πλούσιο θεατρικό έργο. Πριν από το 1974 έδωσε το κύριο έργο της και η Μαίρη Π. Σταύρου.

Μια ομάδα νεαρότερων πεζογράφων, που μπορεί να θεωρηθεί προάγγελος της «Γενιάς της Εισβολής», κινείται λίγο πριν και ύστερα από το 1974. Αρχικά νωρίς εμφανίζεται ο Άντρος Παυλίδης (γενν. 1946, πέντε βιβλία από το 1969). Αντίθετα, τα ενδιαφέροντα έργα του Ανδρέα Ονουφρίου και του Χριστάκη Χατζήπαπα (γενν. 1947) μοιράζονται και στις δύο περιόδους με μεγαλύτερη ισορροπία.

Στο μεταίχμιο των δύο γενιών βρίσκονται και άλλοι πεζογράφοι. Καθώς η πεζογραφική όψη της «Γενιάς της Εισβολής», αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στην ποίηση, εμφανίζεται αργοπορημένη και λιγότερο ανεπτυγμένη, οι δημιουργοί αυτοί μπορούν να θεωρηθούν ως οι πρώτοι συγγραφείς της νεότερης γενιάς.

Η επίμονη ακτινοσκόπηση της κυπριακής κοινωνίας, μέσα από την ψυχολογική διαγραφή μιας ποικιλίας χαρακτήρων της ίδιας περίπου τάξης, ελκύει τον διηγηματογράφο Άντρο Αντωνιάδη (γενν. 1944), που εκδηλώνεται επίσης στο θέατρο και στην ποίηση.

Ο Νέαρχος Γεωργιάδης (γενν. 1944) συνδυάζει στα διηγήματά του την πολιτική και κοινωνική σάτιρα, μέσα σε ένδυμα επιστημονικής φαντασίας ή με ευρήματα υπερρεαλιστικά, φανερώνοντας αφηγηματική άνεση, χιούμορ και εκμετάλλευση του απρόοπτου.

Τέλος τα ιδεολογικά προβλήματα της νεότερης Κύπρου, μέσα από ένα σύνθετο και συχνά εφιαλτικό συμβολικό ή αλληγορικό πλαίσιο, αποτελούν το κέντρο του διηγηματογράφου και μυθιστοριογράφου Άντη Ροδίτη (γενν. 1946).

★

Η πλούσια παλαιότερη θεατρική κυπριακή παράδοση (κυρίως με ιδιωματικά έργα πρόζας ή επιθεώρησης) ενισχύεται ύστερα από το 1960. Οι ιδιωτικές προσπάθειες πολλαπλασιάζονται, με αποτελέσματα συχνά αξιόλογα, (Νέο Θέατρο, Ο.Θ. Α.Κ., Θέατρο Τέχνης)· οι προσπάθειες ενισχύονται, όταν αργότερα καθιερώνεται ο θεσμός των επιχορηγούμενων θεάτρων (Οργανισμός Νέου Θεάτρου κ.ά.). Το 1971 ιδρύεται ο Θ.Ο.Κ. (Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου), που κυριαρχεί ως σήμερα στα θεατρικά πράγματα του νησιού και έχει παρουσιάσει πολλά έργα του και έξω από την Κύπρο με μεγάλη επιτυχία. Αξιόλογη ήταν και η προσπάθεια του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (Θέατρο του Ρ.Ι.Κ., 1969-71).

Εκτός από τους θεατρικούς συγγραφείς που αναφέρθηκαν ήδη για το υπόλοιπο έργο τους, πεζογραφικό ή ποιητικό (Ιωαννίδης, Κατσελλή, Ιωαννίδου-Αδαμίδου, Γεωργίου, Αντωνιάδης, Παυλίδης, Θεοχαρίδου, Παιονίδου στο παιδικό θέατρο, Πασιαρδής στην ιδιωματική ηθογραφία) χρειάζεται να σημειωθούν οι Λεωνίδας Μαλένης, Μιχάλης Πιτσιλλίδης, Κύρος Ρωσσίδης, Ανδρέας Φαντίδης, και η Φίλισσα Χατζηχάννα και Κίκα Πουλχερίου στο παιδικό θέατρο.

Η θεατρική παραγωγή έχει υπερβεί πια έναν μέσο όρο ποιότητας και εξελίσσεται αρκετά ικανοποιητικά.

★

Το λογοτεχνικό δοκίμιο και η κριτική εκπροσωπούνται από σχετικά μικρό αριθμό συγγραφέων, που σπάνια συγκεντρώνουν τα κείμενά τους σε βιβλία, ενώ συχνότερα τα διασπείρουν στον αχμαίο ημερήσιο κυπριακό τύπο ή στα λογοτεχνικά περιοδικά, από τα οποία αξίζει να σημειωθούν κυρίως τα έξοχα *Κυπριακά Χρονικά* (1960-

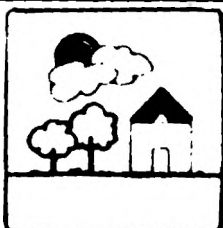
1972), η *Νέα Έποχή* (1959 κ.ε., με αμιγή λογοτεχνική ύλη από το 1971 κ.ε.), η *Πνευματική Κύπρος* (1960 κ.ε.) και ο *Κύκλος* της Λάρνακας (1980 κ.ε.).

Κυρίαρχη μορφή του είδους στην περίοδο πριν από το 1974 είναι ο Ανδρέας Χριστοφίδης. Πολύ ενδιαφέρουσες είναι και οι προσπάθειες του Κυριάκου Πλησή, του Ανδρέα Φυλακτού, της Ρήνας Κατσελλή, του Άνθου Λυκαύγη, του Θεοδόση Νικολάου, του Μιχάλη Πασιαρδή, του Κώστα Βασιλείου, του Νίκου Σπανού, του Θεοκλή Κουγιάλη, του Ιάκωβου Ρωσσίδη, του Νίκου Παναγιώτου, του Πανίκου Παιονίδη, του Πέτρου Σόφα, του Ανδρέα Παστελλά, του Ανδρέα Πανάτου, καθώς και του λίγο μεγαλύτερου Αχιλλέα Πυλιώτη (γενν. 1923). Οι περισσότεροι από αυτούς δοκιμάστηκαν με μεγαλύτερη επιτυχία στη βιβλιοκριτική ή στη φιλολογική κριτική. Στα ονόματα αυτά πρέπει να προστεθεί ο μεγαλύτερος στην ηλικία Γιώργος Λυσιώτης, και ο ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης, του οποίου τα κριτικά και δοκιμιογραφικά κείμενα έχουν ξεχωριστή ποιότητα.

Από τους κριτικούς της νεότερης γενιάς αρκεί να αναφερθούν ο Νίκος Ορφανίδης, ο Λεύκιος Ζαφειρίου, ο Νέαρχος Γεωργιάδης, ο Γιώργος Μολέσκης και ο Σάββας Παύλου Τζιονής· μόνον ο πρώτος και ο τελευταίος έχουν συγκεντρώσει κείμενά τους σε αυτοτελή βιβλία. Σημειώνουμε και τις φιλολογικές και ιστορικές μελέτες του Κ.Γ. Γιαγκουλλή, που αφορούν κυρίως τη λαϊκή ιδιωματική (ποιητάρικη) παραγωγή.

Τόσο στον τομέα του δοκιμίου όσο και της λογοτεχνικής και φιλολογικής κριτικής υπάρχουν μεγάλα κενά, αλλά και πολλές δυνατότητες ανάπτυξης.

Παιδότοπος παιδικός σταθμός νηπιαγωγείο

“Ενας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οι ανάγκες του παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

Ντίνα Καψάλη
Λεωφ. Πεντέλης 53 - Χαλάνδρι
Τηλ. 68.28.047

Οι διακοπές
έρχονται! Τα
βιβλία σας:

ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΕΙΛΟΥ 14-16 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 3600059
ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ = ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ = ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΑΛΕ-
ΒΙΖΟ-
ΠΟΥ-
ΛΟΣ

Ρεαδίου
14-16

Για τη νεότερη κυπριακή ποίηση

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Στην ποιήτρια Νεφέλη (1925-1957)

του Λεύκιου Ζαφειρίου

Η κυπριακή ποίηση παραμένει ουσιαστικά άγνωστη στην Ελλάδα και οι σποραδικές αναφορές σε αυτή, τα τελευταία χρόνια, τις περισσότερες φορές δεν κατορθώνουν να αρθρώσουν ένα λόγο καίριο. Οι ευκαιριακές και λειψές εγγραφές στο χώρο της ελλαδικής κριτικής επιφέρουν, με τους παραμορφωτικούς φακούς τους, τη σύγχυση¹. Έτσι η νεότερη κυπριακή ποίηση είτε δεν υπάρχει είτε η γνώση της περιορίζεται σε ασφαλές όρια, σαφώς προδιαγραφμένα.

Το ζητούμενο μιας Κυπριακής Γραμματολογίας παραμένει ως πρόβλημα άλυτο και το πρόσφατο ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία του νησιού αμυδρά φωτίζει κάποιους προσδιορισμούς, αφήνοντας ανοιχτή την πρόταση του Γιάννη Λεύκη: «Ελπίζω πως κάποτε θα παρουσιαστεί ο ικανός που, έχοντας στη διάθεση του τον καιρό, θα μαζέψει το αναγκαίο υλικό και σκύβοντας με αγάπη απάνω στη λογοτεχνική παραγωγή του μικρού μας τόπου θα μας δώσει ολοκληρωμένη κι ανεπηρέαστη από φιλικά, εχθρικά ή ιδεολογικά κριτήρια Κυπριώτικη Γραμματολογία και θ' αξιολογήσει με ανώτερο κριτικό πνεύμα την προσφορά όλων των λογοτεχνών μας στα Κυπριακά Γράμματα και στην πνευματική πρόοδο του νησιού μας, τοποθετώντας την καθεμιά μέσα στα συγκεκριμένα ιστορικά και κοινωνικά πλαίσια που δόθηκε»².

Πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί ότι άρχισε να διαφαίνεται τελευταία μια σοβαρή προσπάθεια εντοπισμού και αξιολόγησης του corpus της κυπριακής λογοτεχνίας και ιδιαίτερα της ποίησης.

* * *

Η πρόσφατη ποιητική συγκομιδή, ως δραστικός λόγος μιας πλούσιας σε ιστορικές «παραδοξότητες» εικοσαετίας, εγκλωβίζει το παρόν ως διαρκή εκκρεμότητα. (Οι ιστορικές συντεταγμένες προσδιορίζονται από τις συνεχείς αντιφάσεις σ' ένα χώρο που συμπιέζεται εθνικά). Έτσι, η ποιοτική της ανέλιξη³ διασταυρώνεται μ' αυτές τις αντιφάσεις' απότοκό τους είναι ένα κολάζ φρίκης με διακόσιες χιλιάδες πρόσφυγες και το μισό σχεδόν νησί πατημένο από το νέο καταχτητή.

1. Τέτοιες εγγραφές είναι: α) Κώστας Σταματίου, Η λογοτεχνία της Κύπρου — μια ιστορία από την εποχή του Ομήρου έως σήμερα..., εφημ. τα Νέα, 17.7.1982 (παρουσίαση του βιβλίου του Πάνου Ν. Παναγιωτόνη, Ιστορία Κυπριακής Λογοτεχνίας, Αθήνα 1981). β) Σωτήρης Τσαμπηράς, Η κυπριακή ποίηση μετά τον Αττίλα, εφημ. Η Καθημερινή (Φιλολογική Καθημερινή), 23.4.1981, 30.4.1981 και 7.5.1981 (βλ. και επιστολή Μιχάλη Πιερή στην ίδια εφημερίδα). γ) Τριφυλιακή Εστία (αφιέρωμα στην Κύπρο), τεύχος 46, Ιούνιος - Αύγουστος 1982. δ) Μαρία Μιράσγεζη, Νεοελληνική λογοτεχνία, Αθήνα 1978, τ. β' σ. 345-349.

2. Γιάννης Λεύκης, Πώς πρέπει να μελετηθεί η νεότερη κυπριώτικη λογοτεχνία, Λεμεσός - Κύπρος 1966, σ. 4-5 (τα κείμενα της μπροσούρας του Γ.Λ. είχαν δημοσιευτεί προηγουμένα στο περιοδικό Κυπριακά Γράμματα, αρ. 21-24, 1935 και στην εφ. Ο Φιλελεύθερος της Λευκωσίας, 21.8.1963).

3. Βλ. Γιώργος Κεχαγιόγλου, Η νεότερη κυπριακή λογοτεχνία, περ. Αντί, τεύχος 151 (9.5.1980) σ. 32-35 και συγκεκριμένα σ. 34: «Η ανάπτυξη της έντεχνης ποίησης, πρώτα, εντονότερη από τις αρχές του 20ου. αι., συνεχίζεται αμείωτη ως σήμερα και κορυφώνεται, πιστεύω, στα χρόνια ύστερα από το 1960».

Λεπτομέρεια από το έργο του Α. Διαμαντή, Ο κόσμος της Κύπρου.

Παρά το επίπλαστο τουριστικό γαρνίρισμα των τριών-τεσσάρων τελευταίων χρόνων, με το σύνδρομο υδροκέφαλου υπνωτισμού και αποβλακωτικής ευμάρειας, η τραγωδία που άρχισε στο νησί πριν εικοσιπέντε χρόνια φαίνεται πως δεν έχει συμπληρώσει τον κύκλο της. Οι λογαριασμοί μένουν ανοιχτοί.

Από εδώ απορρέει και η επικαιρική θεματογραφία (από την πρόσφατη ιστορία) και οι τυχόν ιδιομορφίες της νεότερης ποίησης, που οφείλονται στον εγκλωβισμό της στις ραγδαίες πολιτικές εξελίξεις⁴. Έτσι, η αίσθηση της ιστορίας γίνεται άμεση.

* * *

Η ποίηση αυτή δεν έχει να κάνει πια με το θαύμα που λειτουργούσε κάποτε και που την ανθρωπογεωγραφία του έχει περιώσει ποιητικά ο Γιώργος Σεφέρης και την τοιχογραφία της καταστροφής του συγκολλά αργότερα στις «Γάτες τ' Αι-Νικόλα». Ο κόσμος της Κύπρου του ζωγράφου Διαμαντή έχει ήδη καταρρεύσει.

Η Κυπριακή Δημοκρατία βγήκε στην επιφάνεια μέσα από αντιφατικές συγκυρίες, που τις επαύξανε η πολιτική αφασία των χρόνων εκείνων. Κι αν ο χώρος με τους ανθρώπους του

4. Βλ. Παντελής Βουτουρής, Ο απόηχος της γενιάς του 1920 στην κυπριακή λογοτεχνία, περ. Ο κύκλος, τεύχος 6 (Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1980) σ. 221-227: «Εκτός από το ιδιόμορφο της τοπικής διαλέκτου αναφέρομαι στην «ιστορικότητα» του χαρακτήρα της κυπριακής λογοτεχνίας τουλάχιστο των τελευταίων πενήντα χρόνων. Η σύμπλευση της λογοτεχνικής παραγωγής με τις πολιτικές εξελίξεις που τυχαίνει να είναι μ' ένα βίαιο τρόπο οδυνηρές είναι και συνεχής αυτό το διάστημα αλλά και συνεπής. Μ' αυτή την έννοια η κυπριακή λογοτεχνία σ' αυτή τη φάση της είναι στρατευμένη, δεν αυτοκαθορίζεται. Αυτή η πορεία μοιραία την εγκλωβίζει σ' αυστηρά παραδοσιακά σχήματα, αφαιρώντας της τη δυνατότητα της αναζήτησης μιας διαφορετικής γραφής και τη δυνατότητα μιας γόνιμης επαφής με τα σύγχρονα λογοτεχνικά ρεύματα».

5. Γ. Φιλίππου Πιερίδη, Ο καιρός των ολβίων, Αθήνα 1975, σ. 7-8: «Ο Καιρός των Ολβίων είναι η περίοδος που ακολούθησε τους Σκληρούς Καιρούς, όταν από ένα κλίμα εξάρσης βρεθήκαμε μπροστά σε μια νόθα κατάσταση. Μέσα στη σύγχυση και τον αποκαρδισμό των ζωντανών δυνάμεων του τόπου, τον αφύσικο πλουτισμό μερικών τάξεων, τις εύνοιες και τους διαγκωνισμούς για την κατάληψη θέσεων στον οικο-

προϋπήρχε, έξω από το μεσανατολικό δίχτυ του 35% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου, ωστόσο σήμερα ύστερα «από ένα κλίμα έξαρσης βρεθήκαμε μπροστά σε μια νόθη κατάσταση»⁵.

Ωπωςδήποτε χρειάζονται μερικές εξηγήσεις, για να διαγραφεί η ατραπός που οδήγησε στο σημερινό αδιέξοδο. Δειγματοληπτικά: προαναφέρεται το εθνικό χαντάκωμα, απότοκο της τότε ελληνικής πραγματικότητας και που το υποκατάστατο του εφευρίσκεται ως επαρκής διευθέτηση της πολιτικής σκοπιμότητας των Άγγλων⁶. Αλλά και θερμοκέφαλων εθνικιστών πολιτικών με σαφή πολιτική μυωπία. Σίγουρα είναι ευδιάκριτες οι συνέπειες στην εξέλιξη της πρόσφατης κυπριακής ιστορίας από την πολιτική πράξη των πιο πάνω⁷.

Η ένωση με την Ελλάδα ως προσανατολισμός, και από την αριστερά (ΑΚΕΛ) και από την εθναρχία, με διαφωνία ως προς τον τρόπο επιδιώξής της, υποκαθίσταται ύστερα από την ένοπλη σύγκρουση με τους Εγγλέζους στα χρόνια 1955-1959 με την ανεξαρτησία. Πρώτη σημαντική υποχώρηση που προκαλεί ρωγμές με εγγενείς αντιφάσεις στον κοινωνικό χώρο: η ατμόσφαιρα εγκυμονεί πλέον έναν κόσμο διαφοροποιημένο...

Η πολιτική κακοδαιμονία στην Ελλάδα, ύστερα από τον εμφύλιο πόλεμο, καθυστερημένα μεταφυτεύεται παρασκηνακά στο νεοσύστατο κυπριακό κράτος. Έτσι, στα 1962 ο μετέπειτα διχτάτορας Γ. Παπαδόπουλος «αποσπάται» στην Κύπρο για να οργανώσει την κυπριακή ΚΥΠ. Σ' ένα χρόνο, το Δεκέμβρη του 1963, οι ρωγμές των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, που γέννησαν το κυπριακό κράτος μέσα στα πλαίσια της ατλαντικής συμμαχίας, προκαλούν και το πρώτο ρήγμα που εκβιάζει τελεσίδικα τις εξελίξεις: αρχίζουν οι διακοινοτικές ταραχές.

* * *

Χρονικό όριο αρχής της νέας κυπριακής λογοτεχνίας πρέπει να θεωρείται το 1878, χρονιά που το νησί «πέρασε» κάτω από την αγγλική κατάκτηση, και της νεότερης κυπριακής ποίησης συμβατικό όριο το 1960⁸. Ποιοτικά δεν πρέπει να αναζητηθεί μια ποίηση ανάλογη με την ελλαδική, αλλά πάντοτε μέσα στα πλαίσια της γεωγραφικής και πολιτικοοικονομικής στενότητας του χώρου, παρά το γεγονός ότι σήμερα έχουν γίνει ευδιάκριτες κάποιες συνιστώσες, ισάξιας ποιητικής παραγωγής με την αντίστοιχη ελλαδική.

Η ποίηση που είναι γραμμένη στην κυπριακή διάλεκτο, ως πολιτιστική ιδιομορφία, φαίνεται να έχει ολοκληρώσει τον κύκλο της μέσα από μια επική, λυρική και κοινωνική εκφορά του ποιητικού λόγου Βασίλης Μιχαηλίδης (1850-1917), Δημήτρης Λιπέρτης (1866-1937) και Παύλος Λιασιδής (1901)⁹.

δομούμενο κρατικό μηχανισμό, τις ραδιουργίες που εξυφαινονταν από εσωτερικούς εχθρούς κι εξωτερικούς «προστάτες» του νεοσύστατου κράτους, οι όλβιοι βρήκανε κλίμα ευνοϊκό και βαρβατέψανε σε βαθμό που ο τόπος να δίνει την εντύπωση ότι γίνηκε ολοδικός τους... Οι όλβιοι, με τη διαβρωτική τους επίδραση, ανάστειλαν την υγιή εξέλιξη του τόπου και δεν είναι αμέτοχοι στην ευθύνη για την καταστροφή. Και γιατί, ακόμα και σήμερα, βλέπουμε τ' απομεινάρια τους να καλλιεργούνε τα συμφέροντα και την καλοπέρασή τους απάνω στο σπαργμένο κορμί της Κύπρου».

6. Βλ. και: Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου - Π.Σ.Λ., Κυπριακή λογοτεχνία - οι ρίζες, Λευκωσία 1980, σ. 60-62.

7. Γιάννης Π. Πικρός, ο Βενιζέλος και το Κυπριακό, Αθήνα 1980, σ.114.

8. Γιώργος Κεχαγιόγλου, Νεότεροι Κύπριοι Ποητές, Δεύτερη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 13-25. (Ημέρα επίσημης ανακήρυξης της Κυπριακής Ανεξαρτησίας είναι η 16η Αυγούστου 1960).

9. Εκδοτική Αθηνών, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', σ. 395 και τ. ΙΕ', σ. 477 (Πασχάλης Κιτρομηλίδης).

Έτσι στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αι., η ποίηση στην πανελλήνια δημοτική, που αντέχει και στις μέρες μας, παρά τον κάποιο ρητορισμό της, ως λυρική αγωνιστική κατάθεση συγκροτείται από τους Γλαύκο Αλιθέρση (1897-1965), Τεύκρο Ανθία (1903-1968) και Θεόδωση Πιερίδη (1908-1968).

Λίγο πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ο Νίκος Βραχίμης (1914-1961) αρθρώνει ένα λόγο ποιητικά πρωτότυπο και ανανεωμένο. Το ανανεωτικό αυτό κλίμα συμπληρώνει τα ίδια χρόνια ο Μάνος Κράλης (1914), ενώ αντίθετα ο Κώστας Μόντης (1914), της ίδιας γενιάς, στην εκκίνησή του δεν προδίδει τίποτε από την κατοπινή ποιητική ωριμότητά του, που τοποθετείται στη δεκαετία του 1950¹⁰. Αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι είναι η πρώτη γενιά που δημιουργεί το έργο της εξολοκλήρου στην Κύπρο (με μόνη εξαίρεση τη γενιά των διαλεκτικών ποιητών).

Ύστερα από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και σίγουρα μέσα στη δεκαετία του 1950 πραγματώνεται μια ποιητική γραφή πυκνή και με νεύρο. Είναι μέσα σ' αυτή τη δεκαετία που θα δώσει και ο Σεφέρης τα ποιήματά του για την Κύπρο. Στα χρόνια αυτά έχουμε την ένοπλη σύγκρουση με τους Εγγλέζους, γεγονός του οποίου η πικρή γεύση θα αποτελέσει γνώρισμα ποιητών διαφορετικού ιδεολογικού προσανατολισμού: του Αχιλλέα Πυλιώτη (1923) με σαφή κοινωνική κατεύθυνση στην ποίησή του και του Ανδρέα Παστελλά (1932) κύριου εκφραστή του κυπριακού εθνικισμού με τις πρόσφατες παραμορφώσεις του.

Η δεκαετία του 1950 εμπεριέχει όσα θα επακολουθήσουν και θα σφραγίσουν τις επόμενες δύο δεκαετίες. Ήδη διαφαίνεται η εύθραστη πορεία που θα ακολουθήσει το κυπριακό¹¹. Η Πράσινη Γραμμή ενυπάρχει σε μικρογραφία. Ό,τι θα ακολουθήσει, απαιτεί κάποιο «ωρίμασμα» του χρόνου. Και εκείνο που απορρέει ως συνέπεια είναι η ποιητική «συσπείρωση».

Με την ίδρυση του κυπριακού κράτους αναδύεται ένας λόγος πλούσιος, που ήδη αρχίζει να ενηλικιώνεται, περνώντας το στάδιο της εφηβείας μέσα από αλλεπάλληλους ιστορικούς κραδασμούς: 1963 έναρξη διακοινοτικών ταραχών, 1964 γεγονότα Μανσούρας, 1967 διχτατορία στην Ελλάδα και γεγονότα Κοφίνου, 1973 εντείνεται η δράση της ΕΟΚΑ Β', 1973 Πολυτεχνείο, 1974 πραξικόπημα και εισβολή.

Η ενδοχώρα της ποίησης εμπεριέχει αναπόδραστα την οδυνηρή ιστορική εμπειρία με τις γνωστές παραμορφώσεις της και το απότοκο μιας γεύσης με συνακόλουθο την απογοήτευση και την πίκρα. Ως άθροισμα συλλογικής μνήμης καταθέτει ένα λόγο, που κινδυνεύει από την έμμονη αναφορά στο ιστορικό παρόν, διαφεύγει όμως σε περιοχές ποιητικής ανάτασης.

Έτσι η νεότερη κυπριακή ποίηση, παρά τις όποιες επιμέρους «άδηλες» θεματογραφικές αδυναμίες, κατορθώνει να αρθρώσει μια ποιοτικά καθαρότερη φωνή, που διατρέχει όλο το φά-

10. Γ.Π. Σαββίδης, Πολυχρόνιο για τον Μόντη, εφημ. Ο Φιλελεύθερος της Λευκωσίας, 26.10.1980.

11. Τα χρόνια αυτά στην Κύπρο, ύστερα από τα όσα ιστορικά «παράδοξα» συνέβησαν στην Ελλάδα, εμπεριέχουν αναπόδραστα και εξακολουθητικά τις συνέπειες της ήττας του λαϊκού κινήματος και της εγκαθίδρυσης της αμερικάνικης κηδεμονίας. Το κεφάλι του Άρη Βελουχιώτη στο φανοστάτη των Τρικάλων κι αργότερα στο εγκληματολογικό μουσείο, παραμένει έκθετο στις πλεχτάνες της ιστορίας. Αν το δόγμα Τρούμαν το επικάλυψε, μέσα σ' ένα κλίμα αφελληνισμού, για τρεις ολόκληρες δεκαετίες, σε μια ακραία στιγμή αφελληνισμού (καλοκαίρι του 1974) η ντε φάκτο διχοτόμηση της Κύπρου το έχει ανασύρει στην επιφάνεια του σύγχρονου ιστορικού χώρου, όπου το μέλλον (στην Κύπρο), έχει παραμορφωθεί σε διαρκή εκκρεμότητα μέσα στο παρόν, αν μπορεί να λεχτεί κάτι τέτοιο. Και που οι πληγές του, δυστυχώς, συνεχώς κακοφορμίζουν.

12. Ο.π., σημ. 1. Στα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α' Γυμνασίου, στην ενότητα *Η δοκιμασία της Κύπρου* είναι εξόφθαλμη η άγνοια όχι μόνο για τη λογοτεχνία του νησιού αλλά και για τη σύγχρονη κυπριακή πραγματικότητα. Οι δύο στίχοι του Βασίλη Μιχαηλίδη και το

σμα της σύγχρονης ιστορικής περιδίνησης. Πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί το «θόλωμα» αυτής της ποιητικής καθαρότητας από την κατακλυσμική έκδοση ποιητικών συλλογών και που η απουσία ντόπιας κριτικής θέσης, αλλά και η αυθαίρετη σποραδική ελλαδική παρέμβαση επιτείνει το θόλωμα¹².

Έκδηλη είναι η πιο πάνω θέση κυρίως στην εντελώς πρόσφατη γενιά, που ίσως πρόωρα ο Γ. Κεχαγιόγλου προσδιορίζει ως «Γενιά της εισβολής»¹³. Και παρά το γεγονός ότι ενυπάρχει σ' αυτή ο ανανεωμένος ποιητικός λόγος, με έκδηλα τα σημάδια της ποιοτικής ανέλιξης, ωστόσο η πληθώρα ποιητών στη γενιά αυτή δημιουργεί λαθεμένες εντυπώσεις και αποπροσανατολίζει εκείνον που θα επιχειρούσε τον περιφερειακό της προσδιορισμό.

Ακόμη αξίζει να σημειωθεί πως οι ποιητές που ληξιαρχικά τοποθετούνται γύρω στο 1974 δεν μπόρεσαν να εκφραστούν μέσα από κάποιο έντυπο, σε αντίθεση με τις προηγούμενες γενιές (υπάρχει μια ύλη οδύνης στην ποίηση αυτή και δίνει την εντύπωση πολλές φορές ότι γράφεται στο γόνατο, χωρίς καμία πολυτέλεια· ασθμαίνοντας θέλει να προλάβει να κοινοποιηθεί και διακρίνεις την υποψία της αβεβαιότητας για το μέλλον).

Το ίδιο δε συμβαίνει με την «Πρώτη Γενιά της Κυπριακής Δημοκρατίας»¹⁴, όπου οι κάποιες χρονικές διαστολές επιτρέπουν μια πιο καθαρή άποψη. Ποιητές που ξεκίνησαν με αισιόδοξη προοπτική, κάπου στα μέσα της διαδρομής «εξαντλήθηκαν» και είναι τούτο πιο έκδηλο στα μετά το 1974 χρόνια. Αντίθετα, ποιητές όπως ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης (1940), ο Κώστας Βασιλείου (1939) (στην τελευταία του συλλογή) και ο Πολύβιος Νικολάου (1941, πρώτη δημόσια εμφάνιση με βιβλίο το 1976), αποδέσμευσαν ένα πλούσιο φορτίο από την τραγική συσσώρευση και δια μέσου ενός λόγου πολυσήμαντου, που έχει ως γνώρισμά του τη λεκτική μαγεία (κύρια ο Χαραλαμπίδης), κατόρθωσαν να εμπλουτίσουν την κυπριακή ποίηση και να επεκτείνουν το πεδίο της.

Ακόμη η Πίτσα Γαλάζη (1940), με έντονες τις καταβολές του κυπριακού εθνικισμού, μέσα από ένα λόγο ουσιαστικό (παρά την έλλειψη οικονομίας και την πολύστιχη εκφορά του) και ο Μιχάλης Πασιαρδής (1941) συνεχίζουν την ποιητική καταγραφή της γενιάς τους.

Ωστόσο, μεταιχμιακοί ποιητές (της γενιάς του '60) υποδηλώνουν έγκαιρα όχι τόσο τη θεματική εξάντληση όσο την έλλειψη κουράγιου για μια αναμέτρηση με την τέχνη και τα ιστορικά δρώμενα του κυπριακού χώρου.

Εξαιρεση αποτελεί η περίπτωση του Παντελή Μηχανικού (1928 - 1979), που με την «Κατάθεση» ουσιαστικά καταστρέφει τις γέφυρες που τον συνέδεαν με τη γενιά του και βρίσκεται πιο κοντά με ποιητές των δύο τελευταίων γενεών¹⁵. Η ασφυκτικά μίζερη ατμόσφαιρα του επαρχιώτικου χώρου της Κύπρου τον συνέθλιψε. Η τριβή του, όμως, με την κυπριακή τραγωδία ανατρέπει τα γνωστά μοτίβα ποιητικής καταγραφής και το ιστορικό γεγονός εξακοντίζει την ποίηση σε μια ωμή αποτίμηση.

Υστερόγραφο:

Παρενθετικά πρέπει να τονιστεί η «υποχώρηση» της καθαρά κοινωνικής ποίησης εξαιτίας της απελευθερωτικής και εθνικής ιστορικής πραγματικότητας. Κάτι τέτοιο είναι ευδιάκριτο και στην τελευταία φάση της ποιητικής δημιουργίας του Ανθία και του Πιερίδη, ενώ στον ως τώρα πιο αξιόλογο επίγονό τους Πυλιώτη συναιρούνται στοιχεία κοινωνικά και εθνικά - απελευθεζότητες¹⁶.

Η στράτευση, ωστόσο, της κυπριακής ποίησης (σύμπλευση με τις πολιτικές εξελίξεις) είναι πρόβλημα ευρύτερο αλλά και δυσδιάκριτο ως προς τις θετικές και αρνητικές επενέργειες, γεγονός που επιτείνει η πόλωση στο πολιτικό επίπεδο (μικροκομματισμός, τσαρλατανισμός προσώπων κ.ά.) και η απουσία ενός υποτυπώδους, έστω, διαλόγου για τα ποιητικά πράγματα του νησιού. Ακόμη ο κάποιος κρατισμός (οι περισσότεροι ποιητές είναι δημόσιοι υπάλληλοι) και η εύκολη αναρρίχηση σε θέσεις κλειδιά του κρατικού μηχανισμού, με το μοίρασμα των λογοτεχνικών βραβείων με τέτοιο τρόπο ώστε να ικανοποιούνται όλα τα κόμματα, δημιουργούν αρκετές παραδοξότητες¹⁷.

Παρ' όλα αυτά, για να φτάσουμε στον ουσιαστικό διάλογο, πρέπει να μουν τα βασικά προβλήματα σε μια σωστή διαδικασία ξεκαθαρίσματος λογοτεχνικών λογαριασμών. Και να βρεθούν κάποιες απαντήσεις σε ερωτήματα όπως τα πιο κάτω:

Ποιο είναι το σημερινό στίγμα της κοινωνικής ποίησης στην Κύπρο, λαμβάνοντας υπόψη το γόνιμο παρελθόν¹⁷; Μπόρεσαν οι Δώρος Λοΐζου, Χρήστος Μαυρής, Γιώργος Μολέσκης, Άντης Κανάκης, Σάββας Παύλου, Μιχάλης Ζαφείρης, Γιώργος Μοράρης, Χρήστος Χατζήπαπας, Φροσούλα Κολοσιάτου, Πέτρος Σόφας; Κώστας Χαραλαμπίδης να ανοίξουν ένα καινούριο δρόμο, ή μήπως εγκλωβίστηκαν σε μια φραστική επανάληψη, ξεκομμένοι από τις νέες τάσεις, «καθελωμένοι» από τη στράτευση που επέβαλε η τραγική όξυνση του 1974; Ποιες ιδεολογικές διακρίσεις με τους πιο πάνω είναι ορατές στην Έλενα Τουμαζή (Ρεμπελίνα), την Νίκη Μαραγκού, τον Νίκο Ορφανίδη, τον Λούη Περεντό, τον Αντώνη Πιλλά, την Άντρη Λοταρίδου, την Μόνα Σαββίδου και την Άντρη Κροκίδου;

Ως ποιο βαθμό η ελλαδική παρέμβαση επενέργησε ευεργητικά στον προσδιορισμό της ποίησης της Κύπρου, ή αγνοεί ακόμη το πραγματικό ποιητικό εκτόπισμά της; Ακόμη, ως ποιο βαθμό η ποίηση της δεξιάς και της άκρας δεξιάς, εξαιτίας των συνθηκών στον τόπο μας, αντανakλά διαφορετικό στίγμα από την πολιτική τοποθέτηση των δημιουργών της, ή μήπως αντανακλά πέρα για πέρα την επικρατούσα ιδεολογία της τάξης που εκφράζει;

Είναι αυτόνομη η κυπριακή ποίηση, ή αποτελεί πεδίο ενδιαφέροντος της ελληνικής λογοτεχνίας; Θα συνεχίσει η κυπριακή τοπολαλία να εμπλουτίζει την ποιητική μας παράδοση, ή μήπως εξαιτίας της κοινωνικής διαφοροποίησης οι Λιασιδής - Καρνέρας θα είναι οι τελευταίοι επίγονοί της;

Κυρ. Χαραλαμπίδη.

16. Η μή βράβευση του Π. Μηχανικού το 1976, ο αποκλεισμός βιβλίου το 1980 για λόγους ηθικής (!) και η βράβευση κόρης υφυπουργού την ίδια χρονιά είναι χαρακτηριστικά. Βλ. και επιστολή του Φοίβου Σταυρίδη, «Για τα κρατικά βραβεία λογοτεχνίας», εφημ. Ο Φιλελεύθερος, 8.1.1977. Βλ. ακόμη Σάββας Παύλου Τζιονής, Ιστορίες αγάπης, Λευκωσία 1982, σ. 54-70.

17. Αξίζει εδώ να αναφερθεί η Ευγενία Παλαιολόγου Πετρώνδρα που συνεχίζει και σήμερα να γράφει αξιόλογη κοινωνική ποίηση (βλ. ποιημά της Εκσυγχρονισμός, περ. Ο Κύκλος, τ. 9-10 (Μάης-Αύγουστος 1981) σ. 68-69.

Ευχαριστώ το φιλόλογο Μιχάλη Χατζηαντωνίου για τις υποδείξεις του.

Νοέμβρης 1982

διήγημα του Γ. Φιλίππου Πιερίδη (συν το χαρακτηριστικό το Α. Τάσσου για την Κύπρο) δεν σώζουν την κατάσταση.

Αξίζει να αναφερθεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Μεσεβρινού για την κυπριακή λογοτεχνία και η έκδοση στα Τετράδια του Ρήγα έργων Κυπρίων λογοτεχνών.

13. Γιώργος Κεχαγιόγλου, Νεότεροι Κύπριοι Ποιητές, Δεύτερη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση, Θεσσαλονίκη 1982, σ.13-25. (Η ομιλία του Κυρ. Χαραλαμπίδη δημοσιεύτηκε στο περ. Η Κύπρος μας, αρ. 8, Γεν.-Φλεβ. 1979, σ.40-42).

14. Ο.π., σημ. 14.

15. Λεύκιος Ζαφειρίου, Παντελής Μηχανικός: ένας «λιποτάκτης» της γενιάς του 1960, εφημ. Τα Νέα της Λευκωσίας, 24.1.1979. Του ίδιου, Δυο λόγια για την κατάθεση του Παντελή Μηχανικού, εφημ. Τα Νέα της Λευκωσίας, 5.4.1980. Αξίζει να προσεχτεί η εξέλιξη της μορφής του Ριμάκο στην ποίηση των Κ. Βασιλείου, Π. Μηχανικού και

Κυπροσυλλαβίζοντας

Γλυπτό του Κώστα Αργυρού

του Κυριάκου Χαραλαμπίδη

Ένα νόμισμα έχει την ίδια και την ανάποδή του, την καλή και τη, δε θα έλεγα, «μη καλή» όψη του. Την επίσημη και ανεπίσημη. Ή μάλλον όχι τη δεξιά και την αριστερά του.

Ποιά είναι η δεξιά και ποια η αριστερά; Σε ποια αντιστοιχεί η κορώνα, το καράβι, τα εμβλήματα της δημοκρατίας; Φοβάμαι θ' αδικούσαμε τα γράμματα! Και όμως η συνήθεια δεν επιτρέπει παρέκκλιση από τον κανόνα. Όποιος ορίζει ένα κανόνα οφείλει να τον σέβεται. Η πρωτεύουσα θέση στο νόμισμα ανήκει στην εικόνα. Η δευτερεύουσα στη γραφή.

Έτσι λοιπόν και με την Κύπρο. Τι είμαστε; Έλληνες, Κύπριοι, Ελληνοκύπριοι ή Έλληνες της Κύπρου; Εικόνες και γράμματα, νομίσματα χρυσά και αργυρά και χάλκινα και κιβδηλα.

Αν πεις είμαστε Έλληνες, ένα κομμάτι του λαού θα το πάρει στραβά, η μαρτυρία σου θα του φανεί εχθρική, από δική του κακή κομματική πυροδότηση. Θα πικραθούνε πολύ και μερικές Πρεσβείες, Ανατολής και Δύσης, που —συμπτωματικά— ενδιαφέρονται ζωηρά για το χώρο μας.

Αν πεις είμαστε Κύπριοι, άλλος πάλι σάλαγος δεξιά μεριά: από εκείνους που πολεμάνε την τάση για κρατική οντότητα και φοβούνται απομάκρυνση από τον εθνικό κορμό. Οι πιο ιδεολόγοι τρέφονται με το νέκταρ του οράματος σε συνδυασμό με αντικομμουνιστικό αλατοπίπερο.

Αν πεις είμαστε Ελληνοκύπριοι, ο όρος βολεύει —ισοζυγιάζει— με τον άλλο, «Τουρκοκύπριοι» —και σημαίνει τους κατοίκους της Κύπρου που είναι Έλληνες το γένος. Όμως αυτό το Έλληνες, σε συνδυασμό με το Κύπριοι, χωνεύει πολλά: Ελληνοκύπριοι σημαίνει και μη «Ελλαδίτες», Ελλαδίτες σημαίνει τους Έλληνες που κατά προτεραιότητα καρπώνεται την έννοια της πατρίδας, Ελληνοκύπριοι είναι οι Έλληνες της περιφέρειας, που από πείσμα και φυσική περηφάνεια γίνονται οι υπερέλληνες του δικού τους αυτόνομου κέντρου.

Κάποιοι, τέλος, χρησιμοποιούν τον όρο Έλληνες της Κύπρου. Προσκόλληση στην «ιδέα της Ενώσεως» από ονειροπόλους και μη, αγαθούς και πονηρούς, ανεπιτήδευτους και συγχυσμένους, αλλά και ξεκάθαρη αντίληψη και βεβαιότητα, από άλλους, για το είδος του χώρου και την ποιότητά του.

Έχουν περάσει είκοσι τρία χρόνια από την επίσημη ανακήρυξη του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, γνωστού ως Κυπριακή Δημοκρατία, και δεν καταφέραμε ακόμα να χρησιμοποιούμε σαφείς και ομοιογενείς όρους για ομοιογε-

νείς έννοιες. Καθένας από μας δίνει στην έννοια το περιεχόμενο που του ταιριάζει ή που αυτός αντιλαμβάνεται ως ορθό.

Κάθομαι και κοιτάζω το γυαλιστερό νόμισμα στο γραφείο μου και στοχάζομαι τις επιλογές. Το δραματικό στην Κύπρο βρίσκεται στην ισχυρή πεποίθηση της κάθε μιας κομματικής μερίδας πως υπηρετεί την πατρίδα και πως οι άλλοι, όσοι δεν είναι ομόζυγοι και φίλοι, φαντάζουν ολέθριοι. Το κακό με τα δράματα είναι που δεν καταλαβαίνουμε τι κρύβουν σαν είναι καλοπαιγμένα. Μας ξεγελάνε, τα βρίσκουμε πολύ ωραία. Ο Ερμαφρόδιτος σαρκώνεται την Αφροδίτη —και τούτο γίνεται σ' ένα νησί με μεγάλη παράδοση της ομορφιάς.

Το πράγμα ωστόσο έχει και την άλλη όψη του: καταφέραμε να κρατήσουμε την κυπροσυλλαβική γραφή των Ετεοκυπρίων, παράλληλα προς την κοινή των Ελλήνων, ίσαμε το τέλος του τρίτου αιώνα πριν από τη γέννηση του Χριστού. Κι ακόμα συνεχίσαμε τα μυκηναϊκά ταφικά έθιμα, αφού τελειώσαν στην Ελλάδα τέσσερις αιώνες πριν!

Στην Κύπρο τα πράγματα έρχονται αργά, όμως έρχονται και χωνεύονται. Ο Κύπριος δέχεται πράγματα, η πλατιά και ορθόδοξη ψυχή του όλα μπορεί να τα χωρέσει, αλλά γι' αυτόν ακριβώς το λόγο συσπειρώνεται στον εαυτό του. Χιλιάδες χρόνια σκλαβιάς τον έχουने διδάξει να μη χαρίζεται στο ξένο αλλά ν' αντλεί από αυτό για να μπορεί να επιβιώνει.

Και συλλογιέμαι τι είναι το κυπριακό στοιχείο, ποιο το δικό του και ποιο το ξένο. Βρισκόμαστε στον αστερισμό του Ταύρου. Το χώμα, ο χαλκός, η θεά της γονιμότητας είναι ακόμα ζωντανά σε μας. Καμιά φορά απορώ που υπήρξαμε ναυτικοί. Έχουμε άφθονα κότερα, βάρκες καλές, αλλά το ψάρι παραείναι λίγο. Δεν είμαστε δεινοί κολυμπητές. Αγαπάμε τη θάλασσα για τον ήλιο και τα πιτσιλίσματα. Σ' αυτό τον τόπο μεγαλώνουμε μεσ' από μια σειρά κεντρομόλων και φυγόκεντρων δυνάμεων. Οι κεντρομόλες: ελληνοχριστιανισμός. Οι φυγόκεντρες: κυπριακή συνείδηση. Δεν ξέρω πόσο αγαπάμε την πατρίδα μας ή πόσο η πατρίδα μας μας αγαπάει (πράγμα που είναι το ίδιο). Επαγγελματίες πολιτικοί κράζουνε για «δικαίωση» του λαού μας και «εθνική επιβίωση» —αν αποστήθιζαν τουλάχιστο τα λόγια του Εθνάρχη Μακαρίου για το «περιεχόμενο του μακροχρόνιου αγώνα της Κύπρου για ελευθερία, περιεχόμενο κατ' εξοχήν πνευματικό», θα έκαναν κάτι και γι' αυτούς που ασχολούνται με τη ρίζα.

Κάποτε πάλι συλλογιέμαι πόσο καλοί Έλληνες άραγε είμαστε. «Η Ελλάδα στον ασφυκτικό μικρό μου τόπο ήταν μια προέκταση σε χώρο συγκινητικό, με τις αρετές και τα λάθη του κόσμου μας». Η μαρτυρία αυτή του ζωγράφου Διαμαντή, κατατεθειμένη στην Αφήγησή του «Ο Κόσμος της Κύπρου» (1975) τοποθετεί το είδωλο στο βάθρο της ψυχής, που βγαίνει απ' το συγκεκριμένο χώρο —δεν έχει να κάνει με ουτοπίες και σωβινισμούς. Γι' αυτό και δέχεται φυσιολογικά το συμπλήρωμα: «Αν μπορούσαν οι Κύπριοι να έχουν την ουτοπία της Ένωσης μέσα τους και ταυτόχρονα να είναι πραγματιστές, θα ήταν ιδεώδες!» (από προφορική συνομιλία, 1983). Τούτο κάνει ένα σοφό συνδυασμό του κεντρομόλου και του φυγόκεντρου, που λέγαμε, και απέχει από τις αντιδράσεις του Νίκου Νικολαΐδη του Κύπριου, που είχε τις επιφυλάξεις του, όταν άκουγε για ένωση. «Δε μοιάζουμε μ' αυτούς εκεί» σχολίαζε.

Θέτουμε τώρα το ερώτημα: Μήπως είμαστε περισσότεροι «ελληνικοί» παρά Έλληνες; Η φημολογημένη φράση του Καβάφη «δεν είμαι Έλληνα, είμαι ελληνικός», σε συνδυασμό με τα «νερά της Κύπρου» και της Ανατολής και με κείνες της «συγκινήσεις που ξενίζουν τον Ελληνισμό», μας δίνει τύπο και διέξοδο.

Αλλ' αυτή η διέξοδος χρήζει ερμηνείας. Δυστυχώς τα πλαίσια του άρθρου δεν επιτρέπουν να επεκταθούμε αναλυτικά περιορίζομαστε σε δειγματικές αναφορές.

Ένας μεγάλος αριθμός από Έλληνες της Κύπρου ζει τα εκεί

(τα ελλαδικά) με πάθος εθνικό —που η απόσταση και η φαντασία τα φουντώνει και τα εξιδανικεύει— θαρρώντας πως έτσι θα κρατήσει αλώβητη την ιθαγένειά του. Θα περάσουν χρόνια για να δούμε μερικά πράγματα από τη μια κι από την άλλη πλευρά, να δεχτούμε την αναγκαιότητα της ύπαρξης κυπριακού κράτους, κυπριακής σημαίας και, μοιραία, κυπριακού κρατικού ύμνου.

Αν κρατηθήκαμε, στους σκοτεινούς αιώνες της σκλαβιάς, είναι γιατί γαντζωθήκαμε από την ελληνική μας φύτρα (η περηφάνεια της καταγωγής, εκείνο το «πίστις και πατρίς», που σήμαινε πολλά). Αν πρέπει τώρα να κρατηθούμε ως αυτόνομο κράτος, ένα μέρος της εθνικής περηφάνειας θα πρέπει να ενσωματωθεί στην κρατική μας οντότητα. Πρόκειται για θυσία που για να γίνει σοφά κατορθωτή χρειάζεται σωστή αναλογία ό ρ α σ η ς και α φ ή ς. Και πάλι ο ποιητής θα μας δώσει το μέτρο *«με την ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών»* (Καβάφης).

Απ' εδώ ο σπαραγμός —ανώριμος βέβαια— που καλύπτει τη νησιώτικη ψυχή μας τη θρεμμένη με πανάρχαιο συναισθηματισμό. Χρησιμεύει ωστόσο σαν αντίβαρο στο νεοπλουτισμό της αυτάρκειας, που χάνει τη ρίζα της είτε από υπερβάλλοντα νεοκυπριασμό, είτε, το χειρότερο, γιατί στηρίζεται στην αποθέωση των εμπορικών συναλλαγών και της κραταιάς «κυπριακής οικονομίας». *«Για πράσσε για μετάπρασσε, για 'που την Τζύ-προν φεύκε»*, υποδεικνύει μια κυπριακή παροιμία. Όπου ο θυμόσοφος λαός μας, έγκαιρα και σε ακαθόριστους καιρούς, είχε επισημάνει το μεταπρατικό χαρακτήρα και το εμπορικό διαμόνιο του Κυπρίου ως καθοριστικό παράγοντα του βίου του.

Δεν πρόκειται φυσικά εδώ να κάνουμε μια έκθεση ιδεών, μονάχα θέλουμε να πλαισιώσουμε τη λαχτάρα μας για το ζητούμενο με λέξεις-καρφιά, να καθορίσουμε στοιχεία περιβολής. Για να βρεις την αλήθεια ενός πράγματος χρειάζεται ακρίβεια, και η ακρίβεια είναι αποτέλεσμα μεγάλης προσπάθειας και μακρόχρονης παράδοσης.

Μερικά γνωρίσματα ιδιοτυπίας του Κυπρίου οφείλονται στην έλλειψη συστήματος, στην επιπόλαιη γραμμή με την οποία οικοδομεί το μέλλον, με συνέπεια να κοιτάζει ανοιχτόκαρδα και απονήρευτα τον κόσμο, χωρίς να γνοιάζεται να περιφρουρήσει τα εαυτού. Ζει ακόμα την ποιητική του εποχή, όπου *«το θαύμα λειτουργεί»* (Σεφέρης) — μια άκρως επικίνδυνη κατάσταση γιατί το θαύμα τίθεται στο ζυγόν ακριβείας της τουρκικής βουλμίας. Λέξεις-κλειδιά της άφθαρτης ακόμα κυπριακής ψυχής, που τις συναντάς στην αγορά, στο γραφείο και την καθημερινή σου καθημέρα, είναι: *«θα περάσουμε»* (λέγεται σαν επώδός μπροστά σε κάθε δυσκολία και σημαίνει περίπου: όπως κι αν έχει το πράγμα, θα προχωρήσουμε), *«ως τζείθρε μέρου»* (δηλαδή θα αντέξουμε μέχρι παραπέρα), *«που στύλλον στύλλον άνεσιν»* (δηλ. καλά ως εδώ, και βλέπουμε γι' αργότερα), με επιστέγασμα φυσικά εκείνο το μονολεκτικό *«ζιούμεν»*, που χαρακτηρίζει κάθε έκφανση της ζωής: — Πώς είσαι; — Ζιούμεν. Φυσικά αυτό, που ηχεί παθητικό και υπομονετικό, δηλώνει ένα κράμα αντοχής και πείσματος και φυσικής αποδοχής, μιαν αποθέωση του φαινομένου της ζωής, ζυμωμένης με τη συσπειρωμένη μέσα στους αιώνες καρτερία του καταπιεσμένου Κυπρίου: όπου η ζωή αποκαλύπτεται στη σολωμική της διάσταση, *«μέγα καλό και πρώτο»*).

Ένας τόσο στιβαρός οργανισμός, όπως είναι η Κύπρος, δεν μπορεί, φυσικά, να χαθεί από τη μια στιγμή στην άλλη. Αλλάς δούμε τα πράγματα κι από άλλη γωνιά: Με την τουρκική εισβολή χάσαμε γύρω στα 38% του εδάφους μας κι αμέσως, σαν τα μυγμήγκια που τους χαλάσαν τη φωλιά, φτιάξαμε μιαν άλλη φωλιά σιμά στο μαχαίρι που μοίρασε στα δυο. Αναρωτιέμαι αν τα μυρμήγκια είναι ριψοκίνδυνα ή μήπως είναι απλώς ρυθμισμένα σ' ένα ρόλο που είναι αυτός: να πηγαίνουν παρακάτω, χωρίς να χάνουν το χρόνο τους σε θρήνο. Τούτο το δεύτερο εί-

ναι στοιχείο ε λ λ η ν ι κ ό τ η τ α ς —ας αναλογιστούμε την άλωση της Κωνσταντινούπολης και τη Μικρασιατική καταστροφή, παλαιότερες ιστορικές αναφορές που επαληθεύουν τον κανόνα. Ο ελληνικός λαός γέννησε την τραγωδία γιατί σ' εκείνην περιεργαζόταν πάντα τη χαρά της ζωής. Είχε ομαδική συνείδηση όταν έκανε τέχνη, και μοναδικότητα, όταν χαιρότανε (αγαλ-λότανε) μπροστά σ' ένα άγαλμα.

Αν σκύψουμε πάνω απ' αυτό το κύτταρο που λέγεται Κύπρος, *«όνομα νησιωτικόν»* (Ευριπίδης), θα δούμε πως η εκλεκτική επιλογή μας να παραμείνουμε, παρ' όλη την πίεση πλήθους κατακτητών, Έλληνες μέσα στους αιώνες, εξηγεί το θαύμα που *«λειτουργεί ακόμα»* στην πιο καθαρή εκδοχή του. Μια ελληνική περιοχή *«χωρίς χωροφύλακα»*, που ζωντανεύει στη μνήμη του Σεφέρη το περιβόλι του στη Σμύρνη. Αναβάπτισμά σε αρχέγονες μήτρες Ελληνισμού, που μοιραία τον συναντούμε, στην πιο αυθεντική του μορφή, στα άκρα της περιφέρειας στο χώρο της διασποράς.

Η αμφισβήτηση για την ιθαγένειά του μπορεί να προέλθει μονάχα από τους ίδιους τους «ιθαγενείς» του. Γιατί αυτοί, οι γνήσιοι νησιώτες, φρίττουν καμιά φορά μπροστά στις ηπειρωτικές παραδοξότητες του λεγόμενου «εθνικού κορμού». Μη λησμονάμε εξάλλου ότι στο όνομα του εθνικού αυτού κορμού ασελήγησαν κατά καιρούς μιαν ορμαθιά υπερπατριώτες με θλιβερό επακόλουθο το γκρέμισμα της αξιοπιστίας των συμβόλων.

Η κριτική ματιά, που σύμφωνα με τον κανόνα γίνεται οξύτερη και πιο αντικειμενική, όταν απέχει από το ιστορικό γεγονός, στην περίπτωση της Κύπρου ενισχύεται χάρη και στη γεωγραφική απόσταση του νησιού από τον εθνικό κορμό. Το ίδιο φαινόμενο συναντούμε και σε άλλα παλαιότερα κέντρα της περιφέρειας: Ιωνία, Κωνσταντινούπολη, Κρήτη (17ος αι.), Επτάνησα (19ος αι.), Αλεξάνδρεια (και δεν αναφερόμαστε ακόμα, στη Βιέννη, την Τεργέστη, την Πάδουα, την Οδησό, την Κριμαία, την Ιστρία, τη Μεσεβρία κτλ.). Ανεπηρέαστα ουσιαστικά από την αθηναϊκή σχολή σκέψης, με καθαρό ουρανό απάνωθ' τους, με νηφαλιότητα και ηρεμία, χωρίς συμπλέγματα, και μ' έναν κόσμο αυτόνομα οργανωμένο, μπορούσαν να δημιουργούν τα δικά τους και να κρίνουν από μια απόσταση αθωότητας και καθαρής ματιάς τα «ελλαδικά» πράγματα. Χώροι σε απόσταση ασφαλείας, ώστε να παρέχουν την ικανοποίηση της κριτικής επιλογής, και παράλληλα να εμποδίζουν να φτάνει ο απόηχος της μικροπολιτικής μωρίας, η αιθάλη του αττικού λεκανοπεδίου.

Είναι κι αυτό ένα από τα θαύματα (διάβαζε: χαρακτηριστικά) του Ελληνισμού: να βρίσκει την καλύτερη του ώρα μακριά από τον εθνικό κορμό, να παράγει ήλιους, όντας έξω από το ηλιακό σύστημα της εντοπισμένης πατρίδας. Διαφορετικά η πατρίδα, που λέγεται Ελλάδα, κινδυνεύει να γίνει σαν τον Κρόνο που τρώει τα παιδιά του: αναπτύσσοντας τη θεωρία του εθνικού κέντρου, που θέλει να ορίζει τη μοίρα του απώτερου Ελληνισμού, και ζητώντας τα πρωτοτόκια, περιορίζει το βαθμό ελευθερίας και ανάπτυξης του. Χρειάζεται μεγάλη ευρύτητα και πλαστικότητα για ν' αντιληφθεί ο συμπαγής όγκος του ελληνικού κράτους ότι η εστία του Ελληνισμού δεν μπορεί να είναι μία. Ότι δηλαδή ο Ελληνισμός λειτουργεί ενδοξότερα όταν αναλύεται πολυδύναμα σε πολλές εστίες, και ότι αυτό είναι στη μοίρα του, στοιχείο ζωτικό της δικής του φύσης. Η διασπορά εκφράζει την κινητικότητα και το γόνιμο μεταβολισμό του ελληνικού χαρακτήρα, κι απ' αυτή τη μεριά συγκροτεί το πολυστрон του αιθέρα, μια σειρά από λαμπερά πετράδια στο μέτωπο του έθνους.

Οποίος όμως οραματισμός για να γίνει α π ο δ ε κ τ ή αυτή η αλήθεια. Πόση κι απ' την πλευρά της Ελλάδας θυσία για την αποδοχή των ιστορικών καταστάσεων, που ορίζουν την παράλληλη ύπαρξη δυο ελληνικών κρατών. Και όμως αυτό που φαντάζει ως *de facto απομάκρυνση* από την «ιδέα της Ε-

νώσεως», αποτελεί, άμα το καλοσκεφτείς, και μια ευλογία για τη γενικότερη ελληνική πατρίδα. Γιατί επαληθεύει το δυναμισμό της φυλής να στήνει κράτη και να προχωρεί σε ανάπτυξη, που διαφορετικά δε θα γνώριζε τις μυστικές της όψεις. Έτσι αποκαλύπτεται ο μεγαλειώδης χαρακτήρας του Ελληνισμού, που περικλείει στο κύτταρό του την έννοια του οικουμενισμού.

Είναι, ωστόσο, θλιβερό να κοιτάξεις πόσο τσαλακώνεται, καθώς παρερμηνεύεται παθιασμένα στην Κύπρο, αυτή η κατάσταση. Γιατί έχουμε από τη μια την τάση να περιφρονείται από μερικούς η ελληνική σημαία (η σημαία του έθνους), κι από την άλλη να μισείται η κυπριακή σημαία (το σύμβολο της κρατικής μας οντότητας). Η λύση φυσικά θα έρθει μια μέρα, όταν εξαρθούμε στο σωστό σημείο, ώστε να μπορούμε να βλέπουμε το κράτος σαν αναγκαιότητα και το έθνος σαν αγάπη και ουσία. Η ανωριμότητά μας να νιώσουμε βαθιά Έλληνες (και να ξέρουμε το γιατί) μας οδηγεί στην αποκρουστική και μονόχρωτη αποδοχή του ενός από τα δύο σύμβολα. Αλίμονο, ο δρόμος που έχουμε να διανύσουμε είναι ακόμα πολύς!

Εκείνο που ίσως μας χρειάζεται σ' αυτές τις δύσκολες ώρες είναι να καταφέρουμε να δούμε τον εαυτό μας απέξω, ξέχωρα από την οποιαδήποτε συναισθηματική γόμωσή μας. Εφόσον η πατρίδα ρυθμίζει ένα μεγάλο μέρος της δαπάνης μας, ας ισορροπήσουμε τουλάχιστο τα κέρδη και τις ζημιές. Ενώ όπως είδαμε ο Ελληνισμός πολλαπλασιάζεται με το δύο (δύο ελληνικά κράτη: Ελλάδα και Κύπρος), ξαφνικά τον βλέπουμε να διαιρείται, πάλι, διά του δύο (τουρκική εισβολή, 1974). Ο δυισμός είναι φαίνεται η μοίρα του Ελληνισμού. Η δυσκολία για μας τους Κυπρίους απ' εδώ και πέρα είναι να κρατηθούμε σε επίπεδο κρατικών προδιαγραφών (η παλαιότερη αγγλική διοίκηση μας κληροδότησε άθελά της ένα μοντέλο, μια σταθερή υποδομή). Η δυσκολία τώρα βρίσκεται στην πολιτική αλλοτρίωση, που κινδυνεύει ν' αφαιρέσει την πνευματική μαγιά της ράτσας και να θεσποιήσει ψεύτικα είδωλα. Το κυπριακό κράτος, αν θέλει να βρει το δρόμο του που οδηγεί στη λεωφόρο του έθνους, οφείλει να προσέξει την πιο παραμελημένη πτυχή του εαυτού του, που είναι η πνευματική.

Όλα αυτά, βέβαια, λέγονται σε χρόνους ιστορικούς, και δε λησμονάμε πως οι αιτίες οι εξωτερικές του δράματος είναι αλλού, στο επίπεδο των διεθνών συμφερόντων και της γκαγκστερικής επέμβασης. Η ιστορία είναι γνωστή, εμείς δεν προσπαθούμε να την ερμηνεύσουμε αλλά να την αποτρέψουμε. Για να γίνει αυτό χρειάζεται να στοχαστούμε πολύ πάνω στην έννοια της πατρίδας και του κράτους. Όπου αποκαλύπτεται ότι το κράτος μας, που είναι το μέροςμά μας (γιατί σ' αυτό είμαστε όλοι μέτοχοι), δε στηρίζεται καλά από εμάς. Η κυπριακή συνείδηση, για την οποία θα έπρεπε από χρόνια να είχαμε οργάνώσει σεμινάρια μεσ' από το ίδιο το έργο μας, κάνοντας ποίηση της ταυτότητας, όπως σε κρίσιμους καιρούς ο Σολωμός, ο Κάλβος, ο Καβάφης, ο Παλαμάς, ο Σικελιανός, ο Σεφέρης και στις μέρες μας άλλοι πολλοί —ενδεικτικά αναφέρουμε Ρίτσο και Ελύτη— είναι το πιο εύκολο να παρεξηγηθεί πράγμα: έχει στενότητα και έχει ευρύτητα, σχετίζεται προς το σημείο απ' όπου την παρατηρείς: Ο Ροβινσών Κρούσος στο εκθετήριο της φυσικής ιστορίας...

Μιλάμε για την αποκάλυψη του χώρου μας, αλλά την αποκάλυψη δε θα μας τη δώσει ο ιστορικός και, φυσικά, πολύ λιγότερο ο πολιτικός. Ούτε κείνος που ερμηνεύει ούτε ο άλλος που κάνει την ιστορία, αλλά αυτός που την αναίρει. Την ιστορία την αναιρεί ο ποιητής, γιατί σ' αυτόν δόθηκε η χάρη και να την αναπλάθει. Έχοντας πια ξεπεράσει το πεδίο της ιστορικής αποτίμησης της πολιτικής, βρισκόμαστε στο πεδίο στο οποίο ετοιμάζονται να αντιμετωπηθούν η ποίηση με την πολιτική. Σ' αυτό το σημείο η ποίηση, που ωρίμασε δια πυρός και ύδατος, επισκοπεί το χώρο και απαιτεί, κάτω από το βάρος της ευθύνης της, μια τάξη πραγμάτων, μιαν αλλιώςτικη αντίληψη

ζωής. Οι ανυποψίαστοι πολιτικοί, «τα του δράματος πρόσωπα», δεν καταλαβαίνουν ότι τώρα θα κριθούν αυστηρά από τους εξάρχοντες που συμβολίζουν τη γερουσία ή το λαό.

Είμαστε ήδη στο χώρο της τραγωδίας και ο κίνδυνος είναι μην έχουμε κακές παραστάσεις. (Το παρελθόν μας απέδειξε πως έχουμε άσκημα αγάλματα των ηρώων του απελευθερωτικού μας αγώνα). Από την ομαδική συμμετοχή αυτών που ψάλλουν εκτασιακά τον ύμνο στο Διόνυσο, οδηγούμαστε στη χαρραγή μιας μέρας κοσμοπολίτικης, που αξιοποιεί τουριστικά το ρόλο της τέχνης. Αρχίζει να ξυπνάει ο κίνδυνος.

Μιλάμε για τον κυπριώτη ακρίτα της ελληνικής λογοτεχνίας, που γραμματολογικά τον εντάσσουμε στο γενικότερο σύνολο (Έλληνας είναι, γράφει ελληνικά) και τον κρίνουμε με βάση την ποιότητα της προσφοράς του. Σωστά όλα αυτά, όμως πρέπει να προσέξουμε τη φοβερή λεπτομέρεια: Η ποίηση στα νερά της Κύπρου γίνεται με το αίμα της καρδιάς, η πηγή των εμπνεύσεων εδώ δεν είναι μικροαστική, εκφράζει την αγωνία του Ελληνισμού, και τούτο είναι κεφαλαιώδες π α τ ά - μ ε α π ά ν ω σ τ η ν π λ η γ ή . Τούτο δίνει, πέρα από την αισθητική, και μιαν άλλη διάσταση στο έργο που γεννιέται. Αλλά κι αυτό θα πρέπει να το προφυλάξουμε από τις ευκαιρικές παραχαράξεις. Η επικαιρότητα της Κυπριακής αγωνίας γεννάει πολλούς κακούς ποιητές —κακά αγάλματα, κακές παραστάσεις τραγωδιών. «Την οικιών ημών εμπιμπραμένων, ημείς άδομεν». Άλλος κι αυτός καημός' να κρατήσουμε εκείνο το απελέκητο και αυθεντικό της συγκίνησης, ν' ανταποκριθούμε στην άγρια θωριά των λέξεων, που εκφράζουν την βαθιά κρυμμένη ελληνική κυπριακή ψυχή. Ότι δεν πρέπει να εμπιστευόμαστε τα πολύμορφα λόγια μας' μπορεί να είναι τόσο ωραία πλεγμένα, ώστε να φτιάχουν μια ψευδαισθηση αλήθειας. Η πραγματικότητα όμως βρίσκεται στον κ ρ α δ α - σ μ ό . Μονάχα έτσι θα σταθούμε γνήσιοι εξάρχοντες γύρω από τη θυμέλη, μπροστά στο προσκήνιο των αρχόντων της πολιτικής. Το ξέρουμε, βέβαια, πως το αρρενωπό και το άγριο, το αγνό στοιχείο του νησιού, αργά ή γρήγορα θα μαλαχθεί. Εκείνοι που θα ξεμείνουν θ' αναθυμούνται τον τόπο τους. Γι' αυτούς ετούτες οι γραμμές. Γιατί τους δόθηκε ο κλήρος να σώζουν μαρτυρικά την κατάσταση. Η μεγάλη μάζα θα μένει στο φόντο και τον ουρανό, αλλά τον Κόσμο τον βαστάζει στον ώμο τού ο Άτλαντας.

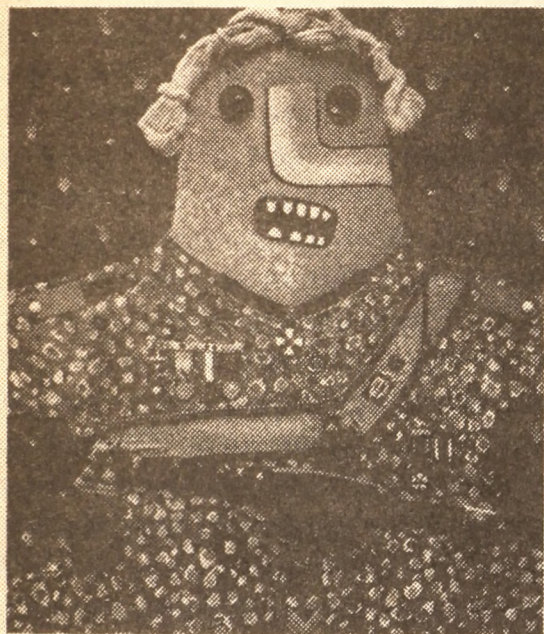
Όποια κι αν είναι η μυθολογική διάσταση του Άτλαντα, ο συμβολισμός δίνει ένα σχήμα στο Πνεύμα, που σηκώνει το βάρος της αξίας της ζωής. Το Πνεύμα, μεσ' από πλήθος εκδηλώσεις, κοσμημένες με ήθος και ποιότητα, παράλληλα προς εκείνο που εκφράζεται με τη χάρη της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Το επιστημονικό, ας πούμε, έργο του Κυριάκου Χατζηϊωάννου (βλ. «Η Αρχαία Κύπρος εις τας Ελληνικάς Πηγάς») είναι ένα παράδειγμα, και φυσικά ό,τι άλλο τεκμηριώνει το λόγο του Ντοστογιέφσκι: «Η ομορφιά θα σώσει τον κόσμο». Μπορεί αυτό να δίνει την εντύπωση της ουτοπίας' δεν αποτελείται από σκληρό μέταλλο. Εκείνο που μετρά είναι η αγωνία που υπάρχει πίσω από την κατορθωμένη ομορφιά. Αλλά η ομορφιά δε θα μπορούσε ν' αποτελέσει κίνητρο του πνεύματος, χωρίς το αρχέτυπο που σηματοδοτείται από το λαό. Όταν τυχαίνει κάποτε να βλέπω κανένα Κύπριο βρακά, θυμάμαι επίμονα τα λόγια του ζωγράφου Γ. Πολ. Γεωργίου: «The only real beings in this island». Αν έτσι έχει το πράγμα, μπροστά μας έχουμε τη βεβαιότητα του ίδιου του θαύματος, που έφτασε με τη βάρκα του και την αυθεντική λαλιά του ίσαμε τις μέρες μας. Και πάλι ξαφνιάζομαι να σκέφτομαι πως είμαστε η τελευταία γενεά που αντικρίζει και ζει αυτό το θαύμα. Ας μείνουμε τουλάχιστο με την ελπίδα πως οι εξάρχοντες (τους αναφέραμε πιο πριν) είναι οι φυσικοί εκφραστές των αισθημάτων του γνήσιου λαού κι αντλούν τη δύναμη και την πνευματική τους ιδιότητα από την ακυλιδωτή ουσία του.

Εξάντας

Τα νέα βιβλία μας δεν είναι μόνον για το καλοκαίρι...

Εξάντας / Λογοτεχνία

Έντουάρντο Γκαλεάνο
Μέρες καί νύχτες
αγάπης καί πολέμου

Εξάντας / Λογοτεχνία

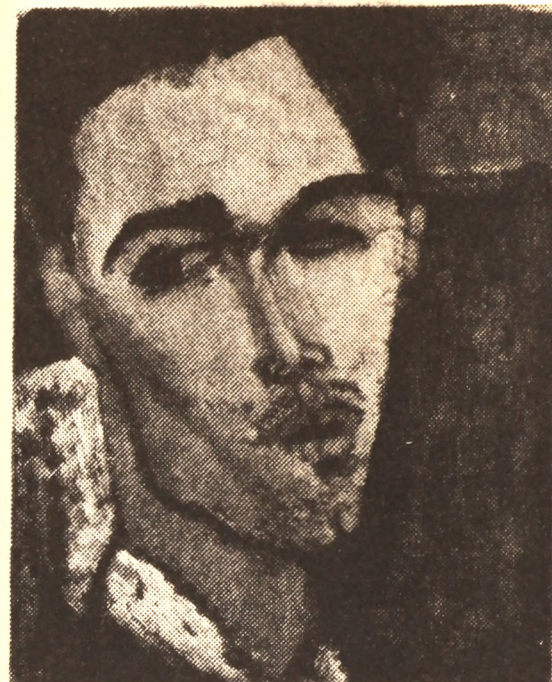
Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι
Ο παίχτης

Εξάντας / Λογοτεχνία

Ζάν Ζενέ

Ο Καβγατζής τής Βρέστης

Υπενθυμίζουμε τις επανεκδόσεις:

Εξάντας/Λογοτεχνία

Σιμόν Σινιόρέ

Η νοσταλγία δέν είναι
πιά αυτό πού ήταν

Εξάντας / Λογοτεχνία

Ζεζούς Ντιας

Τά σκληρά χρόνια

Εξάντας

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:

Τζαβέλα 1

και Ζωοδόχου Πηγής

(Α' και Β' όροφος)

Τηλ. 36.21.236

● Ο Ε.Γ. Ασλανίδης γράφει για το βιβλίο του Κ.Γ. Παπαγεωργίου, «Το Σκοτωμένο Αίμα», Εκδ: Κέδρος, Αθήνα

Διαβάζοντας το «Σκοτωμένο Αίμα» του Κ.Γ.Π., είναι μερικές στιγμές που νομίζεις ότι τον ακούς σχεδόν να λέει πίσω από τον καθρέφτη: «Ο Κύριος μου έστειλε ετούτη τη θέα για σύμβολο σκοτεινότητας της θέλησής του»*. Κι ύστερα ο ιερομόναχος χάνεται σαν ψευδαισθήση: έρχεται η πραγματικότητα της μουσικής: Κατέβαιναν σαν ένας άγριος ύπνος μαργαρίτες σε ρυάκι από βροχόνερο τις γνώριζα από πάντα ωραία λειωμένες ωραία γυνήδες με φαγωμένο το δεξί βουζι ένα μήλο

Η ποίηση του Κ.Γ.Π. είναι δύσκολη. Δύσκολη, όχι γιατί είναι σκοτεινή η ίδια —αντίθετα, η σαφήνεια είναι μια από τις βασικές της αρετές. Σκοτεινό είναι το τοπίο που ο αναγνώστης διακρίνει μέσα στον εαυτό του, καθώς ακολουθεί τον ποιητή. Αν τον ακολουθήσει βέβαια. Γιατί η κίνηση αυτή στοιχίζει μια σοβαρή συναισθηματική δοκιμασία: αυτό ακριβώς εννοώ με τη λέξη «δύσκολη». Αλλά καταδυόμενος ο ποιητής, σ' αντίθεση με άλλους ας πούμε αναδυόμενους, αυτός που οι μυθοποιητικές του λειτουργίες οδηγούν σ' ένα τέτοιο βάθος (ύπνος, βρώμικα σπλάχνα, θάλαμος μεσαιωνικός, απάτητη σπηλιά, βάραθρο, κοιλιά) επιστρέφει τελικά στον πάνω κόσμο, όπως ο Ορφείας: χωρίς την Ευρυδίκη, αλλά:

πιασμένη απ' του αγίου τα μαλλιά
σκαρφάλωνε απ' το σώμα της
ψηλά μια μουσική

Το φως στο «Σκοτωμένο Αίμα» είναι «εφόδιο», δεν περισσεύει αφού

Επικίνδυνα γλιστρούν του ύπνου σας οι σκάλες

.....
Με προσοχή πρέπει να κατεβώ—ν' ακροβατώ στα υγρά τα βρώμικά σας σπλάχνα

Ο ποιητής δεν είναι όμως ο κοινός υπνοβάτης του οποίου η όραση περιέχεται εντός του ύπνου. Αυτός κατεβαίνει για να ερευνήσει τον ύπνο: ο πηγαίμος δεν είναι απλή επιστροφή σ' ένα σπίτι με ενθύμια: ξέρει καλά πως ποτέ δεν ανέβασε κανείς ούτε ένα κλαράκι από τα δάση του κάτω κόσμου: τις λέξεις μόνο του ονείρου. Κι ο Κ.Γ.Π. δεν θ' ανεβάσει τις λέξεις τις δικές του χωρίς να τις εξαγνίσει. Η γλώσσα εδώ δεν

μαρτυράει μόνο, απ' άκρη σ' άκρη, αυτόν τον εξαγνισμό, τον τραγουδάει! Ένα τραγούδι, που διαφοροποιεί συνεχώς τη φωνή από τους λαβύρινθους της ψυχής, μέχρι να φτάσει την αυτονομία του ποιητικού μίτου: η ψυχή δεν ήταν ο σκοπός: ήταν η αιτία.

Έτσι, το τοπίο συνεχώς χαμηλώνει καθώς αυτός επιμένει «πάντα στο ίδιο σπίτι». Το αίμα έχει σταματήσει εκεί, είναι «σκοτωμένο», «ξεράθηκε». Εμείς γύρω τον κοιτάμε νιώθοντας το χώμα να μας φτάνει «ως τη μέση» και οι νεκροί «υψώνονται».

*Δ. Σολωμού: Η γυναίκα της Ζάκυνθος

Είναι απίστευτο —κι όμως πέρα για πέρα γνήσιο— το πώς η έρευνα αυτού του οδυνηρού βάθους, όπου φυτρώνει ο τόπος μαύρο ένα χορτάρι διαποτιζεται από έναν αυτεξούσιο ερωτισμό, που άλλοτε δέχεται «ωραίο το πέσιμο» κι άλλοτε μαρτυράει με «τρεις λεκέδες στο σεντόνι». Ίσως αυτή η σχεδόν θρησκευτική αποδοχή της ηδονής, που δεν λησμονάει να θηλάσει κι αυτά τα «δαντελένια εσώρουχα των πεθαμένων» εξηγεί το γιατί ο ποιητής δε βουλιάζει για πάντα μες στους φόβους του, αλλά βγαίνει στον αφρό και ταξιδεύει

όπως ανθίζει ένα μαστούνι ξαφνικά!

Ταξιδεύοντας με το φως «εφόδιο» (το μετρημένο φως) μαζί μ' αυτήν την αμέτρητη άνθιση ενάντια στο νομοτελειακό κύκλο των εποχών του έτους, ο ποιητής φτάνει σ' ένα άλλο φως που δεν περιγράφεται αλλά διαδραματίζεται:

Πήδημα κούφιο απ' το πρωί
δε λέει να πέσει ο ήλιος

Δεκαπεντασύλλαβος καημός που δεν αναλίσκεται στο να πλανιέται σαν απόηχος ελληνικός, αλλά προχωράει και ξεχωρίζει από την εικόνα

έν' άλογο τυφλό που ξέρασε το φως

.....
εκεί που βόσκει ο ύπνος
μηρυκάζοντας το φως και συλλαβίζοντας
το αλφάβητο του ονείρου

Η διαφοροποίηση του ποιητικού λόγου από μια λεκτική φωτογράφιση της ψυχικής πραγματικότητας, οδηγείται τελικά, με αυτό που ονόμασα διαδραμάτιση του φωτός, σε μια κορύφωση προφητικής μανίας. Αυτό γίνεται στο ποίημα «Καθένας κι ένα φονικό μες στο κεφάλι του». Οι Έλληνες έχουν, από τα παλιά χρόνια, δείξει μίαν ανελέητη διάκριση ανάμεσα στην αρρώστια - μανία και στην προφητική μανία. Η προφητική μανία στο έργο του Κ.Γ.Π. έρχεται να δείξει ότι είναι δυνατόν, αλλά και πώς είναι δυνατόν να μιλήσει κανείς για μια πραγματικότητα προλεκτική, με λέξεις.

* Δ. Σολωμού: Η γυναίκα της Ζάκυνθος

κυκλοφόρησε τό τεύχος 4

σχολιαστής

Αφιέρωμα
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Τα 150 χρόνια της
ΧΡΟΦΥΛΑΚΗΣ

Συζήτηση με τον ΤΖΟΝ ΜΑΓΙΑΛ

ΜΕ ΤΗ ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

σχολιαστής

**στους
σύγχρονους καιρούς
οι απαιτητικοί...**

...διαβάζουν

οικογένια

& ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ 9ο ΤΕΥΧΟΣ

- **Γερμανία η ώρα των Πράσινων**
- **Το γάλα στο τραπέζι μας**
- **Ιδεολογία του ΙΧ**
- **Ο μόλυβδος προσβάλλει τα παιδιά**

και το Β' μέρος του φακέλου

- **ΗΠΙΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**

Μια καταγγελία που ζητά απάντηση

Τον Σεπτέμβριο του '82 το περιοδικό «ΤΑΡ» (2ο τεύχος) (Εκδότης Ν. Μαρουδής) περιείχε ένθετο τετρασέλιδο δημοσίευμα με τον τίτλο «πρόγραμμα εξετάσεων κιθάρας» Εθνικό Ωδείο. Αν και σε κάθε σελίδα του πιο πάνω δημοσιεύματος περιέχεται ο υπό-τιτλος «έκδοση ΤΑΡ», ωστόσο επιχειρείται να εμφανιστεί σαν επίσημη απόφαση του Εθνικού ωδείου και μάλιστα με υποχρεωτική ισχύ από την ημέρα της δημοσίευσής του στο «ΤΑΡ».

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα το επεξεργάστηκαν οι έξι «τακτικοί καθηγητές» (τίτλος που δεν υπάρχει στη διαβάθμιση του νομοθετικού διατάγματος περί ιδιωτικών ωδείων, σχετικά με την ιεραρχία των καθηγητών, αλλά τον έχουν αυτοχρησθεί) Δ. Φάμπας, Ε. Ασημακόπουλος, Λ. Ζωή, Ν. Μαρουδής, Ε. Μπουντούνης, Ν. Χαμηλοθώρης. Η ενημέρωση και συμμετοχή των υπολοίπων καθηγητών του ωδείου αποκλείστηκε από τους ίδιους τους τακτικούς καθηγητές. Εκ των πραγμάτων ακούγεται ουτοπικό να ισχυριστεί κανείς ότι αναγκαία θα ήταν και η άποψη των σπουδαστών σε μια τέτοια επεξεργασία.

Οι αντιρρήσεις μου κύρια αφορούν:

1. Τη λειτουργική εκπαιδευτική εγκυρότητα του προγράμματος που κύρια θα πρέπει να κατοχυρώνει το μέλλον και την καριέρα των σπουδαστών. και

2. Τη διαδικασία επεξεργασίας του προγράμματος (σύνθεση επιτροπής, αποκλεισμό υπολοίπων καθηγητών και άλλου εκπαιδευτικού ή διοικητικού παράγοντα) που στηρίχτηκε στην αυθαίρετη «δημιουργία δικαίου» και αντιτίθεται στις λειτουργίες ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Την πρώτη αντίρρησή μου την εξέφρασα στα παρακάτω μέλη της «εξεταστικής επιτροπής» (η οποία αποτελείται από τους τακτικούς καθηγητές) Δ. Φάμπα, Ε. Ασημακόπουλο και Ν. Μαρουδή, οι οποίοι παραδέχτηκαν ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα των «διπλωματικών εξετάσεων» θα μειώσει κατά πολύ τον αριθμό διπλωματούχων σολιστ.

Σαν αρχικό σκεπτικό μου δώσανε το επιχείρημα του υψηλού επιπέδου που πρέπει να δημιουργηθεί εδραιώνοντας ένα πρόγραμμα αυστηρών απαιτήσεων που θα ανταποκρίνονται στα εκπαιδευτικά και σολιστικά δεδομένα αναγνωρισμένων σχολών του εξωτερικού.

Σαν παράδειγμα αναγνωρισμένης σχολής υψηλού επιπέδου και απαιτήσεων μου αναφέρανε τη Βασιλική Ακαδημία του Λονδίνου (της οποίας το πρόγραμμα

των διπλωματικών εξετάσεων δημοσιεύτηκε στο ίδιο τεύχος του «ΤΑΡ» με το πρόγραμμα του εθνικού ωδείου). Όποιος σχετικός με το θέμα μελετήσει το πρόγραμμα αυτό, το οποίο είναι όντως υψηλού επιπέδου, μελετημένο, λογικό και οργανωμένο, συγκρίνοντάς το με το δημοσιευμένο πρόγραμμα του εθνικού ωδείου θα καταλάβει ότι οι κύριοι μέλη της «εξεταστικής επιτροπής» όχι μόνον δεν έπιασαν το επίπεδο της Βασιλικής Ακαδημίας αλλά ούτε καν τόχουν μελετήσει.

Κάτω από ποια βάση όμως κύριοι φτιάχνετε ένα πρόγραμμα τόσο αυστηρών απαιτήσεων έξω από οποιοδήποτε εκπαιδευτικό ή σολιστικό δεδομένο; (Το δίπλωμα σολιστ πρέπει να αναγνωρίζει τη δυνατότητα του εξεταζόμενου να σταθεί σαν σολίστας και ολοκληρωμένος μουσικός και όχι σαν απλός δεξιότηχης του οργάνου).

Οι ενέργειες σας αυτές δείχνουν τις ξεκάθαρες προθέσεις σας να μην δίνετε στους μαθητές διπλώματα.

Πίσω από τα επιχειρήματα σας και κάτω από τη λαθεμένη σας αντίληψη όσο αφορά τη διαίωση της επαγγελματικής σας κατοχύρωσης κρύβονται οι κυκλωματικές σας ενέργειες. Το ότι η κιθάρα στερείται αναγνώρισης από το Υπουργείο (σαν όργανο έντεχνης μουσικής) όπως έχει το πιάνο, το βιολί κ.ά είναι προβληματικό και για τους θεσμούς και για τις λειτουργίες της μουσικής εκπαίδευσης.

Εσείς όμως δράσατε μέσα απ' αυτή τη κατάσταση εκμεταλλευόμενοι αυτή την ίδια την ανεπάρκεια, αδιαφορία και εκμετάλληση της υπάρχουσας «μουσικής παιδείας» (όρος για συζήτηση κουλτούρας) για να τη δικαιώσετε και να την επιδεινώσετε, επιβεβαιώνοντας την «κυκλωματική σας ιδιότητα».

Η ευθύνη βρίσκεται και στο Υπουργείο και στο Εθνικό ωδείο το οποίο δεν μας πείθει ότι είναι εκπαιδευτικό ίδρυμα και όχι κερδοσκοπικός οργανισμός (αν και το άρθρο 47 του καταστατικού του αναφέρει ότι το Εθνικό Ωδείο δεν είναι επιχείρηση).

Μέχρι σήμερα δεν έχει πάρει θέση στο γεγονός ότι δημοσιεύτηκε πρόγραμμά του στο «ΤΑΡ» χωρίς την έγκρισή του. Η μήπως με την θέση που παίρνει μας δηλώνει ότι όποιες αποφάσεις τακτικών καθηγητών δημοσιεύουν, αυτόματα υιοθετούνται και από το ωδείο;

Εδώ δίνεται η απάντηση στη δεύτερη αντίρρησή μου, θέμα το οποίο είναι και τυπικό και ουσιαστικό. Και να υπήρχε η έγκριση του Εθνικού ωδείου για τη δημο-

σίευση του προγράμματος η για τη συγκεκριμένη σύνθεση της επιτροπής θα παρέμενε στην ουσία του παράτυπο, γιατί τότε το θέμα θα έπεφτε και πάλι σε «αυθαίρετες ενέργειες» (όχι πλέον έξι καθηγητών) αλλά του ιδιωτικού ιδρύματος.

Στην ύπαρξη ιδιωτικών ιδρυμάτων που δίνουν «μουσική παιδεία» ποια είναι η θέση του κράτους; Μήπως μέχρι τώρα απέχει γιατί θεωρεί τη μουσική παιδεία προϊόν εμπορεύσιμο;

Και μια τελευταία ερώτηση προς τους «τακτικούς καθηγητές» της κιθάρας.

Πόσες δεκαετίες φοίτησης θα πρέπει να περάσει ένας μαθητής μαζί σας, εάν δεν ακολουθήσει το δρόμο των ιδιαιτέρων μαθημάτων; Όταν το ελάχιστο όριο (εικοσάλεπτο) που επιβάλλετε να διδάσκετε, το τηρείτε μόνο γι' αυτούς που ευνοείτε, ενώ στη πλειοψηφία των μαθητών σας το μάθημα δεν υπερβαίνει τα 5 λεπτά. Η απλή αριθμητική λογική λέει ότι δεν είναι δυνατόν 60 ή παραπάνω μαθητές οι οποίοι δικαιούνται ο καθένας εικοσάλεπτο μάθημα να καλύπτονται με 4 ή 5 ώρες παρουσίας του καθηγητή στο ωδείο.

Τι μπορεί να περιμένει κανείς για τη μουσική εκπαίδευση όταν ξέχωρα απ' όλα αυτά το Εθνικό ωδείο όχι μόνο ανέχεται αλλά και βοηθά τις ενέργειες του κ. Καμπανά (ο οποίος διδάσκει θεωρία και σολφέζ) με το να του παρέχει δωμάτιο μέσα στο ωδείο για τα ιδιαίτερα μαθήματά του. (Ιδιαίτερο σημαίνει ιδιαίτερη επιπλέον πληρωμή από τη κανονική μηνιαία που δίνει ο μαθητής).

Και τι πειράζει, θα μου πείτε όλοι κάνουμε ιδιαίτερα.

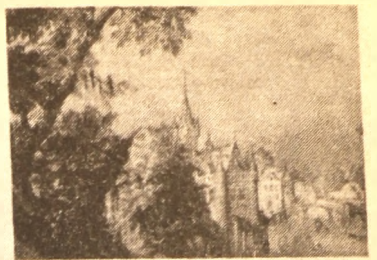
Γιατί όμως ο κ. Καμπανάς δεν παραδίδει σωστά το σολφέζ και μένουν μαθητές στην ίδια τάξη (οι οποίοι είχαν 2 ή 3 απουσίες μόνο όλο το χρόνο) και μάλιστα σε άλλους μουσικούς τομείς παρουσιάζουν επιμέλεια και πρόοδο;

Επιπρόσθετα στοιχεία υπάρχουν τα οποία δεν μπορούν να αναφερθούν λόγω χώρου.

Το τραγικό στην όλη υπόθεση είναι ότι χιλιάδες άνθρωποι βασίζονται σε σας τους «τακτικούς καθηγητές» με τις προοδευτικές αντιλήψεις, πιστεύοντας ότι θα συμβάλλετε στην καλύτερη της μουσικής παιδείας.

Είμαι διατεθειμένος να υπερασπίσω αυτή τη καταγγελία σε δημόσια συζήτηση και όχι σε προσωπική βάση, τη στιγμή που σας έχω δώσει, ως τώρα, όλα τα συναδελφικά περιθώρια.

Αθήνα 14 Ιουνίου 1983
Γιώργος Κερτσόπουλος

ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ

Αναζητώντας
τό χαμένο Βαρόνο

Μετάφραση
ΡΙΤΣΑ ΚΟΛΑΙΤΗ

νεφέλη

ΓΚΥ ΟΚΕΝΓΚΕΜ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ
ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

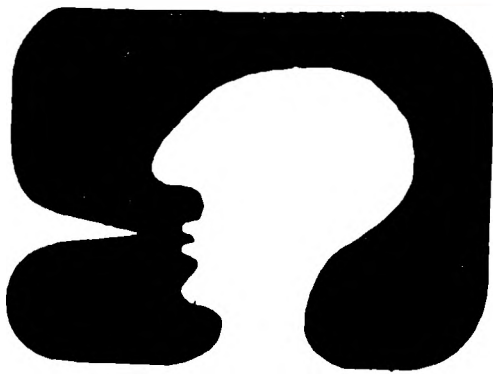
ΝΕΦΕΛΗ

ΟΤΤΟ ΚΑΡΟΛΥΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΝΕΦΕΛΗ

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 - ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962

ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΔΡΑΚΟΙ

● Από το Μάνο Χατζιδάκι, πήραμε το γράμμα που ακολουθεί και καταγγέλλει όσους χρησιμοποιούν χωρίς την άδειά του, τη μουσική του:

Αγαπητό «Αντί»,

Πληροφορήθηκα από τις εφημερίδες πως το αυτοαποκαλούμενο «Φέστιβαλ Ιθάκης» θα συμπεριλάβει στις φετινές ασχημίες και τραγούδι μου, δίχως να ερωτηθώ, πάνω σε ποίημα του Καβάφη απ' τον «Μεγάλο Ερωτικό». Για να γιορτάσει προφανώς και η Ιθάκη και ο δήμαρχός της τον Αλεξανδρινό ποιητή των σκοτεινών αναζητήσεων και του πάθους, μ' όλον που ο ποιητής ως είναι εξακριβωμένον, ουδέποτε υπήρξεν έλλην σοσιαλιστής.

Λυπάμαι, αλλά επειδή το τραγούδι μου αυτό καθώς και η εργασία μου όλη της τελευταίας εικοσαετίας δεν έχει εκδοθεί, ακριβώς, για να μην είναι δυνατόν ν' ασχημονούν πάνω σ' αυτήν ως «εθνικοί δράκοι» όλοι οι ανυπόληπτοι «καλλιτέχνες» των κομμάτων και των διαδρόμων υπουργείων, απαγορεύω αυστηρώς οποιαδήποτε εκτέλεση της μουσικής μου, όλης της μουσικής μου, εις όλον τον ελλαδικό πανηγυριώτικον και σοσιαλιστικόν παρόντα χώρο. Θα διώξω δε τον κάθε υπεύθυνο που θα τολμήσει ν' ασχημονήσει μ' οποιοδήποτε τρόπο πάνω στην μουσική μου εργασία, είτε τραγουδιστής είναι αυτός, είτε «μαέστρος» ή οργανωτής, περιφρουρώντας έτσι το βασικό και ανεκχώρητο ηθικό δικαίωμα που έχω στην πνευματική μου εργασία σαν συνθέτης και δημιουργός της. Έχω δώσει ήδη εντολή για όλα τα απαιτούμενα νομικά προληπτικά μέτρα.

Η απαγόρευση αυτή ισχύει όχι μόνο για την Ιθάκη και για τον ρέκτη φιλαθλο δήμαρχό της, αλλά και για οποιαδήποτε «πολιτιστική» και κομματική εκδήλωση που θα πραγματοποιηθεί φέτος το καλοκαίρι —και το ερχόμενο, ίσως και μεθεπόμενο—, κάτω από την οργάνωση των δήμων, κοινοτήτων και νομαρχιών και κάτω απ' την εμπνευσμένη προστασία του ενδόξου ελγινείου υπουργείου μας.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Μάνος Χατζιδάκις

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

● Στο κείμενο του Κωνσταντίνου Τσουκαλά στο προηγούμενο τεύχος, αναφέρεται το γράμμα του Χρήστου Γιανναρά. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι το άρθρο του Χρ. Γιανναρά που αναφέρεται στην επιστολή του έχει καθυστερήσει από τη συσσώρευση ύλης στο περιοδικό.

Στο επόμενο τεύχος θα φιλοξενηθεί το άρθρο που αναφέρει ο επιστολογράφος μας.

Το γράμμα του Χρήστου Γιανναρά:

Από το δημοσίευμα του Κωνσταντίνου Τσουκαλά «Η ιδιοπροσωπία του νέου σκοταδισμού» στο τεύχος 235/24.6.83 του περιοδικού «ΑΝΤΙ» πληροφορήθηκα ότι έχει εκδοθεί δίτομο συλλογικό έργο με τον τίτλο: «Η ιδιοπροσωπία του Νέου Ελληνισμού», που περιλαμβάνει ανάμεσα σε άλλα και ένα δικό μου κείμενο.

Οφείλω την πρώτη μου πληροφορία στο δημοσίευμα του Κωνσταντίνου Τσουκαλά, γιατί —όσο κι αν μοιάζει απίστευτο— δεν μου ζητήθηκε συμμετοχή στο δίτομο αυτό έργο και δεν μου ανακοινώθηκε τυχόν αναδημοσίευση παλαιότερου κειμένου μου. Ούτε καν έχω λάβει αντίτυπο του βιβλίου.

Για τη συμπερίληψή μου στο κύμα του «νέου σκοταδισμού» —συμπερίληψη που υιοθετείται τώρα και από τον Κωνσταντίνο Τσουκαλά— έχω τολμήσει μια ελάχιστη καταρχήν απάντηση, σταλμένη για δημοσίευση στο «ΑΝΤΙ» από τις πρώτες μέρες του Απριλίου. Το ότι προηγήθηκε το κείμενο Τσουκαλά ενώ εκκρεμεί στα γραφεία του περιοδικού η δική μου απάντηση, το θεωρώ προσωπική μου ατυχία που πρέπει να οφείλεται στις ανάγκες προγραμματισμού των τευχών.

Σίγουρα, κανένας δεν ήταν υποχρεωμένος να γνωρίζει ότι την παρουσία μου στο επίμαχο δίτομο συλλογικό έργο την αγνοούσα και εγώ ο ίδιος. Όμως η ξαφνική ανακάλυψη του «σκοταδισμού» μου, με αφορμή την τόσο ενοχλητική εκλογή μου στην Πάντειο και με αποδεικτικό στοιχείο ένα κατάλληλα επιλεγμένο φρασίδιο (μέσα από συγγραφικό μόχθο μερικών χιλιάδων σελίδων σε εικοσιπέντε ολόκληρα χρόνια), επιτρέψτε μου να λησμονήσω ότι προέρχεται από την πένα φίλου και πανεπιστημιακού με το επίπεδο και το ήθος του Κωνσταντίνου Τσουκαλά.

Χρήστος Γιανναράς

ΥΠΟΘΕΣΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗ

● Για την υπόθεση του Ανδρέα Χριστοδουλίδη λάβαμε την παρακάτω επιστολή:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Εδώ και κάμποσο καιρό παρακολουθήσαμε, άναυδοι κυριολεκτικά, να εκτυλίσσεται ένα πρω-

τοφανές σε χυδαιότητα όσο και ιστορικά πρωτότυπο σενάριο πολιτικής αλλά και κοινωνικής εξόντωσης του Ανδρέα Χριστοδουλίδη.

Όσοι τον έχουμε ζήσει σαν σύντοφο και σαν φίλο για πολλά χρόνια μέσα στο ΠΑΣΟΚ, όσοι ξέρουμε τη δράση του στη διάρκεια της χούντας ή για τη συμβολή του στον αγώνα του κυπριακού λαού, οφείλουμε να καταδικάσουμε ανοιχτά και ξεκάθαρα αυτού του τύπου τη μεθοδολογία σαν απαράδεκτη και αντιδραστική.

Οφείλουμε, αποκαθιστώντας σε όποιο βαθμό είναι δυνατόν τη μαστιγωμένη ευαισθησία μας, να θεωρήσουμε σαν καθήκον πολιτικό αλλά και σαν ζήτημα αποκατάστασης μιας πολιτικής ηθικής, την τοποθέτησή στο ζήτημα του Α.Χ.

Το ερώτημα που μπαίνει είναι καθαρό. Τι κρύβεται πίσω από τη σκευωρία σε βάρος του Α.Χ.; Ποιοι είναι οι πραγματικοί λόγοι που την επέβαλλαν;

Θα ήταν λάθος να προσπαθήσουμε να απαντήσουμε αξιολογώντας υποθέσεις ή πληροφορίες σχετικές με το θέμα. Υπάρχουν όμως δύο πλευρές που προβάλλουν έτσι κι αλλιώς από την υπόθεση:

Η παραπάνω μεθοδολογία καταγράφεται σαν στοιχείο της πολιτικής πρακτικής και επακόλουθα της φυσιογνωμίας του μηχανισμού (κομματικού και κυβερνητικού) του ΠΑΣΟΚ. Αποτελεί ένα επικίνδυνο σημάδι εκφυλισμού της πολιτικής ζωής. Κουκουλώνει και μεταθέτει τις πολιτικές συγκρούσεις στο πεδίο σκοτεινών και ανεξέλεγκτων διεργασιών, όπου εξ ορισμού η κάθε αντιδραστική πλευρά βγαίνει κερδισμένη. Αυτό αν γενικευθεί προδιαγράφει και την τύχη της αλλαγής. Επιπλέον, το γεγονός συνδυαζόμενο με την ευρεία αποδοχή της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ εισάγει σε μια νέα κατάσταση «συναινετικού ολοκληρωτισμού».

Ο ίδιος στόχος της εξόντωσης του Α.Χ. δείχνει ότι κάποιοι είχαν να φοβηθούν από την πολιτική του ύπαρξη, και κάποιοι κάτι είχαν να κρύψουν.

Πέρα όμως από τη συγκεκριμένη σκευωρία «του τραβεστί», προκύπτει ένα λεπτό και γενικότερο ζήτημα: είναι η ομοφυλοφιλία ή οι ιδιαίτερες πλευρές της ιδιωτικής ζωής του καθένα, απαγορευτικές για την πολιτική του δραστηριότητα;

Οι διακηρύξεις του ΠΑΣΟΚ, πιστεύω πως δεν θα μπορούσαν να χωρέσουν μια στάση για την ομοφυλοφιλία, όπως εκδηλώθηκε στην περίπτωση του Α.Χ. Αλλά και παραπέρα η ΚΕ του ΠΑΣΟΚ σε μια από τις πρώτες συνεδριάσεις της είχε δεχτεί ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του μέλους

του ΠΑΣΟΚ. Επίσης στο καταστατικό ισχύει το ίδιο. Αλλά και παραπέρα είναι γνωστό ότι και πρακτικά το ΠΑΣΟΚ δεν απέκλεισε από τις τάξεις των μελών του ομοφυλόφιλους.

Υπάρχει, τέλος, και μια άλλη πλευρά που πρέπει να ιδωθεί στην υπόθεση Α.Χ.:

Η μέθοδος αυτή δεν εμφανίστηκε ξαφνικά, αλλά εκκολάφτηκε στην πολιτική πρακτική του κομματικού μηχανισμού από παλιά. Αυτό σημαίνει πως πλήθος ανάλογες πρακτικές, λιγότερο γνωστές, αλλά το ίδιο αυθαίρετες, συκοφαντικές και αντιδραστικές, αντιμετώπισαν διάφορες κατά καιρούς «ανεπιθύμητες καταστάσεις». Αυτό δείχνει πως ο κατήφορος δεν σταματάει άμα μπει μπροστά. Κι αυτό παραπέρα σημαίνει ότι τη στραβή πρακτική πρέπει να την πολεμάμε στη γέννησή της και όχι μόνο όταν κυριαρχεί. Έτσι την ευθύνη για γεγονότα τύπου Α.Χ. έχουμε τελικά όλα τα μέλη του ΠΑΣΟΚ.

Σ' αυτό το πλαίσιο θα 'πρεπε ακόμα να μην ξεχάσουμε να ρωτήσουμε: για την τέτοια πρακτική του μηχανισμού (όπως και παλιότερα εκδηλώθηκε) ο Α.Χ. τι στάση κράτησε, τόσο δηλαδή σαν μέλος του ΕΓ και της ΚΕ υπεράσπισε μια άλλη πρακτική όπου η περίπτωση το καλούσε;

Φίλικα
Άσπα Παπαηλιού
τ. μέλος της Επιτροπής
Νεολαίας του ΠΑΣΟΚ

ΑΒΛΕΨΙΕΣ

● Από τον Δ. Δημητράκο πήραμε το γράμμα που ακολουθεί, σχετικά με το τεύχος - αφιέρωμα στον Κ. Μαρξ:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Συγχαρητήρια για την πρωτοβουλία που πήρες να εκδώσεις ειδικό αφιέρωμα στον Καρλ Μαρξ για τα εκατό χρόνια από το θάνατό του.

Ιδιαίτερα αξιέπαινη είναι η ιδέα να δημοσιευτεί πλήρης πινάκας βιογραφικών στοιχείων και έργων του, σε χρονολογική σειρά. Το κοινό αποκτά έτσι πρόσβαση σε ορισμένα πραγματολογικά στοιχεία που δεν του παρέχονται από τις διάφορες σπουδαιολογικές αποτιμήσεις του μαρξικού έργου που φέτος ειδικά παίρνουν και δίνουν.

Το ΑΝΤΙ αυτό (τχ. 234) πρέπει να αγοραστεί και να φυλαχτεί από οποιονδήποτε ασχολείται σοβαρά με το έργο του Μαρξ, διότι θα του χρησιμεύσει πολλές φορές όταν θα θελήσει να ελέγξει άμεσα μια χρονολογία, τον ακριβή τίτλο ενός έργου κτλ.

Πρέπει να επισημάνω όμως ένα σημαντικό λάθος που δεν οφείλεται στο δαίμονα του τυπογραφείου αλλά στην προχειρότητα της μετάφρασης. Στη σελίδα 19 του τευχούς αναγράφεται φαρδιά - πλατιά σαν προμετωπίδα

σειράς φωτογραφικών ντοκουμέντων, απόσπασμα από ένα γράμμα του Μαρξ προς το φίλο του τον Ρυγε τον Σεπτέμβριο του 1843:

«Δεν αντιμετωπίζουμε τον κόσμο δογματικά, στη βάση μιας αρχής που θα 'λεγε: "Να η αλήθεια, προσκυνείτε την". Αναπτύσσουμε νέες αρχές για τούτο κόσμο, έξω από τις δικές του».

Οποιοσδήποτε είναι εξοικωμένος με το έργο του Μαρξ μπορεί να δει αμέσως ότι αυτό είναι εντελώς ξένο προς το πνεύμα του Μαρξ και κυρίως τις αναζητήσεις του νεαρού Μαρξ την εποχή εκείνη που, πριν γράψει ακόμη τα «Φιλοσοφικά και Οικονομικά Χειρόγραφα» ζητούσε να βρει μέσα στην υπάρχουσα πνευματική δημιουργία, στοιχεία που θα χρησίμευαν για την αναμόρφωση των συνειδήσεων. Δεν θα μπορούσε ποτέ να το είχε γράψει αυτό ο Μαρξ: θα ήταν ισοδύναμο με τον πιο ακραίο ιδεαλισμό, να γυρνάει αρχές έξω από τον κόσμο δηλαδή έξω από το πεδίο γένεσης και εφαρμογής αυτών των αρχών. Ο Μαρξ τα έγραψε αυτά τον Σεπτέμβριο του 1843 και δημοσιεύθηκαν στα «Γαλλογερμανικά Χρονικά» το 1844. Στο ίδιο γράμμα λέει ότι το πρόγραμμά τους πρέπει να βοηθήσει τον κόσμο να καταλάβει τον εαυτό του, αυτό που έχει ήδη δημιουργήσει ο ίδιος. Το θέμα είναι «να πραγματοποιήσουμε τις σκέψεις του παρελθόντος... η ανθρωπότητα δεν ξεκινάει νέα δουλειά, αλλά εφαρμόζει συνειδητά την παλιά της δουλειά...».

Νομίζω ότι, κατά πάσα πιθανότητα, ο μεταφραστής είδε την αγγλική μετάφραση —και όχι το γερμανικό πρωτότυπο, όπως τυπικά θα ώφειλε. Δεν είναι ασυγχώρητο, αρκεί να κατέχει κανείς την αγγλική γλώσσα, να γνωρίζει τις παγίδες της και τις ιδιοτροπίες της. Πράγματι η αγγλική μετάφραση των ΑΠΑΝΤΩΝ του Μαρξ και του Ένγκελς (τομ.3 σελ. 144) έχει ως εξής:

«We develop principles for the world out of the world's own principles».

Η σωστή μετάφραση είναι: «Αναπτύσσουμε αρχές για τον κόσμο, μέσα από αρχές που βγαίνουν από τον ίδιο τον κόσμο». Ούτε για νέες αρχές μιλάει ο Μαρξ, ούτε για «αρχές έξω από τις δικές του». Προφανώς το ΟΥΤ δημιούργησε σύγχυση στο μεταφραστή με αποτέλεσμα να πέσει εντελώς έξω στην απόδοση του νοήματος.

Δεν θέλω να φανώ σχολαστικός φετιχιστής της μετάφρασης λίγα πράγματα είναι τόσο στεία και ενοχλητικά όσο αυτή η τάση. Το θέμα όμως είναι σοβαρό στην προκειμένη περίπτωση ακριβώς διότι η μετάφραση αποδίδει το αντίθετο από ότι λέει το κείμενο και που συμβαίνει να αντιστρέφει

και το πρόγραμμα έρευνας του Μαρξ, ιδίως την εποχή εκείνη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο νομίζω ότι η διευκρίνιση αυτή ήταν αναγκαία.

Δημήτρης Δημητράκος

ΟΧΙ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΤΙΚΟ

● Η επιστολή που ακολουθεί είναι του κ. Α. Αγραπίδη. Ενός τακτικότατου επιστολογράφου μας, που δεν παραλείπει όποτε σκέπτεται κάτι ενδιαφέρον, να το γράφει και να μας το στέλνει. Στενοχωρήθηκε λοιπόν ο συμπαθής κ. Α. Αγραπίδης επειδή χαρακτηρίστηκε «φασιστικό» το περιοδικό ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ του Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, και μας γράφει:

Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Ο σκοπός του ΙΣΜΕ είναι οι στρατηγικές έρευνες και μελέτες ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΑΜΥΝΤΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Θα ήταν δικαιολογημένος λοιπόν ο χαρακτηρισμός σας, αν η χώρα μας δεν αντιμετώπιζε τους Αττίλες, και γενικά αν ο κόσμος δεν ήταν χωρισμένος και φλεγόμενος.

Ανδρέας Αγραπίδης
Ανδραβίδα Ηλείας

ΑΝΤΙ - ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΜΠΛΑ -ΜΠΛΑ

● Αγανακτισμένος δείχνει ο επόμενος επιστολογράφος μας από τις αντιδράσεις της παραδοσιακής αριστεράς και των «μικροαστών» στο νόμο για τις κοινωνικοποιήσεις. Προσπαθώντας να τις ερμηνεύσει καταλήγει:

Αγαπητό Αντί

Τείνει να επικρατήσει ένα κλίμα μαζικής παράνοιας που η εξήγησή του βρίσκεται στο ότι διαψεύστηκαν οι μικροαστικές ψευδαισθήσεις για καταναλωτική επανάσταση, σεξισμό και τεμπελιά (η καραμέλα που επιδείκνυε η δεξιά και που πολύ λίγοι γεύονταν). Το ΠΑΣΟΚ παίρνει, παρά τις ελλείψεις του και τις αντιφάσεις του, μερικά επαναστατικά μέτρα και ο επαναστατημένος μικροαστός χάνει το μπουσούλα. Δε μπορεί να βγάλει άνετα τις επαναστατικές μπουρμπουλήθρες του. Οι βάρβαροι ήτανε κάποια λύση, τι θα γίνουμε χωρίς βαρβάρους; Βαφτίζουμε το ΠΑΣΟΚ αντεργατικό, απεργοσπαστικό, φασιστικό και λύνουμε το πρόβλημά μας κάνοντας το εφφέ μας φορώντας αντι - ΠΑΣΟΚ, Λένιν, Λέβις και μπλα, μπλα, μπλα και φλαν, φλαν, φλαν.

Δεν ενδιαφέρει βέβαια η προσποιητή παράνοια της παραδοσιακής αριστεράς αλλά ο τρόπος που βρήκανε να μας κουφάνουν. Ξέρουνε βέβαια καλά να βγάζουνε προδότη τον Άρη, τον Πλουμπίδη, το Βαφειάδη αλλά αυτή τη φορά η λάσπη δεν θα περάσει παρά τις επαναστατικές μεθόδους δεντροκαλλιέργειας.

Γιώργος Παπαδημητρίου
φοιτητής

ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ

● Με αφορμή τη συζήτηση για το άρθρο 4 του νόμου για τις κοινωνικοποιήσεις ο επιστολογράφος μας δίνει την άποψή του για τις βαθύτερες αιτίες της απομαζικοποίησης του συνδικαλιστικού κινήματος. Μεταξύ άλλων γράφει:

Η αρχή της πλειοψηφίας που επικαλείται η κυβέρνηση στο άρθρο 4, είναι μια πραγματική πρόκληση που αξίζει διερεύνηση.

Το ΚΚΕ παρακάμπτει μάλλον απλοϊκά το θέμα, μια που ενδιαφέρεται κυρίως για τις εξουσίες του Δ.Σ.

Ο Γ. Επιτρόπου — γραμματέας της ΕΣΑΚ-Σ— αποδίδει την αποχή στο φόβο του εργαζόμενου να συμμετέχει για λόγους τρίτους προς το σωματείο, όπως οι φάκελοι κλπ. (Κυριακή. Ελευθεροτυπία 29-5). Αυτή είναι μια άποψη που λύνει το πρόβλημα της ΕΣΑΚ-Σ μάλλον, παρά των εργαζομένων. Γιατί κύρια αιτία της αποχής, είναι η ίδια η νοοτροπία των κομμάτων μέσα στα σωματεία. Για παράδειγμα, ποιο είναι το κίνητρο συμμετοχής κάποιου που δεν είναι κομματικός ή οπαδός, σε μια Γ. Συνέλευση που τον λόγο έ-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

Σουλίου 9
Τηλ. 3602644

P. ΚΟΥΡΤΣΙΟ - Α. ΝΕΓΚΡΙ
Ο. ΣΚΑΛΤΣΟΝΕ

Ιταλία, «αυτοκριτική»
του αντάρτικου

ΚΟΝ - ΜΠΕΝΤΙΤ, ΣΑΡΠ, ΣΒΑΡΤΣΕΡ, ΡΟΤ, ΜΠΑΡΜΠΙ κλπ.

Γερμανία, από τη RAF
στος πράσινους

νηπιαγωγείο

το αστεράκι

● Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαθηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».

- Μιά μικρή δαση μέσα στο τιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμιού

Βαλαμώνος 4 και Άσκληπιοῦ τηλ. 6447830 - 3635419.

χει η κομματική αντιπαράθεση των παρατάξεων, με τη λογική τίνος η γραμμή θα περάσει.

Ίσως φαίνεται ότι συνηγορώ στο άρθρο 4, αλλά δεν είναι έτσι.

Το ΠΑΣΟΚ γνωρίζει αυτά ακριβώς τα πάγια προβλήματα του συνδικαλιστικού κινήματος και τα εκμεταλλεύεται.

Για τα σωματεία «η ζωή είναι αλλού». Οι οικονομικές διεκδικήσεις δεν πρέπει να εκμηδενίζουν την ενασχόληση με το καθημερινό πρόβλημα του εργαζόμενου στο χώρο δουλειάς, όπως πολύ σωστά έγραφε σε άρθρο στο τεύχος 230.

Ο αγώνας για τα καθημερινά κοινωνικά προβλήματα, όπως η μόλυνση, οι συγκοινωνίες, η διασκέδαση, οι ανθρώπινες σχέσεις τελικά των εργαζόμενων, όλα εκείνα τα «μικροπράγματα» που φανερά σνομπάρουν η ΕΣΑΚ και η ΠΑΣΚΕ και αποδέχεται στα λόγια το ΑΕΜ, μπορούν να δυναμώσουν και να μαζικοποιήσουν τα σωματεία. Άρα, να βγάλουν νοκ - άουτ το άρθρο 4.

Τα υπόλοιπα μου φαίνονται απλές κομματικές φιλοδοξίες.

Μανώλης Γλαμπεδάκης
Δραπετσώνα

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

● Σ' αυτό τον διάλογο κρατήσαμε για τελευταίο ένα γράμμα —από την Ολλανδία— που μας άγγιξε κάπως διαφορετικά και που δημοσιεύουμε χωρίς να προσθέσουμε τίποτε άλλο. Αφιερώνω σε όλους τους φίλους αναγνώστες, στον Αντώνη, στον Αποστόλη και (χωρίς κακία) στον δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό.

Αγαπητό ANTI,

Καμιά φορά μου τη βιδώνει με τα εδώ τρεχούμενα, την αντιμετώπιση της κρίσης με ολοένα δεξιότερες λύσεις, την φασιστικοποίηση που φέρνει ο πανικός που εκφράζεται με την πολιτική της λιτότητας κτλ.

Τότε ψάχνω φίλους να ξεσπάσω. Οι ντόπιοι μου λένε: —Τα ξέρουμε αλλά τι να κάνουμε ή είσαι τρελός και βλέπεις φαντάσματα!

Τι ξέσπασμα να κάνεις;

Γι' αυτό σου στέλνω το εσωκλειστο σημειωματάκι «για ένα φίλο μου που ενώ σπουδάζει μόλις τον διώξαν γιατί δεν είχε παραμονή. Αν σου περισσέψει κα-

θόλου χώρος και σ' αρέσει δημοσίεψε το σε παρακαλώ» σαν ξέσπασμα φίλου προς φίλο.

Τον λένε Αποστόλη.

Από τότε που γειτονέψανε τα δωμάτια μας άρχισε να μπαίνει σιγά - σιγά, στην καρδιά μου. Με την ανήσυχη ματιά του ξενιτεμένου μικρού, π' ανυπομονεί να ξεμπλέξει από τους πονοκέφαλους των αδειών παραμονής, ελέγχους κι εγγυήσεις, να ησυχάσει, να βουλευτεί κάπου σε κανένα δωμάτιο, να συνηθίσει (προσαρμοστεί το λέμε εδώ!) και να μάθει. Ίδιως να μάθει. Μια ιδιαίτερη φάση της ζωής του ανθρώπου. Ο Τόλης. Χαρακτηριστική. Ένας σχεδόν συνταξιούχος έφηβος, ακόμα μη ανακηρυγμένος άντρας. Κάπου μεταξύ, λοιπόν, μ' ασιγουριά και φόβους για το αύριο μα και πείσμα, ξενιτεμένος.

Αγώνας: να τα καταφέρει στο τσάκ με τα λεφτά, να τον δεχτούνε στη σχολή, να σταματήσει να 'ναι παράνομος, να πάρει την δόλια την παραμονή. Οι φίλοι του π' άφησε πίσω —η παρέα— μπαίνουν στο χώρο της ανάμνησης για την άνοιξη το φθινόπωρο και το χειμώνα —ο καιρός της ξενιτιάς. Εδώ κάνει και διαολόκρυο, η γλώσσα σου δεινοπαθεί να προφέρει τη δικιά τους. Τι τα θες και δω κρίση, λιτότητα, ο ρατσισμός μεγαλώνει. Τις προάλλες πιο κάτω σπάσαν στο ξύλο ένα Μαροκάνο που παραπονέθηκε γιατί τον κοροϊδεύαν που ήταν ξένος. Η σιγουριά του στο μικρό δωμάτιο που νοικιάζει πανάκριβα, με το μεταχειρισμένο του καθουρδιστήρι ν' αλλάζει, Clash και Παπακωνσταντίνου, με τις ολονύχτιες να 'τοιμάσει δουλειά για τις εισαγωγικές στην ακαδημία τέχνης, αντίθετη στους νόμους για τους ξένους.

Ένας ολόκληρος τοίχος μπροστά του νόμοι, αστυνομίες έλεγχοι, παρανομίες, άδειες παραμονής, κρίση, εξετάσεις δυσκολίες, απενταρίες. Σιγά - σιγά, θα τα καταφέρει.

— Αν τα καταφέρει! Κι αν ναι, τότε τρέχα ρώτα τον τι σημαίνει δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός και φυλετικός διαχωρισμός και τέτοια. Και τι σημαίνει: τρομοκρατία στους μετανάστες, εξευτελισμός, απανθρωπιά, αδικία.

— Κι αν δεν τα καταφέρει; Μη φοβάσε! Νάτος, πάντοτε θα μπαίνει απ' το Βέλγιο παράνομος και φτου κι απ' την αρχή. Δεν σου λέω να τον ρωτήσεις τότε τι σημαίνει δυτικός ευρωπαϊκός πολιτισμός. Γιατί μετά θα μου πεις ότι είναι προκατειλημμένος και τα λέει!

Εγώ πάντως θα τον αγαπώ: ό-πως όλοι οι Αποστόληδες που τώρα είναι στην Ελλάδα από τα Σουδάν και τις Ινδίες, που είναι εδώ από τις Ελλάδες τις Τουρκίες τα Μαρόκα κτλ., αγαπιούνται μεταξύ τους.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 13
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 15
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 20
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60,
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 80

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

Εκδόσεις «Νεφέλη»
Μαυρομιχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962

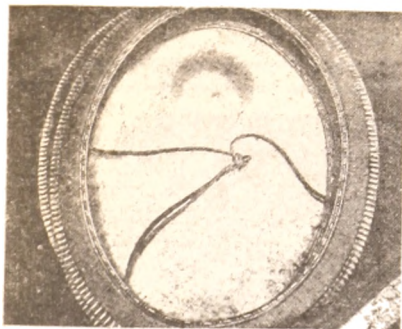
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

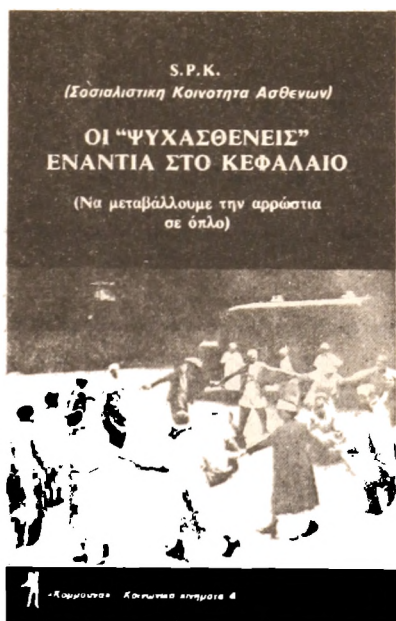
Σουλίου 9
Τηλ. 3602644

Γιούλια Βοσνεσενσκαγια
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΙΝΑΙ «ΙΣΗ»
ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΤΡΑ
(σ' ένα στρατοπέδο της Σιβηρίας)

«Κομμουνιστική Αντιπαράθεση» 3

ΓΙΟΥΛΙΑ
ΒΟΣΝΕΣΕΝΣΚΑΓΙΑ
Η «ισότητα» άνδρα - γυναί-
κας στο Γκουλάγκ

«Κομμουνιστική Αντιπαράθεση» 4

S.P.K.
Οι ψυχασθενείς ενάντια
στο κεφάλαιο

Εξόρμηση

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑ
ΛΟΝΔΙΝΟ
ΠΑΡΙΣΙ
ΛΥΩΝ
ΜΑΔΡΙΤΗ
ΜΙΛΑΝΟ
ΖΥΡΙΧΗ
ΓΕΝΕΥΗ
ΡΩΜΗ
ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ
ΝΤΥΣΣΕΛΑΝΤΟΦ
ΤΙΡΑΝΑ
ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗ
ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗ
ΒΙΕΝΝΗ
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ
ΤΡΙΠΟΛΗ
ΚΑΪΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΤΕΛ ΑΒΙΒ
ΝΑΪΡΟΜΠΙ
ΓΙΟΧΑΝΝΕΣΜΠΟΥΡΓΚ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΤΖΕΝΤΑ
ΝΤΑΧΡΑΝ
ΝΤΟΥΜΠΑΪ
ΚΟΥΒΕΪΤ
ΑΜΠΟΥ ΝΤΑΜΠΙ

"Εχετε 28+1 λόγους νά ταξιδέψετε μέ τήν 'Ολυμπιακή στό έξωτερικό

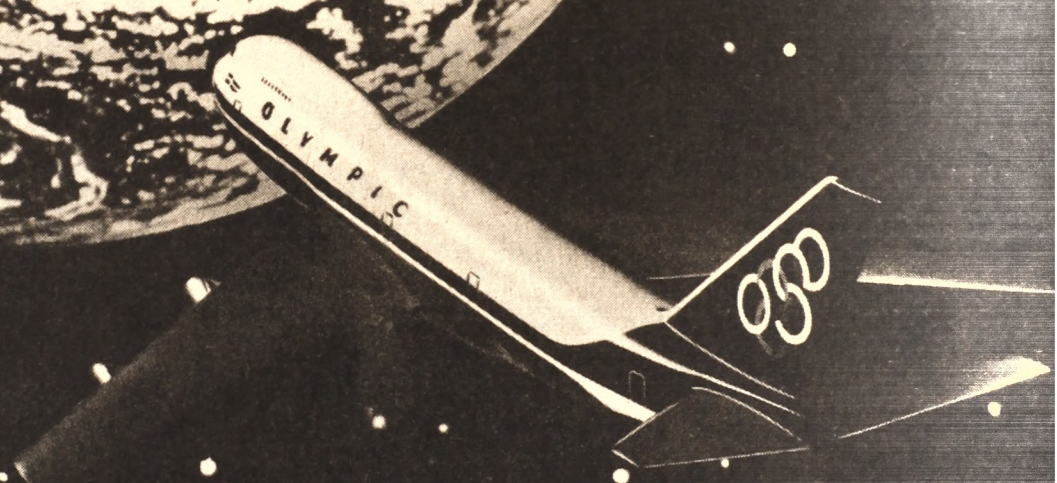
Ἡ 'Ολυμπιακή Ἀεροπορία πετάει σέ 28 διεθνείς προορισμούς. Καί μαζί της, αἰσθάνεσθε σάν στό σπίτι σας, γιατί ἡ ἑλληνική φιλοξενία σᾶς συνοδεύει παντοῦ.

Ἐπί πλέον, οἱ περισσότερες πτήσεις τῆς 'Ολυμπιακῆς, γίνονται χωρίς ἐνδιάμεσους σταθμούς. Γιά παράδειγμα, ἡ 'Ολυμπιακή πετάει κατευθείαν γιά Νέα Ὑόρκη. Ἐτσι φθάνετε γρήγορα καί ξεκούραστα, μέ τά πιά σύγχρονα ἀεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας στό ἐξωτερικό, γιά δουλειές ἢ διακοπές, ὁ καθένας ἀπό τούς 28 προορισμούς μας, εἶναι ἕνας λόγος γιά νά πετάξετε μέ τήν 'Ολυμπιακή Ἀεροπορία. Ἀλλά ὑπάρχει πάντα ἀκόμα ἕνας λόγος:
ἡ εὐχαρίστηση
ἀπό τό ταξίδι σας.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Τζωρτζ Λιχτχαιμ σύντομη παγκόσμια ιστορία του σοσιαλισμού

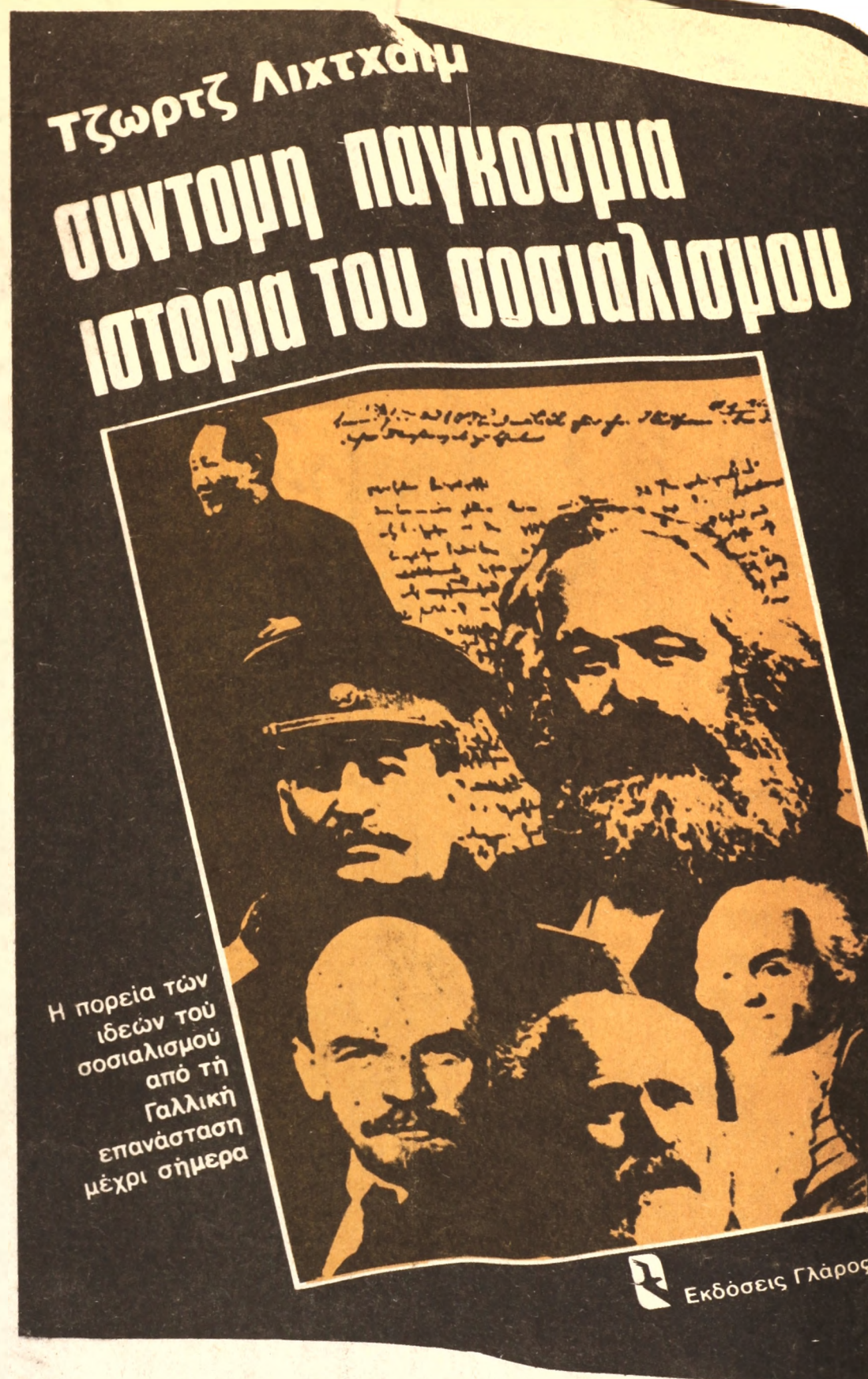
Είναι το μόνο βιβλίο που αποτελεί ταυτόχρονα μια σύντομη 'Ιστορία του διεθνούς σοσιαλιστικού κινήματος και μια ανάλυση όλων των τάσεων αποχρώσεων και συγχωνεύσεων της σοσιαλιστικής 'Ιδέας. 'Από την ούτοπία, τη σοσιαλδημοκρατία και τον αναρχοσυνδικαλισμό ως το λαϊκισμό και το θετικισμό. 'Από τον πρίγκιπα Κροπότκιν ως την 'Οκτωβριανή 'Επανάσταση και τα σημερινά κινήματα. Είναι το πρώτο κλασικό έργο που αποκτᾷ ἡ 'Ιστορία του σοσιαλισμοῦ.

Μάρξ
'Εγκελς
Πλεχάνωφ
Λένιν
Στάλιν
Γκράμσι
Μάο
Κάστρο
Τσέ Γκουεβάρα

Πρωτόγονος Κομμουνισμός
Ούτοπικός σοσιαλισμός
Φαβιανή 'Εταιρία
Χαρτιστές
'Αναρχοσυνδικαλισμός
'Εργατικοί
Σοσιαλδημοκρατία
Ρεφορμισμός
'Επιστημονικός σοσιαλισμός
Κομμουνισμός

Ρουσό
'Οουεν
Προυντόν
Μπλανκί
Μπαμπέφ
Μπακούνιν
Χέρτζεν
Κροπότκιν

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457